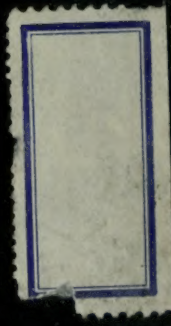

خاطرات

سلطان عبدالحمید خان ثانی

وداد عرفی بکك ریاست ادبیه‌سنده اوله‌رق عطارد مجموعه‌سنده بر قسمی صلاحیت
ومساعدهٔ مخصوصه اوزرینه تفرقه ایدلمشدر

صاحب و طابعی :

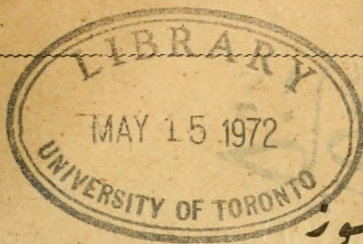
جهان کتابخانه‌سی

١٣٣٨ — ١٣٤٠

« جهان » ـ برادرلر مطبعه‌سی

استانبول

بر قاچ سوز

ادارهٔ حکومت بر معماردر . ترقی ویا تدنی اسبابنك استنادکاهیدر . تأمین تعالینك الکتریق پیللری بو اداره‌یه باغلیدر . مرکز ایسه تاج وتختدر . بو مقام وعنوانك غیر مسئول صاحبلرینی بشریتك شخصیت معنویه‌سی برچوق مجبوریتلره تابع قیلار . اتباع ایدلمه‌دیکی تقدیرده عکس‌العمل محققدر. مواجههٔ وجدانده مسئول اولور .

استثنالر بر طرف، حکمدارلر، ارثاً جالس تخت اولورلر. « حشمتپناه » عنوانی عائله‌یه منسوب بولونانلرك هپسی صیراسی کلدکجه احراز ایده‌ر ، ایده‌بیلور . لیاقت ، احتیاجات ملتی ادراك قدرتی ، رؤیت اموره وقوف و الخ .... کبی مزیتلر موضوع بحث اولماز ، تجربه آرانماز. حکمدارلرك چوغی تجربه‌دیده معیتنك بوسببله اکثریا بازیچه‌سی اولور. اداره ایتمز، ایتدیرر. هوسلره، یا کلش تلقینلره قاپیلور. رؤیت اموری دوشونمکدن زیاده غریب اندیشه‌لره دوشر. تاریخ بشر صحیفه‌لری آراشدیرلسین ، محیطنك اغفال صرصرلرینه قاپلمامش چوق محدود حکمدار، سردار بولورسکز .

حکمدار ایچون نه بویوك بر مظهریتدر ، که ملتلرینك حقیقی احتیاجلرینی یاقیندن آکلایابیلورلر ، مفسد بر محیطك تلقینلرینه قاپلمازلر .

متین سجیه‌لی حکمدارلره صاحب اولمق اعتباریله اك زنکین تاریخ ، اولاد عثمانك تاریخ مملکتیدر . شعشعه نثار صحیفه‌لری آراسنده واقعا قاراکلق سطرلر هیچ یوق دکلدر . سفاهتلر ، هوسلر اوغورینه امور ملتی لیاقتسزلرك آلنه تماميله تسلیم ایتمش حکمدارلره تصادف ایدیلور . فقط هر مملکتده بو واقعدر ، معذور کورولمك ایجاب ایده‌ر. فرانسزلرك لابموت داهیسی (پیه‌ر قورنه‌ی) ك دیدیکی کبی :

« حکمدارلرده انساندر . بز نه ایسه‌ك اونلرده اودر » . حکمدارلر ، ملتك نه درجه ذی قدرت آمری ایسه‌لر ، اللهك حضورنده او نسبتده عاجز برر « قول »درلر . قول قصورسز اولماز .

قوهٔ اجرائیه ملتدر . قوهٔ اجرائیه‌یه ، شرفنه لایق قوتی ویره‌جکده مملکتك ، قرال ویا ایمپراطور اولسین ، رئیس جمهور اولسین ، سردار اولسین ، آمری کیمسه اودر . ملت بر کوکده‌یه تشبیه ایدیلسون ، حکمدار کوکده‌نك باشیدر . باشسز وجودك عمری یوقدر .

ملتی انقراضه سوروکله‌مك آرزوسنده بولونان بر حکمدارك موجودیتنه احتمال ویرمك ساده‌جه منطقسزلق دکل ، اعظمی حماقت اولور . حکمدارلر انقراض ایسته‌یه‌مزلر . بآن شرط ، که مجنون اولماسینلر !.. انتحار دییه‌جکسکز !... حقکز وار . فقط اونوتماییکز:

منتحرلر ، مجنوندرلر . جناب حقك ویردیکی جانی نزع ایتمك حق قوله ویرلەمشدر،كه بر انسان عندالله‌ده مسئولیتك اك آغرینی بیله بیله انتحار ایچون یوكله‌نسین !..

قرآن کریم ، بو خصوصده بخش ازعان ایده‌ر .

دستور بشر ، ملك وملتی دوغریدن دوغری‌یه حکمدارلرك مالی کبی قید ایده‌ر . بر انسان تصور ایدیله‌من،که دشمن لهنه تاجنی ، تختنی، مملکتنی ، قیصه‌جه‌سی ئوز مالنی ، جانی فدا ایتسین !...

حاشا !... بویله‌رك اوله‌ماز !..

بوسطرلردن استدلال ایدلدیکنه‌کوره ملتك حیاتی، سعادتی صیانته مأمور حکمدارلرك طالعك لطفی نتیجه‌سی عنوان ایله برابر ازعانه‌ده صاحب اولانلری ، ملتلرینك سویهٔ عرفانی نظر دقته آلیرلر ، آ کا کوره اختیار سیاست ایده‌رلر. اك دوغریسی‌ده بودر. هرخسته‌یه ویریلن علاج آیری اولدیغی کبی هر ملت آیری بر سیاست ایستر . بالفرض مشروطیت ، بر قوت علاجنه بکزه‌ر . فقط زماننده ویرلمزسه بو علاجدن شفا کورلمز .

سلطان عبدالحمید خان ثانینك آ کلاتدیغی آجی حقیقتلردن بری ایشته بو اولدی .

. . . .

سلطان عبدالحمید خان ثانی حقنده‌کی حکمی تاریخ ، قسماً اولسین ، ویردی بیله ... صلاحیت حکم چونکه یالکز تاریخه عائددر .

یالکز شوراسی محققدرکه :

اعلان مشروطیت سه‌ونجلری آراسنده تصور ایدیلن قورقاق منطقسز ، عقلسز ظالم حکمدار ایله حقیقی سلطان عبدالحمید خان ثانی آره‌سنده پایانسز بر فرق واردر. عثمانیلرك شو قدرنجی پادشاهی حقیقت حالده نه‌منطقسزدی ، نه‌عقلسز ، نه‌ده غدار ، قورقاقلنی قالمه آلمایورم . چونکه قورقاقلق ، حماقت ظلم علامتی دکلدر .

حیات خصوصیه‌سنه دائر نشر ایدیلن قانلی حکایه‌لر ـ که‌ ، حرمه‌نك آسوده دالغه‌لری آره‌سنده بیکارجه ارباب ذ کانك کومدورولدیکنی ادعایه‌قدر واریوردی ـ سوقاقلرده شرقی سویله‌نیله سویله‌نیله صاتیلان دستانلر درجه‌سنده چوروکدی . مملکتی محو ایتمك املنده بولندیغی ادعا ایدنلر ، دها مملکت لفظنك معنای اصلیسنی بیله مدرك اوله‌مدقلرینی چوروك ادعالریله پك رعنا اثبات ایتدیلر . قطعی محا کمه ایچون صلاحیت لازمدر . اونلرك عجبا هانکیسی بو صلاحیته قسماً اولسون صاحبدی ؟..

سلطان عبدالحمیدك علیهنده بولنانلر چوقدی . فقط بو علیهدارلر ، سلطان عبدالحمیدی ودورینی تقبیح ایتدکلرندن دکل ، تحقیرك بر موده شکلنه کیرمش اولدیغی ظن ایده‌رك کوری کورینه تام معناسیله صافدلانه تحقیر تزییف یاغدیرییورلردی .

دورهٔ سلطنتنده سلطان عبدالحمیدك قصور ایشله‌مدیکنی سویله‌مك دوغری اولماز ، اوله‌ماز . مثلا معارف خصومتی امثالی بو خطالرك بویوکیدر . اثواب ، مزایا بوکا مقابل او قدر چوقدی که !

بعضیلرینك دیدیکی کبی معارف نامنه هیچ برشی یوقمیدی ؟ البته واردی . فقط کافی دکلدی . نقصان ایله عدم کفایت عینی معنایی تضمن ایتمز . بری موجب مسئولیت ایسه

دیكری محتاج همتدر ، او دور ، بو نقصانه رغماً اذكیا بجمی ایدی . صكره‌لری قیمتلی پك ایی آكلاشیلان «اسكی ذهنیت» رجالی هیچ اولمزسه تجربه‌لری سایه‌سنده برموجودیت كوستره بیلیورلردی . خصوصیله سیاست خارجیه پك مكملدی . حكمدارك شخصی سیاست خارجیه‌نك متین بر طرزده بقاسنده اك بویوك عاملدی . مشكلپسند اجنبیلرك چوغی بیله ، ناقابل انكار برحقیقتدركه، عبدالحمید ثانینك نفوذ نظرینك ودرایت سیاسیه‌سنك تقدیركاری ومفتونی اولدقلرینی مكرراً اعتراف ایتدیلر .

ایچلرندن بری دها او زمان نشر ایتدیكی خاطراتنده :

— سیاستده‌كی عجزمی توركلرك ذكی نظرلی پادشاهی قارشیسنده چوق یاقیندن وتمامیله آكلادم .

سوزلرینی قید ایله‌مشدی .

بر چوق مسائل مهمه‌ده طرز حركتی خاقان اسبقك نفوذ نظرینه مؤید دلیل ایدی . صانیلدیغی كبی استبدادك حار بر طرفداری اولوب اولمدیغی ، طرفدار دكل ایسه نه ایچون مشروطی حكومت اصولنی تطبیق ایتمه‌دیكنی صدراعظملرندن خلیل رفعت پاشا ایله آرالرنده كچن بر مكالمه قولایلقله آكلاتیر :

خلیل رفعت پاشا اختیارلغی حسبیله پادشاهك بویوك بر حرمتنه صاحبدی . حتی آره‌صره ذات حضرت پادشاهینك «رفعت پاشا بابا» تعبیرینی قوللاندیغی ایشیدنلر اولوردی . رفعت پاشا أوزی ، سوزی دوغری برآدمدی. ریایی تقبیح ایدردی. دشمنلرینك ادعالرینه رغماً جسوردی . فكرینی آچیقجه سویلردی . وپادشاه بوكا قیزمازدی .

بر كون رفعت پاشا سرای همایونده نائل شرفمثول اولدیغی صره‌ده عبدالحمید ثانی‌یه آوروپاده ژون توركلرك ترتیباتندن وپروپاغاندالرندن بحث ایدر .

— مشروطیت ایستیورلر . بر مجلس مبعوثانك كشادینی بكلیورلر . نه دییه‌لم ؟... دیر .

ساطان عبدالحمید آیاغه قالقار ، باشنی صاللار . اوداده كزینمكه باشلار . دوداقلرنده معنیدار بر تبسم بلیرر . صدر اعظمك قارشیسنه كچر . نظرلرینی نظرلرینه دیكر .

— پاشا ، دیر، مشروطیت اداره ایستیورلر، برمجلس مبعوثانك كشادینی بكلیورلرسه برآز صبر ایتسینلر . ملتمه بونك بر دوا اوله‌جغنی بیلسه‌م صانیرمیسككه اونلرك اخطارینی بكلرم . فقط هر شیئك بر زمانی وار . عجله ایدرسه‌ك ضرر كوروروز . دكلمی ؟

ینه اوداده دولاشیر . بر قاچ دقیقه صكره علاوه ایدر :

— عجله ایشه شیطان قاریشیر دیرلر .

عبدالحمید ثانی ، استبداد اداره‌نك مفرط بر محافظه‌كاری اولمق املنده بولنسه‌یدی ، رفعت پاشانك مشروطیته دائر اوزون سوزلری هر حالده تجربه‌دیده صدراعظمك عزلیله نتیجه‌لنیردی .

پادشاهك اصابت نظرینی ، اعلان مشروطیتی تعقیب ایدن حادثات اك علیهدارلرینه بیله تصدیق ایتدیردی .

حریت لفظی حقیقی معناسندن تجرید ایدلدی .

بالفرض روم ایلی شرقی مسئله‌سنده سلطان عبدالحمیدك مهارت سیاسیه‌سی ، ماكدونیا بومباسنك انفلاقنه اوزون مدت مانع اوله‌بیلمشدی . بو موفقیتی ضعف تلقی ایدلدی . باشمزه بر ماكدونیا ماده‌سی چیقارلدی . دیارمزك اك سه‌ویملی قسملری دشمن آلنه كیتدی . اوچ بش كیشینك بازیچه‌سی اولدق . نه كروه ، نه بادره‌لره سوروكانمه‌دك .

بعض چیلغینلرك حركتلرینی تعمیر ایچون ازیلن بنه زواللی ملت اولدی . یاوزك نجیب طورونلری أوز یوردینی مدافعه ایتدی . چاك فاتحانه‌سی حالا قولاقلرمزده‌در .

بوتون بوفلاكتلرده سلطان عبدالحمید خان ثانی كیم بیلیر نصل آغلادی !...

چیرپنقده حق واردی . اونكله برابر كنجلكده اسكی دورك اسكی رجالی چوق آراردی . سیاستك اداره‌سی ایچون او رجال واجبدی .

مانیاسی زاده رفیق بك تجددك حار طرفدارلرندندی ، مشروطیتك اعلانندن اول وصكره اتحاد وترقینك پروغرامنه دائر جریان ایدن مهم مذاكره‌لرده تكرار ایتدیكی سوزلر ، سلطان عبدالحمید دورینك رجالی حقنده بر فكر ویرمكه كافیدر :

— مملكتده اسكی رجالی غائب ایتمك دوغری دكلدر . كنجلرك چیلغینلقلرینه میدان براقمش اولورز . بو ایسه موافق دكلدر . كنجلردن استفاده ایتمك تجربه صاحبی اولملرینه قدر تجربه‌دیده‌لرك قوماندالری آلتنده بولنملری ایله قابلدر .

مشروطیتی تأسیسه چالیشانلرك حسن نیتی هر درلو شبهه‌دن وارسته‌در . اونلر تعالیٔ مملكت ایچون چالیشدیلر . چرپندیلر . حمالی بر فعالیت كوستردیلر . فقط یالكز ... أوت یالكز تجربه‌سزلكلرینك قربانی اولدیلر .

جمعیتك بدایت تشكلنده اعلان ایتدیكی پروغرام ملتك قلبكاهنده اك بویوك امیدلرك مولدی اولمشدی .

فقط اك بویوك خطا ، سلطان عبدالحمید خان ثانی دوریله دكل یالكز قطع رابطه ، او دوری وكلاسیله ، وزراسیله ، الحاصل مجتمعاً تبعید ، تحقیر ، تزییفله ، تذلیل ایتمك اولدی .

ایشته اك بویوك نمونه :

٢٢ حزیران ٣٢٤ تاریخنده اسواقه تعلیق ایدیلن بیاننامه :

« حكومت حاضره‌كز غیر مشروعدر . »

« چونكه قوانین‌دولت آنك مشروطیتی تأمین ایتمش ایكن طرز اداره تحویل ایدلكه چالیشیله‌رق حكومت مطلقه حالنده اداره اولنمقده وبو اوغورده برچوق معصومیتك دملری اراقه ایدلكده‌در . بوكون محكمهٔ انسانیت ، حقنی طلب ایدن ملتی قوانین موجودهٔ حكومت ایله تصدیق وتأیید وشكل اداره‌یی اوتوز سنه‌دنبری تغییره چالیشان حكومتی تكذیب واتهام ایلر . »

عثمانلی اتحاد وترقی جمعیتنك وجود مقدس ونازنینی حكومت حاضره‌كزجه آرتق تعین ایلدی . پك اعلا آكلادیكزكه بو هیئت مقدسه‌نك شخص اعتباریله هیچ بر فرد حقنده بر سؤ نیتی یوقدر . حقوق مشروعه وصریحهٔ ملتی استرداددن بشقه بر مقصده چالیشمز . عزم وقصدی‌عصر حاضرك شدتله استلزام ایلدیكی (١٢٩٤) ادارهٔ مدنیسنك تأمین وتطبیقندن

وسفهانك آمال غير مشروعه‌لرينه آرتق بر حق تعيننندن بشقه برشي دكلدر . قانون طبيعت
هر فرده مدافعهٔ حيات حقنی اعطا ايلمش وبو اوغورده استعمال جبر وشدتده كنديسنه
مأذونيت ويرمشدر. بولايتغير برقانوندر . قوهٔ بازوايله تغيير ايديله‌من. تعرضات جنايتكارانه
مدافعات مشروعهٔ محقانه‌يی استلزام ايلر. كرك حكومتك وكرك منسوبينی اولان بعض اداننك
مستنیٔ شهوت واقبال ايله ترقی واتحاد هيأتی عليهنده اوزاتغه باشلادقلری خطوهٔ تعرضی
بوكونكی حدودنده توقف ايله‌مليدر. آرتق غلافندن چكلمش اولان سيف عدالت وجلادت
ملته كنديسنی چارپانلرك سؤ عاقبتلری ، مسئوليتی آنجق كنديلرينه عائد قاله‌جقدر . كروه
كروه سفها وجلاد بيلمليدركه عثمانلی حكومتی بر ملت وبرده تمثال ملت اولان پادشاهدن
عبارتدر . بو ايكيسنك آره‌سنده دنيلره ، شهوت اسيرلرينه، رذيللره ، اقبال سرخوشلرينه
بر موقع مخصوص يوقدر. بوكبی اداني آرتق ساحهٔ حيات امتدن چكلملی. منحوس ومشئوم
اولان موجوديتلرينه بر نهايت ويرمليدرلر . امت پادشاهی ، پادشاهده امتی ايله بلاواسطه
كوريشوب سه‌ويشه‌جك ، يكديكرينك آغوش حرمت ومحبتنه آتيله‌جقدر . بو ايكيسنك
حرمكاه اتحاد ووصالنده اغيار بدسيرته محل وموقع يوقدر. عثمانلی اتحاد وترقی جمعيتی كندی
عليهنه سلانيكه كوتورلش وبر قاچ كون مقدم اوتوز سنه‌در دارالشفقه‌يه تحويل ايله‌مش
اولدقلری آستانهٔ وطنه التجا ايتمش اولان او ايكی شخص لئيمك بر دها بو طرفلره عودت
ايتمه‌ملرينی بالخاصه كنديلرينك منفعتنه اوله‌رق توصيه ومناستر، سلانيك، اسكوب موقعلرينه
صوقلمغه چاليشان فاسقينه رجعت ايلملرينی امر ايدر .

اشبو جمعيت مقدسه اجانبدن جاهللر ، مداشلر ، رشوتلر قبول ايدن وساحهٔ سراب
اقبالده كنديلرينه‌ده بر موقع خيالی تداركنه يلته‌نن لئيم‌الطبع سفهانك وامثالنك اوصلو
اوطورملرينی اخطار ايله حق و صيانت حق اوغورنده ظالمهٔ معترضين ايله آتياً وقوعی
متحقق كوريلن مصارعه ومصادمه‌سندن طبيعی‌الحصول اولان قانلی وفجيع منظره‌لرك مسئوليت
ماديه ومعنويه‌سنك كاملاً ظالمه ومستبدينه راجع اولديغنی بيان ايلر. محكمهٔ انسانيت ومدنيت
قابل تمييز اولميان حكمنی اعطا وعموم سامعين ايله متهملره تبليغ وتفهيم ايلدی . بو دقيقه‌دن
صكره اشبو قطعی‌المفاد حكم عدلينك تطبيقی ايجاب ايتدی . ای‌امت وكيلانك وكيلی! سن كه
مناستر ولايتنده حق وكالتی ايفايه ، خلفا و وكلانك صفات غير مفارقتدن اولديغی وجه ايله
هر ذی حقك حقنی كنديسنه اعطايه مأمور وبونكله مكلفسك . معيت مأمورلرينك ايچنده‌كی
ظلمه واراذلك تجاوز وتعرضلرينه برحد چك، عمومكزك احوالنه سنی وكيل ايدن ، نصب
ايليان بو ملت نكهباندر . نقاب ريا ايله تستر ايله‌مش اولان اداننك لوح قلوبنده منقوش
اولان جمل جنائيه‌يی بو ملت اوقومقدن عاجز دكلدر . بو ملتدن پاره ييوب استقامتسزلك
كوسترنلرك عاقبت احوالی يمان اولسه كركدر . بو حقيقتی آنلرك منفعتنه اوله‌رق اونلره
تفهيم ايت . بيليرسككه سكا ملت يوزلرجه ، بيكارجه ليرالری آنجق بونك ايچون ويريور.

البته بونك حسابی واردر . . آلديغك پاره ايله كورديكك خدمت مقايسه ايديله‌جك
وصوريله‌جقدر . وظيفهٔ انسانيتك سكا امر ايلديكی طريق اوزرنده يورو . معيتنده بولنان
مأمورلردن عقد پيوند فساد ايلينلری بزيك اعلا طانيرز. بونلره اخطارات خير خواهانه‌مزی
تبليغ ايله ، مدافعهٔ مشروعه‌مزك انتاج ايده‌جكی قانلی نتيجه‌لره محل قالمامق ايچون حقسز

تعرضلرينه نهايت ويرلسين . بز قان دوكمك هوسنده دكلز . زيرا دوكيلن قانلر كافيدر . فقط (كل مضر يقتل) دستورينك خريطهٔ اجراآتمزك بر كنارنده نيز حقيقت ايله يازلمش اولديغنى كورمكده‌يز .

عالم انسانيته مضر و بر سم قاتل اولان بهائمك ساحهٔ حياتده ايقاع مضرت ايلمرينه آرتق ميدان ويرليه‌جكدر . جنايتلر ، رذالتلر ، ظلملر نهايت بولسون . قانون انسانيت حكمران اولسون .

ای ملتك مناستر وكيلی : مافوقنه عرض ايتمك اوزره سكا اعلان ايلرزكه بر ملتك قانونی هر يرده سيلان وهر موقعده حكمفرمادر . بناءً عليه حكومت حاضرهٔ مستبده وظالمه‌كز طرفندن طلب حق ايله‌ديكی ايچون مظنون اوله‌رق ايسته‌نيلمش اولان ذواتك لاجل الاستجواب استانبوله جلبنده هيچ بر لزوم قانونی يوقدر . قانون ومحاكم امت هر موقعده واردر . مظنون طانيدقلريكزك منسوب اولدقلری مواقع محاكمنه توديع ايدلمری ايجاب ايدركن استانبوله جلب ايدلمری او منفور انكيزيسيون خاطره‌لرينی اوياندیره‌جغندن شدتله رد ايديله‌جكدر . بو اصوله نهايت ويريكز . حكومت ظالمه‌كزجه متهم طانيديغكز ذواتی منسوب اولدقلری محاكمه توديع ايديكز . يلديز ، طاش قيشله ، باب ضبطيه كبی انكيزيسيون مؤسساتنه معصوم كوندرمك ايسته‌ميورز . بوكا نهايت ويريكز . عكسی تقديرده مسئوليت سزه عائددر .

بز معروضاتمزی قولاً دكل فعلاً نظر حكومته عرض ايده‌جكز . مقصدك سوزله دكل فعلاً اله كيره‌جكنی چوقدن اكلادق . حكم قانون هريرده واردر . وكمال احترام ايله قبول ايديلير . فقط جبر واستبداد ، آرتق اولانجه حدت وشدتيله جولانه باشلامش اولان قانلری صوك داملاسنه قدر صرف ايچون اصراره برعزم ومتانت بخش ايديور . (الحق يعلو ولا يعلی عليه) بوكون انظار فاسقين مناستر ولايتی اصراری اوزرينه معطوفدر . عثمانلی ترقی واتحاد جمعيتی‌ده اشبو مخطره‌سنی بوولايت واليسنه تقديمه لزوم كورمشدر . »

مناستردن باشلايان بوحركتلر ـ ينه تكرار ايده‌لم كه ـ حسن نيته مقرون ، فقط هيچ شبهه‌سز افراطه مستغرقدی .

بوافراط . دوغرو نتيجه‌لرينی كوستردی وسلطان عبدالحميد ثانينك قورقديغی بعض فلاكتلری دوغوردی .

سلطان عبدالحميد خان ثانی‌يی تحقير ايدنلر تابوتی الك درين برحس حرمتله ودرايت سياسيه‌سنك ـ مع الاسف چوق كچ ـ الك بويوك برتقديركاری صفتيله بوغولانمش نظرلرله تشييع ايدنلرك باشنده ايدی .

زواللی سلطان عبدالحميد ثانی !

ملتك ابستغفار قصورينی آنجق قسماً كوره‌بيلدی .

امينم ، كه ملتنه مغبر دكلدی ، اولمادی . ايلك اوكجه (آلاطينی) كوشكنك ساده

دیوارلری آره‌سنده ، صکره‌لری یکاربکی سراینک بیاض صالونلرنده مقدرات مملکتك سلامتی ایچون سسسز ، اندیشناك ، فقط الك صحیحی بردعاخوان اولدی .

سلطان عبدالحمیدخان ثانینك کرك دورهٔ سلطنتی ، کرکسه خلعنی متعاقب کچن حیاتی حقنده چوق شیلر یازلدی. چوغی ، وثائق تاریخیه‌قیمتنی حائز اولمقدن اوزاقدر. «عطارد»ده نشر ایتدیکم «خاطرات سلطان عبدالحمیدخان ثانی» آرزولریله کرك تحریری، کرکسه شفاهی نوطلرندن مستخرجدر . بویله براثرك موجودیتی دها اوزمان بویوك بر رغبت وحرمتله قارشیلانمشدی . خاطراتده ، سلطان عبدالحمید ثانینك نوطلرینك تحریف ایدلمش الك اوفاق برنقطه‌سی بیله یوقدر .

بوخاطراتی دوغریدن دوغری‌یه سلطان عبدالحمیدخان ثانینك مدافعلری طرفندن وجوده کتیرلمش براثر تلقی ایتمك الك بویوك حقسزلق اولور ... محتویاتی ، محض حقیقتدر . وثائقه مستند اولمقسزین شخصی غرضلرله کندیسنی لکه‌لمك ایسته‌ینلره قارشی الك مهم ، الك صاغلام مدافعه وثائقیدر .

خاطراتی ویره‌ن منبع پك عالی بر شخصیتدر . اثری نشر ایده‌نلر بونك ایچوندرکه هر درلو شبهه‌لی نظرلری بر طرف ایده‌جكلرندن امیندرلر .

— أرنکوی —

وداد عرفی

١ مارت ١٣٢٣

اخیراً غربی تقویم قبول ایدلمه‌مش اولسه‌یدی، بوکون یکی برسنه‌مز باشلاردی بزم ایکی تاریخمز وار بری دینك كه محرمله، دیکری دولتك كه مارت ایله ابتدا ایدر. بوندن صکره سنه باشمز (کانون ثانی) اوله‌جقدر. بیلمم، دوائر عائده‌سیله هیئت وکلا و مبعوثان و اعیان هیئتلریله محترم برادرم حضرتلری (کانون ثانی) تعبیریله یکی بر سنه‌یه کیرلمه‌نك براز معناسز وبرازکولونج اوله‌جغنی‌دوشوندیلرمی؟.

برسنه کانونك (اول) نده بیتیور. وخلقی اوله‌جق ییل‌ده (ثانی) نامیله بسمله کش حلول اولیور. غربی تقویمك قبول ایدلدیکنه اعتراض ایتدیکم ظن ایدلمه‌سون. بالعکس تصویب ایتدیکم ایچوندرکه شوبرقاچ سطری یازدم. برتجدد، ناقص اولورسه فائده‌سی‌ده ا کسیلیر.

مأمول که زمان بونی‌ده اصلاح ایتسون.

★ ★

٢ مارت ١٣٢٣

دون قید ایتدیکم بومطالعه بنی بوکون براز دوشوندیردی. شیمدی‌یه قدر سیغاره دومانلری آره‌سنده تفکرله گچن کونلریمك بعض خاطراتنی قید ایتمکده‌کی اهماله عادتا نادم ومتأسف اولیورم. اوزون بر حیات و بردورهٔ حکومت گچیردم. خاطراتم یالکز بنم دکل، براز تاریخك ومنحصراً تاریخکدر.

بن سلطنتده ایکن منتظم تحصیل و تتبعه وقت بولامایوردم. شهزاده‌لکم‌ده بیوك برادرم کبی قیدسزلقلر ایچنده گچمشدی.

بیوك برادر حضرتلرینك اطرافنی آلان ادبا ایله صکره بنم علیهمده بولنانلر سلطان مرادی عالم، شاعر، حیتکار، متین اوله‌رق خلقه طانتمق و سودیرمك ایسترلردی. حالبوکه مرحومك علم و کمالی شویله طورسون، انشا و املاسی بیله ضعیف ایدی. صدراعظم فؤاد پاشا برای تداوی نیسه‌کیدرکن‌کلیبی‌نعمت خانه‌یازدیغی برتذکره‌یی اوزمان کورمش وبرصورتنی قید ایتمشدم. برادرم مرحوم، فؤاد پاشادن چوق‌هم پك چوق قورقاردی. بوکا او وقت پك اولانضیا پاشانك (ورائت سنیه)

مسئله‌سنه دائر رساله شکلنده انتشار ایتمش اولان مکتوبلری سبب اولمشدی . ضیا بکك فؤاد پاشایه غرضی واردی . کویا عمم مرحومه فؤاد پاشایی صدر اعظم نصب ایتمسنی کندیسی کندیسی توصیه ایتمشکن صدارتنده وقوع‌بولان مراجعتلرینی حسن اسعاف ایتامش . بن ضیا بکی اوزمانده سومدم . ضیا پاشا اولدقدن صکره‌ده . چونکه ذکاسنی خیردن زیاده غرضه صرف ایدر ، حریص وانتقامجو برآدم ایدی . ایشته بوخوف و مدارا سائقه‌سیله ولی عهد مراد افندینك فؤاد پاشا عائله‌سنه یازدیغی مکتوب عیناً شودر :

« عفتلو خانم افندی :

« پدر والالری پاشاحضرتلرینك نامزاج اولدقلری وتبدیل آب وهوا ضمننده
« کله‌جك هفته ظرفنده اوروپایه عزیمت بیوره‌جقلری رسیدهٔ سامعهٔ تأسفمز اولدی .
« جناب حق وفیاض مطلق قریباً کسب عافیت احسان بیورسون . طوغریسی
« شوحاله آشوری درجه‌ده مفحوم ومکدر اولدق . و شافع حقیقی اولان جناب
« پروردکاردن شفای عاجل احسان بیورمسی دعواتنی عن خلوص البال یاد وتذکار
« ایلدك . هرحالده حفظ خداده بولنمالری متمنای خلوصوری‌یه‌در .

٢١ جماذی الاخر سنه ٢٧٥ .

امضا : (م)

مرحوم بوتذکره‌یی یازارکن بن یاننده ایدم . ابتدا اوزون اوزادی‌یه مسوده‌سنی یاپدی . صکره دقتله و آغر آغر تبییض ایتدی .

بن سلانیکه کتدکدن وحال وتحولك ایجاب ایتدیکی فتور ایکی اوچ آی ظرفنده زائل اولدقدن صکره منتظم تحصیل ایتمکه باشلادم ، ادبیات ایله تاریخ اك سودیکم شعبات معرفتدندر . بن استراحت کبی ، شان وشرفك ده بیوك برقسمنی زمان منکوبیتمده قازاندم . ایشته بوکون له الحمد فکرمی اولدقجه دوزکون بر اسلوب ایله افاده ایده‌بیلیورم . فرانسزجه‌دن قولاق طولغونلغیله برچوق کلمه بیلیردم . سلانیکك اوزون کونلرنده بو لسانی منتظماً تحصیل ایتمکه چالیشدم . شیمدی اوقودیغم غزته‌لرله رساله‌لری قاموسك معاونتیله فقط سهولتله اکلایورم .

آه !.. بنى ادبياته دشمن ظن وبويله اعلان ايدرلردى . خاير!.. بن ادبياتك دكل ، ادبسزلكك و ادبانك دكل ، ادبسزلرك دشمنى ايدم .

ضيا بكى وزارت وولايتله استانبولدن تبعيد ايتمكه بنى سوق ايتمش اولان قوت افكار عموميه دكل ، اونك علم وفضلنه حرمتم ايدى . مدحت پاشا خلق نظرنده دها زياده ذى نفوذ وايكى خلعده اك مهم عامل ايكن اوروپايه نفى ايدلديكى زمان قاچ آدم سس چيقاردى ؟ ..

بن ادبياته دشمن اولسهيدم ، كمال بكه وفاتى كوننه قدر كيسهمدن معاش ويرمز واوغلنى خدمتمه آلمازدم .

بن ادبياته دشمن اولسهيدم ، عبدالحق حامد بكى طولغون معاشلرله ترفيه ايتدكدن صكره آره صره بورجلرينىده ويرمك كبى خيرخواهلقلرده بولنمازدم .

بن ادبياته وفن تاريخه دشمن اولسهيدم ، برآرالق تاج وتختمله ده اوغراشمق ايستهمش اولان مراد بكك هرمناسبتسزلكنه قاتلاناراق ، سلطنتمك صوك دمنه قدر مستوفى معاش ايله خدمت دولتده قالمسنه قائل اولهمازدم .

خاير ، تكرار ايدرم كه بن ادبانك حقيقى ومشفق بردوستى ايدم . اكر اونلره دشمن اولسهيدم ، بنم ده سوقاق اورتهلرنده اديب و محرر تولدوره جك آداملرم يوق دكلدى !!..

سلطانه عبدالحمید بریانغین براقدیمی ؟...

۳ مارت ۱۳۲۳

بو صباح مصاحبم سویلدی : دون آقشام قاضی کوی واپورینك یان قماره‌لرندن برنده درت ، بش افندی حرارتله مباحثه ایدیورلرمش . ایچلرندن بریسی سفالت حاضره‌یی آجی برلسان ایله تنقید ایده‌رك بوندن حکومت حاضره‌یی مسئول طوتمش. صاری بیقلی بریسی منقده قارشی قاشلرینی چاته‌رق درشت برطور ولسان ایله :

— بو یانغینی عبدالحمید براقدی. مدحت پاشایی آتدقدن واولدورتدکدن صکره طوتدیغی یولك عاقبتی بورایه چیقمق ضروری ایدی . دیمش .

وبو صوك سوزی سویلین‌ده سلانیکلی دوقتور ناظم بك اوله‌یغنی مصاحبم مراق ایدرك تحقیق ایله اوکرنمش .

دوقتور ناظم بکك آدینی یکرمی سنه‌دن بری صیق صیق ایشیدیردم . اولا احمد رضا بکله برلکده علیهمده چالیشدی . اتحاد ترقینك متعصب بررکنی بولندیغنی وکیمسه‌یی بکنمز وکیمسه ایله خوش کچینمز برآدم اولدیغنی سویلرلردی . مخالفلرمك حیات و حرکاتنی اعتکافکاهمدن آره صره تعقیب ایدیوردم . دوقتور ناظم بکك مسلکی اولان طبله اصلا اشتغال ایتمیه‌رك دائما سیاسیات ایله مشغول بولندیغنی بیلیردم . بالکز بر مزیتنی سویلیورلر : حرص جاهدن بری ، بیوك ، کوچوك هیچ برمأموریت قبول ایتمه‌مکله رفقاسی آره‌سنده متحیز بر وطنپرور ایمش . اوت واستحقاق ایله طاشیدیغم عنواندن بیله اسمی تجرید ایتدکه نفسنده صلاحیت کورن دوقتور ناظم بکك شخصی دکل ، قاضی کوی واپورینك یان قماره‌سندن حقمده برکره دها صاوردیغی بومبتذل هجویه‌یی بوراده موضوع بحث ایده‌جکم .

عبدالحمید ریانغین ایقاع ایتدیمی ، ایتمدیمی ؟.. وعبدالحمیدك دورینه تقدم ایدن اوچ یوز سنه‌لك ادوار نشئتندن مدور مواد مشعله وارمیدی .

یوقیدی ؟... بونك جای مناقشه‌سی بوراسی دکلدر ، تاریخدر : دوقتور ناظم بکله اخوان اجتهادیه‌نك ده برکون داخل اوله‌جقلری تاریخ... بن ۱۳۲٤ سنه‌سنك تموزنده حکومتی بوبجاهدلره ۱۳۲۵ نیسانده‌ده سلطنتی شوکتلو برادرم حضرتلرینه تسلیم ایتدم .

بنم زمانمده حدودمز ، اشقودره‌دن بصره کورفزینه ، قره‌دکزدن صحرای کبیر چوللرینه امتداد ایدردی . (الماناق دوغوطه) نك ۱۹۰۸ سنه‌سنده نشر اولنان نسخه‌سیله بوسنه چیقانی قارشیلاشدیریلیرسه ، اخلافمه ، یالنیز دکل ، بر اولکا ، اوتوز میلیونی متجاوز نفوس ، براردو ترك ایتمش اولدیغم آکلاشیلیر .

شویله بویله اون سنه اولدی . یعنی مدت سلطنتمك برثلثی . آثارمك اوچده دکل ، اونده برینی وجوده کتیردیلرمی ؟.

مقام حکمداری‌یه کلدیکم زمان اوچ یوز میلیون لیرایه تقرب ایتمش اولان دیون عمومیه ـ مزی ایکی بویوك حربك و برچوق داخلی قیاملرده‌کی سوقیات عسکریه‌نك ایجاب ایتدیکی مصارفی تأدیه ایتدکدن صوکره ـ اوتوز میلیونه ایندیرمکه موفق اولمشدم ، یعنی برعشرینه ، ناظم بکله رفقاسی ایسه بنم بیراقدیغم اوتوز میلیون بورجی بوکونه قدر درت یوز میلیونه چیقاردیلر ، یعنی اون اوچ مثلنه . دیمك كه خلفلرم (مقام سلطنتده اجرای حکم ونفوذ ایدن یالکز برادرم اولمادیغی ایچون خلفلرم دییورم) یالکز مقدار دیونی تزیید خصوصنده ابذال فعالیت واحراز موفقیت ایتمشدر .

بن ، نه کبی شرائط داخلنده وناصل برزمانده جلوس ایتدم ؟.. بونی خاطرلاتمق ایسترم . بوسنه ، هرسك قیام ایتمش ، صربستان منتظم و تهلکه‌لی بر قوتله اعلان حرب ایلمشدی .

بو بادره‌دن اومدهش روس محاربه‌سی دوغدی . بو محاربه‌یی تولید ایدن وقایع داخلیه وخارجیه بنم زمانمده تحدث ایتمامشدی .

بن ایکی خلعدن وطقسان اوچ کونلك برفترت اداره‌دن ، برفاصلهٔ سلطنتدن صوکره پادشاه اولمشدم . ملت رشدینی ادعا ایدییوردی .

عمومك اعتمادینه مظهر اولان مدحت پاشایی درحال صدارته کتیردم . روسیه‌نك تکلیف ایتدیکی موادی ویا روسیه ایله محاربه‌یی قبول ایدوب ایتمامکی بنده ملته بیراقشدم .

بونی مذاکره ایچون منعقد مجلس عمومی‌یه‌ده ملتك اوقدر سودیکی و اعتماد ایتدیکی مدحت پاشا ریاست ایتدی .

بناءً علیه ۹۳ محاربه‌سیله بونك نتایجندن بن نه شخصاً ، نه موقعاً مسئولم .

حربك اداره‌سنه کلنجه : اوزمان تعیین واستخدام ایتدیکم قوماندانلر ، عثمانلی تاریخنك اودورنده دکل ، اوندن اول وصوکره‌کی ادوارنده‌ده امثالنه نادر تصادف اولنان ذوات ایدی .

وسائط نقلیه‌نك فقدانی ، روم ایلنده‌کی عناصر غیراسلامیه‌نك تا ادرنه ولایتی داخلنه قدر سرایت ایدن نائرهٔ عصیانی نم زمانمده ونم یوزمدن تحدث ایتمش مصائب صیره‌سنده کوستریلیرسه تاریخك عدل انصافنه دوقونلمش اولور .

او محاربه‌نك ایجاب ایتدیکی فلاکتدن متأثر اولانلرك امدادینه یتشدم ، اومهاجر دینداشلری ترفیه واسکان ایچون ممکن اولان شیلرك هیچ بری دریغ اولنمادی .

استانبولدن سیواسه ، حلبه قدر جابجا معمور مهاجر کویلری واردر . بونلرك برچوغنده‌کی جوامع شریفه‌نك مصارفنی جناب حقك بکا ودیعه بیوردیغی عبادینه عاجزانه بریادکار اولمق اوزره کندی کیسه‌مدن ویردم .

(ملی تجارت) نامی آلتنده اوچ ، بش کشی‌یی پاطلانجه‌یه قدر طویورمق ایچون خلقك معده‌لرینه کیره‌جك لقمه‌لره قدر ال اوزاتمق ، بوله طار و مصیبتلی کونلرده دکل ، الك کنیش و آسوده زمانلرده بیله خاطرمدن چیقمایان شیلر ، عباداللهك نفقه‌سی ، محروقاتی ، ادویه‌سی ایدی . بونلری کندیمی مدافعه ایچون سویلیورم . چونکه یریمه کچنلرینی هرحرکتلریله اوقدر مدافعه وتزکیه ایتدیلرکه دین ودولته کتیردکاری فلاکتك خاطره‌سی اولماسه‌یدی کندیلرینه بونك ایچون تشکر بیله ایدردم . بن تعداد ایتدیکم خدمات ناچیزانه ایله افتخار ایتمکده نفسمده حق کورمیورم .

چونکه هپسی وظیفه‌م ایدی . بوکون اسف وندامتله کوریورم و یاشارسه‌م ایلرده کندی قلممله تفصیلاً اعتراف ایده‌جکمکه برچوق قصورم واردر . هایدی ، اوحیثیتلی دوقتور ناظم بکه حق ویره‌رك کندیسیله برلکده اعلان ایده‌یم که :

— بو یانغینی عبدالحمید براقدی !..

فقط او حیّتلی دوقتورده مرد برانسان ایسه کتم ایتمه‌ون که اویانغینی کویا سوندورمك ایچون کلنلر صو یرینه پترول استعمال ایتدیلر .

اختیارلق ضعفی دها زیاده یازمغه مانع اوله‌جق، یورولدم ، مدحت پاشا ایچونده سویلیه‌جك سوزلرم وار ، وقتم اولور واللهده ایسترسه بوندزده یارین بحث ایده‌جکم.

مدحت پاشا

٤ مارت ١٣٣٣

خاطرمده قالدیغنه کوره جنتمکان پدرمك صوك وزیری مدحت پاشادر . صوك وزیری اولماسه بیله وزراسندن در . عمم مرحومك معیتنده اوروپادن عودت ایدرکن مدحت پاشانك طونه ولایتنده‌کی اعمارات واجراآتی هپمزك نظرتقدیرینی جلب ایتمش واوروپاده‌کی کوردیکی معموریته حیران اولان عمجم طونه‌ولایتنه داخل اولور اولماز مدحت پاشایی خیر دعالرله یاد ایلمشدی .

پاشانك شورای دولت ریاستنه کتیرلمسی مقدمهٔ صدارتی کبی ایدی . فقط سلطان عبدالعزیز عالی پاشایی رنجیده ایتمامك مسلکنی اوروپادن عودتی متعاقب تقویه ایتمش اولدیغندن مدحت پاشا شورای دولتده ، یعنی استانبولده چوقجه طوره‌مادی .

جنتمکان عمم پك وقور برحکمدار ایدی. عالی پاشایی بوصورتله التزام ایتمسنده اویله ظن ایدییورم‌که اوجنجی ناپولئونك‌ده دخل وتأثیری واردر . فقط مرحوم بویله برنفوذه تابع بولنغنی هیچ کیمسه‌یه احساس ایتمزدی .

بر كون عالى پاشا سلطان عزيزه كلەرك ، بغداد ولايتنك فوق العاده كسب اهميت ايتديكنى وشيعيلكك متواليا تزايد ايتديكنى ، عجم شاهنك عتباتى زيارت وسيله‌سيله اورالرده سياحت ايده‌جكى متوتر بولنديغنى سويله‌رك و والى تقى الدين پاشانك اداره‌سنه اعتماد ايتمديككندن بحث ايدرك كنديسنك بوولايته مأمور ايدلمسنى عرض ايتدى .

عالى پاشا پادشاهك كنديسنى استانبولدن اوزاقلاشديرميه‌جغنه امين ايدى . نتيجه ظنى كبى ظهور ايتدى. اوحالده (رئيس پاشاقوللرندن مناسب بر والى بوله‌ميورم) ديدى . ومدحت پاشاده بوصورتله بغداد واليسى اولدى .

بغداد ولايتنك حدودى اوزمان پك واسع ايدى . مدحت پاشا ، ظن ايدرم، اوچ سنه‌دن فضله بغدادده قالدى . حسن اداره ايتديكنى وبعض اعمارات واصلاحاته موفق اولديغنى ايشيديوردق . اولا كيتمك ايستمديكى بوولايتدن مدحت پاشانك آيريليركن پك زياده متأثر اولديغنى‌ده ايشيتدك .

مدحت پاشايى بغداددن قالديرمق عالى پاشانك يرينه صدراعظم اولان محمود نديم پاشانك خطاسى ايدى . چونكه رقابتندن عالى پاشانك بيله احتراز ايتديكى برآدم محمود نديم پاشا ايچون تهلكه‌لى برمخالف اوله‌بيليردى نته‌كيم اويله اولدى .

مدحت پاشا تعيين ايدلديكى ادرنه ولايتنه كيتمه‌دن بريولنى بوله‌رق كنديسنى حضوره قبول ايتديرمش ومحمود نديم پاشايى اسقاط ايدرك يرينه كچمشدر .

مدحت پاشا ايى بر والى ، فقط ادارۀ سياسيه‌ى خطالى ايدى . اوزمان پادشاهك ووكلانك نظرنده شبهه‌لى اولان آدملرله صيق صيق اختلاط ايدر وبر شرق پادشاهنى دكل ، اك مشروطى حكمدارلرى بيله شبهه‌لره دوشوره‌جك اقوال واحوال ، صدراعظمك آغزندن وقوناغندن انتشار ايدردى .

سلطان عبدالعزيزى خلع فكرى اك اول حسين عونى پاشاده حاصل اولدى . سببى‌ده پادشاهك كنديسنى دها اول اسپارته‌يه نفى ايتمسى ايدى .

عمم مرحوم وقور وهركسى كندى كبى كريم ظن ايده‌جك قدرده خيرخواه ايدى حسين عونى پاشا كبى كيندار برآدمى برآز صكره هم عفو ايتدى ، هم عسكرلكه كتيردى . ايشته عموجه‌م بوخطاسنه قربان كيتمشدر .

مدحت پاشا خلع ایشـنه قاریشـقله اداره آدمی اولمقدن چیقه‌رق اختلالجیلر صنفنه گچدی . حکمدارلرك هیچ بری خلع ایشنه قاریشمش بر آدمه اعتماد ایده‌مز. ولو حکمدار مخلوع خصم جانی اولسون . ودنیاده هیچ بر اختلالجی کوروله‌مشدرکه یقمقده کوستردیکی موفقیتی یاپمق خصوصنده‌ده کوستره‌بیلمش اولسون .

بن جلوس ایتدیکم زمان صدراعظم مدحت پاشـا دکلدی . افکار عمومیه‌نك کندیسنه میل وتوجهی وزمانك فوق‌العاده نازك وتهلکه‌لی بولنمسی جهتیله درحال موقع صدارته کتیردم .

شونی تأمین ایدرمکه مدحت پاشـا اداره‌لی وتدبیرلی بر صدراعظم اولسه‌یدی هیچ اولمزسه روس محاربه‌سـنك ختامنه قادار صدارتده قالیردی . حالبوکه ایلك کوندن اعتباراً بکا عادتا آمر و وصی کسیلدی . ومعاملاتیده مشروطیتدن زیاده استبداده متمایل ایدی .

مدحت پاشـانی یاقیندن طانیانلر رأی واجرا آننده نه‌قدر مستبد بولندیغنی کتم ایده‌مزلر . طونه ولایتندن بری الـعزیز احباسندن بولنان ومحکمهٔ تمیز رئیس اولی ایکن ، مدحت پاشایه اولان محبتی حسبیله طشره‌لرده افنای عمره قائل اولان رامز منلانك بیروت مرکز نیابتی اثناسنده مجلس ادارهٔ ولایتده بر مسئله مذاکره اولنورکن (بواساساً مدحت پاشانك طونه والیسی ایکن دوشونمش اولدیغی بر شیدر. پاشا حریتی یالکز کندی نفسی ایچون ایستردی. بونك خارجنده مستبدك مستبدی ایدی) دیر . مدحت پاشایه کورمه‌دن عاشق اولانلردن برینك بوسوز کوکلنه پك فنا تأثیر ایدرك ، بلا اختیار برچین جبین کوسترر . رامز منلا بوانفعالك فرقنه واره‌رق مجلس طاغلدقدن صـکره اوذاتی یاننه چاغیرر . واوزون بیاض صـقالنی النه آله‌رق ،

— باق اوغلم ، بن بوصقالی یالکز سنه‌لرك متاعبیله دکل ، بر پارچه‌ده مدحت پاشا یوزندن چکدیکم محن غربتله آغارتدم . شمدی سنی کوجندیرن بوسوزی بن پاشانك یوزینه قارشی‌ده دفعات ایله سویله‌مشدم . بن شونك بونك خاطرینه دکل ؛ یالکز حقیقته توفیق کلام ایدن بر آدمم .

دیمش اولدیغنی رامز منلانك وفاتندن صوکره او حوالی اهالیسندن بر ذات بر کون بکا حکایه ایتمشدی .

مدحت پاشانك ایكنجی صدارتنده قانون اساسی حقنده‌كی خط همایون بنم طرفمدن اصدار اولندی. معلوم اولدیغی صورتده قرائت اولندقدنصكره آقشام مدحت پاشانك قوناغنده طوپلانیرلر . اوزمانك حریت‌پرور شعراسی ، ادباسی هپ برابر اوكیجه مهام امور دولت یرینه عیش وعشرت موضوع اشتغال اولور . مدحت پاشا تا كنجلكندن بری بدمست اولمقله مشهور ایدی .

قانون اساسی اعلاننك ویردیكی نشوه‌یه كئولك بخش ایتدیكی سرخوشلق‌ده انضمام ایدر، ییكدن قالقدیغی زمان‌دوشمه‌مك ایچون ایكی‌قوالنه كیررلر . آلنی ییقارکن ، دیللری طولاشه طولاشه انشته‌سی طوسون پاشایه :

(ئه پاشا !. بوندن صوكره بنی كیم عزل ایده‌بیلیر ؟ . . سویله باقایم پاشا . بن بوسفر قاچ سنه صدارتده قاله‌جغم ؟ .) دیمش ، طوسون پاشاده (بوكیدیشله برهفته قالمزسك) دیه‌رك وعادتا سوروكلیه‌رك حرم دائره‌سنه كوتورمش . بن وقعه‌یی اوكیجه خبر آلمشدم .

مدحت پاشانك مزیتنی انكار ایتمم. فعال، مستقیم بروالی ایدی . فقط مزایاسی قدر نواقصی‌ده واردی . هله سیاسیاتده ایجابات زمانه‌یی صفوت وادهم پاشالر درجه‌سنده مدرك دكلدی .

طونه والیسی ایكن بلغارجه‌نك بلغار مكتبلرنده تدریس اولنمسنی آشویق وحمایه ایتمش وبونك وخامتنی اخطار ایدنلرده (هانكی لسان اولورسه اولسون ، تك اوقوسونلر) دیه ظاهرده پارلاق برموجب ایله قرارنده عناد كوسترمش اولدیغی معلومدر .

سلطان عبدالعزیزك شهادتی مسئله‌سی درجات محاكمدن كچمش برایش ایدی . بن صادر اولان اعدام حكمنی تخفیف ایتمكدن باشقه برشی یاپمادم . اكر غیرطبیعی براجل ایله وفات ایتمش ایسه بنم بونده دخلم یوقدر .

وفاتندن تقریباً اون‌سنه صوكره اوروپاده طبع اولنمش ترجه بررساله‌ده صورت قتلنه دائر برطاقم تفصیلات موجود واسملر مذكور ایدی . بورساله‌نك مندرجاتی صحیح ایسه وقعه‌نك فاعللری آراسنده‌نكاه‌منسوب كیمسه‌لرك بولونماسی‌ده كوستركه . اومسئله‌ده بنم علاقه‌م یوقدر .

فى الواقع مدحت پاشادن دائما احتراز ایتدم . فقط او قدر معروف بر ذاتى - حتى محكمه‌دن اعدامنه حكم اولندیغى زمانده بیله - حكم اعلامى اجرا ایتمیه‌جك قدر مستحق محافظه كورمشكن صو كره نیچون ، نه فائده ملاحظه‌ایدرك اولدورته‌یم ؟.. دشمنى شهیدلر صیره‌سنه‌چیقارتمق، بنم منفعتمه مغایر اولوردى .

هایدى ، علیهمده‌كى بو افترانى ده واقع فرض ایدرك عیناً قبول ایلایم . سره قاچ خلیفه كوستره‌یم‌كه احتراز ویا استرقاب ایتدكلرى ذواتى برآنده افنا ایتمشدر .. خلفاى اسلامیه‌نك اك بیوكلرندن اولان خلیفهٔ عباس منصور دوانقى خاندانك ولى نعمتى اولان ابومسلم خراسانى‌یى اعدام ایتدیرمدیمى ؟ . هارون الرشیدك او قدر سودیكى جعفر برمكى‌یى اعدام ایله قناعت ایتمیه‌رك اقرباسنه ایتدیكى ظلم، بنم مدحت پاشایه اولان معامله‌مدن اهونمیدر ؟.. خصوصیله بن مدحت پاشانك تجاوز محتملهٔ - كه میدان بولسه‌یدى بو احتمال تحقق شكلنى آلیردى - یالكز تدابیر احتیاطیه اتخاذ ایتمكله مقابله ایدیوردم. آدملرینه‌هیچ دوقونمیه‌رق عائله‌سنه مستوفى معاشلر تخصیص ایتدم . یتشدیردیكى وزرادن عبدالرحمن وخلیل رفعت پاشالر كبى ایشه یارایان ذواتى تا صدارت موقعنه قدر چیقاردم . ومشیر شاكر پاشا ورائف پاشا كبى رجالى‌ده مناصب مهمه‌ده استخدام ایتدم .

فاتح سلطان محمدك خلیل پاشا كبى وارنه مظفریتنك احراز ایدلسنه سبب اولمش دكرلى برصدراعظمى اعدام ایدیورمسى هرحالده رومارى مقاومتنده تشویق خیانتى كوسترن مكتوب افسانه‌سنه مستند برمعامله دكلدر. صوقوللى محمد پاشانك شهادتنده مراد ثالثك مدخلدار اولمدیغى ادعا اولنه بیلیرمى ؟... علمدار مصطفى پاشا وقعه‌سنده جدم سلطان محمود حضرتلرى پاشایه خیرخواهلق كوستردیمى ؟..

او قدر اوزاقلره كیدوب‌ده تاریخدن مثاللر آرامغه حاجت یوق . درت سنه اول تقویم‌وقایع‌ده اوقومشدم. محمود شوكت پاشانك قتل ایدیله‌جكى محل وساعت حكومتجه دها اول خبر آلنمش ایكن ، قوجه برصدراعظم وحربیه ناظرى كوپه كوندوز حربیه نظارتنك اوكنده وبریاوزیله برلكده پارچه پارچه ایدیلیور .

واون یدى قورشون آتیلیورده ینه بر پولیس ، برژاندارمه نفرى میدانه چیقمیور .

اوتوموبیل ایله قاچه‌مایان برطوپال اونماسه‌یدی ، احتمال که وقعه‌نك فاعللری‌ده مأمورین ضابطه کبی میدانه چیقمازدی ..

* *

بکار بکی سرایی ٤ مارت ۱۳۳۳

مدحت پاشا مسئله‌سنده بوقدر اصرار ایدیشم بواسمك حیاته برلکه صورتنده سورلمك ایستنلمسنده‌کی عناد عمومیدن جداً متأثر ومتنفر اولدیغمدندر .

دیورلرکه بزده قانون اساسینك واضعی مدحت پاشادر . فی‌الحقیقه او اوته‌دنبری مشروطیتك طرفداری ایدی . لکن اسمنی وبعض کتابلرده مدحنی ایشتمکله حصل اونش برطرفداراق . مدحت پاشا مشروطیت اداره‌نك اوروپاده تأمین ایتمش اولدیغی فوائدی یالکز کورمش ، فقط بو عمرانك دیکر سائق وسببلرینی تدقیق ایتمامشدی . سولفاتوهر خسته‌لغه ، هر بنیه‌یه یارامدیغی کبی اصول مشروطیتك‌ده هرقومه عدم استعداد ملی‌یه مفید اوله‌میه‌جغنی ظن ایدردم . او وقت مفید اوله‌میه‌جغنی ظن ایدردم . شمدی ایسه مضر بولندیغنه قانعم .

مدحت پاشا قانون اساسینك همه حال اعلان اولنمسنی تکلیف ایتدیکی زمان هیچ بردولتك قانون اساسیسنی تدقیق ایتمامش وبوبابده اساسلی برفکر ایدینه‌مامش ایدی . رهبری اودیان افندی ایدی . اودیان افندی ایسه او زمان بیله بزده اك ممتاز برحقوقشناس دکلدی . هله مملکتی هیچ بیلمزدی . ظن ایدرم که بووقوفسزلق مدحت پاشا ایله (طائف) قلعه‌سنه قدر برابر کیتدی .

۹۳ ده ضیا پاشالر . کمال بکلر ، عابدین پاشالر قانون اساسینك لایحه‌سنی احضاره چالیشدقلری کبی ، سرکاتبم سعید پاشا و اوصره‌ده مشیر اولان مکاتب حربیه ناظری سلیمان پاشا‌ده برر لایحه تنظیم وتقدیم ایتمشلردی . لکن بو ذواتك هیچ بری آراسنده موافقت افکار یوقدی . کمال بك بو خصوصده هم مدحت پاشایه ، هم کندی آرقاداشلریله سعید پاشایه معارض ایدی . بکا یکرمی‌یه یاقین عریضه ویردی . ییلدیز سراینك حربیه نظارتنه نقل اولنان اوراقی آره‌سنده محفوظدر . بو کاغدلرك قیمت تاریخیه‌دن بشقه دکرلری اولمادیغندن یغما و فروخت ایدلمامشدر امیدنده‌یم .

خواص آراسنده اوزمان قانون اساسی‌یه معارض بولنانلر طرفدار اولانلردن

پك زياده ايدى . ادهم پاشا ، صفوت پاشا ، وديكر برچوق وزرا ومتحيزان رجال دولت برملته حاضرلانمه‌دن جف‌القلم سربستى تام ويرلمسنك عليهنده ايديلر . حتى تونسلى خيرالدين پاشا كبى سوزينى اسيركه‌مز بر وزير بيله صدر اعظم ايكن بكا بالمناسبه (احلاقى قانون ايله سلاحلاندرمه‌دن اول بر چوق دوشونمك اقتضا ايدر) ديمشدى . بو تعبير عيناً خيرالدين پاشانكدر .

فقط بن اوزمانكى جريانك اوزمانده اوكنه كچه‌مزدم . (مادام كه ملت كندى مقدراتنى برده كنديسى اداره ايتمك تجربه‌سنده بولنمق ايستيور ، ملتك ايستديكى اولسون) ديدم . وموجود لايحه‌لر آراسنده مدحت پاشانككنى تعديلات جزئيه ايله تصديق ايده‌رك معلوم اولان خط همايونى اصدار ايتدم .

مدحت پاشانك لايحه‌سنى ديكرلرينه تقديماً وترجيحاً قبول ايتمكده مضطر ايدم . چونكه (مدحت) اسمنك ابجد حسابيله (دواء ملت) اولديغنى كشف و اعلان ايتمش اولان خسته برخلقه يته اونك اخطار ايتديكى دوايى ويرمك ضرورى ايدى . باشقه صورتله اسكات ايده‌مزدم .

روسيه محاربه‌سنى مدحت پاشا حاضرلامش وملت مجلسى حربك جرياننه شاهد وناظر بولنمشكن نتيجه‌نك هر فلاكت و شئامتنى منحصراً بكا تحميل ايتمك بيله ايستمشلردى . حالا بو اعتراض وتعرضلر اونه‌ده بريده تكرار ايديليور . آچيق آلنله ادعا ووثائقله اثبات ايدرم كه ملت (آياستفانوس معاهده‌نامه‌سى) نى امضالادى بن ايسه (برلين قونغره‌سى) نك مقرراتنى وجوده كتيردم . بن حربك ملتم ايچون آفت اولديغنى جلوسمدن مقام حكمداريى ترك ايتديكم كونه قدر نظر دقت اوكندن آيرميوردم . (قليه) وقعه‌سنى حربسز كچيرديكم ايچون اوزاقدن ، يقيندن نه قدر دوچار عتاب اولدم . يونان ايله محاربه‌يى قبول ايدركن اوقدر دوشونمش ايدم كه بولزوملى وحقلى انديشه‌لرى بيله عليهمده بولانلر درلو شكل ومعنايه صوقه‌رق برآلت تزوير ايتديلر .

بو حرب عموميه سلمه السلام كيروب كيرمامكى پك چوق دوشونور ، هله غالب اوله‌جغنه رياضى برقناعتله امين اوله‌ميه‌جغم طرفه التفات ايتمزدم . نجه برملت ايچون آفتلرك الك بويوكى محاربه‌در . مظفريتلرله بيتنلرى بيله ملتى بيتيرر ، يورار .

مدحت پاشا ، صدارتنده ملتك كنديسنى اوقدر سوديكنه قانع ايدى كه عزلى

ایتدیکم آنده بیوك بر اختلال چیقه‌رق بنم خلع و بلکه اعدام ایدیله‌جکمی کتم ایتمکه بیله لزوم کورمزدی . حالبوکه بن اونی اوروپایه تقریب ایتدیکم زمان هیچ کیمسه آغزینی آچمادیغی کبی ، بر چوق وزرا و رجال بنی تبریك ایتمشلر ، شاعرلر بکا قصیده ، اوکا هجویه‌لر یازه‌رق غزته‌لرله ، کتابلرله نشر ایتمشلردی . حتی او ذوات آراسنده غازی احمد مختار پاشا بو مسئله‌یه متفرع بر ماجرانی ، اخیراً نشر ایتدیکی (خاطرات) ده‌ده اوتوز بوقدر سنه صوکره اعتراف ایدییور .

مدحت پاشانك درجهٔ صفوتی کوسترمه‌سیدی شو مسئله‌یی بوراده ذکر ایتمکه لائق کورمزدم . کندیسنه حریت ویرمش اولان بر ولی نعمتك ، هنوز اثرینك مرکبی قورومه‌دن دوچار تبعید اولمسنه عوامی سکوت وخواصی تشکر ایدن بر ملتك مشروطیت اداره‌یه نه قدر لائق اولدیغنی بن سویلمك ایسته‌مم . بنی استبداد اداره‌نك اك بویوك طرفداری و دنیانك اك بیوك مستبدی اعلان ایدنلر ، حقیقتی هیچ اولمازسه بن دار فنادن ال چکدکدن صوکره اعتراف ایده‌رك اونلرده بندن ال چکسونلر .

مدحت پاشانی نیچون محاکمه و محکوم ایتدیرمش اولدیغمی‌ده ایکی‌ده برده مؤاخذه‌کارانه سؤال ایدییورلر .

اورته‌ده موهوم دکل ، معین بر حادثه واردیکه اوده عمجه‌م مرحومك قاتلی ارتحالی ایدی . سلطان عبدالعزیز انتحارمی ایتدی؟.. یوقسه اونی شهیدمی ایتدیلر؟..

بن حالا بو قناعتده‌یمکه عم عزیزم منتحر دکل ، مقتولدر . اولا ، طبیب راپوری اوقدر الاستیقلیدرکه دنیانك هر یرنده اك بیوك علمای طب طرفندن مناقشه ایدیله‌بیلیر .

بر منتحر ایکی قولنك طمرلرینی نصل کسه‌بیلیر ؟.. بونی دها اوزمان طبیبلر نظر دقته وضع ایتمش ، ادیبلر کتابلرینه‌ کچیرمشدی .

احمد مدحت افندی مرحومك (اس انقلاب) نده‌کی شبهه‌لی سطرلر مدحت پاشانك محکومیتندنده ، محاکمه‌سندنده اول یازلمش وطبع ونشر اولنمشدی . هم ندرت سنه اول احمد مدحت افندی ایسه پاشانك دشمنی دکل ، یتشدیرمه‌سی ، بنده‌سی ایدی .

محاکمه عناً اجرا ایدلدی . اصول محاکمات خلافنه هیچ بر معامله سبق ایتمامشدر .

شاهدلردن بشقه بعض مجرملرك اقرارى‌ده وار. جنايت وتميز محكمه‌لرينك بوقدر مهم بر مسئله‌ده حقانيت وعدالتدن انحراف ايده‌جك قدر وجدانسز وپروانسز اعضاسى وهيئتلرى بولنديغنى ادعا ايتمك اچلرنده مدحت پاشاده برفردى اولان بتون ملتى تذليل ايلمكدر .

درجات محاكمدن كچمش اولان حكمى برده وزرا ورجال علمادن برهيئت فوق‌العاده‌يه تدقيق ايتديره‌رك مطالعه‌لرينى صوردم . هيچ كيمسه‌يى معناً ومادةً تضييق ايتامش اولديغم‌ده اچلرنده بعضلرينك غايت سربستانه بيان فكر ايتمسيله ثابتدر . دقت اولنسه شخصمه بيله تعريض ايدنلر اولدى . بويله اولمقله برابر طوپلانان رأيلر محكوملر لهنده براكثريت تأمين ايده‌مامشدى . بن بوخصوصده محكمه‌لردن‌ده ، اعاظم رجال دولتدن متشكل هيئت فوق‌العاده‌دن‌ده منصف قاله‌رق محكوملرك حياتنه مرحمت ايتدم . حكم اعدام هيچ برى حقنده اجرا ايدلمدى .

طبيب راپورندن ، محكمه حكمندن دها قوتلى بردليل عقلى‌ده بن ايراد ايده‌يم :

سلطان عزيزى خلع ايتمك فكرى اك اول سرعسكر حسين عونى پاشايه كلمشدى. مدحت پاشا ايله ديكر اركان خلع حسين عونى پاشا طرفندن بوايشه عادتا سوروكلنديريله‌رك قارشمشلردر .

سرعسكرى پادشاهه خصم ايدن سبب ، برآرالق رتبه ونشانلرى رفع اولنه‌رق مملكتى اولان اسپارطه‌يه مقهوراً نفى ايدلمش ايدى . كيندار حسين عونى پاشا بونى اونوتمادى . والسه كچن ايلك فرصتده انتقامنى آلدى . اسرافلر ، فلانلر هپ بالادر ، بهانه‌در . (مارتينى هانرى) تفنكلرينك حين اشتراسنده حسين‌عونى پاشا ضرر خزينه قارشيسنده كوپورن برمتعصب اولماديغنى عالمه كوسترمشدى.

حسين عونى كيندار اولديغى قدرده احتياطكار ايدى. سلطان عزيز انتحار ايتمك دكل ، ياشامق و كنديسنك آرانه‌حنى بركونى كورمك ايستردى .

طوپقپودن سلطان مراده كوندرديكى سوزشلى تذكره‌ده بونى اثبات ايدر . هيچ برحكمدار مخلوع بوقدركه خاقك كنديسنى نادمانه آرامقده اولديغنى كوروب ايشتمه‌دن اولمكى آرزو ايتسون .

سلطان مرادك خسته‌لغی دها ایلك كون بیعت مراسمی اثناسنده حس ومشاهده اولندی . سلطان عزیز غافل آولانمشدی . وطرفداری پك چوقدی . آزمدت ظرفنده‌ اهمیتی بیوك برعكس العمل حاصل اوله‌جغنی قورناز سرعسكری فردای خلعده كوردی . تهلكه‌یی، نه صورتله اولورسه اولسون ، ازاله ایتمك اونك ایچون واجب ایدی . ایشته سلطان عزیزك حادثهٔ شهادتی بوسببله ایقاع اولندی .

وفاتك انتحار اولمیوب قتل یوزندن وقوعه كلدیكی بوصورتله تحقق ایتدكدن صوكره ، محكوملر آراسنده معصوم بولنوب بولنمادیغی ایكنجی درجه‌ده قالیر .

(بوسطرلری یازدقدن صوكره خاطرمه كلدی . اونوتمامق ایچون قید ایدیورم . حسین عونی ومدحت پاشالرله دیكر رفقای مقصدلری بشكطاشده‌كی موقتخانه‌ده مكتب حربیه طلبه‌سنك ورودینه خلجان ایله انتظار ایدركن معین ساعتك كاوب كچمش اولدیغنی وهم ایله ظن ایتدكلرندن (آه سلیمان پاشا ! .. بزی الله ویردی ، خیانت ایتدی !..) دیه‌رك بری بریله حسبحال ایتمشلر . بو حادثه هیچ كیمسه‌نك انكار ایده‌میه‌جكی برحقیقتدر .

اوت ، محكوملر آراسنده معصوم بولنوب بولنمادیغی مسئله‌سی ، جرمك تحریف ویا اختراع ایدلمدیكی تحقق ایتدكدن صوكره ایكنجی درجه‌ده قالیر . ذهول وارسه حاكملرینه عائددر .

مدحت ومحمود پاشالرك بركیجه اسملری مضبوط ضابطلرله افراد عسكریه طرفندن طائف قلعه‌سنده‌كی محبسلرنده بوغولمش اولدیغنی ادعا ایدیورلر . طوغری اولسه‌بیله بنم بونده مدخلم دكل ، حتی رضامده یوقدر . خاطرمه كلن بروقعه‌یی بوراده اولدیغی كبی نقل ایدرك تاریخی تاریخ ایله برلكده مدعیات واقعه‌می تنویر وتأیید ایتمك ایسترم :

محكوملر ، طائفه كوندرلدیكی زمان امیر مكه شریف عبدالمطلب ایدی . وشریفك اركان خلعه وبالخاصه مدحت ومحمود پاشالره خصومت علنیه‌سی واردی . آیاقلرینه زنجیر اوردیردیغنی ایشتمش وسؤ معامله‌دن توقی ایتمسنی همان امر ایتمشدم .

شریف عبدالمطلب معلوم اولدیغی وجهله حجاز والیسی وقوماندانی عثمان پاشا طرفندن توقیف اولنه‌رق امارتدن عزل ایدلدی ، شریف اوزمان بكا یازدیغی بر عریضه‌ده (مدحت ومحمود پاشالری مصره قاچرمق ایچون بعض اجانب طرفندن

تشبث واقع وکندیسنك بوتشبثه واقف ومانع اولدیغنی ودوچار اولدیغی معامله‌نك بوندن منبعث بولندیغنی) سویلیوردی . شریف عبدالمطلبك هیچ برحال وقالنه اعتماد ایتمزدم . بونکله برابر ادعاسی نظر دقته آلنمایه‌جق قدر اهمیتسز دکلدی . بوپاشالر فرار ایدرلرسه محافظلرینی شخصاً مسئول طوته‌جغمی وهیچ برعذر وبهانه قبول ایتمیه‌جکمی عثمان پاشایه اخطار ایتدم . اراده‌می تبلیغ ایدن اوزمانکی باش کاتبم رضاپاشا ایدی. رضا پاشا اوزی وسوزی طوغری برآدم اولدیغندن بومناسبتله محکوملر حقنده فضله تضییق واذیت کوسترلمامسی‌ده اخطار اولنمسنی حسب الانسانیه استیذان ایتدی . تقدیر ایله تصویب ایتدم . سرایلك اوراقی آراسنده مسوده‌سی حالا موجود اولسه کرك . شمدی دوشونیورم :

احتمال که محافظلر پاشالرندن قورقه‌رق بویله برامرواقع احداث ایتمکی کندی منفعت وسلامتلرینه موافق کورمشلردر . مع مافیه بکا کلن راپورلرده هرایکیسنك اجل موعود ایله اولدکلری بیلدیریلیور واطبانك شهادتلریله بو اشعار توثیق ایدیلیوردی .

ایشته مدحت پاشا حقنده سویلیه‌جکم سوزلر بونلردر. تکرار ایدرمکه نفسمی دکل ، نامی حقسز هجولردن محافظه ایچون شوصحیفه‌لری یازدم . دنیاده دها نه‌قدر قاله‌جغم بللی دکلدر . اولوم بکا اوقدر یاقلاشیورکه عادتا خطوه‌لرینك سسلرینی طویورم . بوحقیقتلرك هرکسجه معلوم اوله‌جنی برکونك کله‌جکنه امین اولسه‌م پك مستریح بروجدان ایله کوزلرمی قاپایه‌جغم اللهمك حضورینه عدل والطافندن امین اوله‌رق چیقاجغم ...

شرقی روم ایلی مسائلی

۵ مارت ۱۳۳۳

شرقی روم ایلی مسئله‌سنده بنم ضعف کوسترمش اولدیغمی پك چوق ادعا ایتدیلر . (ضعف کوسترمك) موجود قوتدن استفاده ایتمامك دیمکدر . هانکی قوت موجود ایدی‌ده شرقی روم ایلنده‌کی حق حاکمیتی مدافعه امرنده استعمال ایدلمدی ؟ ... بونی دوشونن وسویلین بر انصاف صاحبنی بوکونه قدر ایشتمه‌دم.

بلغار پرنسی « دوباتنبرغ » فلبه‌یه مستولی اولدقدن صکره وقعه‌دن بزم حکومتمز خبردار اوله‌بیلدی . اوده روس سفیرینه کلن بر تلغرافنامه‌دن تلغراف ناظری عزت افندینك بنی خبردار ایتمسیله ممکن اوله‌بیلمشدی . صدراعظم سعید پاشا ایدی . ترك تخت ایتدکدن صکره اوقودیغم بعض بیانات ومحرراتنده سعید پاشانك وقایعی کندی لهنه تحریف ایتمش اولدیغنی حیرتله وتأسفله کوردم .

سعید پاشا ، بلغارلرك تجاوز ایده‌جکلرندن دها اول خبردار اوله‌مادیغی کبی ، وقعه استانبوله عکس ایتدکدن صکره‌ده ـ بر مدت تردد ایده‌رك ـ مذاکره اثناسنده شورای دولت رئیسی عاکف پاشانك بیاناتی اوزرینه قانع اولمشدی. اووقت بومسئله ایچون فلبه‌یه عسکر سوق اولنمقده، هم مشکلات ، هم تهلکه واردی « طقسان اوچ سفرینك تارمار ایتدیکی اردو هنوز طوپلانامامشدی. خزینه تام طاقیردی . عسکرك لوازمی ومأمورلرك معاشاتی بیله پك کوچ تدارك اولنیوردی . ولایتلر واردی ، که ژاندارمه‌لری یکرمی آیدن، اوتوز آیدن بری معاش آله‌میورلردی. بویله بر زمانده صرف بر نامدن عبارت قالمش اولان بر حق حاکمیت نامنه نتیجه‌سی مجهول وقورقاق بر حربه کیریشمکی بن تهلکه‌لی کوردم .

کویا سرایی محافظه‌یه مأمور اولان ایکنجی فرقه‌دن برقاچ طابور آییرماق ایچون بنم بو مسئله‌ده عزمسزلك کوستردیکمی سویلدیلر . ایکنجی فرقه‌نك برقاچ طابوری کیدوب کیتمامش.. بوندن نتیجه اوزرینه نه تأثیر واقع اوله‌بیلوردی ؟.

دها طوپلی وزه نسبتله دها حاضرلقلی اولان صرب اردوسی مغلوب ایدن اووقتکی بلغار اردوسنی ایکنجی فرقه‌نك برقاچ طابوریمی انهزامه اوغراده‌جقدی؟..

دول معظمه‌نك بوخصوصده‌کی نیت ومسلکی‌ده معلوم دکلدی . ایلك تخمینلر ، ضربه‌نك روس طرفندن کلمش اولدیغنه معطوف ایکن صکره‌دن کورولدی، که روسیه بو مسئله‌ده بلغارلره معارض ومخاصم ایمش .

جسم دولتی شدید صارصینتیلردن وقایه ایچون آره‌صیره کچوك فداکارلقلر لازم ایدی . شرق وغربك علیهمزه یورودیکی برصره‌ده بن هرطرفه میدان اوقویامازدم.

اکر بلغارلرك فلبه‌یه دخولی اوزرینه سلمه‌السلام میدانه آتلسه‌یدم ، بلغارلرله صربلر محارب دکل ، متفق اولورلر ویالکز شرقی روم ایلی مسئله‌سی دکل ، ماکدونیا ماده‌سنی‌ده [*] برابر حل ایدرلردی .

بلغارلرك شرقی روم ایلی‌یه تجاوزی اوزرینه بالقان موازنه‌سنه خلل کلدیکنی ادعا ایله آلاصونیه حدودنده تحشیداته قیام ایدن یونان دخی یانیه حوالیسنه

---

[*] روم ایلی شرقی مسئله‌سنده سلطان عبدالحمید ثانینك برضعف سیاسی کوسترمش اولدیغنی ادعا ایده‌ن رجال دولت یوق دکلدی . بوادعاده بولونانلر ، خسته‌لغی تشخیص ایتمکسزین تداوی ایتمك ایسته‌ینلره بکزه‌ر . سلطان عبدالحمیدك زمان رجالنجه ایی تقدیر اولونه‌میان مهارت سیاسیه‌سنی تاریخ ، هم ده پك قیصه برمدت ایچنده ، اثبات وتقدیر ایتدی . دها دوغریسی تقدیر ایتدیردی . نه سیاه وظلم برنقده‌در ، که ممکلتی قورتارمق ایچون کوستردیکی بو سیاسی مهارتی ومونقیتی ، ترك ایمپراطورلغنك أوز دشمنلری سلطان عبدالحمیدك تبعه‌سندن چوق اول ، دها اوزمان اکلادی . روم ایلی شرقینك صاحبلری ایسه نه آجی تجربه‌لردن صکره !. .

بالقانلرك فوران ایتمه‌یه‌ن، فقط ایتدیریلن یانار داغلرنده بو نجه عصرلق ترك نفوذ وقدرتنك سرعتله أریدیکنه وپارچه‌لندیغنه شاهد اولورکن بکاربکینك غریب، سس‌سز، حشمتپناه مسافری کیم بیلور نه کوزیاشلری دوکدی . بعضلرینك کمه ادعالرینه رغماً هرحالده وجدان عذابی چکمیادی . سیاستنك مفید نتایجنه اعتمادی واردی . زواللی عبدالحمید ثانی وزواللی ملتی !.

(وداد عرفی)

و آطه‌لره عائد مطالبی قبول ایتدیرمك ایچون اونلرله برلشیر واشقودره‌یه ایتمك الك بیوك املی اولان قره طاغی بو فرصتدن استفاده ایتمکدن هیچ برقوت منع ایده‌مزدی .

(غاوریه‌ل پاشا) آدلی بربلغارك روم ایلیٔ شرقی والیلکندن تبعید ایدلمش اولمسندن طولایی کوزم قیزاره‌رق ایشه کیریشمه‌یدم ۱۳۲۸ سنه‌سنده‌کی فلاکتی اوزمان یعنی اردوسز ، پاره‌سز ، پولسز ، حاضرلقسز بولندیغمز بر وقتده کندی المله احضار ودعوت ایتمش اولوردم. بالقان وقایع اخیره‌سی بم‌قلبمی چوق قاناندی. یالکز بر شیله متسلی اولیورم‌که بن ۱۳۰۱ سنه‌سی ایلولنده‌کی حزم واحتیاطمله بومصیبتی یکرمی سکزسنه توقیف ایده‌بیلمشم .

سعید پاشایی یاقیندن طانیانلر تصدیقده تردد ایتمزلرکه پاشا بوکبی مهم مسئله‌لرده صریح برفکر بیان ایتمز . دائما (شویله یاپیلیرسه بو ، بویله یاپیلیرسه شو محذور واردر) دیمك کاری و شعاریدر . حالبوکه (لیت‌لعل) دوری دکل ، قطعی برقرار ویرمك زمانی ایچنده بولونیوردق . کامل پاشایی ایلك دفعه اولارق موقع صدارته کتیرمکله شرقی روم ایلی مسئله‌سنك ایلك حاد دورینی کچیردم .

کامل پاشانك بوصدارتی شرقی روم ایلی مسئله‌سنده‌کی میلمی حس ایدرك رضا جولق ایتمك ایستدیکمدن منبعث ظن ایدنلر خطا ایدرلر . کامل پاشایی دها اول ذهنمده صدارته نامزد ایتمشدم .

سعید پاشانك کامل پاشایی استرقاب ایتدیکنی آکلار ومجلس وکلاده آره‌صیره غیاباً استخفاف ایتمکده اولدیغنی ایشیدردم. سوریه والیسی حمدی پاشانك وفاتی خبرینی سلاملق رسمنده آلدم . سوریه‌نك اهمیتنه بناءً کیمك مناسب اوله‌جغنی شیخ الاسلام عریانی زاده احمد اسعد افندیدن صورمشدم. افندی ، اوقاف ناظری کامل پاشانك اوحوالیده مأموریتی وحسن صیتی اولدیغنی بیان ایله سوریه والیلکنه تعیینی رانده بولندی . کامل پاشانك وکلا آراسندن اوزاقلاشدیرلمسی ایچون ینه وکلا آراسنده برجریان اولدیغنی آکلادم . ایشته سعید پاشانك رقیبی کامل پاشایی استخلاف ایتمسنه سبب بودر .

سعید پاشا

سعید پاشا کرك صدراعظم ، کرك معزول ایکن استشاره ایتدیکمز زمانلرده قطعی بر رأی درمیان ایتمزدی . مسئولیتدن ، افکار عمومیه‌دن ، تاریخدن و بونلر قدرده بیندن قورقاردی . بو وهمی احترازلر اوندن قطعی بر سوز سویله‌مك قدرتنی نزع ایتمشدی .

سعید پاشایی جلوس ایتدیکم کونه قدر طانیمازدم . اووقت تجارت ناظری داماد محمود پاشا توصیه ایتدی . مکتوبجیسی ایمش . فی الحقیقه مقتدر بر کاتب ایدی .

او زمان پك مشهور اولان ضیا پاشادن ، کمال بکدن و امثالندن آشاغی قالمایان بر کاتب . باب عالینك معروضاتنی بالذات تدقیق ایدر و امور جریه ایله‌ده مشغول اولوردی .

نفوذ حکومتك سرایده طوپلانمسی اونك رأی و اجتهادی اثری ایدی . باب عالی حکومتك ، سرایده سلطنتك مرکزی اولمسنه نظراً سلطنتك حکومته تفوقی ایجاب ایدرمش .

بونی سویله‌ین بالذات مرحوم ایدی . فقط بن چکلدکدن صکره انتشار ایدن خاطراتنده او بویله سویله‌یور . بنم سوزم باب عالینك قیوداتیله‌ده مؤیددر . (خزینهٔ اوراق) دن آشیرلمش وثائق وارسه (ییلدیز) سراینده کیدن اوراق جبر نقصان ایدر .

تونس ، مصر مسئله‌لرنده‌ده هپ (لیت لعل) ایله کونلر و آیلر کچیرمشکن ، خاطراتنده قصوری بکا تحمیل ایدییور . حالبوکه بکا قصور صورتنده اسناد ایتدیکی

شیلرله بن افتخار ایدرم. اومسئله‌لری بر وسیلهٔ حرب اتخاذ ایتمك فكرنده دكلدم. بن دائما حربك علیهنده بولندم . تونسده اصرار ایتمه‌یدم بلكه سوریه‌یی ، مصرده عناد كوسترسه‌یدم محقق فلسطینی و بلكه عراقی غائب ایدردم .

یالكز سعید پاشانك نعمتی انكار دكل ، حقیقتی‌ده تحریف ایتمسنه تأسف ایدیورم . لفظی حاكمیتلری محافظه ایده‌جكم دیه حقیقی حاكمیتلری تهلكه‌یه قویمق جائز دكلدی .

اوقدر متردد ووهام اولان سعید پاشا بعضاً جسورده اولوردی. مصر مسئله‌سنده بر آرالق انكلتره‌یه اعلان حرب وقره‌دن عسكر سوق ایدلمسنده اصرار كوستردی. انكلیزلرك مصری اشغال ایتمسنه فرانسزلرك معارض بولنمسندن امیدوار اولمشدی. بن مانع اولدم . مع مافیه غازی احمد مختار پاشاده حاضر اولدیغی حالده كیفیتك بر كره‌ده مجلس وكلاده تذكر ایدلمسنی توصیه ایتدم. مختار پاشانك قطعی وحقلی اعتراضی اوزرینه بو تهلكه صاووشدیرلدی . وفرانسه‌ده بو كونه قدر نه ألنی اوزاتدی ، نه‌ده سسنی چیقاردی .

بو دولت انشاالله قورقدیغم نتیجه‌لره اوغرامز . اراده‌سی متین اولمایان شوكتلی برادرم حضرتلری دولتك مهام اموریله بالذات اشتغال ایده‌مدی . بوندن صكره كله‌جك برادر واوغللرمه نصیحت ایدرمكه آرتق اوزون ، قیصه محاربه‌لرله اوغراشماسینلر .

بر كره دها دیمشدم : غالبیتله بیتن حربلرده مغلوبیتله نتیجه‌لننلر قدر ملتی یورار .

(شان وشرف) كبی شیلر هرطرفی معمور وحال واستقبالی امین مملكتلرده خوش كورونور . خرابه‌لرده آچ وچیپلاق طولاشانلرك شان وشرف ادعاسنده بولنملری وشان شرف پشنده قوشملری قدر هم كولونج ، هم فجیع برشی یوقدر .

*
* *

سلطنتك صوك دورلرنده بربالقان اتحادی وجوده كتیرمكی امل ایدینمشدم . پارس سفیری منیرپاشا بوخصوصده خفی ، علنی چالیشیوردی . بالقان دولتلری ایكی تهلكه قارشیسنده ایدیلر : روسیه وآوستریا .

احوالك ايلرده نه شكل آله جغنى بيلنمز . روسيه نك حرب عموميده انحلال ايتديكى كورولمورسه ده طالعى هنوز تعيين ايتمه مشدر . بوسنه نى متجاوز زماندن برى داخلى صارصان اختلالدن قورتولورسه - دها بيوك اولماسه بيله - دها قوتلى برروسيه ميدانه كلير . شمدى اوراده فكر مجادله سيدر . فرانسه انقلاب كبيرنده كى مجادله دن دها شدتلى برجدال فكر .

بن بالقانليلرى بوايكى تهلكهٔ مشتركه قارشيسنده ايقاظ ايتمكه چاليشيوردم . بوسنه وهرسك مسئله سنده قورى برنامدن عبارت اولان حاكميتدن وازكچمك كبى لفظى برفدا كارلغه مقابل تعويضات مفيده آله جقدم . رومانيا قرالى قارول اولا اعتمادسزلق كوسترديسه ده ياواش ياواش يوله كليوردى . باشلايان مذاكرات ثمره سنى ويره جكى زمان تموز انقلابى تحدث ايتدى . حتى منيرپاشا استانبوله كلمشكن شهره اوغرامه دن عودت ايتدى . بندن صكره عناصر داخليه نى تأليفه چاليشديلر . وبوائتلافى تأمين ايتمه دن دنيايه ميدان اوقوديلر .

ايشته بنم اوقدر آرزو ايتديكم وچاليشديغم اتفاق هيچ ايسته مديكم برشكلده ، يعنى عليهمزده واقع اولدى . وكونك برنده درت بالقان دولتى بردن اوستمزه آتيلديلر .

ارمنی مسئله‌سی

۱۱ مارت ۱۳۳۳

مصاحبم اولکی کون فرانسزجه کوچوك بر کتاب کتیردی . آدی [(پیه‌ر کیار Pierre Quillard)ك خاطره‌سنه] در . مدحیه و هجویه‌لردن متشکل بر اثر منثور . مدح اولونان پیه‌ر کیاردر . هجو ابدیلن‌ده بن .

(پیه‌ر کیار) ی اسماً بیلیرم . یکرمی اوچ سنه اول استانبوله کلمشدی . ارمنی مکتبلرنده فساد معلمی ایدی . اوچ ، درت سنه قالدقدن صکره دفع اولوب کیتدی .

تحف !... بکا (قیزل حیوان ـ Bête-Rouge) لقبنی ویرن پیه‌ر کیارایمش . سوزی بیلیردمه‌ده قائلی مجهولم ایدی . حامل اولدیغم اجنبی نشانلری قدر ، ینه او اجانب طرفندن توجیه اولنمش بویله برچوق عنوانلرم واردر . بن بونلرله افتخار ایتمکده حقسز دکلم . ایشته باقیکز ، (قیزل حیوان) پایه‌سنك سبب اعطاسنی بو کتابدن اوکرندم . و اوکره‌ده‌نده آهارونیان وچوبانیان نامنده‌کی ایکی ارمنی خطیبنك حرارتلی نطقلریدر ..

مصاحبمك کتیردیکی کتابده مشهور ، نامشهور برچوق فرانسز ادباسنك‌ده نطق طرزنده هجویه‌لری وارسه‌ده (قیزل حیوان) کندیسنك نیچون قودورمش اولدیغنی اعدای خارجیه‌سندن دکل خصمای داخلیه‌سندن ایشتمك و اوکرنمك ایسترم . بودها زیاده حائز وثوق و دها زیاده لائق اعتماددر . آهارونیان افندی‌ده ، موسیو چوبانیان‌ده یکلسان اوله‌رق تکرار بتکرار دیورلرکه :

پیه‌ر کیار ارمنی مکتبلرینه معلم صفتیله بیك سکز یوز طقسان اوچ سنه‌سنده استانبوله کلمش . ارمنی کنجلرینه فلسفه ، تاریخ ادبیات ایله برلکده (ترکلرك بویوندوروغندن قورتلق ایچون چالشمق) تعلیم ایتمش . ارمنی طلبه‌سنك فلسفه‌ایله

تاريخ ادبياته نه‌قدر مستفيد اولدقلرى معلوم دكلدر. فقط اختلالجيلكى تعليم وتلقين ايتمكده اوقدر موفق اولمش ، كه صاسون مسئله‌سنده ، زيتون مسئله‌سنده بانقه مسئله‌سنده ، حاصلى ارمنى قاننك دوكولمش وارمنى اوجاغنك سونمش اولديغى هر مسئله‌ده پيه‌ركيارك نام وهمتى تقديس وشكران ايله ياد اولونمق ارمنى جماعتنه مقدس بروظيفه اولمش . ضابطه برآرالق ارمنى حسابنه چاليشان بوفرانسزدن شبهه‌ليور. وتوقيف ايديورسه‌ده فرانسز سفارتنك مداخله‌سى اوزرينه بن تخليه ايديورم . فى‌الواقع بويله برمسئله و مداخله خاطرمه كليور . پيه‌ركيار محبسدن چيقمقله برابر نفسنى امنيتده كوره‌مديكندن ــ كه ، يمين ايدرمكه شخصى ايچون بزم طرفمزدن هيچ بر تهلكه ملحوظ دكلدى وبونى كنديسى پك اى بيليردى ــ استانبولى ترك ايديور . اوقدر سوديكى ارمنيلرى‌ده ديمك كه اولا جناب حقك حفظ وصيانتنه، صكره‌ده بنم مرحمت وشفقتمه توديع ايدوب كيديور. بونى سويلينلر برچوق فرانسزلرله برابر موسيو آهارونيان وچوبانيان افنديدر .

مطلوم ارمنى ملتى نامنه تهييج ايتمش ، قيام ايتمش اولان بومجاهد فداكار ، يعنى پيه‌ركيار ، استانبولده‌كى ــ مقدارى هر حالده چوق اولمياجق ! ــ معاشنى ترك ايله اوروپايه عودتى اختيار ايديور . وارمنى قتل عاملرينى خبر ويريور . او وقته قدر قوجه اوروپا بوفجايعدن بيخبر ايمش . وحكومتلرده التزامى بر سكوت ايله تلقى وقايع ايديورمش . بونى سويلاين بن دكلم ، برچوق فرانسز وارمنى خطباسيله محررى‌درى .

حتى استانبولده‌كى راسمهٔ تكريمه اشتراك ايدنلر آراسنده حسين جاهد بك‌بيله بولنيور و . . . . ايشيديور .

پيه‌ر كيار اوروپايه كيتدكدن وارمنيلرك ماجراى دلخراشنى لاقيد ومنفعتجو انسانيته خبر ويردكدن صكره‌ده ارمنيلره اولان محبتنى تطمين ايده‌مامش . بوعشقك سوقيله (ايللوستراسيون) ك مخابرلكنى درعهده ايده‌رك كيتديكى يونان اردوسنده كوكللى صفتيله بولنمش ، تركلرله حرب ايتمش .

بوده او كتابده يازيلى .

شمدى (قيزل حيوان) ناميله تذليل ايتمك ايستدكلرى انسان هر بنى نوعندن صورلركه مثلا ازميرلى عبيداه افندى ، قالقوبده .... كيتسه‌يدى واورادە

اقلیتی دکل ، حتی اکثریتی ده دکل ، کلیتی و عمومیتی تشکیل ایدن مسلمانلرك بزم ارمنیلر قدرده حقوق سیاسیه‌یه مالك اولمادقلرینی کوره‌رك رقت وتأثردن بو بیچاره مسلمانلره (سزکده محروم اولمامق ، مظلوم اولمامق، مقهور اولمامق کبی بر حقکز واردر ! ..) دیسه‌یدی واصرار ایتسه‌یدی ، ..... الك زیاده انسانیتپرور وحقشناس اعاظمندن عد اولنان رؤسای وکلاسندن ...... بزم ترك خواجه‌سنك صاریغنه تشکرمی ایدرلردی ؟ ...

*
* *

١٢ مارت ١٣٣٣

دون یازدیغم سطرلری بوکون بردها اوقودم . غلادستونك (قیزل سلطان) ی محنهٔ تاریخدن چکاه‌لی سکز سنه اون بر آی اولدی . عجبا ارمنی وطنداشلرم حاللرندن دها ممنون وآتیلرندن دها امینمیدرلر؟...

٣١ مارت ؟!..

مدخلدارمی ؟ ... مدخلی اولسایدی ؟ ... کامل پاشا حقنده برقاچ سوز ...
۳۴ مارتی ترتیب ایده‌نلر ... بیکباشی انوربك . . . مجلس مبعوثان اوکنده . . .
قراری تبلیغ ایده‌ن ... تشریح .

۳۱ مارت ۱۳۲۳

تاریخی وضع ایدرکن بلااختیار تتره‌دم . واقعا یکی تاریخ حسابیله اوکونه [*] اون اوچ کون دها وار . بواسم ، رقم اولمقدن چیقمش ، بردور تاریخه علم اولمشدر . ۳۱ مارت وقعه‌سنك تحدث ایده‌جکنی اولدن پك آز کیمسه‌لر حس ایتدیلر . فقط حقیقتی وسبب ومسببلرینی هیچ برآدم تمامیله بیله‌مه‌مشدر . بومسئله‌نك مستور قالمسنی اصلا ایسته‌مم ، هیچ برجهتی کتم وتحریف ایتمیه‌رك یازه‌جغم .

---

[*] ۳۱ مارت ! ؟ . . . تاریخشناسان تقدیر ایدر ، که عثمانلی تاریخنك عصر حاضرده‌ك مبهم صحیفه‌سی (۳۱ مارت) در .

اختلال مرتبلری حقنده‌کی مخالف افکارك و قناعتلرك برچوق مساعی‌یه رغماً قطعیله‌ شعه‌مه‌سی غریب بر تردد تولید ایتدی .

سلطان عبدالحمید خان ثانی‌یی ـ پك چوغی شخص اغراض اوزرینه ـ ایکله‌ك ایسته‌ینلره‌ وکثیر دشمانلره بر هجوم وسیله‌سی اولدی . سلطان عبدالحمید خان ثانی اوتوز بر مارت حادثه‌سنك دوغریدن دوغری‌یه مرتبی اولمقله اتهام ایدلدی . بواتهام ، خلع ایله نتیجه‌لندی . اتهام ایده‌ن ملت دکل ، ینه اونك دشمنلریدی . شخصی دشمنلری ! . . خلعی تبلیغه مأمور هیئت اعضاسندن برناظرك رفقاسندن برینه :

« — فضله کیدلمه‌دی‌ی ؟ . . .

سوزی ـ که بونك سویله‌نیلدیکی مختلف شاهدلرك افاداتیله مثبتدر ـ آجی حقیقتی نه‌قادار قولایلقله اکلاتیور ! . . سلطان عبدالحمید خان ثانی ملته مغبر اوله‌جق درجه‌ده نه محروم ازعان ایدی ، نه‌ده عاصیٔ وجدان . . . حقیقتی بیلیوردی . بیلدیکی ایچوندر ، که بکله‌دی ، سس چیقارمقسزین طالعك روزکارلرینه متمکن ، صبور تسلیم نفس ایتدی . محضا اوچ بش دشمنك تلقینلریله دورهٔ سلطنتی اولدیغی شخصنی ، نامنی ، شرفنی . . . حتی عرضنی تحقیر ایده‌ن نانکورلرك هجوملرینه کوکس کردی . محتاجی اولدقلری جزانك کندیلرینه ویرلمسنی جناب حقك قدرتلی اللرینه براقدی . بوقسه اوتوز بر مارت حادثه‌سنده سلطان عبدالحمید خان ثانینك دشمنلری قهر ایده‌بیله‌جك بر قوللی واردی . محافظه‌سنه مأمور قوتلر ، سلانیکك درمه چاته عسکرلرندن چوق فضله صاحب انتظام ایدی . علاقه‌دار بولونمادیغی بو حادثه‌نك ایچ یوزینی یاقندن اوکره‌نمشدی ، ترتیباته مقابله ایتمامکی دها موافق کورمشدی . عسکره‌لری . . . چوق صوکره‌لری اعتکافکاهنده خاطره‌لرینی قید ایدرکن ۳۱ مارت حقنده‌کی اتهاماته سسسز ، صبور مدافعه‌لرینی حاضرلادی . بوسطرلر ، سلطان عبدالحمیدك ۳۱ مارتده‌ك اوفاق دخلی اولمادیغنی تأییده کافیدر . بونی یالکز کندیسی دکل ، ملت‌ده دکل ، زمان و تاریخ شدتله اثبات ایتدی . وبر تاریخشناس تصور ایدیله‌مز ، که عکسنی ادعایه قالقشسین .

(وداد عرفی) .

۳۱ مارت حادثه‌سنده بنم قطعیاً مدخلم یوقدر . حتی کندیلکندن کلمش اولان بوفرصتدن استفاده‌یه بیله تنزل ایتمدم . مدخلم اولسه‌یدی واستفاده ایتمك ایسته‌سه‌یدم بن بوکون بکلربکنده دکل ، ییلدیز سراینده بولنوردم .

۱۰ تموزده پك ضعیف اولدقلری حالده بنم مماشات ایتمش اولمه‌می ضعفمه ویا قوتمدن استفاده یولنی . بیلمدیکمه حمل‌ایدرك (اتحاد ترقی جمعیتی) بلا پروارانه آتوب طوتمغه باشلامشلردی .

باقستونه ویریله‌جك ضیافت مسئله‌سنده کامل پاشانك حقلی اعتراضی باب عالی‌ایله مرکز عمومینك آراسنی آچدی . (نکهبان مشروطیت) اولق اوزره اوچنجی اردودن کتیریلان آوجی طابورلری وبوطابورلردن ایکنجی‌فرقه‌دن برطابوری یردن یره تأدیب ایتمکه قیامی استانبولده‌کی عسکرلرك قلبنی قیرمشدی .

اتحاد ترقی هرکون برآز دها دوشیوردی . ایکی‌طرف مطبوعات ایسه بالخاصه اسلاملری بری برینه دوشورمکده ایدی . کامل پاشا تدابیر قطعیه‌یه توسل ایتمه‌نك لزومی وزمانی اولدیغنی سویلدی . ادرنه‌ده بولونان ایکنجی اردو قوماندانی فریق ناظم پاشاده اتحاد ترقی جمعیتنك مداخلاتندن وجمعیته منسوب ضابطلك اوضاعندن بیزار ایدی . قطعی تدابیرده بولنلمسنی بکا تحریراً بیلدیریوردی . آوجی طابورلرینی اعاده وبوراده‌کی عسکرلری تسکین وتقلیل ایتمکی قرارلاشدیرمش ایدك .

حربیه ناظری علی رضا پاشا مقتدر برعسکر ایسه‌ده پك حلیم بر آدم ایدی . وبوندن بشقه جمعیته‌ده تسلیم اراده ایتمشدی . ناظم پاشانك او وقت افکارعمومیه‌ده برموقعی واردی .

وقتیله ارزنجانه نفی ایدلمش اولمسی ، سیاسی برسببله اولمامقله برابر ، پاشایی خلقه سودیرمشدی . املم حال طبیعی‌یی اعاده ایله مراقبهٔ ملیه‌یه آسوده وسائط ایفای وظیفه ایتدیرمکدی . ناظم پاشا ایله اولان هرماجرایی اونوتدم . وحربیه نظارتنه کتیرلمسنی تصویب ایتدم . بحریه ناظری‌ده جمعیتك مجلوبلرندن ایدی . بونظارتده‌ده وکالته حسنی پاشانك کتیرلمسنی موافق بولدم .

مطبوعاتك برقسمیله مبعوثان و اعیان بونی برضربهٔ مشروطیت تلقی ایتدیلر . کامل پاشا قابینه‌سنده بولنان اتحاد ترقی ارکانی ناظرلر همان چکلدیلر . عدلیه‌ناظری مانیاسی زاده رفیق بك برآز صکره موتیله تدبجه‌لنمش اولان خسته‌لقله خانه‌سنده

ویتاقده ایدی . جمعیتك بعض ارکانیله وبالخاصه سلانیکلی رحمی بکله آرالری آچیق
بولندیغنی ایشیدیوردم .

مابینی زاده فکر آکامل پاشایه طرفدار ایدی . بوخصوصده استعفا ایتمك
ایستهمهمشکن جمعیت ارکانندن سامی پاشا زاده سزائی بکله بیکباشی انوربك خانه‌سنه
قدر کیدرك استعفانامه‌سنی اولوم دوشکنده امضالتدیرمشلردر .

ناظم پاشا اك اول نکهبان مشروطیت طابورلرینی یانیه‌یه کوندرمکه تشبث ایتدی
فقط او کون انعقاد ایدن مجلس مبعوثان کامل پاشا قابینه‌سنی اسقاط ایتمکه قرار
ویرمسی اوزرینه هر تشبث عقیم قالدی . بو جلسه‌نك نه صورتله واقع
اولدیغی معلومدر . باشده انور بك اولدیغی حالده برسوری ضابط وافراد ، رسمی
وسیویل البسه‌ایله مجلس مبعوثانك داخلنی طوتمشلر وبرزرهلی‌یی مبعوثان دائره‌سنك
خذاسنه کتیرمشلردی .

مجلس مبعوثانك قرارینی بکا رئیس احمدرضا بك کتیردی . وملتك بوارزوسنی
تبلیغ ایدرکن بویله حریت‌پرورانه مذاکرات ومقرراتك (زمان همایونکزه
شرفبخش اوله‌جق) موفقیات تاریخیه‌دن اولدیغنی‌ده کمال صفوتله علاوه ایتدی .

ملتك بوخصوصده نه قدر ارزوکش اولدیغنی بیلمم . لکن کامل پاشانك بو
صورتله اسقاطی خیرلی دکلدی وخیرلی‌ده اولمادی .

مجلس مبعوثانك اکثریتنه استناد ایان جمعیت ، حسین حلمی پاشانك صدارتنی
ایستیوردی ، مشکلاتی تزیید و ادامه ایتمش اولمامق ایچون قبول ایتدم . بندن
امین دکل ایدیلر . بو سببله داخلیه نظارتنی پك زیاده کووه‌ندکاری حسین حلمی
پاشانك عهده‌سنه تحمیل ایتدیلر . کامل پاشا طرفدارینه دیکر برچوق غیرممنونلرده
التحاق ایتدی . ایکی طرف آچیقدن مخاصمانه باشلامشلردی .

غزته‌لر ، مشروطیتی دکل ، اتحاد وترقینك ارکانیله کامل پاشا و طرفدارلرینك
شخصی غایه واحتراصلرینی دوشونیورلردی .

حریت ، بزم قابلیتمزی تماميله کوستردی . نه‌لره مقتدر ونه کبی شیلره عاجز
اولدیغمزی سایهٔ مشروطیتده واوچ ، دورت آی ایچنده تماميله اوکره‌ندك . تهلکه
آچیقدن آچیغه کورونیوردی .

بومیره‌ده (اتحاد محمدی) هیئتی تشکل ایتدی . بربوا کسیك ایدی. بو جمعیتی

تأسیس ایتمش اولان درویش وحدتی قبریسلی برسرسری ایمش . بر آرالق آناطو-
لی‌یه‌ده نفی اولنمش ایمش .

کامل پاشانك مخدومی سعید پاشا بو اثناده اك چوق چالیشیوردی . اسماعیل
کمال بکله دیکر غیر ممنونلرده سعید پاشا ایله برابر ایدیلر. عسکر آره‌سنه بیوك بر نفاق
آتلدیغنی خبر آلدم. بر اختلالك وقوعنی و خصوصیله عسکرك بومسئله‌لره قارشمسنی
هم شخصم ایچون ، هم دولت حسابنه فوق‌العاده تهلکه‌لی کوریوردم .

حسین حلمی پاشایه کیفیتی خبر ویردم . حتی بر کیجه حربیه ناظریله خاصه
اردو قوماندانی غازی مختار پاشا زاده محمود پاشایی سرایه جلب ایدرك صدراعظم‌ده
داخل اولدیغی حالده اوزون اوزادی‌یه مذاکره ایتدك .

احوالك وخامتی تقدیر وتدابیر احتیاطیه‌نك اتخاذ ایدیله‌جکنی تأمین ایتدیلر .
تدابیر اتخاذ ایدلدکجه احوال قاریشیوردی . اورته‌ده عجز واردی . غزته‌لر ،
جمعیتلر ، قلوبلر کوروکلیه کوروکلیه ۳۱ مارت یانغیننی اعلان ایتدیلر .

وقعه‌نك مسئولیتنه اشتراك ایتمه‌مك ایچون بن قارشمادم . حسین حلمی پاشا
حکومتنده عزم ومرام اولسه‌یدی ایکی ساعت ظرفنده قیام باصدیریلیردی . چونکه
آدملرمك تحقیق وتأمینلرینه کوره اك اول حرکت ایدن بر قاچ عسکرمش. بونلری
اغوا ایدن حمدی چاوش آدلی بر آرناوودی بولان وپاره ویرنده کامل پاشا زاده
سعید پاشا ایدی .

سعید پاشایی مشروطیتدن صکره یالکز حضورمه قبول ایتمشدم . سبیده
اوصیره‌ده صدر اعظم بولنان پدرینه‌علیهمده نشر اولنه‌رق کوبری اوستنده صاتیلان
(محکمهٔ کبری) آدلی بر هجویه ایله امثالی نشریاتك حکومتجه رسماً منع اولنمسنی اخطار
ایدی . سعید پاشایی بریاورم صفتیله جلب ایدرك صدراعظمه اراده تبلیغ ایتدیرمشدم
(محکمهٔ کبرا) مقدما اوروپاده طبع اولنمشدی . محرری‌ده مکتب حربیه
معلملرندن ـ اسمنی تخطر ایده‌مدیکم ـ بر بیکباشی اولدیغنی تحقیق ایدرك نفی
ایتدیرمشدم . استانبولده‌ده طبع اولنه‌رق علناً توزیع ایدلدیکنی اوغلم احمد افندی
فوق‌العاده متأثر اوله‌رق وآغلایه‌رق سویلدی .

کامل پاشانك مخدومنی بو تأثرله چاغیردم . کیم اولسه بویله حرکت ایتمسی
طبیعی حقی و وظیفه‌سی ایدی . هم پادشاه ایدم همده اك آغیر شتوم ایله علناً

تحقیر ایدیلیوردم . ملتمی جاندن عفو ایدرم . اوچ ، بش آدمك یایغره‌سی سوکیلی ملتمك حیاتی دکلدی . آلتی یوز سنه‌دن بری (بابا) دیمکه آلیشدقلری بر پادشاهی نم صادق مملکتمك روحی سب وشتم ایتمز .

صدده کله‌یم : حسین حلمی پاشا ایله‌ارقداشلرنده عجز وتردد اولماسه‌یدی اوتوز بر مارت حادثه‌سی برساعتدن زیاده دوام ایتمز وبلکه‌ده‌هیچ اولمزدی . یانغین باجانی صاردقدن صکره حسین حلمی پاشا قابینه‌سی استعفا ایتدی . آیاصوفیه میداننده طوپلانمش اولانلر کامل پاشانك صدارتیله ناظم پاشانك حربیه نظارتنی ایسته‌دیلر . احتراصی تشدید ایتمش اولمه‌مق ایچون بیطرف توفیق پاشایی صدارته وغازی ادهم پاشایی‌ده حربیه نظارتنه توصیه ایتدم .

اتحاد ترقی ارکاننك نره‌ده مختفی اولدقلرینی بیلیوردم . باب عالیدن لیلاً ومخفیاً مقری کوینده‌کی خانه‌سنه عربه ایله کوتوریلان احمد رضا بکی محافظه ایچون اعتماد ایتدیکم آدملری مأمور ایتمشدم .

علی قبولی بکك قتلنده مدخلم اولدیغی غزته‌لرده صوکرادن اوقودم . بوافترا- یی‌ده نفرتله رد ایدرم . اکر اخذثار ایتمك لازم کلسه‌یدی وبن‌ده بوکا تنزل ایتمش اولسایدم علی قبولی بك کبی انقلابده دردنجی ، بشنجی درجه‌یی بیله طوته‌مامش وده‌ها دوغریسی هیچ برشی یاپه‌مامش برصوچسز آدمی‌می قتل‌ایتدیرردم ؟ غازی مختار پاشانك مخدومی محمود پاشایی جمعیت بکا قارشی اتخاذ ایتدیکی تدابیراحتیاطیه صیره‌سنده خاصه قوماندانی تعیین ایتدیرمشلردی . بونکله برابر اوتوز بر مارت کورولتوسی‌صیره‌سنده محمود پاشایی‌ئولومدن قورتارمش اولان بنم .

بوحقیقتی ییلدیز وقاضی کوی تلغرافخانه‌لرینك وثائق‌اثبات ایدر . ۳۱ مارت ایچون (اتحاد ترقی) جمعیتیله ، بوجمعیته استناد ایدن حکومتك تجربه‌سزلکی‌وتدبیر- سزلکی اسباب حاضرلادی . وباشده کامل پاشا زاده سعید پاشا ایله اسماعیل‌کمال بك اولدقلری حالده برطاقم اتحاد وترقی‌غیرممنونلری بوحالدن استفاده ایتدیلر . مطبوعات بیلمیه‌رك وتهلکه‌یی حس ایتمیه‌رك آتشی کوروکلیوردی . نیسانك برنجی کونی انتشار ایدن غزته‌لر عمومیتله ارباب قیامك مداحی اولمش‌ومراد بکك (میزان) ی

الك ایلری‌یه كیدرك ضابطلرنی أولدوره‌ن افراده غازیلك عنوانی توجیه ایتمشدی . اوكونكی میزانی اوقویان قالع اولورکه بوقیامك مربی وپیشواسی مراد بكدر . حالبوكه ترتیب شویله طورسون ، قیامندن وقوعندن بیله میزان محرری خبردار دكلدی .

اوكندی كندینه اویله برسوس ویرمش وهرشیده اولدیغی كبی ، بوخصوصده‌ده اوكونوب دوزمشدی . اكر بومسئله ایچون مراد بك صلب ایدیلنلر آراسنه قاریشدیرلمش اولسه‌یدی ، پك كناه اوله‌جقدی .

بن مراد بكی هیچ بروقت سوه‌مدم . شمدی برحیاتمیدر ، دكلمیدر ؟.. بیلمم . بشقه‌لرینك اثبات ایتدكلری حقایقدن زیاده ، كندی خیالنه اینانیر وطاپاربر آدمدی . (میزان) غزته‌سنی ایلك دفعه استانبولده چیقاررکن مهاجرین قومیسیونی رئیسی یوسف رضا پاشا واسطه‌سیله بكا انتساب ایتمشدی .

یوسف رضا پاشا او وقتكی صدر اعظم كامل پاشانك خصم جانی ایدی . مراد بكك كامل پاشایه اولان شدتلی هجوملریله رضا پاشانك غرضنی ومرامنی‌ده پك زیاده اوقشایوردی .

ارمنی مسئله‌سنك الك حاد بردوره‌سنده بكا باش‌مابخیم حاجی‌علی بك واسطه‌سیله برمخطره ویردی . حضورمه قبول‌ایله اوزون اوزادی‌یه مشاوره ایتدم . اوللری‌ده برقاچ كره كوروشمشدم . او آقشامكی اوضاعندن بكا تحكم ایتمك‌ایسته‌دیكی آچیقدن آچیغه آكلاشیلیوردی . بالآخره نشر ایتدیكی لایحه‌دن بشقه معروضاتی‌ده‌واردی . بونلری‌ده نشر ایتمش اولسه‌یدی مراد بكك تكلیف ایتدیكی شیلرده خیال ایله محالك حقیقتله امكاندن پك چوق‌اولدیغی‌كوریلور واوندن زیاده بكا حق‌ویریلیردی .

مراد بك حسن‌نیت صاحبی برآدمدر . یالكز نفسنه چوقجه اعتمادی‌وحسنه‌ده افراط درجه‌ده مغلوبیتی‌وار . بوقصورلری كندیسنی‌ده هیچ برایشده‌موفق‌ایتمه‌مشدر .

٣١ مارت هنكامه‌سنه مراد بكی وقایع دكل ، بالذات كندیسی‌قاریشدیرمشدی . اوچنجی اردودن كلن ضابطلرله صوكرادن جمعیته التحاق ایدنلر عسكر ، سیویل هركس تحقیر ایدن اوضاع ایله دنیانی علیهلرینه جلب ایتدیلر .

وقایعك وتجمی برادارەنك هركون برصورتله احضار ایتدیكی مواد مشتعله

البته انفلاق ایده‌جکدی . حتی ۳۱ مارته قدر تأخری بیله شایان حیرتدر . هیچ برکیمسه‌یه حساب ویرمك مجبوریتنده بولنمادیغم بوزمانده ، مع القسم تأمین ایدرم که بن بر فلاق اولماسنه ألمدن کلدیکی قدر چالیشدم . تهلکه‌نك تأخر وقوعنده بومساعئ خیرخواهانه‌نك دخلی بولندیغنی ظن ایدرم .

خلق عصبیله شدکجه اتحاد ترقی‌نك ارکانی عظمت وتهدیدی آرتدیرییورلردی . ۳۱ مارتدن بری ایکی آی اول (پراپالاس) اوتلنده ویریلن پك پارلاق ضیافتده ، مجلس مبعوثان رئیسی احمد رضا بك ، اتحاد وترقی مخالفلرینی قهر وتنکیل ایده‌جکلرینی معظم بر نطق ایله آچیقدن آچیغه اعلان ایله‌مشدی . مطبوعاتك بو نطق اطرافنده قوپاردیغی ولوله‌نك ۳۱ مارت حادثه‌سی برعکس مؤلی دکلیدر ؟..

جمعیتك غزته‌لری اطرافی أولومله ، یانغینله قورقودیورلردی . قوتلرندن امین اولانلر هیچ بروقت قورقوتمق تنزلنده بولنمزلر . بردن بره موقع اقتداره حاکم اولان افندیلر ، هراخافه ایله کندی ضعفلرینی برکره دها اعلان ایدییورلردی . کوچوك واهمیتسز حادثه‌لر برطرفه بیراقیلیرسه ، ۳۱ مارت وقعه‌سنك باشلیجه اسباب وعواملی یازدیغم حادثاتدر .

اهل قیام آراسنده سرایه اوزاقدن ، یاقیندن مناسبتی اولانلردن هیچ برکیمسه‌نك بولنمامسی‌ده اثبات ایدرکه بن او مسئله‌ده علاقه‌دار دکلدم . ۱۰ تموزدن صکره ویرلش برایکی جورنالك اوراقم آراسنده ظهور ایتمسی ، کویا بنم مشروطیتدن صوکره بویله شیلرله اوغراشدیغمی اثباته کافی ایمش . توتون قییجیسی مصطفی افندی برایکی دفعه شونك بونك کاغدلرینی کتیرمشدی . محضا جریان احواله مطلع اولمق ایچون قبول ایتدم . باش کاتب جواد بکك مصطفی افندی‌یی بویله شیلرله پادشاهی مشغول ایتمه‌مسنی اخطار ایله تقبیح ومؤاخذه ایتدیکنی ایشیتمش وجواد بکه حق ویرمشدم .

حرکت اردوسنك سلانیکدن حرکت ایتدیکنی الك اول عثمانلی بانقه‌سی خبر ویردی . کله‌جك قوتك درمه چاتمه شیلر اولدیغنی وکوکالی نامیله پیشلرینه طاقیلان قافله‌نك ماهیتنی اکلامقده‌ده دوچار تأخر اولمادم . خاصه اردوسنك پایتختده‌کی افرادی جداً حاضرلانمش هم مقام خلافته ، هم شخصمه صادق کزیده عسکرلردی . حرکت اردوسنك یولده توقیف اولنمسنی باشلرنده ناظم پاشا اولدیغی حالده بر طاقم

اصدقای رجال توصیه ایتدیلر . قبول ایتمدم . ادرنه‌ده‌کی اردونك قسماً حرکت اردوسنه اشتراك ایتمش اولدیغنی‌ده خبر ویردیلر . هیچ تلاش ایتمدم : چونکه افعالمدن بنی قورقوده‌جق برشی یوقدی . .

آیاستفانوسدن استانبول اوزرینه ورودلری زمان استانبولده‌کی عسکرلرك قیشله‌لردن چیقارلماسنی و بر مقابله اولماسنی شدتله ارزو وتنبیه ایتدم . قیشله داخلندن چیقوبده مثلا کاغدخانه صیرتلرینه یایلسه‌لردی ؛ بو عسکری سلانیكك درمه چاتمه قوتنی‌می مغلوب ایدردی؟

*
* *

بن ایستمدم‌که بنم عسکرلرم آراسنده قان دوکولسون . کوریوردم‌که آرتق ملتك بکا امنیتی یوقدر . سکون حاصل اولنجه کندیلکمدن چکیله‌جکدم . بن بو آرزویی دها اول اظهار ایتمشدم . مانع اولدیلر . احمد رضا بکله ایلك کورشدیکم زمان اسکی معارضم بکا دیمشدی‌که :

— افندم ، آرتق ملتکزله آراکزده هیچ بر اختلاف یوقدر . ذات همایونکز بعدما باشمزده اوله‌رق ، میقادونك ژاپونیایه ایتدیکی خدمتلری کندی ملتکزه ایفا بیوره‌جقسکز .

میقادو موتسوهیتو ، اوزمان برحیات ایدی . فی‌الحقیقه ژاپونیایه پك بیوك خدمتلر ایتدی . ژاپونیایی ممالك عثمانیه‌یه بکزتمك و بونك پادشاهندن اونك ایمپراطوری کبی موفقیت بکلمك نه قدر موافق اولور بیلمم ! . ، ژاپونیا بحر محیطك بر طرفنه چکلمش آطه‌لره یرلشمش ، یکعنصر ، یکدین دینیله‌جك قدر وحدت ملیه‌سنی تأمین ایتمش بیوك بر هیئت اجتماعیه ، دنیاده ، هیچ بکزه‌مدیکی برقطعه وارسه اوده بزم بیچاره مملکتمزدر . کردله ارمنی‌یی ، روم‌له ترکی ، عربله بلغاری نصل برلشدیردم ؟ . .

بندن صوکره اداره‌یی دردست ایدنلر ، علیهمزده‌کی عناصر آراسنده‌کی اختلافی ازاله و لهمزده اولان عرقلر آراسنه تضاد اقامه ایتدیلر . برکلیسا قانونیله روملر بلغارلرك قوجاغنه آتلدی ، ترکلرده ملیت داعیه‌سی دین غیرتنه ترجیح ایتدیریله‌رك ، عربلر کوسدیرلدی . بونلر یاکلش حرکتلردی .

داخلی ملیت غوغالریله مروج و مرج ایدنلر ، غریبدرکه ، خارجیده (اتحاداسلام) دعوالریله تلاشه دوشوریورلردی .

میقادونو موتسوهیتو هیچ بروقت اویله موانع وژاپونیاده بویله عواقب قارشیسنده بولنمادی . بن ، مثلا شرقی آناطولیده ، کوچوك بر یول یاپدیرسه‌یدم روسیه قیامت قوپاررردی . بونکله برابر ، یاواش یاواش چالشدم . اوورالرده مکتب کبی ، یول کبی تأسیسات نافعه‌نك قسم اعظمی بنم زمانمده وجوده کلدی . بو بابده اسلافمك هپسندن دها بختیارم .

میقادونك اطرافنده طوپلانان اعاظمی بن بوله‌مادم . کرك موجودلرده ، کرك بنم تشدیدکارمده دائما بر شی واردی‌که هر امل ترقی‌یی خاسر براقیوردی . بنم مزاجمده‌کی ترددی‌ده بو آراده ذکر ایدییورلر . بونك‌ده تأثیری اولدیغنی انکار ایتمم . عیب وقصوردن خالی جناب حقدر . یالکز ترقی‌یه دشمن اولدیغم ادعاسنی شدتله رد ایدرم .

بن بو حالی او زمان احمد رضا بکه سویله‌سه‌یدم ، احتمال‌که ، خوف و تلاش ایله نفسمی مدافعه ایدییورم ظن ایدردی . حکمدارلر ، افراد قارشیسنده دکل ، دنیاده تاریخ ، عقباده الله حضورنده زمان سلطنتلرینك حسابنی ویررلر .

مجلس مبعوثانی ایکنجی دفعه کشاد ایدرکن ، ایلك سده سبب ملتك حال رشده واصل اولمامش بولنمسنی کوسترمشدم . بونی اووقت تزییف صورتنده تنقید واوتوز سنه‌یی متجاوز برزمان صوکره کلن‌وابچلرنده اولکیلرله قابل قیاس اولمیه‌جق صورتده مکمل تحصیل کورمش ، منور آدملر بولنان مبعوثلر نه قدر رشد وسداد کوستردیلر ؟ . .

برنجی دورهٔ اجتماعیه شویله بویله کچه‌بیلمشدی . ایکنجیسی قارمه قاریشیق . بو تردد او درجه‌یه واردی‌که طرابلس غرب الدن کیدرکن مخالفلر سوبچلرندن مبعوثان صالون وقوریدورلرنده خورا تپدیلر صوکره‌ده موافقلر حرب عمومی‌یی آلقشلرله قبول ایتدیلر .

غزته‌لر ، برشی یازمیورلرسه‌ده‌مقربلرمدن ایشیتدیکمه کوره ، مبعوث افندیلره واغون ایشاری کبی کلیتلی تمتعلرده تأمین ایدیلیورمش . ملتك حیاتنه تعلق ایدن مسائلك اك مهمی مراقبهٔ ملیه‌یه مأمور اولانلرك برتجارت ، هم‌ده عادی ویا مشروع

بر تجارتشکانه ، حالنه افراغ ایتملری ده کوستردی که بن اصول مشروطیتله اداره ایدلمك ایچون اقتضا ایدن رشد وسدادی ، ملتمك هنوز احراز ایده‌مدیکنی تخمین ایتمکده هیچ ده خطا ایتمه‌مشم . . .

اعتراف ایدرمکه بن مجلس مبعوثانی کشاد ایتمك خصوصنده کندی تاج وتختمك وشخصمك منافعی ده منفعت دولت قدر دوشوندم . یالکز محافظهٔ استبداد املنی تعقیب ایتمش اولدیغمی ادعا ویا ظن ایدنلر ، غرضکار دکلسه‌لر ، مطلقا حقسزدرلر .

مشروطیت اعلان ایدلدی ده نه اولدی ؟.. (*) دولتك بورجیمی آزالدی ؟.. مملکتك یوللری ، لیمانلری ، مکتبلری می چوغالدی ؟ . . قانونلر شمدی دها معقول و منطقیمی تنظیم ایدیلیور ؟ . . مصونیت شخصیه اولکندن زیاده تأمین ایدیله بیلدیمی ؟ . . .

اهالی دهامی مرفهدر ؟ .. وفیات تناقصله تولدات تزایدمی ایتدی ؟ .. افکار عمومیهٔ جهان دها زیاده‌می لهمزده‌در ؟ . . ایشته بر سوری سؤالکه نه قدر تکثیر اولنسه هیچ بریسنه مثبت شکلده جواب ویریله‌مز .

اصول مشروطیتله اداره‌نك علیهنده علی‌الاطلاق بر فکر وقناعتم بولندیغنی ظن اولنماسون .

(*) سلطان عبدالحمید خان ثانی دورهٔ سلطنتنده امور دولتك ادعا ایدلدیکی قدار فنا اداره اولونه‌دیغنی ، مشروطیتك اعلاننده چالیشانلردن پك چوغنك افکار و بیاناتی تأیید ایدەر . سلطان عبدالحمیدك اك بویوك مزیتلرندن بری ، مهم مقاماته تعیین ایده‌جکی ذواتی تجربه مکتبنك ایلری کلش صنوفندن سچمسنه ایدی . تجربه‌یی موفقیت ایچون اك بویوك عامل عد ایده‌لردندی ، فکرینك دوغرو اولوب اولمادیغنی زمان اثبات ایتدی . عبدالحمید ثانی سلطنتنده واقعا رتبه ، شان ، نشان چوقدی . کنج پاشالرك قوردون پارلاتیلری مسیره محللرنده ، صالونلرده ، آرابالرده کوزه چارپاردی . اصیلزاده‌لر صیق صیق مظهر توجهات اولورلردی . دقت ایداسین ، بونلر ایچنده مهم بر مقامه صاحب اولان یوقدر ، وارسه بیله مفقوددر . هپسی فخری یاورلکارده ، اعضا ملازملکارنده استخدام ایدیلورلردی . صاحب نام و شان ایدیلر ، فقط صاحب مقام اوله‌مازلردی . مهم مقاملره ، صاچنی صقالنی سفینهٔ دولتك قماره‌لرنده ، آتش اوجاقلرنده آغارتمش تجربه‌دیده اختیارلر آنجق تصاحب ایده بیلورلردی . اختیارلر ! . . . چوق کنجلرك « بوناق » تعبیرینی اتحاف ایتدکاری بورجال ، سفینهٔ دولتی ساحل سلامته چیقارمق قدرتنی حائز قاپودانلرمی ایدی ؟ . . . بوقسه دکلمی ؟.. بوسؤاله ایجاب ایده‌ن جوابی بنه زمن وتاریخ ویره‌جکدر . بلکه ده قسماً ویردی بیله ! ..

طبیب اولمایان ویا اصول استعمالنی بیلمه‌ین آدملرك النده علاج شافی بیله زهرقاتل اولور .

چوق تأسف ایدرم که وقایع پك آز زمانده بنی تصدیق ایتدی .

١ نیسان ١٣٣٣

مارتك اوتوز برندن نیسانك اون اوچنجی کوننه قدر چوق مضطرب اولدم . پایتختده آسایش سرایا مختل . نفرلر ، راست کتیردکلری ضابطلرله بعض سیویللری اولدیریورلر . حکومتك وسائط رسمیه‌سی ضعیف . طقوز آیاق چیلغینلقلر مقام خلافت و سلطنتك نفوذینی فوق‌العاده صارصمش . بویله اولماسه‌یدی ، فترت واغتشاش دوام ایتمز وحتی ظهورده ایتمزدی .

عسکرك مقابله‌سنی ایسته‌مدیکم کبی ، تفنکجیلرمدن خلیل بکك مقابله ایچون وقوع‌بولان تکلیفنی‌ده رد ایتدم . بوصادق بنده‌مك آیاقلرمه قپانه‌رق و آغلایه‌رق سویله‌دیکی شو سوزلری تخطر ایدر . وهردوشوندکجه افندیسنه صداقت یولنی دار آغاجنه قدر تمدید ایتمش اولان خلیل بك ، بوآبی قلبلی مرد آرناوودی رحمتله وفاتحه ایله یاد ایلرم .

مانیاسی زاده رفیق بکك - که تاریخك ذکی بر سیما اوله‌رق قید ایدیور - بو اسکی رجاله هرحالده بیوك بر اعتمادی اولمالی ... ایشته بر مثال :

منتظم بر مرکزلری اولمادیغی ایچون مانیاسی زاده رفیق بك ورفقاسی اوزمانلر ، رفیق بکك یازیخانه‌سنده طوپلانیرلرمش . حتی مصطفی بها بك وسائر ذوات بواجتماعلرده منتظماً بولونورلرمش . رفیق بك امور حکومتی رؤیت ایچون سلطان عبدالحمید خان ثانی رجالنك مهم مقاماتی اشغال ایتملرینی بر مجبوریت کبی کورورمش . ژون ترکلرك اعظمی مأموریت اوله‌رق شعبه مدیرلکلرنده : مستشارلقلرده - حتی مستشارلقنی بیله فضله تلقی ایدرمش - بولونابیله‌جکنی ، تجربه دیده ذواتدن استفاده ایتمه‌مه‌نك اك مهم خطا اوله‌جغنی حرارتله سویله‌رمش ...

— آمر اولمق ایچون تجربه ، امر ویرمك ایچون تجربه لازم !..

سوزینی دائما تکرار ایدرمش . نه قدر یازیقدر ، که رفیق بکك سوزلری آرقداشلرنجه مظهر قبول اولمادی . مقام ویرلمك شویله طورسین ، تجربه دیده رجال تزییف ، تحقیر ، تبعید ایدلدی .

— مساعده بیورمیکز پادشاهم !.. اوزون سنه‌لر نان ونعمتکزی یدم ، أتم ، کمیکم ، چوجوقلرمك أتلری ، کمیکلری سزك اکمککزله وجود بولمشدر . اوچ بچق سرسریئك سزه تاج وتختکزه تجاوز اتمسنه قارشی سکوت ایدرسه‌ك یالکز وجدانمز اوکنده محجوب اولمقله قالماز ، قوم وقبیله‌مز حضورنده‌ده بدنام ورذیل اولورز .

زواللی خایل بك !.. بونلری بکا اوقدر صمیمیتله سویله‌مشدی‌که اراده‌مه حاکم اولماسه‌یدم ، بلکه تأثیرینه مغلوب اولوردم . اعدام اولورکن عجبا بکا منکسر دکلمی ایدی !..

پادشاهی اوندن راضیدر . الله‌ده اوندن راضی اولسون .

*
* *

حرکت اردوسی ، قورقاق کورونن قهرمانلره ویا قهرمان کورونن قورقاقلره نه قدر بکزیوردی . مجلس ملینك آیاستفانوسده انعقاد ایتدیکنی ایشیتمشدم . مدت سلطنتمده اندیشهٔ خلع بنی صیق صیق یحضور ایدرکن ، غریبدرکه ، ٣١ مارتدن مجلس ملینك قرار اتخاذ ایتدیکی کونه قدر اك امین وآسوده بر زمانم اولدی . چونکه حرکتمدن امین ایدم . حکومتك سطوتی اتحاد وترقی جمعیتی ، جمعیتك قوتی‌ده ٣١ مارت حادثی قیرمشدی . اکر مقام خلافت وسلطنتك نفوذینی حسن استعمال ایتمه‌مش اولسه‌یدم کرك استانبولده ، کرك ولایتلرده قان کوده‌یی کوتورردی .

چوق قابلیتسزلر . کندیلرنده قابلیت اداره کورور کبی اولدیلر ... اولدیلر .. و ... مؤلم نتیجه چیقدی .

شوراجقده برحکایه‌یی قید ایتمکسزین کچه‌مه‌یه‌جکم :

کونك برنده معیتندن بری عالی پاشایه دیرکه :

— ... آستانه دواق برخرده اولسه دوندیرر !..

دیر . عالی پاشا قاشلرینی چاتار ، باشنی صاللار .

— أوت !.. فقط جوابی ویرر ، دوندیرر !... کچمسنه !...

هایدی ، بز بوکا « احمقجه‌سنه » دیه‌لم . زواللی ملت !.. حقیقة شواولی ، اوندرت سنه ظرفنده نه لرك ، نه احمقلرك بازیچه‌سی اولمادی !... (وداد عرفی)

كويا بن بوسنه وهرسكدن بشقه‌ده فداكارلقلرده بولنه‌رق ، آوستريادن شخصم ودوام سلطنتم ايچون حمايه طلب ايتمش ايمشم . بو افترايى‌ده كمال نفرتله رد ايدرم. بن هيچ بروقت نفسم ايچون دول واشخاص اجنبيه‌دن حمايه ديلنمك تنزلنده بولنمادم. ٣١ مارتده وبونى متعاقب كونلرده نه ايسته‌سه‌يدم ياپابيليردم . برى برينه رقيب اولان دولتلر كوزمك ايچنه باقيورلردى .

* * *

٢ مارت سنه ١٣٣٣

١٠ تموزدن ٣١ مارته قدر كذران اولان احوال ملتك قابليت واستعدادينى ودرجهٔ رشد وسدادينى كوسترمشدى . بن ايسته‌سه‌يدم خلع قرارى ويرلمه‌دن او قرارك اصدارينى محال قيله‌جق برحال احداث ايده‌بيليردم . بوكا تنزل ايتمدم. حفظ حيات انديشه‌سيله بيقرار اولديغم هركسجه ظن ايديليركن، بندن توكل ومتانتله عاقبت احواله انتظاردن بشقه برحركت كورولمدى .

صوك ساعته قدر فرار ايتمك بيله يداقتدارمده ايدى . بن بر مدت آوروپايه چكلسه‌يدم ، آرادن چوق كچمز ، ينه عودت ايدردم . بونى بيلديكم حالده ينه فراره تنزل ايتمدم . حالبوكه ٣١ مارت كونلرنده قاباداييلقلرندن بشقه مزيتلرى اوليان مخاصملرم ، صاقلانه‌رق ، قاچه‌جق شهرلر وخانه‌لر آراديلر . ديمك‌كه او يكانه مزيتلرى‌ده يالان ايمش .

بنى خلعمدن زياده ، خلعمك صورت تبليغى متأثر ايتدى . اعياندن، مبعوثلردن برهيئت انتخاب ايتمشلر . سلام‌السلام اوطه‌مه قدر كلديلر . بونلرك ايچنده بولنان تيرانلى اسعد پاشا غايت قبا وكستاخ برطور ايله يوزيمه قارشى :

— ملت سنى عزل ايتدى .

ديدى .

(خلع) كلمه‌سنى بيله بكا قارشى (عزل) شكلنه قويه‌رق تذليل ايتديلر . زواللى ملت ! ..

كنديسنى بكله‌ين مقدراتى بيلسه‌يدى !..

بو اسعد پاشانك كيم اولديغنی هر كس بيلير . فقط بنم بيلديكم بعض شيلر واردر كه پك آز كيمسه‌لرجه معلومدر .

ارضرومی حافظ محمد پاشايی سور وشخصنه اعتماد ايدردم . بكا مشير درويش پاشا توصيه ايتمشدی .

حافظ محمد پاشا دراج متصرفی ايكن ، بو اسعد پاشانك كوچوك برادری غنی برطاقم مناسبتسزلكلرده بولنمش دراج سنجاغنك تيران قضاسی متحيزاننددن اولان غنی بك طوپطانی عائله‌سنه منسوبدی. اوراده قالمسنی مناسب كورمدم. محفوظاً استانبوله كوندرديلر . مهاجرين قومسيونی رئيسی يوسف رضا پاشا دلالتيله بكا برتلغرافنامه كشيده ايتمشدی . تخليه ايله سرايده آليقويدم .

بووقعه خاطرمده قالديغنه كوره ، قلبه ويونان حادثه‌لرندن بر ، ايكی سنه صكره اوچ يوز اوچ تاريخلرنده ايدی . سرايده راحت طورمادی . خرپوطه نفی ايتدم.

آرناوودلق احوالنك برآرالق اخذ ايتديكی شكل سببيله فنالق ايتميه‌جكنه كفيل آله‌رق استانبوله جلب ايتدم . ياورلك ويرمشدم. وقائمقاملغه‌قدر چيقارمشدم. غنی بك ، اشقيا طينتلی برآدم‌ايدی. برادری اسعد پاشاده دها تميز برخلقتده اولماديغی كبی.

اعتراف ايده‌رم‌كه بن غنی بكه فضله ميدان ويرمش اولمقله محق ومناسب برحركتده بولنمامشم . يشاسه‌يدی بالطبع بنه خرپوطه وبلكه دها اوزاقلره دفع ايدردم .

غنی بكك مقتوليتی نه سياسی بر وقعه‌در ، نه‌ده بر انتقام اثريدر . بروسه‌لی حافظ نامنده وكندی عيارنده برمخلوق ايله اتفاق ايتمشلر. اوته‌يی‌بری‌يی تهديدايله صويارلرمش. برصويغون حاصلاتنك يوزندن آرالرنده منازعه ظهور ايتمش. غنی حافظی اولدوره‌جكی صره‌ده حافظ دها تيتك طاورانه‌رق غنی‌يی قتل ايله‌مش . وقعه بوندن عبارت .

مقتولك قان كوده‌مه‌يه حسب القوميه مجبور اولان برادری اسعد پاشا حافظی تعقيب ايده‌جك يرده برقاچ كون اول بيوك اطه‌ده غنی بكك برتعرضنه اوغراديغندن دولايی مقتوليتی شايعه‌سی اوزرينه اظهار ممنونيت ايتمش اولمقدن بشقه قصوری وجنايتده هيچ مدخلی اولميان صدر اعظم خليل رفعت پاشانك مخدومی جاويد بكی كوپری اوستنده كوپه كوندوز اولدورتدی . كوندرديكی قاتلده حاجی مصطفی آدلی بر آرناوود ايدی .

رفعت پاشانك شخصيله عائله‌سی افرادينی ايكنجی بر انتقامه هدف اولمقدن وقايه

مقصدیله وینه رفعت پاشانك رجاسی اوزرینه جاوید بكك قاتلنه ویرلمش اولان اعدام جزاسنی مؤبد كورەكە تحویل ایتدم .

بن اسعدپاشانك شریفی دفع ایچون ژاندارمه قوماندانلقلرنده برمدت استخدام ایتمشدم . اونی مراقبهٔ ملیه‌یه قبول ایدنلر غنی بكك هرصورتله برادری اولان بو آدامه اویله اعتبار ویردیلركه ، برخلیفه‌یه ، قدر الٰهینك ویرمش اولدیغی برحكمی تبلیغه مأمور وایچلرنده روم ، ارمنی یهودی جماعتلرندن آدملرده موجود هیئت آره‌سنه كیره بیلدی وبونلرك آره‌سندن كندیسنه فنالق ایتمه‌مش وبرچوق فنالقلرینه تحمل كوسترمش برخلیفه‌یه ، برپادشاهه بی‌ادبانه :

— سنی ملت عزل ایتدی .

دیمكه امكان وقدرت بولدی . عزل اولناندن زیاده عزل ایدن اوتانسون .

تاریخدن بر ایکی اقتباس

محرری : وداد عرفی

سلطان عبدالحمیدخان ثانینک وجوده کتیرمش اولدیغی « خاطرات » ك برچوق نقطه‌لری واردر ، که شاهانه محررینك اصابت نظرینه شدتلی دلیللردر .

دورهٔ سلطنتی ، تاریخ مملکتك الك مهم صحیفه‌لرینی اشغال ایدن بر خاقانك چیزدیکی درت بش سطر قیمت تاریخیه‌سندن باشقه برده قیمت معنویه‌یه صاحبدر . بوندن شبهه ایدیله‌مز .

« کلن گیده‌نی آراتیر » سوزی مشهوردر . کلنلر واقعا سلطان عبدالحمیدی چوق آراتدیلر . بوکا سبب کلنلرك یالکز سیاسی واداری خطالری دکل، بونلرك خلع ایتدکاری حکمدارك ذکاوتی ودرایتی ایدی . « استبداد زنجیری » تعبیریله توصیف ایدیلن « دور » ك عظمتی نه قادار باریقدر ، که چوق کچ ، ایش ایشدن کچدکدن صکره آ کلاشیله بیلدی. بوکون ملتی قورتارمغه چالیشان قهرمانلر برطاقم « چوجق » لرك اون درت سنه‌لك « جهالت سیئه » لرندن مملکتی آرتق بوندن صکره اولسین تمیزله‌مکه عزم ایتمش بولنان چلیك قوللردر .

« خاطرات عبدالحمیدخان ثانی » نك برنجی کتابنك ختامنده وایکنجی قسمنك انتشارینه انتظاراً ، دورهٔ سلطنتی حقنده احمد رشید بك افندینك محصول قلمی اولان تاریخك بعض صحیفه‌لرینی عیناً اقتباس ایدییورم :

دور سلطان عبدالحميد خان ثانى

(١٨٧٦ — ١٩٠٩)

سلطان مرادك شرعاً وسياسةً مقام خلافت وسلطنتدن اسقاطى ايله يرينه وارث مشروع اولان سلطان عبدالحميدك اجلاسى بين الوكلا تقرر ايتمش و بو قرار سرايده بالجمله رجال دولت وعلماى ملتدن مركب عقد اولنان مجلس عموميده تذكر اولنه‌رق بوبابده برده فتواى شريفه اخذ ايدلمش اولمغله همان سلطان مرادك چراغان سراينه نقلى ويرينه مشار اليه سلطان عبدالحميد ثانينك اجلاسى اجرا قلنمشدر .

مسائل موجوده يكى پادشاهك زمان سلطنتنه عين شكل وصورتنده انتقال ايتمش ايدى . بلغارستانى انكلتره شديداً حمايه ايده‌رك روسلر دخى صربستان وقره طاغه علنى صورتده معاونت فعليه‌ده بولنمقده ايديلر . بونكله برابر دول معظمه مسائل موجوده‌نك جمله‌سى حقنده بينلرنده اتفاق واتحاد حاصل ايتمش اولدقلرندن باشده انكلتره اولديغى حالده مسالمت عموميه‌يه اساس اوله‌جق بر متاركه‌نك قبولنى باب عالى‌يه شدتلى بر لسان ايله اخطاردن خالى دكللر ايدى .

باب عالى عساكر عثمانيه‌نك صربستانده‌كى غالبيتنى و بو دفعه علكسناج موضع مستحكمنك سقوطيله صربستانك مقاومتدن عاجز بر حاله كلديكنى نظر مطالعه‌يه آله‌رق اقتطاف ثمرۀ غالبيت ايتمك اوزره دولتلره اقتضا ايدن جوابلرى ويرمكده تردد ايتمه‌مكله برابر نتيجه‌سى روسيه‌نك مداخلات فعليه‌سنى ودول متوسطه‌نك انكسارينى موجب اوله‌جق احوالدن توقى ومجانبت مسلككنى دخى الدن براقق ايستمديكندن ثمرات مظفرياتندن برحبه‌يه بيله دسترس اولمقسزين متاركه حقنده سردار اكرم عبدى وقره طاغ قوماندانى مختار پاشالره تلغرافله امر ويرمكه مجبور اولمشدر .

روسيه دولتى دلخواهى اوزره آلتى هفته ايچون حركات خصمانه‌نك تعطيلنى تأمين ايدن متاركۀ رسميه‌يى باب عالى‌يه قبول ايتديردكدن صكره شرائط صلحيه‌يى احضار ايتمك اوزره بين الدول عقدى تقرر ايدن قونفرانسك عقدندن اول كيشنوده

بیوك بر اردو جمعنه ابتدار ایتمش و بو اردونك اساس تحشدی قونفرانسك قرارینه باب عالی یی اجبار ایچون بر نمایش عسکریدن عبارت اولدیغی اول وقتلر اکلاشیلمش ایدی .

قونفرانس استانبولده انعقاد ایده جکندن دولتلر طرفندن مرخصلر کوندرلدی که مشهور سالزبوری ده بونلر میانده انکلتره طرفندن کوندرلمش ایدی وقونفرانسك ریاستی دخی حسب الاصول خارجیه ناظری صفوت پاشایه تودیع اولنه رق ویانه سفیری ادهم پاشا آیروجه مرخص تعیین قلندی . قونفرانسك عقدی کونی برمدتدن بری مذاکره سیله اشتغال اولنان قانون اساسی رشدی پاشانك استعفاسنه مبنی صدارته کلان مدحت پاشا واسطه سیله طوپلر و آلقیشلر آراسنده اعلان ایدلدی .

(٧ ذی الحجه سنه ١٢٩٣)

دولتك دور مشروطیته انقلابنی کوسترن بو قانون اساسی یه سرایك اصرارینه اتباعاً بر ایکی ماده دخی علاوه اولنمشدی که ١١٣ نجی ماده بونلردن بری ایدی . بناءً علیه مشروطیتك صباح الخیر انفلاقی اولان بو اعلان دولتك طریق صلاح ومدنیتده آتدیغی برخطوهٔ ترقی وتعالی دیمك ایدی .

ترسانه قونفرانسنك قراری دولتجه قرین قبول اولمدیغندن رد ایدلدی . مرخصلرك خلاصهٔ مقرراتی : بلغارستانك ایکی ولایته تفریقی ایله والیلرینك اوروپا دولتلری طرفندن انتخابی وبش سنه مدتله نصب وتعیینی ، مختلط قومیسیونلر تشکیلی ، بالچیقادن ٥٠٠٠ عسکر جلبی ، عساکر عثمانیه نك شهرلرده اقامتی ، اعشارك لغوی وصربستان ایله قره طاغه تحدید وتنظیم حدود سترهسی آلتنده اراضی ترکی کبی مواد مضره دن عبارت ایدی .

شرائطك آغیرلغی درکار اولوب هیئت وکلاجف القلم جواب رد ویرمکی موافق کورمدیکندن هرصنف رجالدن مرکب عقد اولنان برمجلس عمومیده طول ودراز مذاکره دن صوکره قونفرانس مقرراتنك عدم قبولنه قرار ویرلدی وبو قرار دولتلره رسماً تبلیغ ایدلدی . بونك اوزرینه مرخصلر مملکتلرینه عودت ایلدیلر .

باب عالی قونفرانس مقرراتنی رد ایتمکله برابر مدت متارکه نك انقضاسندن اول قره طاغ وصربستان ایله عقد مسالمت ایدلمك اوزره مذکور پرنسلکاره بیان حال ایتمش وخلاف مأمول جواب موافقت آلمش ایدی .

ماراليان صربستان مصالحه‌سى مدت قليله طرفنده ختامه ايرمش ايسه‌ده قره‌طاغ امارتيله بردزلو اوپوشيله‌مديغندن مرخصلرك روسيه طريقيله مملكتلرينه عودت ايتملرى ايله امارت مرقومه ايله اعادهٔ مخاصمه تكرار قراركير اولمشدر .

قره‌طاغ مصالحه‌سنك بر نتيجه‌يه اقتران ايده‌مامه‌سى ولوندره پروتوقولينك عدم قبولى روسيه‌يى دولت عليه‌يه اعلان حربه مجبور ايتمش وروسلرك اولجه رومانيا ايله عقد ايتدكلرى معاهدهٔ اتفاقيه اوزرينه روس اردوسنك بلامزاحم طونه ساحللرينه قدر ايتمه‌سى كسب سهولت ايتمشدر .

بونك اوستنه روسيه دولتى كشنوده متحشد اردوسنى رومانيادن امرار وطونه‌يى بالسهوله كچه‌رك روم ايلى‌يه پايلديغى كبى آناطولى حدودينى دخى تجاوز ايلديكندن دولت روسلره مدافعه خصوصنده فوق‌العاده اعتنا ايله حدودلره عساكر كليه سوق واعزام وبحرسياهده دخى هوبارت پاشا قوماندايسيله سوق ايديلان دونما واسطه‌سيله ابلوقه وضعنه اهتمام ايتمشدر .

روس محاربه‌سى اثناسنده قره‌طاغ دخى حركات خصمانه‌ده دوام ايتديكى جهتله قوهٔ عثمانيه‌نك برقسم مهمى دخى اوحواليده اجراى حركاته مجبور اولمشدر .

الحاصل مدت مديده دوام ايدن روسيه حربنك نتيجهٔ وخيمه‌سى ضررمزه اوله‌رق ختام بولمش وعاقبت آياستفانوس معاهدهٔ مضره‌سنى بزى قبوله مجبور ايتمشدر .

بالقان شبه جزيره‌سى محارباتنه نهايت ويرن آياستفانوس وبرلين معاهده‌لرى عثمانلى دولتنك همان شكل حاضرينى تأسيس ايتمشدر . پلونه‌نك سقوطنده صولوغى پاى تختك سورلرى آلتنده آلان مسقوف اردوسنك سلطان عبدالحميده امضا ايتديرديكى آياستفانوس معاهده‌نامه‌سى طونه ايله آطه‌لر دكزى آره‌سنده بر بيوك بلغارستان تشكيل ايتديرمش ايدى .

آوستريا وانكلتره آياستفانوس معاهده‌سنه شديداً اعتراض ايتديلر . بسمارق واسطه‌سيله برلين معاهده‌سيله تعديلنه روسلرى‌ده بالضرور موافقت ايتديرديلر . (١٨٧٨) آياستفانوس معاهده‌سنده نظراً دولت عثمانيه برلين معاهده‌سنه بر آزكارلى چيقمشدر . پاى تخته جوار اولان تراكيا وارناوودلق واپير قطعه‌لرى بلامانعه دولت اداره‌سنده قالدى .

آناطولى جهتندن اردهان ، باطوم ، قارص كبى قلاع مستحكمه روسلره ويرلمش

ایدی . روم ایلی جهتندن دخی رومانیادن دوبریجه‌یه مقابل بسارابیا آلنمق صورتیله روس حدود جنوبیه‌سی طونه‌یه قدر ایصال اولندی .

قبرس اطه‌سی انکلتره‌یه با معاهدهٔ مخصوصه ترك اولندیغندن انکلیزلر بحر سفیدك حوض شرقیسنی تأمین وتقویه‌یه موفق اولدیلر ؛ آوستریا دولتی یکرمی بش سنه‌مدتله بوسنه وهرسك قطعه‌لرینی تحت اشغاله آلدیغی کبی فضله اوله‌رق یکی بازار سنجاغنه دخی پارمق ایلیشدیرمشدی . بوجهتله دولت مشارالیها روسلره قارشی بر موقع رقابت اکتسابنه موفق اولمشدر .

اولجه برر واسال اولان قره‌طاغ و صربستان پرنسلکلری اراضیجه جزئی کلی توسع ایتدکاری کبی طونه ایله بالقانلر آره‌سنده صورتا باب عالی‌یه تابع و فقط معناً استقلاله نامزد بربلغارستان امارتی تشکل ایلدی وبونك جنوبنده دخی بلغارستانه آتیاً التحاقه حاضر ووالیسی خرستیان اولمق شرطلریله برایالت ممتازه وجوده کتورلدی ؛ دوبریجه قطعه‌سنك علاوه‌سیله حدودینی توسیع ایدن رومانیا ونیش وپیروت سنجاقلرینك الحاقیله ضمنی قدر بیویان صربستان و اولکون وبار لیمانلرینه قدر امتداد ایدن اراضینك علاوه‌سیله حدودینی آدریاتیق ساحللرینه ایصال ایدن قره‌طاغ کسب استقلال ایتدیلر ؛ اطه‌لر دکزینی بریونان ایچ دکزی حالنه کتورمك فکرینی بسلمکده اولان یونانستانه تسالیا قطعه‌سی اعطا اولندی .

تونس ومصر

(۱۸۸۱ – ۱۸۸۲)

بالجمله مغرب اقصا مثللو تونس قطعه‌سی دخی اجزای مهمهٔ عثمانیه‌دن بری اولوب امتیازلی برصورتده تحت ادارهٔ عثمانیه‌ده بولنمقده ایدی. بوندن ماعدا جهت جامعهٔ اسلامیه نقطهٔ نظرندن دخی تونسك مقام خلافت اسلامیه‌یه مربوطیت معنویه وقویه‌سی وار ایدی.

دولت ۱۸٤۱ ده مصرده خدیویتی تأسیس ایتمش ومحمد علی خاندانننه عائدیتنه دائر فرمانلر ویرمش ایدی. خدیولرك مرکز سلطنته مربوطیتلری یالکز ویرکو ویرمك و بیوك مأمورلرك تعیینی باب عالی‌یه عرض ایله اجرا ایتمك کبی محدود برحاله کلمش ایدی.

محمدعلینك اخلافی برآرالق مصری بك پارلاق برحاله کتورمشلردی. اوروپادن کلان متخصصینك معاونتیله بولاق موزه‌سی تأسیس و سویش قنالی کشاد ایدیله‌رك آمریقانك کشفندن بری قوتی ضایع ایتمش اولان مصرك موقع و اهمیت تجاریه‌سی اعاده اولنمش ایدی.

خدیو اسماعیل پاشانك سیاست مالیه‌سی اوروپا منفعتدارانك مداخله‌سنی انتاج ایده‌رك مصر مالیه‌سنی قونترول ایتمك اوزره تشبثات وقوعنده اسماعیل پاشانك تعند ایتمسی خدیویتدن سقوطی ایله نتیجه‌لندی.

بونی متعاقب مصرده عرابی پاشانك قومانداسی آلتنده ملی برپارتی تشکل ایتمش وبو پارتینك مقاصدی، مصری ایادئ اجانبدن تخلیص ایله مستقل برحکومت حالنه افراغ ایتمك کیفیتی اولوب اوروپالیلردن تجار ومأمورین کروهی تهدیدی آلتنده قالمش ایدی. بونك اوزرینه انکلتره ایله فرانسه مشترکاً مداخله ایله اسکندریه‌یه دونتما سوق ایتدیلر.

اوروپانك بو نمایشی یرلی اهالینك تهیجات وغلیان افکارینی موجب اولمغله عربلرله اوروپالیلر آره‌سنده مدهش برمصادمه باش کوستردی. برچوق اوروپالیلر

یاره‌اندیلر . خانه‌لری یغما ایدلدی . برچوغیده دونمایه التجا ایله تخلیص نفسه موفق اوله‌بیلدیلر . رئیس اغتشاش اولان عرابی اسکندریه اطرافنه استحکاملر یاپمغه وشهری تحکیمه باشلامش ایدی . انکلیز آمیرالی «سیمور» عملیات تحکیمیه‌نك تعطیلی حقنده مصرلیلره براولتیماتوم ویرمش ایسه‌ده جوابسز قالدیغندن درحال شهره قارشی آتش آچدی وبرقاچ ساعت ظرفنده ایکی زرهلی‌یی لیمانه ادخاله موفق اوله‌رق شهر ضبط اولنمشدر .

غارنه وولسله‌ی قوماندانسنده اولان دیکر براردو سویش قنالی جهتندن مصره وصول و ١٣ ایلولده تل‌الکبیر محاربه‌سنده عرابی عسکرینی طاغیده‌رق قاهره‌یی تحت ضبطه کچیرمش وبوصورتله خطهٔ مصریه انکلتره‌نك تحت تصرفنه کیرمشدر .

مع‌هذا خطهٔ مصریه‌نك عمومی انکلتره‌نك تمامیله تحت اشغالنه کیرمه‌مش ایدی . وسودان ایله تجارت ایدن عرب تجارلری واسطه‌سیله مصرجمعیت اسلامیه‌سی سودان ایله دخی اوروپا مداخلاتی علیهنده عقد اتفاق ایلمش اولدیغندن اجنبی علیهدارانی قطعهٔ سودانیه‌یه دخی سرایت ایتمش وانکلیزلر علیهنه برنفرت عمومی اویانمش ایدی . نیل جزیره‌لرندن برینده منزویانه عمر کچیرمش وبوسببله بین‌الناس فوق‌العاده حائز شهرت اولمش اولان محمد احمد نامنده بریسی غلیان ایتمش اولان افکار عمومیه‌دن بالاستفاده قیام وپك آز زمان ایچنده بیوك برجمعیت تشکیل ایلدی . وبوجمعیت سنوسی جمعیتی طرفندن دخی اقدار وتشویق اولنمغله مصرك جنوبنده پك مدهش برقوت استحضار اولنمش اولدی‌که بوکا متمهدی اسمنی ویرمشلردر .

متمهدی‌یه قارشو کوندریلن عسکر دوچار هزیمت اولیور ایدی . انکلیزلر قاهره‌یه یرلشدکدن صوکره متمهدی علیهنه سوق ایتدکلری اردو دخی مدهش بر هزیمته دوچار اولمشدی . خرطومه کوندریلان غوردون پاشا لایعد دشمن چته‌لری ایله احاطه اولنمش وامداد کوندرلمکه وقت قالمقسزین متمهدیلر شهره داخل اوله‌رق انکلیز اردوسنی طوغرامشلردی (١٨٨٥) .

سودان قطعه‌سی بووجهله برمدت اسیر تجارانی اداره‌سنده قالدی‌که بو کیفیت انکلیز حکومتی ایچون مصرك اشغالی حقنده بدحق حالنی آلمشدر . مصری اشغاله سبب تشکیل ایندیکی ایچون انکلتره‌نك متمهدیلری تنکیلده عجله ایتمامك کبی بر سیاست تأسیسی بوندن ایلری کلمشدر .

سرداده تهیجات اسلامیه‌یه سکونت کلدکده آشاغی قونغونك متصرفی اولان فرانسه بحرمحیط اطلاسیدن بحر احمره‌طوغری آفریقایی قطع ایتمك اووره مارشان قوماندانسنده برهیئت سفریه حاضرلامش ایدی . وبو هیئت سودان اورته‌سندن کچه‌رك نیل وادیسنی فاشوده‌ده قطع ایده‌جکدی . انکلتره خفی صورتده بسله‌دیکی تشبثاتندن طولایی بوندن مخبر اولدیغندن مصر نامنه سودانك فتحنه قیام ایتمشدر . ولورد کیچنر واسطه‌سیله اوچ سنه‌دوام‌ایدن محاربات نتیجه‌سنده متمهدیلر خرطومدن طرد واخراج ومتمهدی غائله‌سی برطرف ایدلدی .

بونکله برابر فاشودایه داخل اولان مارشان هیئت سفریه‌سی انکلتره‌ایله‌فرانسه آراسنده نهایتی محاربه‌یه منجر اوله‌بیله‌جك صورتده بر برودت تولید ایتمش ایدی. بناءً علیه فرانسه دولتی مارشانه تعلیمات ویرمش اولدیغندن مذکور هیئت فاشودایی ترك ایله حبشستان طریقیله بحراحمر ساحلنده واقع اوبوق لیماننه واصل‌اولمشدر.

سودان مصرینك اسکی شکل وهیئتی پی‌درپی انکلتره اداره‌سنده تأسس ایتمکه باشلامش ایدی . آنجق انکلیزلر ایچون مصرده عرابی پاشانك اکدیکی تخم مخالفته اتباع ایدن مصر پارتیزانلرینك حرکات فعالانه‌لرینی دخی حسابه قاتمق اقتضا ایدییور ایدی .

بلغارستان

و

روم ایلی شرقی اعتشاشی

(۱۸۸۷ — ۱۸۸۵)

برلین قونغره‌سی قراریله تشکل ایدن بلغارستان بر آرالق صوبرانیه‌نك قراریله پرنس دوباتمبرغی پرنسلکه انتخاب و تعیین ایتمش ایدی . بونك زماننده بلغارستان اردوسی تنظیم ایدلدی و تکمیل ضابطان قادروسنی روسلر طولدوردقلرندن بلغارستان اوزرنده روسیه‌نك عادتا برحمایه‌سی تأسس ایتمش ایدی . فقط بلغارلر روس تحکمنه تحمل ایده‌مدکلری جهتله آرالرنده و صوبرانیه‌ده روس نفوذینه مخالف ملی بر پارتی تشکیل ایتدیلر . بونك نتیجه‌سنده روس ضابطاننك اردو ایله مناسبتلری قطع ایدلمکله مملکتلرینه عودته مجبور اولدیلر .

بلغارستانك جنوبنده شرقی روم ایلی نامیله بر ایالت ممتازه تشکیل اولنمش و بونك والیسی خرستیاندن اولمق مشروط بولنمش ایدی . ایلك والی علقو و مؤخراً غاوریل پاشالر ایدی و مرکز ولایت دخی فلبه شهری ایدی .

اهالیسنك قسم اعظمی بلغار اولان بو ایالتده ایاستفانوس معاهده‌سی احکامنك بلغارستانه عائد قسمنی تخطر ایله بلغارستان امارتنه التحاق ایتمك هوسیله بر حرکت اتحادیه اویاندی و مقصدلری بلغارستانه التحاق ایتمك ایدی . استرانسکی اسمنده بریسی بو حرکت ملیه‌یی اداره ایدیور ایدی .

۱۸۸۵ ایلولنك اون سکزنده فلبه‌ده بر قیام ظهور ایتدی . فقط قطعیاً قان دوکولمه‌رك کمال سکونت اوزره اداره اولوندی . ارباب قیام والی غاوریل پاشایی توقیف و استانبوله اعزام ایتدیلر و استرانسکینك ریاستنده تأسس ایدن حکومت بلغارستان پرنسی باتمبرغك والیلکنی اعلان ایلدی .

پرنس باتیمبرغك اصراری اوزرینه روسیه‌نك مخالفتنه رغماً بو والیلکی قبول ایتمش وقلبه‌یه کله‌رك مظفرانه صورتده قبول اوله‌رق « ایکی بلغارستان پرنسی » عنوانی آلمشدر .

بلغارستانك بو صورتله توسع ایتمه‌سی صربستانك بادئ اندیشه‌سی اولوب برلین قونغره‌سنك خلافنه اولان وبالقان موازنهٔ سیاسیه‌سنی اخلال ایدن بو اتحادی پروتستو ایتدی وقرال میلان صرب اردوسنك باشنه کچوب بلغارستانی استیلا وصوفیه اوزرینه یوریمکه باشلادی. آنجق بو حرکت سربازانه میلان ایچون حسن نتیجه ویرمامشدر : پرنس باتیمبرغ صرب اردوسی اوزرینه یورودی وچارپیرود ، ایسلیونجه‌ده مظفر اوله‌رق نیش اوزرینه یوریه‌رك صربستانی تهدید ایچنده براقدیغی صره‌ده اوروپا دولتلرینك مداخلاتی اوزرینه تعطیل حرکاته مجبور اولمشدر .

بو مغلوبیت قرال میلانك صربستانده توجه عامه‌دن سقوطنه سبب اولدی وعاقبت حکومتی اوغلی برنجی علکساندره ترك ایله صربستاندن چیقمغه مجبور اولدی .

روسلر بیزانس یولی اوزرنده بویله بر موانع عظیمه‌نك وجود بولمسنه صوك درجه حدت ایتمشلردی . زیرا بیزانس طریقی کسب مشکلات ایتمش ایدی .

بناءً علیه روس انفعالاتی صورت غریبه‌ده تظاهر ایلدی ، ۲۱ آغستوس سنه ۱۸۸٦ کیجه‌سی ایدی که روس پارتیسی طرفدارانی پرنسك اوطه‌سنه دخول وپرمقلر رووولور تتکنده اولدیغی حالده جبراً برسند استعفا امضا ایتدیردیلر . پرنس امضاسنك التنه « الله بلغارستانك معینی اولسون » جمله‌سنی‌ده علاوه ایتمش ایدی . اولوقت پرنس ایله برادری برلکده اوله‌رق اورمانلر آراسندن طونه‌یه ایصال واورادن برکمی‌یه ارکاب ایله روس طوپراغندن معدود اولان رەنی‌یه اعزام قلندی . بعده صدور ایدن برامر عالی اوزرینه بو ایکی پرنس ایکی ژاندارمه رفاقتیله آوستریا طوپراغنده واقع لمبرغه سوق ایدلمشلردر .

حقوق عمومیه‌یه بو وجهله وقوع بولان تجاوزاتدن متهیج اولان بلغارلر استانبولوفك تحت ریاستنده برقابینه تشکیل وپرنس باتیمبرغی باتلغراف مملکته جلب ایتمرلیله مومی الیه عمومی آلقیشلر آراسنده مملکته داخل اولدی وهمان چاره غایت کبارانه بر عریضه تقدیم ایتمش ایسه‌ده چارك تهدکارانه جوابی پرنسی استانبولوفك ریاستنده برادارە تشکیلی ایله بلغارستانی ترکه مجبور ایلمش ایدی .

باتنبرغك عودتندن صوكره صوبرانیه بلغارستان پرنسلکی ایچون ۱۷ حزیران ۱۸۸۷ سنه‌سی آوستریا اردوسی ضابطاننده ولوی فیلیپك والده جهتندن طورونی اولان پرنس فردیناند دوقوبوغ غوطایی انتخاب ایلدی .

برنجی فردیناند ایله استانبولوف ، روس طرفدارانی ایله خیلی مدت مبارزه ایتدیلر واستانبولوف بومبارزه نتایجی اوله‌رق فدا ایدلمش ایدی . مع هذا بوقوتلی اداره سایه‌سنده بلغارستان اجنبی وصایتی آلتنده بولنمقدن سوکوب چیقمش وکوندن کونه تزیید قوت وتأسیس مدنیت ومعرفت ایده‌رك بالقان حکومات صغیره‌سی طریق ترقیده قات‌قات کچمشدر .

ارمنی مسئلەسی

اناطولیدە آرارات طاغی اطرافندن کلیکیایە قدر اولان اراضیدە مسکون ارمنیلر بیننـدە ملیت فکرلرینک اویانمسی برلین معاهدەسی ایلە باشلادی . زیرا بو معاهدە موجبنجە دولت ارمنیلرک مسکون اولدقلری محللردە اصلاحات اجراسنی درعهدە ایتمش ایدی .

ارمنیلرک شکایاتی اوزرینـە انکلترە بونلری حمایەیە قرار ویردی و ارمنیلرک روسلر طرفندن حمایە اولنملری احتمالنە قارشی بونلرە مظاهرت کوسترمکە باشلادی . ماورای قفقاسدە روسیەنک ترقیاتنە سدراه اولمق ملاحظەسیلە ارمنستاندە بر مختاریت تأسیسی فکرینە خدمت ایتمکە باشلادی . بونک ایچوندرکە پترسبورغ قابینەسی ارمنی نقطۀ نظرینی فنا بر وضعیتلە تلقی ایتمش ایدی . حتی قونت لوبانوفک « بر ارمنی بلغارستانی ایستەمیز » دیە باغرمش اولدیغی مرویدر .

ارمنیلر اوروپانک مداخلاتنی جلب ایچون بر عصیان چیقارمقدە تعجیل ایتدیلر . صامسون وقعەسی اوروپانک نظر دقتنی جلب ایدەجک درجەلردە اعظام اولنمش ایسەدە سلطان عبدالحمید مسئلەیی یاتیشدیرمقدە مهارت کوسترمشدر . ٣٠ اغستوس ١٨٩٤ دە ارمنیلر استانبول سوقاقلرندەدە بعض نمایش اجرا ایتمشلردی .

كريد مختاريت ادارەسى

(١٨٩٧)

قريم محاربەسنى متعاقب كريدليلرە بعض مساعداتى شامل بر فرمان ويرلمش ايدى . مرورزمان ايلە اشبوفرمان اوروپاتعهداتيلە كسب قوت ايتمش و١٨٧٨ دە حاليا مقاولەنامەسى شكلنە كيرمش ايدى . اسلام والى ايلە مجلس آرەسندە آهنك ائتلافك خللدار اولمسنى سلطان عبدالحميد فرصت اتخاذ ايدەرك حاليا معاهدەسنى بيرنارجەسنە معاملە ايلە كريدە بر عسكرى قوماندانى اعزام و والينك صلاحيتنى تزييد ايلدى . بواجراآت آرتق كريدە ويريلان مساعدات مخصوصەنك الغاسى ديمك ايدى . بونك اوزرينە كريدليلر اوروپا دولتلرينە بالمراجعە مداخلەلرينى جلب ايتمكلە دول معظمە كريدە تعيين ايدلەجك والينك خرستيان اولمسنى باب عاليدن طلب ايتمشلردر .

سلطان عبدالحميد بومراجعتە ظاهراً موافقتلە اطەنك برخرستيان واسطەسيلە ادارەسنە قرار ويردى وقرەطودورى پاشاىى والى اولەرق اطەيە كوندردى ١٨٩٥ .

شكل ادارەدەكى بوتبدل اطەدە ايو بر نتيجە ويرمامش ايدى ؛ اهالئ اسلاميە پروتستو ايتديلر . قوماندان واليى طانيمادى . سوء قصدلر ، اختلال تهديدلرى كبى قاريشقلقلرظهورە باشلامقلە قرە طودورى پاشانك يرينە طرخان پاشا والى نصب ايدلدى . ينە اغتشاش تسكين اولنەمامش ايدى . اهالى سلاحلانديلر ويكديكرينە قارشى خصومتكارانە معاملەيە دوام ايديورلرايدى . حانيە يوللرى قپاندى ، روس يونان قونسولوسلرى اولديرلدى . اهالئ اسلاميە ساحلدەكى شهرلرە چكلديلر . خرستيانلر ايسە طاغلردە مكان طوتمشلر ايدى .

استانبول اطەيە يكيدن عسكر سوقنە مجبور اولدى . آتينە حكومتى دخى كوكلليلر كوندرمكدە دوام ايديور ايدى . آطە عادتا بر مقتل حالنى آلمش ايدى . متصل اسلام وروم قانلرى درەلر كبى آقمقدە ايدى . بوحال اوزرينە اوروپا دولتلرى مداخلە ايلە اجنبى سفائن حربيەسى اطەيى ابلوقە تحتنە آلدى و سلطان عبدالحميدە

مراجعتله اطه ایچون مساعده‌لر استحصال ایلدیلر . (٢٥ اغستوس ١٨٩٦) .
کریده جورجی پاشا والی کوندرلدی . خالپا معاهده‌سی آرتق اعاده اولنمش ایدی .
اوروپالیلردن مرکب بر قومیسیون اجراآتی تفتیش ایده‌جك ایدی . کرید عادتا
بر مختاریت اداره‌یه واصل اولمش اولدی .

کریدك بوشکل اخیری اوزرینه ینه اغتشاش بر درلو تسکین ایدیله‌میوردی .
بودفعه اسلاملر ایله خرستیانلر بیننده ینه عظیم بر مجادله باش کوستردی . اورته‌لق
ینه قاریشدی . حکومت قوناغی دوچار تعرض اولدی . حانیه یونان قونسلوسی
بوحالی آتنه‌یه فوق‌العاده صورتده اعظام ایده‌رك بیلدیرمش و « هیچ برامید یوق
بتون خرستیانلر قتل‌اعام ایدیله‌جکلردر » دیه‌رك آتنه‌لیلری دوچار تهییج ایلمش ایدی .
قونسلوسك بو اخباری عالم یونانیده فوق‌الحد برحس انتقام اویاندیردی . بتون
روم غزته‌لری کرید آطه‌سنك امدادینه قوشمنی آمال‌وطنپرورانه‌نك برنجی‌درجه‌سی
اوله‌رق تعداد ایدیورلر ایدی .

آتنه حکومتی کرید صولرینه برفیلو دونما ایله میرالای واسوس قوماندا‌سیله
اوچ طابور سوق ایتدی . بووقت کریدی یونان قرالی نامنه تملك ایده‌جك
ایدی . بوندن ماعدا یونان ولیعهدی پرنس قونستانتین دخی تساليا اردوسنك
باشنه کچه‌رسه ممالك عثمانیه‌یه هجومه آماده ایدی . والحاصل یونانلیلرك طاتلی برخلیا
وامید ایله حربه حاضرلنمشلردی .

یونانیلرك بوجرأتکارلقلری ما کدونیا وآرناوودلق روملرندن مرکب ٣٠٠
بیك کیشنك دخی کندیلرینه التحاق‌ایده‌رك عثمانلی حکمدارینك تاج وتختنی دویرمك
کبی خلیالره مستند ایدی .

انکلتره وفرانسه باشده اولدیغی حالده دول‌معظمه کریدك مختاریتنی اعلان وقوهٔ
بحریه‌لریله اطه‌یی اشغال‌ایتمشلر ویونانیلری بوحکملرینه اطاعته اجبار ایلمشلر ایسه‌ده
تساليا حدودنده‌عساکر عثمانیه ایله یونانیلرك‌مصادماتنی منع ایتمکه‌موفق اوله‌مدیلر .
بونك اوزرینه عثمانلی فرقه‌لری حدودی تجاوزله تسالیایه یاییله‌رق وبرر برر
مواقع مستحکمه‌یی ضبط واك صوك خط مدافعه ارلان دومکه‌یی دخی اشغال ایله
اوچ هفته ظرفنده حرکات حربیه‌یی‌اتمام ایلدیلر . یونانیلرك دول معظمه‌نك وساطتنه
دوشملری تسالیانك ینه اعاده‌سنه سبب اولمش‌وآنجق ٤ میلیون تضمینات‌حربیه‌تعهد
ایتدیرلمش‌ایسه‌ده بوتعهدیونان مالیه‌سنك قونترول آلتنه آلنمسیله‌اوده‌نه بیلمشدر .

ماكدونيا احوالی

عناصر مختلفه ایله مسکون اولان ماکدونیا قطعه‌سنده ترك عنصرینك مقداری اقوام سائره‌یه نظراً محدوددر . اون طقوزنجی عصردن بری فکر استقلاله صحنهٔ وقوعات اولمق اعتباریله برساحهٔ مجادلات اولان بوقطعه یونانیلر ، صربلر ، بلغارلر ایچون برمهد استقلال اولمشیدی .

رومل سواحلده وبالخاصه خالکیدیا شبه جزیره‌سندن تا استانبوله قدر سواحلده وآسیای صغرانك سواحل غربیه‌سنده وآطه‌لرده یرلشمشلردی . بونکله برابر ماکدونیاده اصلاو عنصری یونلره غلبه ایتمشدی . صربلیلر ۱۸۷۸ ه قدر هرسك وبوسنه‌یی کندیلرینه التحاق فکرنده ایدیلر . آنجق برلین معاهده‌سنك بو ایکی ولایتی آوستریا ومجارستانه تأمین ایتمسی صربك استقبالی ایچون پك بیوك برضربه تشکیل ایتمش ایدی . بوندن صکره نقطهٔ نظرلری اطه‌لر دکزینه طوغری توجه ایلدی . واردار بونی وبلغراد — سلانیك تیموریولی امتدادنجه پروپاغاندالرینی تقویه‌یه مجبور اولدیلر و ۱،۲۰۰،۰۰۰ نفوسی شامل اولان بو منطقه‌ده ۹۰۰ بیك تخمین ایدیلان صرب عنصرینك مقدارینی نظر اعتباره‌ آلەرق ادعای تصرفه قیام ایتدیلر . حالبوکه بومقدار صربلینك قسم اعظمی بلغاردر .

بلغارلره کلنجه یونانلرك ماکدونیاده‌کی مقداری البته صربلیلردن زیاده‌در . ۱۸۷۰ ده بلغار اورتودوقس کلیساسی باب عالیدن صورت رسمیه‌ده طانیلمسنه دائر استحصال مساعده ایتمش وبوندن باشقه بلغارستان خارجنده مسکون اولوب بر بلده‌نك ثلثانی تشکیل ایدن بلغارلرك طرنوه اکسارخلغنه ارزولریله مذهباً مربوطیتنه دخی دولتجه مساعده ایدلمش اولدیغندن بومسئله تراکیا وبالخصوص ماکدونیاده بلغار پروپاغانداسی ایچون بروسیلهٔ مشروعه تشکیل ایلمش ایدی . بالخصوص اتنوغرافیا خریطه‌سنه کوره طونه ایله اطه‌لر دکزی آره‌سنده بیوك بلغارستان تشکیلی پروژه‌لری بلغارلره پك بیوك برامید حرص وطمع ویرمش ایدی . کرچه

بو بيوك بلغارستان برلين معاهده‌سيله طونه ايله بالقانلر ارا‌سنه حصر ايدلمش ايسه‌ده روم ايلئ شرقى ايله بلغارستانك التحاقى بويوك بلغارستان تشكيلى تصوراتى ايچون بر خطوهٔ موفقيت صورتنده تلقى ايدلمش ايدى . بلغارلر عثمانلى — يونان محاربه‌سندن بالاستفاده ماكدونياده‌كى پروپاغاندالرينى تزييد وتقويه‌سنى تضعيف ايتديلر . صوفيه‌ده بر ماكدونيا قوميته‌سى تشكيل ايتدى . بو قوميته صورت مكرره‌ده‌كى قياملرله ماكدونيانك بلغارستانه التحاقى وهيچ اولماز ايسه اوراده بر مختاريت تأسيسى ايچون فعالانه چاليشمغه باشلادى . بوحال اوزرينه اوروپادولتلرى مداخله‌يه مجبور اولديلر . ماكدونياده‌كى مقاتلات ومجادلاته نهايت ويرمك ايچون اجراى اصلاحاته لزوم كورديلر .

اصلاحات وتجددات

دولت عثمانيه‌ده فكر وتجددات ابتدا سليم ثالثك فكرنده تجسم ايتمش (١٧٨٩ — ١٨٠٧) اولديغندن مشار اليه حضرتلرى عثمانلى مجددلرينك برنجيسى عد واعتبار اولنور .

فرانسه انقلاب كبيرى توركيايه فوق العاده صورتده طنين انداز اولمش وجمهوريتك مظفرياتى پك پارلاق صورتده عكس ايتمش ايدى . زيرا اوزمانه قدر فرانسه‌نك استانبولده بيوك برنفوذى وار ايدى . حكومت عثمانيه بو انقلابدن تجدداته عائد بر چوق قواعد واصوله دسترس اولمق فكريله فرانسه انقلابنه بر اهميت مخصوصه عطف ايتمك ايستدى وبونى تسهيل ايتمك اوزره حتى استانبولده ژاقوبينلره متعلق بر قلوب بيله تأسس ايلمش ايدى . بونك اوقدر اهميتى يوق ايدى . آنجق سلطان سليم فرانسه‌دن استانبوله سفير صورتيله ماليانس مدافعلرندن برى اولان جنرال « اوبر دويانت » ى جلب ايتدى . جنرال رفاقتنده بر كوچوك هيئت عسكريه ايله استانبوله كلمش ايدى . مومى اليه عثمانلى اردوسنك اصلاح وتنظيمى تحميل اولنديغندن آز ز

زمان طرفندہ نظام جدید دنیلان آلایلر تشکیل وتأسیس اولنمشدر .

جنرال اوبر دویانتك وفاتی ومصرك فرانسزلر طرفندن استیلاسی برمدت ایچون دوبت علیه وفرانسه مناسباتنك انقطاعنه وتنسیقات عسکریه نك توقفنه سبب اولمش ایسه‌ده اوستریلیچ مظفریتنی متعاقب سفارته تعیین اولنان جنرال سباستیانینك حسن اداره‌سی سایه‌سنده اسکی مناسبات اعاده اولنمقله تنسیقات و اصلاحات یکیدن باشلامشدر .

سلطان سلیم ثالث ۲۷ مایس ۱۸۰۷ تاریخنده بریکیچری اختلالی اراسنده تختدن اسقاط وبراز صوکره‌ده برصورت فجیعه‌ده شهید ایدلمش ایدی . خلفی اولان سلطان مصطفی رابع نه‌دوام اصلاحاته کافی صاحب اقتدار ونه‌ده اصلاحات اجرا ایده‌جك صورتده امتداد سلطنته مالك اولمادیغندن برسنه صوکره مخلوعاً سلطنتدن ساقط اولمش ویرینه سلطان محمود ثانی جلوس ایتمشدر . مشارالیه ۳۰ سنه دوام ایدن مدت مدیدهٔ خلافتنده عموجه‌سنك مسلك مجددانه‌سنه دوام وامر اصلاحاته فوق العاده صورتده اقدام واهتمام ایتمشدر .

سلطان محمود شعبات سائرهٔ دولتك اصلاحاتنه اساس اوله‌جغی ایچون تجدداته اصلاحات عسکریه ایله بدأ ایتدی . وبتون غیرتنی بوکا صرف ایتمش ایدی .

سلطان محمود ترقیاتنده پك بیوك مشکلاته تصادف ایدییور ایدی .

اجرای تصعیبات ایدنلر یالکز ترقیات دشمانی پارتی اولمیوب محیط خارجیده‌کی یونانستان غوائلی ، مصر مسئله‌سی وسائره دخی پادشاهلك تحدید همتنه بر انکل تشکیل ایتمشلر ایدی. بونکله برابر پی‌درپی بو مشکلاتك کافه‌سنی اقتحامه موفق اولمشدر . (۱۸۲٦) سنه‌سی یکیچری اوجاغی چیقاردقاری بر عصیانه قربان اوله‌رق بواسم اورته‌دن قالقمشدر .

سلطان محمود عثمانلی اردوسنك تنسیق وتعلیمی ایچون اوروپا اردولرندن متخصصلر ، معلملر جلب ایتدی . آتینك مارشال مولتکه‌سی اولان موسیو مولتکه بونلردن ایدی .

سلطان محمودك وفاتنده (۱۸٤۸) آرتق عثمانلی اردوسی تنظیم وتنسیق اولنمش ایدی . اردو نظامیه وردیف اوله‌رق ایکی صنف اوزره مرتب ایدی .

(۱۸٤۹) دن (۱۸۷٦) تاریخنه دکین اصلاحات وترقیات پك مهم نتیجه‌لر

کوسترمشدر . کلخانه خطهمایونی ایله اعلان اولنان واصلاحات دولت ایچون برطاقم قواعد واصولی جامع بولنان اصلاحات اوروپا نظرنده ترقیاتمزك جدیده یك مهم بر سند صورتنده تلقی ایدلمشدر .

مشروطیت اداره

١٢٩٤ سنه‌سی قانون اساسیسی

(١٨٧٠) سنه‌سی محاربه‌سی‌ور نسه‌نك استانبولده‌کی غایت واسع نفوذینی کسر ایتمش وامیدلر محو اولمش ایدی . (١٨٧٠) سنه‌سی غستوسنده مجلك تسلیمنك ایرتسی کونی روسیه‌دولتی (١٨٥٦) سنه‌سی پارس معاهده‌سنك قره دکزه عائد اولان ماده‌سنی اخلال‌ایده‌رك لیمانلرینی تحکیم‌وسفائن حربیه انشاسنه باشلامشدر .

ایشته بوزمان اصلاو دوری ایدی . بتون روسلر روسیه‌نك تحت اداره‌سنده بیوك بر اصلاو حکومتی تشکیلی فکرنده یك زبان اوله‌رق پان سیلاویزم مسلکنه قوت ویرمك ایستمشلر ایدی . بو فکرك اك قولای جهتی دخی بالقان شبه جزیره‌سنده متمکن بتون اصلاولرك روسیه تابعیتنه ادخالی و هیچ اولماز ایسه پرنسلك صورتیله ینه روسیه حمایه‌سنه آلنمسی ایدی .

دولت عثمانیه‌نك استقبالی و تمامیت ملکیه‌سی حقنده شق ثانینك تهلکه‌سی شق اولدن دها آز دکل ایدی . روسلرك بومقصدلرینك حصولنه معاونت ایتمك اوزره استانبول محیطنده پك مکمل واسطه‌لر موجود ایدی. علی‌الخصوص دور عزیزینك اك مهم مسافری اولان جنرال ایغناتیف خرستیان تبعهٔ عثمانیه‌یی تسمیم ایتمکده و ادارهٔ دولتی دوچار ضعف ایده‌بیله‌جك هردرلو اجراآتده پك بیوك مهارتلو کوستریور ایدی . بوسنه ـ هرسك قیامی ، بلغارستان قتالی روسیه‌ایچون مهم فرصتلر تهیه ایلدی . بواشاده عبدالعزیز خان‌ومتعاقباً سلطان مراد خامس تخت سلطنتدن خلع ایله ایکنجی عبدالحمید تخت سلطنته اجلاس اولندی .

عصیانلرك ویردیكی انتظامسزلق اوروپا مداخلاتیله نتیجه بولمش ایدی . دول معظمه‌یی پادشاهی بوخصوصده صیقشدرمقدن خالی قالمیورلر ومتصل اصلاحات ایستیورلر ایدی .

وآنی بعدما طانییورلر ایدی . سلطان عبدالحمید رسم تتوجنی بر صورت مهارتكارانه‌ده اجرا ایتدیكی حالده بتون دول معظمه مرخصلری مطالعهٔ موقع ایچون صورت رسمیه‌ده قونفرانس عقد ایتدكلریندن عبدالحمید صدارتی اصلاحات جدیده‌نك اك بنام طرفداری اولان مدحت پاشایه توجیه ایلدی . بونك اوزرینه دولتلر اصلاحاتك اجرا و بو اجراآتك مقدمهٔ اصلاحات اوله‌جغنه كسب قناعت ایتمشلردی .

فی‌الحقیقه ۲٤ كانون‌اول سنه (۱۸۷٦) ده عموم تركیایه‌و برپلان برمشروطیت اداره طوپلر وشنلكلر ایله سلاملانه‌رق اعلان قلندی .

باب‌عالی بو اجراآتی خارجیه‌نظارتی واسطه‌سیله دولتلره تبلیغ ایتدیكی كبی بونك بر وعددن عبارت اولمیوب حقیقی بر تجدد اولدیغنی‌ده تبلیغ ایلدی .

هیئت دولت قانون اساسی‌یه مستنداً مسئول بر هیئت وكلا ایله ایكی قاره‌دن مركب بر مجلس ملیدن عبارت ایدی . مجلس ملی اعضاسی حكمدار طرفندن منسوب اعیان و كذا اعضاسی اهالی طرفندن منتخب برده مبعوثاندن مركب ایدی . اشبو مشروطیت اداره حریت مطبوعات واتحاد واتفاقی وعدالت ومساواتی متكفل اولوب دولته اوروپانك اك حریت پرور برحكومتی شكلنی ویریور ایدی وبالجمله كنج عثمانلی جمعیتنك مسلك مخصوصنی احتوا ایتمش ایدی .

پای‌تختده مقیم دول معظمه خرسته‌یانلرله مسكون اولان ولایات عثمانیه‌ده بوسنه‌و بلغارستانه تطبیقاً اجراسی مقتضی اولان اصلاحاتك جدولنی باب‌عالی‌یه تقدیم ایتمشلر ایدی . سلطان عبدالحمید بونك اوزرینه تكمیل رجال دولتدن ۱۸۰ كشیدن مركب برمجلس عمومی تشكیل ایتدردی . بومجلس اوروپانك بابده‌كی مداخلاتنی استقلال سلطنت سنیه‌یه ودولتك تمامیٔ ملكیسنه مضر عد ایدرك متفقاً قرار ویرمشدر . بونی متعاقب كشاد ایدلمش اولان مجلس ملی دخی ذكر اولنان مجلس كبیرك رای ومطالعه‌سی وجهله رد ایتمك صورتیله تظاهرات ملیه‌یی ارائه ایتمكله روسلر سلاحه مراجعت ایتدیلر

وعاقبتى دولت عثمانيه‌يه خسار نامتناهيسيله نهايتلنمش اولان بالقان محارباتى وقوعه كلمشدر .

انقلاب

١٩٠٨ - ١٩٠٩

١٩٠٣ تاريخندن اعتبارا باشلايان ماكدونياده ژاندارمه تشكيلات وتأسيساتى ژون توركلرك بوقطعه‌ده ساحهٔ فعاليتلرينى سالم برصورتده تحت تأمينه آلمش اولديغندن پى‌درپى ماكدونيا افكار واحرارانه ايچون پك واسع بر زمين استحضارات حالنه كلمش وسلانيك شهرى برمركز حريت صره‌سنه كچمشدر .

١٠ تموز ٣٢٤ تاريخنده قانون اساسى يكيدن اعلان اولندى . ملت وكيللرى كمال سكونتله انتخاب ومجلس ملى كشاد ايدلدى .

انقلاب عثمانينك بويله قان دوكولمكسزين كمال سكونت وسهولتله وقوعى اوروپاليلرى دوچار حيرت ايتمشدر .

معمافيه عقيب انقلابده پك مهم وقعه‌لر تحدث ايلمش ايدى .

بلغارستان پرنسى برنجى فرديناند عثمانلى انقلاب مسعودينى متعاقب ملتك اسكى حسابلرينى سؤال ايده‌جكنى وشرقى روم ايلى اتحادى غير مشروعى ملت مجلسنده شايان قبول اوله‌ميه‌جغنى آكلاديغى واوتدنبرى بسلديكى وقت وفرصته انتظاراً اختيار سكوت ايلديكى استقلال مسئله‌سنك دور سابقه قياساً يوريه‌ميه‌جكنى كسديرديكى جهتله ١٩٠٨ سنه‌سى اغستوسنده بلغارستانك طرنوه قصبه‌سنده غايت طنطنه‌لى صورتده قراللغى اعلان ايلدى وغربى شوراسيدركه فرديناند بو قراللق كيفيتنده پك كوانج بر كوچكلك كوسترمش ايدى اوده بلغارستان قراللغيله اكتفا ايتميه‌رك بلغارستان خارجنده‌واقع بلغارلره دخى شامل اوله‌جق صورتده بلغارلر قرالى عنوانى اخذ ايتمش اولمسى ايدى .

دولتك مشاغل موجودهٔ عظیمه‌سی واوروپالیلرك صورت متمادیه‌ده‌كی توسطلری بواستقلالك دولتجه طانیمسنی انتاج ایلدی .

آوستریا دولتی دخی یكرمی بش سنه ایچون برلین قونغره‌سی قراریله تحت اشغالنه ترك ایدیلن بوسنه هرسكك بعدالانقلاب عثمانلی حكومتنك برلین قونغره‌سنه استناداً استردادی ایچون اصرار ایتمسی مطالعه‌سنه مبنی بواثناده امر الحاقی دخی جزئی برتعویض مقابلنده اجرا ایدیورمشدركه آوستریا كبی دوست كوریتان بردولتك بو زبونكشلكه تنزلی عثمانلی حسیات عمومیه‌سنی پك فنا بر صورتده جریحه‌دار ایلمشدر . .

صربلیلر بوسنه حقنده امید استقبال مخیلاتنك بو الحاق صورتیله محواولدیغنی كوردكلرنده شدید بر پروتستوده بولنمشلر ایسه‌ده كوندكاری روسیه طرفندن معاونت كوره‌مدكاری جهتله امرواقع قارشوسنده احتیار سكوته مجبور اولمشلردر .

انقلاب عثمانینك وقوعیله كرید روملری دخی اطه‌نك یونانه الحاقی یكیدن مطالبه قیام ایتدیلر . بواثناده ژون ترك پارتیسی حقنده استانبولده برنهجات وقوعه كلمش ایدی . »

. . . .

. . . .

ایشته بعض كسان طرفندن حاضرلنمش بواولان ۳۱ مارت وقعه‌سی ایدی . سلطان عبدالحمید خان ثانینك زمان سلطنتنده جریان ایده‌ن وقایعی بالآخره معروض قالد . یغمز فلا كتلرله مقایسه ، خاقان مشارالیهك هرحالده لهنده‌در .

تكرار ایدیورم : بوكون سرحدلرده ملتی قورتارمق ایچون جانسپارانه چالشان ، خارقه‌لر كوستره‌ن قهرمانلر ، اون درت سنه ایچنده « چوجقلق » لریله مملكتی انحطاطه دوغرو سوروكله‌یه‌ن بعض « جهالت » ایزلرینی مؤبداً صیرمغه چالیشانلردر . وار اولسونلر .

ـــ ارنكوی ـــ صدر اسبق خلیل رفعت پاشا حفیدی

ودادٔ عرفی

Kāmil Paşa, Kıbrıslı Mehmed

كامل پاشانك

اعيان رئيسى سعيد پاشايه جوابلرى

Kāmil Paşanıñ A'yān reisi Sa'īd Paşaya cevābları

دفعهٔ ثانيه

قسطنطنيه

مطبعهٔ ابو الضيا

١٣٢٨

او تصورك ترك اولندیغی بیان و یونانستانه اراضی ویرلمسی بحثنده‌ده بو اراضینك درجهٔ وسعتنی تعیین ایچون حکمداراندن برینك حکم تعیینی تکلیفنه داخلیه ناظری محمود ندیم‌پاشا مظاهر اولوب طرف عاجزانه‌مدن دخی آلمانیا ایمپراطورینك حکم انتخابی مجاس وکلایه تکلیف، حتی بوبابده برلایحهٔ مفصله اعطا اولنمش ایسه‌ده بالمباحثه تکلیفمدن فارغ اولدیغم ، دیکر رفیقلری کندیسی (سعید پاشا) ایله متفق اوله‌رق یالکز محمود ندیم پاشانك اقناعی قابل اولمدیغندن اکثریتله اقلیتك مستند اولدیغی اسباب و دلائل با مضبطه مفصلاً حضور پادشاهی‌یه عرض قلندیغی بیان بیوریلیور .

فی‌الحقیقه اثنای مذاکره‌ده حضاردن بعضلری طرفندن قوجه تسالیا قطعه‌سی ویریله‌جکنه بوکا بدل دولته مادةً هیچ بر فائده‌سی اولمدقدن باشقه مصدر مشکلات اولدیغی بیانیله کرید جزیره‌سی همجوار کوچك آطه‌لرله یونانستانه ترك اولنسه دها ایو اولمازمی ؟ سؤالی درمیان اولنمسیله بو صورته صرف افکار اولندیغی صره‌ده حاضر بالمجاس اولان احمد مختار پاشا حضرتلری خریطه‌ده پرکارك بر آیاغنی کریدك اوزرینه وضع ایله دیکر آیاغیله واسع بر دائره چویره‌رك کریدك بحرسفید سواحلیله آطه‌لرك وسطنده بر نقطهٔ حاکمه اولدیغنی وبونك ترکی سواحل عثمانیه ایله برطاقم آطه‌لردن واز کچمك دیمك اوله‌جغنی ارائه و بیان ایلمسی اوزرینه بو ملاحظه جمله‌جه بالتصدیق او بحثدن صرف نظر اولنمش واکا دائرهیچ برقرار ویرلمامشدر .

حتی بو کرید تکلیفی هرنه واسطه ایله ایسه اولجه یونان حکومتنه اسماع اوله‌رق یونانیلرك تسالیه‌یی بالترجیح کریدی قبول ایتمدکلری ایشیدلمش ایدی .

اووقت ایسه بن برمدت اول طشره‌دن استانبوله واصل وهیئت وکلایه هنوز داخل اولدیغمدن بدایتندن بری ایشلك ایچنده وبالطبع دهازیاده امور دیده اولان ذواتك اکثریت عظیمه تشکیل ایدن رأیلرینه مخالف بر تکلیف سردینه محل و امکان کوره‌مز ایدم . هله بوبابده طرفمدن برلایحهٔ مفصله اعطا اولندیغی قولی قافیه ایچون انشاد اولنمش بر علاوه‌در .

حالبویله ایکن جریان مذاکره‌نك شکل مذکورده تصویری و بوکا « داخلیه مستشارلغندن اوقاف نظارتنه مأمور اولان کامل پاشا » قیدینك‌ده علاوه‌سی مسلك معلومی عندالعموم مذموم اولان محمود ندیم پاشا ایله بنی انظار ناسده همحال وهم افکار کوسترمك مقصدینه‌می مبنیدر ؟ نه‌در ؟ بیلنه‌مز !

*
* *

خاطراتك قرق آلتنجی صحیفه‌سنه (دفعهٔ خامسه اوله‌رق خدمت صدارته کلدیکمده اون سنه ایچنده یاپلمش اولان استقراض حقنده مالیه نظارتندن معلومات ایسته‌مش ایدم . ویریلان اجماله نظراً کامل پاشا وجواد پاشا زمانلرنده عن ٧ مایس سنه ٣٠٢ الی ١٠ مارت سنه ٣١٠ عقد اولنان یدی طاقم استقراضاتك رأس المالرندن دیون باقیه ٣٨,٧٥٤,٨٩٢ عثمانلی لیراسی و بونلرك فائض سنویسی ایله رأس الماله محسوب اقچه‌سی اوله‌رق تخصیصات سنویه‌سی جمعاً ١,٩٨٠,١٠١,٩٢ لیرادر .) طرزنده بر اشارت صیقیشدیرلمش اولدیغی کبی دیکر جهتلرینه دخی سهام تنقیداتك قسم کلیسنه زمان مأموریت عاجزی هدف اتخاذ ایدیله‌رك ازجمله استقراضات واقعه‌یه‌دائر اختیار کلفتله خیلی مقالات تحریرینه همت اولندیغی کورلمشدر .

سعید پاشا حضرتلری درخاطر بیورملیدرلرکه بدایت نصبلرندن اعتباراً مسند وکالت وصدارته، آره‌ده پك جزئی فاصله‌لر ایله، بش بچق سنه‌یه قریب مدت سایه انداز اولدقدن صکره حین انفصاللرنده ، دیون عمومیه‌دن غیری، حکومتی یکرمی اوچ میلیون لیرایه قریب دیون متفرقه وغیر منتظمه‌یه مستغرقاً ترك ایتمش ایدی . مشارالیهك انفصالنه قریب زمانده ضرورت مالیه‌نك نه‌درجه‌یه کلمش اولدیغی خاطراتك ٢٢٨ نجی صحیفه‌سنده (عیداضحی مناسبتیله عسکره ودوائره برمعاش اعطاسی ایچون مقتضی یوزیتمش بیك لیرانك سیله آنجق آلتمش بیك لیراسی طشره‌دن کتیردیله‌بیلوب اوست طرفنی تدارکه امکان کوریله‌مامسیله استقراض یولنه کیدلدیکنی) مبین اولان حکایه تماميله تعیینه کافیدر .

بناء علی ذلك سعیدپاشایه خلف اولدیغمده لازم الادا بولنان دیون مذکوره‌نك ثقالتی تحتنده ومأموریت عاجزانه‌مدن درت بش کون اول سرزدهٔ ظهور اولان روم ایلیٔ شرقی وقعه‌سنك قارشوسنده بولنیوردم .

مدت ماضیه‌ده بو دیونك تأدیه‌سی چاره‌سی دوشونلمدکدن بشقه تسویه‌سی وعدیله‌ده اصحاب مطلوب تأمین ایدلمدیکندن اعتبار مالیٔ دولت اودرجه زوال‌پذیر اولمش ایدیکه عثمانلی بانقه‌سی حکومتله معامله‌سنی قطع ایلدیکی کبی دیکر بانکرلر دخی مالیه‌یه آرتق پاره اقراضندن متوقی اولمسیله واردات خزینه ایله هم ادارهٔ داخلیه ومصارف جاریه‌یه همده روم ایلیٔ شرقی عصیاننه قارشی پیدرپی تجمع ایدن

قوهٔ جسیمه‌نك مصارف فوق‌العاده‌سنه پاره یتشدیریله بیلمكده بیوك مشكلات چكلمكده ایدی .

صكره‌لری بیله عید فطرده استانبولجه عمومی بر معاش ویرلمك ایچون اقچه تدارك ایدیلنده اووقت مالیه ناظری بولنان محمود جلال‌الدین پاشا دوچار حیرت اوله‌رق هرطرفه مراجعتله نهایت الامر عرفه كیجه‌سی بااراده سنیه مابین همایونه جاب ایدیلان شركت خیریه‌مدیری حسین خاكی افندی قیصه برمدتله یوز اللی بیك لیرانك اقراضنه اماله وارضا ایدلمش ایسه‌ده مالیه ناظریله میانه‌لرنده مقرر مقاوله‌یه كوره دینك ایفاسنی صدارتك تعهد ایلمسی مشروط اولدیغندن دعوت واقعه‌یه بناءً مابینه كیدوب بالضروره شرط مذكوری تصدیق ومقاوله‌یی مالیه‌ناظریله معاً امضا یتمكلكم اوزرینه پاره استیفا واویله مشكلات ایله بیرام معاشی اعطا اولنه بیلمشدر .

بالاده زمان مأموریتمه انتقالنی یازدیغم دیوندن اون میلیون كسور بیك لیراسی مستقرضات موقته‌یه وبانقك حساب جاریسنه عائداولوب اگرچه سعیدپاشا خاطراتنك ۱۸۳ نجی صحیفه‌سنده كویا سوء استعمالات وغیر مشروع مطلوباتك منع وردی اسبابنه تشبث صردسنده بانق عثمانیك ادعا ایلدیكی آلتی بچق میلیون لیرانك ادلهٔ منضمه‌سی بیان ایله تسویه‌سی رد اولنه‌رق بانقه‌نك‌ده دعواسنده اصرار ایتمدیكنه و مؤخراً ایسه بانقه بو آله‌جغنی تصدیق ایتدیردیكندن یاپیلان بر صورت تسویه موجبنجه حالا كمركلردن استیفا ایتمكده بولندیغنه متدائر برفقره منظور ایسه‌ده بوافاده ، خاطراتك همان هرمقاله‌سنده نمایان اولدیغی وجهله قوری بر تمدح ایله آخره عزو قصور عزمندن بشقه برمعنایی مفید دكلدر .

مادامكه بروجه افاده سرد ادله ایله بانقه‌نك آلاجغنك تسویه‌سی رد بیورلمش واوده دعواسنده اصرار كوسترمامشدر ، مشارالیه حضرتلری بوندن بالاستفاده بانقه‌نك مطالبنی فعلاً ابطاله وشوایشی اولسون نتیجهٔ قطعیه‌یه ایصاله عنایت ایتسه‌لر ایدی بیت‌الماله كرچكدن بیوك برخدمتده بولنمش اولورلر ایدی .

حالبوكه مشارالیه كویا حلنی وموقع تطبیقه وضعنی درعهده وتسور ایدوبده كیم بیلیر صكره‌لری ، ایلروده ایضاح اولنه‌جق « ذوات عشره‌یه » ضمیمةً ، عددی نه مقداره واران رقبانك القا آتیله موفق اوله‌مدقلری و زیاده صیقیشنجه استغنا و استعفا ایله قورتلق ایستدكلری اكثر مسائل و غوائل مثللو بانقه‌نك مطلوبی مسئله‌سنی دخی سوروتجمه وادیسنه سوق ایله اخلافه براقش وعثمانلی بانقه‌سی نامیله

بر موجب مقاولات امتیازات وصلاحیات معلومه‌یی حائز بولنان او مؤسسه‌یی اك بحرانلی بر زمانده حکومتله قطع معامله‌یه وارمق موقعنده بولندیره‌جق بر « لیت لعل » پولتیقه‌سنه هدف ایتمکدن چکنمامشدر .

بالاده بر نبذه تصریح ایدیلان احوال مضایقه اشتمال آره‌سنده ادارهٔ مصلحته آرتق امکان قالمامسیله مهما امکن داینلری بالتأمین اعتبار مالیٔ دولتی اعاده‌یه صرف مساعی اولنمسی مرتبهٔ وجوبده کورندیکندن خزینه‌جه یوزده بش فائضلی آلتی بچق میلیون لیرا قیمت اعتباریه‌سنده استقراض تحویلاتی اخراجی قرارلاشدیرلمش وعثمانلی بانقه‌سنك آلاجق اولمق اوزره ادعا ایلدیکی مبالغ که ، آلتی بچق میلیون دکل یدی بچق میلیون لیرادر ؛ بانق مدیرلریله متمادیاً اوچ آی مدت جریان ایدن تدقیقات ومذاکرات عمیقه نتیجه‌سنده درت بچق میلیون لیرایه بالتنزیل مذکور استقراض تحویلاتندن درت بچق میلیون لیرالغی باشه باش ویریله‌رك ایفا اولنمشدر .

غلطه بانکرلریله سائر سرمایه‌دارانك آلاجقلرینه کلنجه بونلرکدین سنداتنده بعضلرینه یوزده اون‌ایکی برطاقمنه یوزده بش وبر قسمنه‌ده یوزده اون‌سکز فائض اعطاسی مالیه خزینه‌سنجه تعهد ایدلمش بولندیغندن کافه‌سنك فائضلری تنزیل اولندقدن صکره متباقی دیون ، مارالذکر تحویلاتدن کذلك باشه باش ویریله‌رك تسویه اولنمش ایدیکه عندالحساب اصحاب مطلوبك نقداً اقراض ایتمش اولدقلری پاره‌دن زیاده اللرینه چوق برشی کیرمامشدر .

یالکز دیون مذکوره‌نك تأدیاتی اثناده اصحاب مطلوبدن موسیو لوراندو آلاجغنی قرارلاشدیرلدیغی وجهله استیفایه راضی اولمش ایکن شریکی اولان بیوك برادری صورت تسویهٔ مقرره‌یه موافقتده تردد ایتدیکندن بونکله عین‌حالده بولنان موسیو توبینی‌نك تأدیهٔ مطلوباتی او صره‌ده تأخره اوغرایوب مع هذا هر فرصت دوشدکجه کندیلرینی اقناع ایله استحصال موافقتلرینه چالیشیلمقدن کیرو قالنمامقده ایدی .

بندن صکره نه‌مرحوم جواد پاشا ، نه‌ده مشار الیه سعید پاشا زمانلرنده بو ماده مهمسه‌ئله‌مش اولمق کرکدرکه بالآخره مومی الیهمانك شکایت واقعه‌لری فرانسه سفارتنك مداخله‌سنی دعوت ایدرك وکیدرك بودخی دولت علیه ایله فرانسه بینده برمسئله شکلنی آلمغله نهایت خلیل رفعت پاشا مرحومك اواخر صدارتنده اجرای نمایش ایچون سوق اولنان فرانسز دونانماسی مدللو آطه‌سنه عسکر

اخراجیله کمرك وارداتنك ضبطنه قیام‌ایدلمسی اوزرینه اساساً اوچ یوز کسور بیك لیرا رادە‌سنده ایکن دعوی‌تحتنده بش یوزبیك لیرایه قدر قابارمش اولان مذکور ایکی دین مجبوراً ایفا اولنمغله برابر آنك ضمننده بالعموم مؤسسات‌مذهبیه وخیریهٔ اجنبیه‌نك تصدیق موجودیتلریله معفویات معلومه‌دن تأمین استفاده‌لری کبی‌دولتجه معنوی ومادی خساری مؤدی بر تکلیفی قبول ایله مسئله‌نك برطرف ایدلدیکی آکلاشیلمشدر .

بروجه محرر سلفدن انتقال ایدوب قسماً اجنبیلره عائد اولان مبالغك تعدیل وتسویه‌سنه زمان مأموریت عاجزیده شتاب ایدلمامش اولسه طوردقجه فائضلری قاباروب وصورت تسویه‌لری امثالی کبی کشاکشه دوشوریلوب مداخلات اجنبیه وقوعیله عین‌نتیجهٔ وخیمه‌یه سبب ویرمسی‌مستبعد عداولنه‌مازایدی. هرنه‌حال ایسه مارالبیان تسویهٔ دیون ملابسه‌سیله اعتبار مالیٔ دولت مهما امکن عودت ایده‌رك بانق عثمانی ایله اولان معاملات مالیه دورانه باشلامشدر .

سالف‌الذکر یکرمی اوچ میلیون لیرایه قریب دیونك بقیه‌سی‌که سنه بسنه بودجه آچیغندن منبعث اوله‌رق تراکم ایدن بورجلر ایدی ، خزینهٔ جلیله‌یه بشقه‌جه بارکران ومعاملاتجه مانع حسن جریان اولان بودیونك تسویه‌سی ایچون دخی بر چاره آرانلمسی مقتضی وخزینه‌نك مرکز و ولایاتده ویرکو واعشار و سائره‌دن او مقداردن زیاده مطلوباتی بولندیغی قیداً ثابت اولمغله بو دیون ومطلوباتی قسماً قارشولاشدیره‌رق اوزره یدی میلیون لیرالق تصفیه تحویلاتی اخراجی قراری اتخاذ اولنمش وخزینهٔ دولتك مشکلاتی بو صورتله‌ده بالتخفیف اعتبار مالی برقات دها دوزلمش ایدی .

بواجرا آت مجلس وکلانك مذاکرات ومقرراتی ایله لدی‌العرض صادراولان ارادهٔ سنیه موجبنجه موقع تطبیقه قونیلوب آنجق تدابیر مشروحه‌نك تدقیقات وترتیباتنده اوزمان مالیه ناظری بولنان وخدماتی سعید پاشا حضرتلرینك خاطراتنده حسن صورتله یاد اولنمیان ذهنی پاشا حضرتلرینك وقوع بولان همکار آکاهیسی حقا که سزاوار تقدیردر .

سعید پاشا حضرتلرینك‌مذکور تصفیه تحویللرینه « عادتلری‌وجهله » اعتراض ایلدیکی خاطراتك ۲۵۹ نجی صحیفه‌سنده محرردر . بوتحویلاتك اخراجی قراری هیچ‌دکلسه خزینه‌نك بورجنه آلاجغنی قارشولق کوستره‌رك تخفیف غوائله یول

بولمق کبی معقول بر اساسه مستند ایدی . حالبوکه خاطراتك یکرمی بشنجی صحیفه‌سنده پاشای مشار الیهك اصلاحات مالیه‌یه متعلق محاسن اجراآتی صره‌سنده صایلان خصوصاتدن ، کیملرك سبب اولدقلری ، نه مثللو احوال الیمه‌نك تأثیرات مشئومه‌سیله موقع تداوله قونلدیغی معلوم وخزینهٔ مالیه‌یه عدم قبولندن ناشی اعتباری فوق‌العاده متنزل اولان قوائم نقدیه‌نك و آکا ترديفاً سکهٔ نحاسیه‌نك منع تداولی ملابسه‌سیله حامللری حقلرندن محروم اولدقلری مثللو سکهٔ مغشوشه‌نك تنزیل قیمتندن دخی بالجمله اهالی ضرر کورمش وچونکه برکیمسه‌نك بونوع مسکوکاتدن برکون مالك اولدیغی بیك غروش فرداسی ناکهان بش‌یوز غروشه تنزل ایدرك سرمایه‌سنك نصفی هدر اولوب کیتمش ایدی .

کموش ایله آلتون بیننده‌کی فرقی قازانمق تصوریله لیرایوز غروش واحد قیاسی اعتبار ومجیدیه‌نك قیمتی اون طقوز غروشه تنزیل ایدلمسی یوزندن‌ده اهالی متضرر اولوب بوتدبیر ایسه مقصدی تأمین ایتمیه‌رك آلتون ایله کموش بیننده‌کی فرق الیوم باقی وجاریدر . صدده کله‌لم .

دینیله بیلیرکه اکر زمان مأموریت عاجزیدن اول دولتك قدرت مالیه‌سنه اودرجه ضعف کلی طاری اولمامش اولسه ایدی بوجهتی نظر دقتدن دور طوتمیان بلغارلر بلکه‌ده اوزمان عصیانه جسارت ایتمزلر ایدی . تعریف دیکرله باب عالینك غفلتیله برابر قدرت مالیه‌نك پك زیاده دوچار ضعف اولمسی بو حاله شبهه‌سز کسب وقوف ایدن بلغارلرك قیامنه بلکه‌ده جرأت بخش اولدی .

هرنه حال ایسه ایلك مدت صدارتم اولان آلتی سنه ظرفنده عقد اولنان استقراض ، بالاده بحث اولندیغی اوزره زمان سابقك اطفای دیونه حصر ایدلمش اولان آلتی بچق میلیون لیرا ایله انا طولی شمندوفری صاحب امتیازی موسیو قولا وساطتیله دویچه بانقدن یوزده بش فائضله عقد اولنان استقراضدرکه بونك اعتباری (نومینال) اوتوز میلیون مارق اولوب قیمت نقدیه‌سی بر میلیون انکلیز لیراسندن عبارتدر .

بوایکی استقراضدن صکره بری بانق عثمانی دیکری موسیو روچیلدلر ایله تحویل دیون معامله‌لری اجرا اولنه‌رق بونلردن متحصل فوائدك ، حسن انتظام ثمره‌سیله اولدقجه ترقی ایدن وارداته انضمامی سایه‌سنده چرخ ادارهٔ مالیه محور مخصوصنده دورانه باشلامشدر .

خاطراتك ٢٥٩ نجی صحیفه‌سنده محرر افاداتده سعید پاشا حضرتلری عثمانلی بانقه‌سیله منعقد آنف‌الذکر تحویل دیون استقراضی تحویلاتنك یوزی یتمش بش غروشه بانق عثمانی‌یه اعطا اولنه‌جغنی برای مطالعه ارائه اولنان اوراقدن اکلامسیله وقوع بولان معروضاتی اوزرینه تحویلات مرقومه‌نك بر بچق میلیون لیرالق برفرقنی بانق عثمانی یتمش آلتی غروشه قبول ایده‌رك متباقی اوچ بچق میلیون لیرالق تحویلاتك ایسه ینه یوزی یتمش بشه بانقه ویرلدیکی بیان اولنیور. حالبوکه تحویلات مبحوث عنهانك بر میلیون اوچ یوز کسور بیك عددینی بانقك مقطوعاً یتمش آلتی‌یه آلمسی اووقت مالیه نظارتنده بولنان آغوب پاشا ایله‌بانق عثمانی بیننده عقد ایدیلن تحویل دیون مقاوله نامه‌سنك یکرمی آلتنجی ماده‌سی ایجابندن‌اولوب بناء علی‌ذلك تحویلاتدن اوقسمنك بانقه‌جه یتمش آلتی‌یه‌قبولی خاطره رعایتدن منبعث، یاخود برصدر اعظم معزولنك اعتراض واخطارینه مبتنی دکلدر. بقیهٔ تحویلاتك‌ده دکری یتمش آلتی اولسه اوندن دون فی‌ایله ویریله‌مزدی بونده سعید پاشانك مقصدی نظارتنه اهمالدن زیاده سؤ استعمال اسنادی اوله‌جقسه‌ده بونی نه آغوب پاشا ونه‌ده مافوقی‌ارتکاب ایتمیه‌جکی سعیدپاشا کیلردن ماعدا جمله نك مسلمیدر.

شو حقایقه قارشی تحویلاتدن برقسمنی بانقه‌نك یتمش آلتی‌یه قبول ایتمسی کیفیت مقرره‌سنی پاشای مشار الیهك کندینه مال ایدنمسی دفتراعمالنك ایراد جهتنی قابارتمق ایچون صرف ایلدیکی مساعیٔ بیهوده جمله‌سندن معدوددر.

خاطراتك ٢٦٠ نجی صحیفه‌سنده‌کی تفصیلاته کوره موسیو روچلد ایله عقد اولنان تحویل دیوان استقراضنه متعلق مجلس وکلا مضبطه‌سی دخی کندوسنه (سعیدپاشایه) ارسال اولنمغله لدی‌المطالعه اوبابده خاقان سابقه معروضاتده بولندیغی آکلاشیلیور؛ معروضات واقعه‌نك (حال‌بوکه روچیلد بانقه‌سی خدیویت مصریه ایله اواثناده یوزده اوچ بچق‌فائضلی استقراض تحویلاتنی ٩١ غروش فیئاتله تداوله چیقارمش وآندن زیاده‌یه تداول ایدرسه فضله‌سی حکومت مصریه ایله بانقه بیننده تقسیم اولنمسنی مقاوله ایلمش وتحویلاتك عقب اخراجنده فیئاتی دخی ٩٥ غروشی بولمش ایدی ینه خدیویتك یوزده درت فائضلی بر استقراضنی‌ده روچیلد بانقه‌سی یوزده ٩٨ غروش فیئاتله آلمش ایدی. بورالرندن بحثله استقراض مذکورك شروطنی پك فاحش بولدیغمی جواباً وتحریراً حضور عالی‌یه عرض ایتدم.) فقره‌سی اوقونور و صکره‌ده انکلیز اشغال عسکریسی تحتنده و امور اداره، باخصوص معاملات مالیه‌سی ید اجانبده بولنان مصر حکومتنك ینه انکلیز هیئت

مالیه‌سیله عقد ایلدیکی استقراضلرك شرائطنی بزم استقراضمزك شروطیله مقایسه‌یه تصدینك نه‌درجه‌یه قدرمناسب دوشه‌جکی دوشونیلور ایسه ، امثالنه مقیس اولان معروضات مذکوره‌نك‌ده رأس کارده بولنانلرك ایجابات ضروریه‌یه مستند تدبیرلرینی بوزوب موقعلرینی مشکللشدیرمك املندن ایلرو کلمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر .

*
* *

سعید پاشا حضرتلری خاطراتنك اللی بشنجیدن یتمش ایکنجی صحیفه‌سنه قدر قسمنی مرحوم مدحت پاشا محاکمه‌سنه دائر مجلس وکلا وفوق‌العاده‌ده جریان ایدن مذاکرات ومقرراته حصر ایتمش اولوب بونده تعقیب ایدیلان مقصدبرطاقم تفصیلات ایچنده مضمر اولسه‌ده سیاق سباقندن بر،عتاد تبرئهٔ ذمت وبشقه‌لرینه عزو قباحت ضمننده قلمه آلنمش اولدیغی آکلاشیلور .

خاطراتك اللی سکزنجی صحیفه‌سنده‌ده بیان قلندیغی اوزره وقتیله آوروپاده منتشر بعض غزته‌لر مدحت پاشا محاکمه‌سنی سعید پاشایه اسناد ایتمش اولدقلرندن مشار الیه سعید پاشانك بوکا قارشو مدافعه حق مشروعنی استعمال ایلمسنه برشی دنیله‌مز . آنجق مشار الیه حضرتلری خاطراتلرینك انتشارینی بکله‌میوب مقدما طنین غزته‌سیله بعض مقالات ، حتی مجالس مذکوره‌ده بولنانلره عائد رأی وامضالرك بالالتزام فوطوغرافله آلدیرلمش صورتلرینی نشر ایتدیرمش اولوب اورأی وامضا صاحبلرندن بری دخی بن اولدیغم جهتله بالضروره بو بحثده‌ده توضیح حقیقته لزوم کوردم .

مذکور غزته‌لرده‌کی مقالاتده جنتمکان سلطان عبدالعزیز خانك قاتللری حقنده‌کی محکمهٔ تمیز اعلامنه دائر مجلس وکلا مضبطه‌سنك صورتی درج ایدلدکدن صوکره بونك (محکمهٔ تمیز جزا دخی حاکم نظامیه‌نك طبقهٔ انتهائیه‌سی اوله‌رق اوراده تصدیق اولنان حکملری نقض ایده‌جك قانوناً دیکر بر مرجع اولمامسنه ومجازات قانونیه‌نك اجراسی یاخود عفووتخفیفی حقوق سنیهٔ حضرت پادشاهیدن اولمسنه نظراً اجرای ایجابی منوط ارادهٔ سنیهٔ حضرت تاجداری اولدیغی تذکر اولنمشدر) جمله‌سنی تفسیراً (محکمهٔ تمیزدن ویریلن حکمی نقض ایده‌جك بر مرجع قانونی اولمامسی قیدی حکم واقعك لزوم نقضنه وفقدان

مرجعیت آكا مانع اولدیغنه دلالت ایتمزمی ؟ اوجمله‌ده‌كی عفو كلمه‌سنك مدلول مهمی بدیهی دكلمیدر ؟) دینلمش وجملهٔ مبحوث عنهانك معنای صریحی جزا حكمنك قانوناً كسب قطعیت ایتدیكنی وعفو وتخفیفی حقی استعمال بیولماز ایسه اجراسی لازمكله‌جكنی متضمن اولدیغی حالده بوجهت بر معمی شكلنده كوستریله‌رك حلی عمومك رأینه حواله ایدلمش ایدی كه مشارالیهك اویله فكر دقیق وتفسیر رقیق ایله شخصنی ایشك ایچندن چیقارمغه اوغراشوب كندندن ماعدا آرا وامضا اصحابی حقنده جلب نفرته سعی ایلسی محیر عقول غرائبدندر .

آنجق ذات ماده‌یه باقه‌لم . سلطان عبدالعزیز خان مرحومك وفاتی انتحاراً ویا مقتولاً می واقع اولمشدر ؟

سعید پاشا حضرتلری لطفاً بوراسنی تصریح ایدرلر ایسه حل مسئله‌یی تسهیل بیورمش اولورلر . اكر مقتولاً ایسه سالف الذكر مجلس وكلا مضبطه‌سنی بروجه بالا مبهم صورتده تفسیره حاجت اولمیوب اكر كندی وقوف واعتقادلرینه كوره انتحاراً ایسه وحالده‌ده تشبث اولنان جنایت محاكمه‌سی سلطان مشار الیهك خلعنی وقوعه كتیرنلرك وجودلرینی اورته‌دن قالدیرمق مقصدیله سرایجه تصنیع ایدلمش بردعوی اوله‌جغندن سعید پاشا بودعوانك عدم صحتنه مبنی وخامته خنكاری اقناعه مقتدر اوله‌مدیغی تقدیرده بونی تصنیع وترتیب ایدنلردن چكینه‌جكی یرده مأموریتدن چكلمسی لازم كلمز ایدی ؟ طوغریسی انصاف صاحبی بر صدر اعظم مسندینی دكل دار ودیارینی ترك ایدرده بر طاقم معصوملرك اعدامی حكمنك اجراسنی ترویج ایلمز ایدی .

بن اوزمان طشره‌دن كله‌لی چوق اولمیوب خلع وقعه‌سنده هیچده استانبولده بولنمامش اولدیغمدن اوبابده‌كی معلوماتم غزته‌لرده مطالعه قیلنان حوادثه منحصر كبی اوله‌رق یالكز محاكمه‌نك ابتدالرنده محمود بكك (پاشانك) مقدما سرای همایونه تقدیم ایلدیكی بر جاریه‌نك وقعه‌دن صكره سرایدن چیقوب محمود بكك خانه‌سنه عودتنده جنتمكانك قتل اولندیغنه دائر معلومات ویرمسیله محمود بكك بو معلوماتی حضور همایونه عرض ایلسی اوزرینه مادهٔ قتلك تعقیب وتحقیقنه اراده صادر اولندیغندن موجبنجه محاكمه‌یه شروع اولندیغنی ایشتمش ایدم .

شوراسنی‌ده علاوه ایده‌یمكه محاكمه‌نك ختامنی متعاقب بر اقشام سعید پاشا ، محمود ندیم پاشا وخارجیه ناظری عاصم پاشا ایله بو عاجز سرای همایونه دعوت

اولنمش ایدك . بعدالطعام حرم باغچه‌سنده برکوچك کوشکه کوتورلدك که سلطان عبدالحمید اوراده ایدی . وقوعبولان امر و اشارت اوزرینه قعودمزده خنکار جنتمکان سلطان عبدالعزیزك کیفیت قتلندن بحث ایدرك یاننده بولنان مهرلی بربوغچه‌یی آچوب دروننده‌ن چیقاریلان برطاقم قانلی البسه‌یی بزه ارائه ایلش وینه طوپلایوب بوغچه‌لیه‌رق اوزرینی کندی مهرمله بکا مهرلتمش ایدی . قاتللر حقنده جمله‌مز لعنت خوان اوله‌رق اویله بر تأثیر الیم تحتنده جنایت واقعه‌یه دائر برآز دها مکالمه‌دن صکره مساعدهٔ سنیه اوزرینه نزد شاهانه‌دن آیرلمش ایدك . صکره‌لری آکلاشلدیغنه کوره کرك سعید کرك محمود ندیم پاشالر سرایك درون وبیروننده جریان ایدن احوال ومعاملاتی اوکرنمك ایچون وسائط کافیه‌یه مالك اولدقلرندن وقوع حال کندیلرنجه خفی اولمیوب قانلی البسه ارائه‌سندن مقصد فعل قتلك صحتی حقنده عاصم پاشا ایله بنم ذهنمه قناعت القاسندن عبارت ایمش .

هرنه حال ایسه ختام محکمه‌ده محکمهٔ تمیز جزا دائره‌سنك عدلیه نظارتندن باتذکره باب عالی‌یه مرسل اعلامی اوراق متفرعه‌سیله مجلس وکلایه حواله ومسئله‌نك غایت مهم اولمسی حسبیله بعدالتدقیق اصولی دائره‌سنده برر برر بیان مطالعه ایدلمسی طرف ریاستدن افاده اولونمسیله بعدالمذاکره نافعه ناظری حسن فهمی افندی (پاشا) بیان مطالعه ضمننده غزته‌لرده بعض شیلر کورلمکده اولوب بو مسئله‌ده دوشونیله‌جك جهت وارسه اجراآنك اوروپاجه حسب الزمان برسوء تأثیری اولوب اولمیه‌جغنك بیلنمسی لازم وبونك تعیینی‌ده خارجیه نظارتنه عائد اولدیغی درمیان ایتمسیله خارجیه ناظری عاصم پاشا سفرا طرفندن بوکا دائر شیمدی‌یه قدر هیچ برشی سویلنلمدی یالکز انکلتره پارلمنتوسنده موضوع بحث ایدلدیکی موسوروس پاشا طرفندن بیلدیرلمشدر دیمسی اوزرینه سعید پاشا حضرتلری بومثللو سیاسی خصوصاتك شیمدیدن کشفی قابل اولامیه‌جغی جوابیله مقابله ایتمش وموسوروس پاشانك صورتی خاطراتده محرر تلغرافی هرنه‌دنسه مجلسده میدانه چیقاریلوب اوقونمامشدر . معهذا مذاکرت جاریه اتفاق آرا ایله نتیجه‌لندیریلوب مضبطه‌سی اویولده تنظیم وتقدیم قیلنمشدر .

بوندن طقوز اون کون صکره باارادهٔ سنیه مابین‌همایونده صدراعظم معزوللری وهیئت وکلا ایله مشیران و متحیزان فرقاندن مرکباً برمجلس عقد اولنوب سعید پاشا حضرتلری هرنه حکمته مبنی ایسه ، شبهه‌سز موافقت شاهانه ایله ، کندنجه

برتدبیر مخصوص اولمق اوزره بومجلسه ریاستدن بالاستنکاف ریاست صدر اسبق صفوت پاشایه حواله اولنمش ایدی. سعید پاشا حضرتلرینك خاطراتلرنده (برطرفدن حضارك بر چوغی رأیلرینی بالذات تقریر وبعضلری تعریف ایدرك یازدیردقدن صکره صره ایله ضبطی امضا ایتمکده ایدیلر. نوبت امضا عدلیه‌ناظری جودت پاشایه کلدیکی اثناده ایدیکه شیخ‌الاسلام وصدرمعزوللری حضوره ایستیلدك. ذات شاهانه باعث اجتماع اولان خصوص حقنده بعض تبییناتده وعلی‌الخصوص خاندان سلطنت سنیه اعضاسندن بعضلرینك برسؤقصدله (نصرتیه) قصرینه صورت دعوتلرینه دائر ایضاحاتده بولندیلر. اهمیت‌مسئله سببیله سرایده منعقد اولان جمعیت علمیه‌ده بتکرار مذاکرهٔ کیفیت ایدلمکده اولدیغی ارادهٔ سنیه‌دن آکلاشلمغله هیئت وکلا ایله امرای عسکریه‌دن ترکب ایدن مجلس فوق‌العاده‌نك قراری ابرتسی کونه تعلیق وبناءً علیه اعضای باقیه یعنی جودت پاشا ایله آندن صکره اسملری یازیلان اون بر کشی طرفدن مضبطه‌یه وضع امضا ایدیله‌مامش ایدی . . الخ) دنیلدیکی حالده دیکر طرفدن بویله ناتمام مضبطه‌نك کسب قطعیت ایتمش طرزنده اعلانی صکی سبکنه غیر موافق اعلانه مشابه برشی اولدی .

بونکله برابر حضاره معطوف و بشقه بشقه عباره‌لرله محرر رأیلرك اکثریت عظیمه ایله نتیجه‌سی محکمه‌جه ویریلان حکمك اجراسی مرکزنده وچونکه برپادشاهك قاتللری حقنده بشقه‌برشی دنیله‌میه‌جکی‌مرتبهٔ بداهتده اولوب شومیانده سعید پاشا حضرتلرینك رأیی بیله دائما اولدیغی کبی ترددن خالی اولمسه‌ده ینه شویله ایمش : « محکمهٔ تمیزدن تصدیق اولنمش اولان حکم مطاعدر. بونکله برابر جزاء محکومك اجراسنده وتعدیلنده حقوق سنیه درکاردر . » بونده (مطاع) کلمه‌سی واجب‌الاطاعه ولازم‌الایفا دیمك اوله‌جغی کبی (جزاء محکومك اجراسنده وتعدیلنده حقوق سنیه درکاردر) عباره‌سی کرچه معلومی اعلام قبیلندن بر تعبیر اولسه‌ده بونکله اجرا جهتی تأیید ایدلمك ایستنلدیکی درکاردر .

آرای سائره صره‌سنده بالالتزام اختیار کلفتله فوطوغرافیسنی آلدیروب نشرینه همت بیوردقلری رأی عاجزانه‌مده ایسه « حکم قانونك اجراسی رأینده‌یم . فقط بونك تمامیٔ اجراسی ویا تخفیفی حقنده الهام ربانی قلب شاهانه‌یه هرنه‌وجهله‌وارد اولورسه اصابت اونده‌در » دیمشم . آمنا . فقط بقالم رأی بسیط عاجزانه‌مله سعید پاشانك رأی متردادنه‌سی بیننده حکماً بر فرق وارمیدر ؟

نهایت او هیئت فوق‌العاده‌نك دفعهٔ ثانیه اوله‌رق فرداسی کونی مابین همایونده اجتماعنده بر کون اولکی نا تمام ضبطك اکمالی طریقنه کیدیله‌جکی یرده صکره‌لری آکلاشیلدیغنه کوره لمقصدٍ بری «محکومین حقنده محکمهٔ تمییزجه تصدیق اولنان مجازاتك تمامیٔ اجراسی» دیکر «محکمهٔ تمییز اعلامنده مندرج بولنان مجازات قانونیه‌نك تخفیفی» صورتنده ایکی رأی پوصله‌سی یازلمش ایدی .

آره‌ده کچن بر کون ظرفنده موسوروس پاشانك تلغرافنامه‌سی مآلنه و بو تلغرافده مدحت پاشا لهنه اعمال نفوذ ایچون موسیو غلادستون جانبندن درسعادت انکلتره سفیرینه ویرلدیکی حکایه اولنان تعلیماتك شکل استعماله مطلع اولانلر مجازاتك تخفیفی رأینه یازیلوب حقایقدن خبردار ایدلمیانلر ایسه مجازاتك تمامیٔ اجراسی پوصله‌سنه وضع امضا ایتمشلر وسعید پاشا حضرتلری طبعاً جزانك تخفیفی رأینه قید اولنوب ایلك اجتماعده رأی بیاننده اظهار عجز ایدنلر بیله چونکه بشقه اوچنجی بر شق اولمدیغندن جزانك تخفیفی رأینه التحاقی اختیار ایتمشلردر .

بومنوال اوزره تخفیف جزا رأینده بولنانلر اقلیتده وسعید پاشا حضرتلری‌ده او میانده اوله‌رق پوصله‌لرك لفیله تقدیم اولنان مضبطه اوزرینه خاقان سابق دخی کویا مرحمةً اقلیتك رأینی ترجیح ایتمشدر .

ترتیب واقعه ، ایتدیریلان دعوای معهوده‌نك صنیعه‌دن عبارت بولندیغنه ، عدلیه نظارتنده ایکن تنظیمات و اصلاحات لازمه‌یی کاملاً موقع اجرایه قویدقلری خاطرات علیه‌لرنده کوستریلان سعید پاشا حضرتلرینك کوزی اوکنده جریان ایدن محاکمه‌نك صوری اولدیغنه، او وقت کسب وقوف ایدلمش اولسه ایدی مذاکراتده حاضر بولنان اصحاب وجداندن اوحکمی قبول ایده‌جك هیچ بر کمسه‌نك وجودی ممکن اوله‌مزدی .

خاطراتك اوتوز برنجی صحیفه‌سنك نهایتندن بدأ ایله اوتوز ایکنجی صحیفه‌سنك بر قسمنی اشغال ایدن شو (مترجم رشدی پاشا معزول ایسه‌ده حیاتده ایدی . مدحت پاشا سوریه ، حمدی پاشا آیدین، صادق پاشا جزائر بحر سفید ، احمد وفیق پاشا خداوندکار والیلکلرنده ، ادهم پاشا ویانه سفارتنده ، محمود ندیم پاشا داخلیه نظارتنده ، عارفی پاشا شورای دولت ریاستنده وصفوت پاشا دوائر مفتشلکنده بولونیورلردی . خیرالدین پاشا معزول ایسه‌ده متوالیاً حضور همایونه لایحه‌لر تقدیم ایدییوردی . بو ذوات عشره صدارتدن منفصل ایدیلر . بونلردن بعضلری

امنیتلرینی ، بعضلری راحتلرینی ، بعضلری ده حیثیت اضافیه و فائدهٔ ذاتیه‌لرینی صدارته عودتلرنده آرادقلری و بنم بومأموریتدن ناخشنود اولدیغمی بیلمدکلری بالعکس آکا حریص اولدیغمه و وجودم کندی اقباللرینه مانع بولندیغنه ذاهب اولدقلری ایچون اجرا آتمه اعتراضدن خالی دکللردی . ترویج التماسات وتسهیل منافع شخصیه المدن کلمدیکندن سرایك داخل وخارجنده بر طاقم ذواتده علیهمده ایدیلر .) مقاله‌سندن استدلالانه قالقیشان بعض ذواتك (کوپریلیورکه سعید پاشا حضرتلری الیوم منتقل‌دار آخرت و، ایچلرندن بری بالاستثنا. دیکرلری عبارتنده رجال دولتك یتشمسی اخص آمال ملت اولان اکابر اسلاف کرامی بلکه بتون خواص و عوامی کندیلرینه رقیب و خلاف کبر عد ایده‌جك قدر وهمه مغلوب ایمشلر . شو حالده مشارالیه حضرتلرینك رقبای عشره‌نك اهمی اولان مدحت پاشایی هیچ دکلسه حیات سیاسیه‌دن بتون بتون اوزاقلشدیرمق ایچون محکمهٔ معلومه‌دن آزچوق استفاده ایتمش اولمسنی حتی مدحت پاشانك خصم جانی اولوب خاطراتك یدنجی صحیفه‌سنك شهادتی وجهله سعید پاشا حضرتلرینك‌ده دوستی عد اولنماق لازم کلان محمودندیم پاشانك داخلیه نظارتنه کتیرلمسنه رضا کوسترلمسنك بومقصدله علاقه‌دار عد ایدلمسنی استبعاده محل وارمیدر؟ مدحت پاشانك صورت‌وقوعی باعث قیل‌وقال اولان ارتحالنك، مشارالیه سعیدپاشانك زمان صدارتنه تصادفی؛ خاطراتده خانه و عائله دیدی قودیلری بیله مع‌التفصیل موضوع بحث ایدلمش ایکن مدحت پاشانك وفاتی حقنده (١٥٤ نجی صحیفه) « اوچ یوز برسنه‌سی رجبنك اون دردنجی کونی مابین باشکتابتندن بر تذکرهٔ خصوصیه آلندی . مآلنده مدحت پاشانك ارتحالی شایع اولدیغندن تحقیقات اجراسی لزومی بیان اولنیوردی . مشار الیهك ٢٥ نیسان ٣٠٠ تاریخنده وفات ایتدیکنه دائر حجاز ولایتندن داخلیه نظارتنه کلن تلغراف نظارت مشار الیهادن باتذکره کوندرلمکله عرض اولندی . » فقره‌سی ایله اکتفا اولنمسی تحف دکلیدر ؟) دیمکه قدر ایلری واردقلری مسموع ایسه‌ده بو کبی شایعاتی برطرفه براقوب مجردتاریخه خدمت ایچون سعیدپاشا حضرتلرینك اورته‌یه قویدقلری معمایی لطفاً کندیلری حل ایله جنتمکان سلطان عبدالعزیزخانك کیفیت وفاتی حقنده او وقتکی وقوف و اعتقادلرینك تصریحی مناسب اوله‌جغی ملاحظه‌سنی تکرار ایلرم .

*
* *

خاطراتك يتمش ايكنجی‌دن اعتباراً آلتمش صحيفه‌سنی آره‌یه دیكر بعض بحثلر دخی قاريشديرلمق صورتيله مصر مسئله‌سی اشغال ايلمكده‌در .

طقسان سكز سنه‌سی شوالی اوائلنده ظهورندن بحث اولنان بومسئله‌خاطرات عاجزانه‌مده بيان قلنديغی وجهله توفيق پاشانك خديويته نصبندن‌اول پدری اسماعيل پاشانك دور مأموريتنده اسرافات و سوء تصرفاتی نتيجه‌سی اوله‌رن انكلتره و فرانسه دولتلرينك امور ماليهٔ مصريه‌يه مداخله‌يه تصديلری صورتنده بدأ ايله كنديني كوسترمكه و دولت متبوعه‌جه‌ده اكثريا وقوعاتك ايجاباتنه مخالف تدابير اتخاذنده دوام و اصرار اولنمسی سببيله كيت كيده اهميت ووخامتی آرتديرمغه باشلامشدر .

سعيد پاشا حضرتلرينك درلو اشكاله تحويل ايله تكرار تكرار قيد و تذكار ايلدكلری حكايات میانته مسئلهٔ مصريه‌يی مذاكره ايچون انكلتره دولتی جانبندن سفارت فوق‌العاده ايله استانبوله كونديريلان سيردرومونددوولفك حامل اولديغی‌نامه ايله نطقك ترجمه‌لرينك وصولی صره‌سنده (اوقاف ناظری كامل پاشا ملاقات ايچون يانمه كلدی . مترجم داوود افندی اوراقی بكا ويرر ايكن كوردی ايدی . مترجمك افاده‌سندن نه‌يه دائر اولديغی معلوم اولديغندن مطالعه‌سنی آرزو ايتدی. وكلادن مكتوم بر شی اولمديغندن ارائه اولندی . كاغدلر اقشام عرضه ويرلدی.) فقره‌سنی صيقيشديرمغله نه ديمك ايستدكلرينی موضح دكاسه‌ده مأمور اولديغم نظارت مصالحندن طولايی براى مذاكره مشارليهك نزدينه كيتمش اولمقلغم شبهه‌دن بری بولنان برصره‌ده مترجم طرفندن حين تقديمنده مندرجاتندن بحثه محل اولميان اوراقك مطالعه‌سنی آرزو ايتمك كبی برتكليفسزلك كوسترمكلكمه حال وتربيه‌مك مساعد اولميه‌جغی بنی آز چوق طانيانلرجه تقدير و تسليم اولنور اعتقادنده‌يم .

پاشای مشاراليه لونده‌ده سفارت فوق العاده‌سی ايچون مأموريت عاجزانه‌می عرض و استيذان ايلديكنی خاطراتك بر كوشه‌سنه درج ايتمكله مقابل برقاچ صحيفه صكره سير درومونددوولف ايله مذاكره ايچون مرخص انتخابی بحثنده او وقت خارجيه ناظری و اليوم متواریٔ خاك غفران اولان‌عاصم پاشالسانندن(كامل پاشانك ديپلوماسی معاملاتنده وقوف وتجربه‌سی سبق ايتمدی. آنك تعيينی تقديرندہ‌ايشجه كوجلك كوريلور.) جمله‌سنی صرف ايتديرمشلردركه معناسی اولدقجه صريح آثار توجهكارانه‌دن اولمق كركدر ! ديه‌لمده بحه‌لم .

بر منوال محرر انواع اشكال تحتنده تكرر ايدن حكايات صره‌سنده (دولفك استانبوله ورودندن برقاچ كون صكره كامل پاشانك بنمله واقع اولان بر مكالمه‌سنی يوقاريده قيد ايتمشدم كه خلاصه‌صی كنديسنك بالواسطه تلقی ايتديكی ارادهٔ سنيه‌ عسكر سوقندن صرف نظرله مسئله‌نك بشقه صورتده بر مقاوله‌يه ربط اولنمسی و اونك اساسی‌ده انكلتره اشغال عسكريسنك موقتاً و بلا مدت دوامنه شامل اولمسی ايدی. ايشته بومقصد شو مقاوله ايله‌حاصل اولمشدر.) بيورلديغی كوريليور. طوغريسنه كلنجه بوخلاصه‌نك پك‌عندی اولديغنی مع‌التأسف بيلديرمك مجبوريتنده‌يم. چونكه خاقان سابقدن بن اومآلده اراده تلقی ايتمدم اصلی اولميان برشيئی ايسه سعيد پاشا حضرتلرينه سويليه‌مزدم . قالديكه خاطرتك ٩٩ نجی صحيفه‌سنده كی (جمعه ايرتسی كونی كامل پاشاصباحلين‌باب‌عاليده نزدمه‌كلدی. مابينه ايستلديكندن كيتمش اولديغنی، بسيم بك واسطه‌سيله برطاقم ارادات سنيه تلقی ايتديكنی ، خلاصه‌سنده مصرده ياپيله‌جق اصلاحاتك‌انضمام رأيمزله اجراسی ومصری آخر دولت تعرضندن وقايه‌يه دائر بر معاهده عقدی ايچون انكلتره دولتی طرفندن استحصال موافقت ايدلمسی و لكن تخليه حقنده ايلروده بر وعده تعيين اولنه‌رق بو جهتك او وقت ايجابنه باقلمسی مركزنده اولديغنی و ايرتسی پازار كونی عاصم پاشا ايله برابرمابينه كيتمسی اراده بيورلديغنی سويلدی .) ضبط طوغری ايسه بو عباراتدن عقد اولنه‌جق مقاوله‌نك اساسی انكلتره اشغال عسكريسنك موقتاً و بلا مدت دوامنه شامل اولمسی معناسی نصل استخراج اولنه بيلير؟ و بو مقصد ياپيلان مقاوله ايله حاصل اولدی دينلمسی نه فاحش غلطدركه مقاولهٔ منعقده‌نك آلتنجی ماده‌سنده (ايكی بيوك قوميسر حدودك امنيتنی و ادارهٔ مصريه‌نك حسن جريانی و دوامی تأمين ايدلديكنی مشاهده ايدر ايتمز دولت متبوعه‌لرينه برراپور تقديم ايده‌جكلر و دولتين مشار اليهما انكليز عسكرينك برمهلت مناسبه ظرفنده مصردن‌چكلمسی خصوصنی تنظيم ايدر بر مقاوله‌نك عقدينه مباشرت ايليه‌جكلردر) ديو تخليه شروطی وضع اولنمش و بو مقاوله‌نك بلا تأخير اجرای احكامی وسائلی عون حقله بالاستحصال متعاقباً عقد ايديلان ايكنجی مقاوله‌نك بشنجی ماده‌سنده (اشبو مقاوله‌نك عقدی تاريخندن اعتباراً اوچ سنه‌نك انقضاسنده انكلتره حكومتی عسكرينی مصردن چكه‌جكدر) قيدی بالاتفاق درج اولنه‌رق بالارادهٔ سنيه‌طرفندن امضا و تختيم و انكلتره قراليچه‌سی حضرتلری جانبندن دخی تصديق قلنمشدی .

شو نقطەدە بالخاصه اخطاره شایاندرکه زمان عاجزانەمدە عقد اولنوب سعید پاشـانك « دیگر طرفك مقصدینی حاصل ایتمك ایچون کافیدر » دیدیکی برنجی مقاولەنك اساسی مشار الیهك کندی مدت مأموریتندە قرارلشدیرلمش اولوب تفصیلاتی خاطراتلرینك ١١٢ نجیدن ١١٨ نجی‌یە دکین صحائفندە باب عالی رجال قلمیەسندن بك حقسز شکایتی حاوی بر مقدمه ایله مسطوردر .

نه چارەکه خاطرات عاجزانەمدە مصرح اسبابك حیلولتیله مقاولهٔ اخیره خاقان سـابقك تصدیقنه اقتران ایدەمامەسـندن طولایی انکلتره دولتنجه بالطبع حصوله کلان اغبرارك ازالەسیله احکام مقاولەنك موقع تطبیقه وضعنه دولت مشـار الیهانی ومقاولەنك تصدیقنه ذات شاهانەیی اماله ایچون بر مدت مدیده علی‌الدوام تشبثات و اخطاراتدن خالی قالنمیوب نتیجەدە ایسه خاقان سـابقك اقناعی قابل اولەمدیغنه مطلع اولان انکلتره حکومتنجه آرتق حقوق حکومداریٔ سـلطنت سنیه قاله آلنمقـسزین هرنەزمان مصرك ادارهٔ ملکیه ومالیه وعسکریەسی بالترقی کندی کندینی مدافعه ایدەجك درجەدە کسب قدرت و استقلال ایدرسه او وقت مصردن‌بالطبع ید حمایەسی چکیلەجکنی بیان ایله او بابدەکی مخابرەیه نهایت ویرمسـیله بوحال هیئت دولتجه بحق باعث اندیشه اولمش ایدی .

مع مافیه عوارض متحدثەیه قارشی مفتور اولوب قالمق مقتضای حمیته موافق اولمدیغندن ینه بر طرفدن صرف مسـاعی ایله مقصده وصول چارەسی آرانیلەرق انکلتره دولتنك اغبرارینی رفع و قرارینی تعدیل ایتدیرەبیلمك ایچون او زمان انکلتره ایله آرالرنده مناسبات ودادکارانه جاری و حکمدار عالی تباری انکلتره قرالیچەسنك حفیدی بولنان آلمانیا دولتنك توسطی تدبیری تصور اولنمش‌وبویولده موافقته من غیر رسم صورت محرمانەدە وعدلر دخی آلنمش ایدوکندن خاطراتمدە مندرج ٢٨مایس سنه ٣٠٧ تاریخلی عریضەم اوزرینه مابین همایونده منعقدانجمنده مسئلەنك اکتساب ایلدیکی شکل وخامت و دوشونیلان تدبیر و صورت‌بالاطراف موضوع بحث مذاکره ایدیلوب امر توسطك موفقیته عدم اقترانی احتمالی وبونك نتایج ملحوظەسی حقنده طول‌ودراز مباحثاندن‌صکره اول امرده مسئلهٔ مصریەیه دائر انکلتره حکومتنك موافقتنی اسـتحصال ایچون بر واسـطه استعمالی لزومنی رده امکان قالمدیغندن و آلمانیا دولتنك دریغ وسـاطت ایتمیەجکنك مجزومیتیدە اثبات اولدیغندن بوزادەکی سفیری معرفتیله بر اساس تعیین اولنەرق دولت مشار

الیهایه مراجعتده صورتا اتحاد حاصل اولمش ایسه‌ده انکلتره دولتنه وقوعبوله‌جق تکلیفك شکلی ماده‌سنده اعضای انجمندن مشار الیه سعید پاشا ایله پترسبورغ سفیر سابقی شاکر پاشا اکثریتك قرارینه مخالف اوله‌رق حقوق دولت علیه‌نك تأمیننه مقتضی قیود ایله برابر امر تخلیه‌یه بر وقت تعیینك دخی تکلیفی رأینی سردایدوب مشار الیه سعید پاشا انجمن مضبطه‌سنه مطالعهٔ مخصوصه‌سنی حاوی برده ورقه ربط ایتمش وخنکارك افکارنده مسئله‌نك بدایتندن بری حاصل اولوب نیجه القاآت ایله تزاید ایدن تردد بوصورتله بردرجه دها تأید ایتمسیله آرتق یکیدن بیهوده تطویل مذاکرات و تضییع اوقاته قپو آچیلمش و برایکی آی قدرده بوصورتله اوغراشلدقدن صکره انفصالم وقوعیله ایش نتیجه‌سز قالمشدر .

خاطراتك ۱۲٤ نجی و مابعدی صحیفه‌لرده سعید پاشا حضرتلرینك انجمنده وقوعنی یازدقلری افاده‌لر ماهوالواقعه موافق کوریله‌میوب اکر بوسوزلر انجمنده سویلنمش اولسه جوابنی آله‌جقلری شبهه‌سز ایدی .

مشار الیهما سعید و شاکر پاشالرك انجمنده‌کی رأیلری وبوکا قارشی اکثریتك قراری حضار طرفندن محتوماً تقدیم قلنان مضبطه‌ده تصریح اولنمغله برابر سعیدپاشا حضرتلرینك مضبطه‌یه مربوط ورقه‌سی مندرجاتنه مترتب مطالعات عاجزانه‌م دخی خاقان سابقه عرض اولنمش ایدیکه کرك مذکور ورقه‌نك کرك عریضه‌مك صورتلری خاطراتمده محرردر .

سعید پاشا حضرتلری بندن صکره ایکی دفعه دها مسند صدارتی احراز ایلدیکی حالده مصر مسئله‌سنه دائر نه یاپدقلری جای سؤالدر .

*
* *

سعید پاشا حضرتلری زمان وکالتلرنده تجارت معاهداتنك تجدیدینه متعلق تشبثات علیه‌لرینی دور و دراز تفصیلی ایله برابر انفصاللرندن صکره کچن (تاریخ تجربه‌یه کوره اوله‌جق) اون درت اون بش سنه ظرفنده مذکور معاهده‌لرك تجدیدینه موفقیت حاصل اوله‌مامسنك اسبابی بیانه‌مدیکنی اخلافه عز و قصور ایدرجه‌سنه خاطراتنك ۱٤۲ نجی صحیفه‌سنده بیان بیوریورلر .

فی الحقیقه بوکیفیتك شرح و تعمیقه و تأخرندن ناشی تأسفلره دکری غیر منکردر . بن دخی مدت مأموریتمده غوائل سیاسیه‌نك مهما امکن اندفاعنی متعاقب

تجارت معاهداتیله بالخاصه مشغول اولدیغمدن دولتلرله معاهدهٔ جدیده‌نك شرائطی قرارلشدیریله‌رق عمومی بر کمرك تعرفه‌سی‌ده تنظیم ایتدیرلمش وبونك اوزرینه بالجمله دولتلرك موافقتلری استحصال اولنوب حتی آلمانیا دولتیله عقد ایدیلان معاهده امضا وتعاطی دخی اولنمش ایدی .

یالکز صوکنده‌روسیه دولتی پترول‌غازینك، اوستریا کبریت‌وسیغاره‌کاغدلرینك تعدیل رسومی طلبنده بولنوب کرچه بوخصوصلرده اختیار ایدیله‌جك مسامحه اهمیتلی برشی دکلسه‌ده بوایکی‌دولته منحصر کبی‌اولان‌شواوچ قلم مالك‌تنزیل‌رسومی حالنده بالمقابله دیکردولتلرده کندیلرینه مخصوص بشقه امتعه‌نك رسومندن‌تنزیلات اجراسیله عین مسامحه‌یه نائلیت ادعاسنه قالقشدقلرندن شومشکلك حل وتسویه‌سنه چالیشلمقده ایکن انفصال عاجزانهم وقوعه‌کله‌رك‌اخلافه قالان بو ایشك عدم‌اتمامی نه‌دن ایلروکلدیکنی بیله‌میور ایسه‌مده بندن صکره سعید پاشا حضرتلری بر قاچ دفعه دها مسند صدارته سایه انداز اقبال اولدقلری جهتله تجدید معاهداته عدم موفقیت اسبابی‌حقنده وارداولان سؤالك‌ازجمله کندیلرینه‌دخی توجه‌ایتمسی‌طبیعیدر.

خاطراتك١٤٧نجی‌صحیفه‌سنده‌سعیدپاشاحضرتلری برفرانسزك‌بارسده‌نشرایلدیکی بر کتاب طولاییسیله (بیچاره کامل پاشایله بنی‌ده سوء اداره‌نك واصول‌تجسسیه‌نك مسامحلرندن کوسترمشدر . بوآدمك بزه عائد اقوالی شخصی ومشوقلری کبی حکمسز اولدقلرندن‌موقع تشریحه چکمکه حاجت‌یوقدر .) تعبیریله‌حق‌عاجزانه‌مده لطفاً ابراز نوازشی متعاقب زمان صدارتلرنده حکومتله روم پطریقخانه‌سی‌بیننده صدور ایدن اختلافاتك تفصیلاتنه کیریشه‌رك اختلافات واقعه‌نك مقصد دولته موافق صورتده حل ایدلدیکنی ، لکن زمان عاجزانه‌مده روم پطریقخانه‌سی امتیازاتی توسیع ومقررات واقعه ارمنی وارمنی قتولك پطریقلری براتلرینه دخی ادخال اولندیغنی بیان یعنی بروجه معتادتمدح وتخطئه ایله سوزه نهایت ویرمشلردرکه ایشته شوتفصیلاتك بکا عائد جهتی‌ده بك یاکلشدر .

واقعا پطریقخانه‌جه ینه‌اولکی کبی‌نفقه ووصیت دعوالریله روم مکتبلرینه دائر بعض‌مستدعیاتده بولنیله‌رق بونك حکومتجه رد اولنمسندن‌طولایی قبولنه باب عالی‌یی مجبور ایتمك زعمیله پطریق‌افندی کرك استانبولده کرك طشره‌لرده کلیسالرك

قاپانمسی حقنده برقرار نشر ایتمش و هرطرفجه مظهر امتثال اولان بو قراری یالکز ازمیرده روم جماعتنك کثرتی جهتیله کلیسانك حاصلاتنه خلل کلمامك ایچون ازمیر مترپولیدی لمنفعةٍ قبول واجرا ایتمامش ایدی .

پطریق طرفندن نزد عاجزی‌یه کوندریلان متره‌پولیدلر و قپو کتخداسی ایله برات عالیلرك صورت وقیدلری کونلرجه بالتدقیق حکومتك معاملاتنده‌کی طوغریلق تبیین ایدلدیکی حالده پطریقخانه‌نك ینه ادعاسندن نکول ایتمامسنه بناءً خاطرلرده اولدیغی اوزره کلیسالر طول مدت قپالی قالوب بوسببله روملرك کلیساره دوامدن وارسته اوللرینك اهمیتندن زیاده رهابینك کلیسالر حاصلاتندن محرومیتیله امر تعیشجه دوچار مضایقه اوللری یوزندن بث شکوی ایله ایشه برنهایت ویرمسی ضمننده پطریقی تضییقه ابتدار ایتملری ، پطریقخانه‌یی رفع مشکله مخرج بولمق ایچون مجلس جسمانی اعضاسندن یکی دنیا دیمترا کی افندی‌یی بالتعیین نزد عاجزی‌یه کوندرمکه سوق ایتمشدی .

افندیٔ مومی الیه ایله‌ده برقاچ کون تدقیق ماده اولنه‌رق پطریقخانه‌نك بابرات عالیشان حائز اولدیغی امتیازات خارجنده برشی یاپیله‌میه‌جغی لدی التفهیم او زمینده حاصل اولان ائتلاف اوزرینه کلیسالر آچیلوب دغدغه برطرف ایدلمشدر .

* *

خاطراتك ۱۵۲ نجی صحیفه‌سنده کوریلان (دفعهٔ رابعهٔ صدارتمه مصادف وقایعدن‌بری‌ده روسیه‌نك باطوم لیمانی عسکری لیمانی‌حالنه وضعه قرار ویرمسی‌ایدی . بونی استخبار ایتدیکم کبی برلین قونغره‌سنده باطوم لیمانی ایچون تعیین وتصریح اولنان حاله مغایر اولان قرار مذکور علیهنه پترسبورغده‌کی سفیرمزك شکایته مسارعت ایتمسنی و روسیه دولتی بوقرارده ثبات ایدرسه باب عالی دخی برلین معاهده‌سیله کندیسنه تحمیل ایدیلان وظائفك بعضیسندن کندیسنی وارسته طوتمغه و دول متعاهده‌یه اعلان حال ایتمکه مجبور اوله‌جغنی علاوه ایتمسنی خارجیه نظارتنه توصیه ایتدم . روسیه خارجیه ناظرندن دولت متبوعه‌سی تصور واقعی قطعیاً ترك ایلدیکی جوابنی آلدق . لکن برزمان صکره باطوم لیمانی صرف بر عسکری لیمانی حالنه قونمش اولدیغندن اولجه ویریلان تأميناته متناقض اولان شوحال نه‌دن نشأت ایتدی و باب عالیجه نه یاپلدی . حسب الانفصال نه آنی نه‌ده خلفم کامل پاشا ایله جواد پاشانك زمان صدارتلرنده اقصای شرقه عسکر

کوتورمك اوزره بوغازدن کچه‌جك روس سفائن حربیه‌سنك مرورلری ایچون اختیار اولنان موافقتك احکام عهدیه ایله صورت تألیفی بیله‌میورم .) فقره‌لرینه کلنجه مشار الیه حضرتلرینك آوان معزولیتلرنده دخی بوش طورمیوب اسلاف و اخلافك معاملات واجراآتنی تدقیق وتفحص ایله تقصیرات آرامغه حصر اوقات و بو معاملات و اجراآتك آزچوق تقدیره شایان نقطه‌لرندن صرف نظرله یالکز قصور ظن ایتدیکی خصوصاتی ضبط و تحریر ایله صره‌سنه کوره توسیع دائرهٔ تعریضات ایتمك مسلکنی اختیار و زمان معزولیتده شاید اطلاعی میسر اولمیان مواد قالیرسه آنلر حقنده‌ده بالآخره مأموریتده اخذ و اکمال معلومات ایتدکلری محتویات خاطرات ایله مبرهن ایدوکندن مذکور باطوم لیمانی و روسیه سفائن حربیه‌سی کیفیتلرینك اشکال حقیقیه‌سندن تجاهل ایتملری عبثدر .

کندیلرینك‌ده پك اعلا معلوملریدرکه روسیه‌نك باطوم لیمانی عسکری لیمانی حالنه وضعی قرارینك اعلانی بزدن زیاده انکلتره دولتنك حدتنی موجب اوله‌رق وقوعبولان پروتستو اوزرینه بو وقعه‌نك برمحاربه‌یه منجر اوله‌جغنی ظن و تخمین ایتدیره‌جك درجه‌ده شدتلی بر کرکینلك حصوله کلمشدی . آنجق بواغورده محاربه ایقاعی نابهنکام اوله‌جغی ملاحظه‌سی انکلتره دولتنجه تعدیل حدته باعث اوله‌رق مرور ایام ایله ایش پروتستو تحتنده قالمش و باب عالیجه‌ده حسب‌الحال دها زیاده ایلرویه کیدیله مامشدر . بلکه اوزمان دخی سعید پاشا حضرتلری موقع اقتدارده بولنسه ایدی سابقی کبی قرارینی کری آلمغه روسیه‌یی مجبور ایدردی .

پاشا حضرتلرینك روسیه سفائن حربیه‌سی تعبیر ایتدکاری کمیلر ایسه « فلوت وولونتر » دنیلان بر روس قومپانیاسنك واپورلریدرکه بونلرك حرب زماننده روسیه دونماسنه خدمت ایتملری مشروط اولمسیله عسکر و مهمات حربیه نقلیاتنده قوللانیلورلر ایسه‌ده اوقات سائره‌ده یولجی وامتعه نقل ایدرك اکثریا اقصای شرقه ایشلیان وطوپ و اسلحه مثللو تجهیزات‌ومهمات‌حربیه‌دن خالی اولان بو واپورلردن بعضیلرینك عسکر نقل ایتدکاری بالاستخبار بوغازلردن مرورینه باب‌عالیجه اعتراض اولندقده روسیه سفارتنك شکایتی اوزرینه لدی‌التحقیق نقل اولنان افرادك البسهٔ عادیه لابس و کلیاً سلاحسز اولدقلری ثبوت بولمسیله منع مرورلرینه عهداً مساغ کوریله‌مامشدر .

بو واپورلر اوته‌دنبرو ایشلمکده اولدقلری کبی سعید پاشا حضرتلرینك هنکام

صدارتلرنده‌ده بلا مانع بوغازدن مرور ایتدکاری وحالاً دخی سائر قومپانیه‌لره اتباعا استانبول آجنته‌خانه کشادیله سیر وسفرده بولندقلری درکاردر .

حتی صکره‌لری حکومت سنیه بیله نقلیات عسکریه ایچون سائر قومپانیه‌لردن فرقی اولمیان مذکور « فلوت وولونتر » قومپانیاسندن واپور استکرا ایلمش اولدیغی ایشیدلمشدر .

*
* *

حکومت سنیه ایله‌روم ایلی تیمور یوللری صاحب امتیازی موسیو هیرش بیننده‌کی معاملاته متدائر اولوب خاطراتك (۱۷۷ ـ ۱۸۰) درت صحیفه‌سنی اشغال ایدن حکایات صره‌سنده سعید پاشا حضرتلری هیرشك خط التصاقی انشا ایچون سرد ایلدیکی شرائطی رد وبوندن ید مداخله‌سنی قطع ایده‌رك خط مذکور « قونتوارده سقونت » دن استقراض اولنان مبالغ ایله یاپدیرلمش ایکن انفصالندن وخط اکمال اولندقدن صکره زمان صدارت عاجزانه‌مده مالیه ناظری ذهنی پاشا ایله ایشلدیجی قومپانیه‌نك وکیللری بیننده منعقد بر مقاوله موجبنجه خط التصاقك ینه هیرشله رفقاسی اللرینه کچدیکی ، بو مقاوله وسیله‌سیله کیلو مترو باشنه حکومته عائد سکز بیك فرانق حصهٔ واردات بیك بشیوز فرانغه تنزیل و مقاوله نامه‌یه خلاف منافع دولت دها بعض ماده‌لر تذییل ایدلدیکی ، مقاوله یاپلدقدن بر آز صکره دولت مطلوبات سابقه‌سنی هیرشدن آرامغه باشلایوب هیرش دخی استانبوله بالورود بدل صلح اولمق اوزره درت میلیون فرانقدن زیاده پاره ویرمك ایستمیوب بونك اوزرینه حسن فهمی پاشانك تحت ریاستنده وکلای دعاویدن مرکب مجلسلر و مابین همایونده جودت و آلکساندر پاشالرك تحت ریاستنده قومسیونلر یاپیلمش ایسه‌ده هر نصلسه ایش ایلرویه کوتوریله مدیکی ، صکره‌لری ماده کندوسندن سؤال بیورلدیغنده او مقدار بدل‌صلح ایله ایشی بیترمك خزینهٔ دولته مضر اولدیغی یولنده جواب یازدیغی ، بوکا مبنی حسن فهمی و ذهنی پاشالرله بر قومیسیونه کیرلدیکی ، هیرشده بر قاچ دفعه سعید پاشانك دولتخانه‌لرینه عزیمتله اتیانی ناممکن بر چوق شیلر سویلیوب بالنتیجه بدل صلحی ایکی میلیون لیرایه ابلاغ ایلمسیله کندوسی (سعید پاشا) اون‌بش اون آلتی میلیون لیرا قدر آله‌جق دعواسنده بولندیغمز حالده بو بدل ایله حصول تراضئ طرفین جائز اوله‌میه‌جغنی سویلیوب بالآخره تبلیغ اولنان اراده اوزرینه هیرشدن ایکی میلیون لیرایه موافقتی متضمن

آلدیغی مکتوبی لاجل العرض باش کتابتـه کوندردیکی ، الحـاصل کندوسی (سعید پاشـا) ایکی میلیون لیرایی آز کوردیکندن تزییدی رأینده مصر اولوب فقط هیرشك افادهٔ خصوصیه و محرومانه‌سی صحیح ایسـه باب عالیده و شـوراده بوراده بر طاقم آدملر کندوسـندن جر نقود ارزوسنه دوشمشلر و کندوسـیده بوکبی شـیلردن بیقمش اولدیغندن ایشی بیترمکسزین قالقوب کیتدیکی ، موخراً باب عالی مسـئله‌یی حکم واسطه‌سـیله کوردیرمك طریقنی اختیار و برلینده غنایست نامنده برذاتی حکم انتخاب وامر مدافعه‌یی بزم حقوق مشاورلرندن غابریه‌ل افندینك همتنه توديع ایتمسیله نتیجه‌ده دولتجه بر میلیون درت یوز بیك‌می بر میلیون بشیوز بیك لیرامی نه آلنمشدر ، مقدار صحیحنی سعید پاشانك بیله‌مدیکی ، موسیو غنایستك اعلامنده خط التصاق اخیراً بیك بشیوز فرانق عائدات سنویه ایله ویرلمامش اولسه هیرشـك دها زیاده تأدیاته محکوم اولمسی لازمکلیردی دنیلدیکی بیان ، الحاصل زمان صدارت عاجزانه‌مده نافعه نظارتیله ایشـلدیجی قومپانیـه بیننده ١٥ و ٢٧ شباط ١٨٨٠ تاریخیله عقد اولنان مقاوله نامه‌نك هر ماده‌سی دقته شایان بولندیغی صورت التزامکارانه‌ده علاوه و اتیان قلنمشدر .

بو مقاوله نامه سررشته‌سیله سعید پاشا حضرتلرینك اسنادات غیر محققه‌سنه بتمله برابر هدف اولان اعیان کرامدن ذهنی پاشا حضرتلرینك « بیان حقیقت » نامنده‌کی رساله‌سی ومؤخراً بالمقابله غزته ایله نشرایتدیکی ایضاحات، رد اباطیله وسعید پاشانك کندی زمانی معاملاتنی‌ده سـوء استعمال شکلنده بشقه‌لرینك حسابنه کچیرمکده‌کی مهارتنی اعلامه کافی اولدیغندن ایضاحات مذکوره‌نك بورایه نقلیله بالا کتفا بالذات تفصیلاته کیریشمکی زائد کوردم .

بیان حقیقتدن (صحیفه ٢٠ الی ٣١)

(سعید پاشا حضرتلری خاطراتك جلد اولنده (صحیفه ١٧٦ ـ ١٨٠) امور عمومیهٔ دولته عائد خدمتلرینی ذکر و تعداد بیوردقلری صره‌ده امور نافعه‌دن دخی بحث ایله روم‌ایلی التصاق خطنك هیرشه یاپدیرلمامسی ایچون صرف ایتدکاری مساعی مثمر اوله‌رق خط مذکور مرضیلری وجهله قوتتوازده سقوتندن اقراض اولنان مبالغله اکمال اولندقدن وکندیلری‌ده انفصال ایتدکدن صکره «کامل پاشانك زمان صدارتنده بر طرفدن مالیه ناظری ذهنی پاشا دیکر طرفدن ایشـلدیجی قومپانیه‌یه وکالت ایدن

آدملر بیننده ١٥ شباط سنه ١٨٨٦ تاریخلو بر مقاوله عقد اولنه‌رق خط التصاقینه هیرشـله رفقاسی النه‌کچدی ؛ شـویله‌که: یوزده یدی فائض بر رأس‌المال اقچه‌سـیله حکومت یکرمی اوچ میلیون فرانق استقراض ایده‌رك بر طاقم شرائط و تعهدات جدیده تحتنه کیرمشـدر . حالبوکه مذکور یکرمی اوچ میلیون فرانق ذاتاً حکومته عائد و پارس و فلمنك بانقه‌لرینه مودوع امانت اقچه‌سی ایدی ؛ تعبیر آخرله قومپانیه بزم پاره‌مزی صورت اقراضده بزه ویرمش یعنی کندیسی مدیون ایکن دائن صفتنی آلمشدر ؛ بوندن فضله اقراض وسیله‌سیله کیلو مترو باشنه حکومته عائد سـکز بیك فرانق حصهٔ واردات بیك بشیوز فرانقه تنزیل ایدلمشدر ؛ نقلیات عسکریه اجرتنك تأخری تقدیرنده مقدما فائض ویرلمز ایکن استقراض مقاوله‌سـنه کرك وقت حربده و کرك زمان حضرده وقوعبوله‌جق نقلیات عسـکریه ایچون فائض ویرلمسی تعهد وادخال قلنمشدر ؛ عموم خطوطك اکمال نقایصی عملیاتی ـ مقدما اوروپادن کتیریلان مهرهٔ مهندسین طرفلرنده ـ بش میلیون لیرایه متوقف اولدیغنده حکم اولنمش ایکن اخیراً بو خصوصده حکومتك استقلالی فن قومیسیوننه شرکت طرفندن دخی اعضا تعییننه موافقت اولنمسیله تحدید اولندیغندن شرکت پك آز آقچه صرف ایدرك بولك حقیله تعمیری تعهدندن قورتلمشدر . حتی استقراض مقاوله‌سنك یدنجی ماده‌سـنده عملیات ناقصه‌نك مصارف اکمالیه‌سی نهایت اون میلیون بشیوز بیك فرانسز آلتونی درجه‌سنده اوله‌جغنه دائر بر ماده صوقوشدیرلمشدر » بیوریورلر

ذکراولنان مقاوله نامه‌عدلیه مستشاری واخان افندی ایله‌دیگر بعض حقوقشناسان معرفتیله تنظیم اولنه‌رق مجلس وکلاجه بالمذاکره قبول ایدلمسی اوزرینه مالیه ناظری صفتیله طرفمدن اصولاً امضا اولنمسنه مبنی وظیفهٔ نظارته تعلق ایدن اقسامی حقنده ایضاحات ویره‌جکم :

اولا شـونی بیلملك لازمدرکه بو اسـتقراضك زمان عقدنده اوروپاده‌کی فائض مقدارینه و دولت علیه‌جه اوندن اول و صوکره یاپلمش اولان استقراضات فائضلرینه نسبتله یوزده یدی فائض شایان استکثار دکلدی . بر سطر آشاغیده‌کی « استقراض اولنان یکرمی اوچ میلیون فرانقك ذاتاً حکومته عائد وپارس وفلمنك بانقه‌لرینه مودوع امانت آقچه‌سی اولدیغی وقومپانیه‌نك بزم پاره‌مزی صـورت اقراضده بزه ویرمش یعنی مدیون ایکن دائن صـفتنی آلمش بولندیغی » ادعامی ایسـه حقیقتك ساده‌جه بر تأویل عریبیدر چونکه اولا : انشـا آت شرکتنك ـ قبول قطعی اجر

ایدلدیکی زمان کوریله‌جك نواقصی اکمال ایده‌جکی حقنده‌کی ـ تعهدانك ایفاسی ایچون بانقه‌یه تودیع و سعید پاشانك حکومته عائد ظن ایلدیکی یکرمی بش میلیون فرانقك سکز بچق میلیونی بر خیلی زمان اول شرکته اعاده ایدلمش وبقیه‌سنك مقدار حقیقیسی تحویلات مرهونه‌نك تدنیٔ قیمتندن طولایی اون بر بچق میلیون فرانقه تنزل ایلمش ایدی. ثانیاً : بوپاره انشا آت شرکتنك مالی اولوب بانقه‌یه قونولمش بولنمسی شرکتك ایفای تعهد ایده‌جکی حقنده برتأمین یعنی برنوع رهن حکمنده ایدی . بو درلو تأميناتی ایفای تعهد مدتجه صاحبی‌ده کیف مایشاء تصرف ایده‌مز سه‌ده اساساً صاحب اولمیان عاقد دیکرك کندینه مال ایدینه‌رك تصرفه قیام ایلمسی هیچ برزمان قابل دکلدر . بناءً علیه قومپانیه‌بزم پاره‌مزی صورت‌اقراضده بزه ویردی دیمك بروجهله طوغری اوله‌مز . حقیقت ایسه چوق ساده‌در . قبول قطعی زماننده نواقصنی اکمال ایده‌جکنی دیپو زیتو وضعیله تأمین ایتمش اولان شرکت رهنی دکیشدیرمك ایسته‌یور ودیپورکه (استقراض مقاوله نامه‌سی ماده ٦) « ایشلدیجی قومپانیه اشبو ماده موجبنجه درعهده ایلدیکی تعهدك (اکمال نواقص تعهدی) ایفاسی حکومت سنیه‌یه قارشی تأمین اولندیغی مبین اولمق اوزره زیرده محرر اوچ بانقه‌دن یعنی ویانه‌ده‌کی (وینر بانق فراین) ویا (انغلو اوتریشیان) ویاخود پارسده‌کی (بانق دوپاری ئه‌ده‌پی‌با) نام بانقه‌لردن هانکیسنی انتخاب ایده‌جك اولور ایسه آنك طرفندن حکومت سنیه نامنه سفارت مشار الیهایه (پارس سفارت سنیه‌سنه) بر بیاننامه ویره‌جکدر . مارالبیان کفالت تعهد نامه‌سنك نمونه‌سی اشبو مقاوله‌یه ربط اولنمشدر . »

ارتق دوشونیله‌جك نقطه رهن جدیدك رهن قدیم درجه‌سنده حکم وقوتی حائز اولوب اولمدیغیدر . بونده ایسه شبهه اولمیوب هله نواقصك بالاکمال شرکتجه ایفای تعهد ایدلمش بولنمسی سلامت معامله‌یه دلیل فعلیدر . شمدی فرضا تأمينات تبدیل ایدلمامش اولسه ایدی شرکت ایفای تعهد ایتدکدن صکره بانقه‌یه اولجه تودیع ایتمش اولدیغی وسعید پاشانك « بزم پاره‌مز » دیدیکی اقچه کیمه رجعت ایده‌جك ایدی ؟ البته شرکته .

بوتون اعمالاتده آلنان دیپو زیتو اقچه‌لری اکمال اعمالاتدن صکره متعهده رجوع ایتمزمی ؟ ارتق بوقدر واضح برشیئی دها زیاده ایضاحه چالیشمق بیهوده اولور ، ظن ایدرم .

نقلیات عسکریه اجرتنك تأخری تقدیرنده مقدما فائض ویرلمز ایکن استقراض مقاوله نامه‌سنده فائض اعطاسی تعهد ایلدیکی سعید پاشا حضرتلری طرفندن بیان بیوریلیورسه‌ده فائضك نه‌قید وشرط ایله قبول ایدلدیکندن وخصوصیله بوکا دائر اولان ماده‌نك فقرهٔ اولاسندن بوتون بوتون اغماض ایدلمشدر. بوخصوصه عائد مقاوله نامه ماده‌سی‌ده عیناً شو وجهله‌در :

« بشنجی ماده — اشبو مقاوله نامه‌نك امضا ایدلدیکی کوندن اعتباراً کرك وقت حربده وکرك زمان حضرده وقوعبوله‌جق نقلیات عسکریه ١٨ مایس سنه ١٨٧٢ تاریخلی شرطنامه‌ده‌کی تعرفه اجوراتنك نصفی یرینه ثلثی ایله اجرا ایدیله‌جکدر. بری وبحری ضابطان ونفراتك تعرفه‌لرك تنزیلندن استفاده ایچون مأموراً سیاحت ایلدکارینی مصدق بریول تذکره‌سنی ابراز ایتملری لازم کله‌جکدر. قومپانیه نقلیات مذکوره‌نی اجوراتی بعده تسویه اولنمق اوزره مقام سامیٔ سرعسکریدن ویا مقام مشار الیهجه حائز مأذونیت مأمورین طرفلرندن تسلیم اولنه‌جق مضبطه‌لر مقابلنده اجرا ایتمکی تعهد ایدر. نقلیات مذکوره‌نك تسویهٔ اجوراتی بروجه زیر اجرا ایدیله‌جکدر. شویله‌که : آوانسك برنجی ماده‌ده تعیین اولندیغی وجهله فائض ورأس‌المال اقچه‌سی بعدالاستیفا مادهٔ سابقه حکمنجه الحالة هذه ایشلمکده بولنان خطوطك حاصلاتندن حکومت سنیه‌یه عائد بولنه‌جق مبالغ متباقیه‌دن ایجاب ایدن مقدار نقلیات مذکوره بدلاتنك تمامیٔ تسویه‌سنه تخصیص ایدیله‌جکدر. شاید مارالبیان مبلغ متباقی بر سنه طرفنده اجرا اولنان نقلیات بدلنك تمامیٔ تسویه‌سنه کفایت ایتمیه‌جك اولور ایسه نقصانی سالف‌الذکر نقلیاته متفرع حساب سنوینك حین تقدیمنده اکمال ایتمکی خزینهٔ جلیله تعهد ایدر واکمال ایتمدیکی تقدیرده مبالغ متأخره حساب مذکورك یوم تقدیمندن اعتباراً سنوی یوزده یدی حسابیله فائض کتوره‌جك وسنین آتیه بقیهٔ حاصلاتندن واجب‌الادا اوله‌جقدر. »

کرچه بوماده‌یه کوره نقلیات عسکریه اجوراتی برسنه‌دن زیاده تأخر ایدر ایسه اندن صکره‌سی ایچون سنوی یوزده یدی فائضه تابع اوله‌جقدر. فقط عین ماده‌ده بالعموم نقلیات عسکریه اجوراتی نصفندن ثلثه یعنی یوزده اون یدی درجه‌سنده تنزیل ایدیلیورکه خزینهٔ دولت ایچون جدی برمنفعت اولدیغی بدیهیدر : بالفرض بر سنه اجرتی سنه نهایتنه قدر تأدیه‌ایدیله‌میه‌رك آندن صوکره بر سنه دها تأخر

ایدوب بوصورتله برسنه‌لك فائضی ویرلمك لازمكلسه بیله اوسنه ایچون ویریله‌جك فائضك عموم اجوراتك تنزیلندن حاصل اولان استفاده قارشوسنده اهمیتی جزئیدر.

بوندن صكره‌ده عموم خطوطك اكمال نواقصی بش میلیون ایرایه متوقف ایكن استقراض مقاوله نامه‌سنك یدنجی ماده‌سنه مصارف اكمالیه‌نك اون برچق میلیون فرانق اوله‌جغنه دائر بر ماده صوقوشدیرلدیغندن بحث بیوریلیور.

سعید پاشا حضرتلری بونده‌ده بعینه نقلیات عسكریه اجوراتنه عائد ماده‌ده اولدیغی كبی مقاوله نامه موادینك بر قسمندن اغماض ایتمك طریقنی اختیار بیورمشلردر. واقعا آلتنجی ماده‌ده: « بوكا (یعنی دپوزیتونك اعاده‌سنه) مقابل ایشلدیجی قومپانیه انشاآت شركتی معرفتیله یاپلمش اولان خطوطك انشاآت شرطنامه‌سنه و حكومت سنیه‌جه مصدق خریطه ورسملره موافق بر حاله افراغی ایچون طرفیندن ایكیشر ذات انتخاب اولنمق اوزره درت اعضادن مركب بر فن قومیسیونی جانبندن لزومی بیان اولنه‌جق اكمال نقایص عملیاتنی اون میلیون بش یوز بیك فرانقه قدر اجرا ایتمكی ویا ایتدیرمكی حكومت سنیه‌یه قارشو تعهد ایدر تساوی آراوقوعنده مذكور قومیسیون اعضاسی جانبندن اهل ومراتب علیا اصحابندن بیغرض بر ذات اوچنجی حكم صفتیله تعیین اولنه‌جق وآنك ویره‌جكی قرار طرفین ایچون مجبوری اوله‌جق وقومپانیه طرفندن موقع اجرایه‌قونیله‌جقدر» فید تحدیدیسی وارسه‌ده یدنجی ماده‌ده: « بالاده محرر قومیسیونك اكمال نقایص عملیاتی حقنده‌كی تخمینی اون میلیون بش یوزبیك فرانقی تجاوزایده‌جك اولورایسه ایشلدیجی قومپانیه عملیات مذكوره‌یی برصورت غیر محدوده‌ده اوله‌رق هر نه‌مقداره بالغ اولور ایسه اولسون اجرا ایتمكی تعهد ایدر. » وسكزنجی ماده‌ده: «اكمال نقایص عملیاتنه دائر التنجی ویدنجی ماده‌لرده محرر اولان تعهداتدن بشقه ایشلدیجی قومپانیه ایشلتدیكی خطلرك ویانه‌ده منعقد حكومات اربعه قونفرانسی معرفتیله ٩ مایس سنه ١٨٨٣ تاریخنده تنظیم قلنمش اولان مقاوله نامه موجبنجه قرار - لشدیریلان احكام فنیه‌یه موافق بر حالده ایفا ویاخود عندالحاجه اویله بر حاله افراغ ایتمكی و بونك ایچون حكومت سنیه‌دن بر كونا تأدیات ویا تضمینات طلب ایتمامكی درعهده ایدر. » دنیله‌رك ایشلدیجی قومپانیه اكمال نواقص ایچون صورت غیر محدوده‌ده قبول مسئولیت ایتمش و ویانه قونفرانسی مقرراتنك اجرای احكامنی‌ده صریحاً وقطعیاً درعهده ایتمشدر.

ایشته صراحةً اكلاشیلیور كه شركت بو مقاوله ایله سعید پاشا حضرتلرینك ادعاسی كبی « یولك حقیله تعمیری تعهدندن قورتلمش » دكلدر . بوراده برده كویا تعیین نواقص ایچون تشكیلی اولنه‌جق فن قومسیوننه شركت طرفندن دخی اعضا تعیيننه موافقت اولنمسی حكومتك استقلالنی تحدید ایتدیكی ادعا ایدیلیور . حالبوكه طرف دولتدن هر نه صورتله اولور ایسه اولسون تعین و ارائه اولنه‌جق نواقصه شركت طرفندن قبول ویا اعتراضی متضمن جواب اعطاسی حقی هیچ برزمان شركتدن نزع ایدیله‌مز . شركتك صكره‌دن بویله بر جواب ویرمسیله ایشك اثنای تدقیقنده نقاط نظریجی سویلمسی آره‌سنده استقلال دولتی تحدید ایده‌جك بر فرق اولوب اولمدیغنی ارباب عقول تمییز ایدر بو مقاوله‌نامه‌نك بوكا دائر اولان فقره‌سی بالاده عیناً مندرجدر .

سعید پاشا حضرتلرینك دولته عائد حصهٔ واردات بحثنده « استقراض مقاوله‌نامه‌سی وسیله‌سیله كیلو مترو باشنه حكومته عائد سكزبیك فرانق حصهٔ واردات بیك بشیوز فرانقه تنزیل اولنمشدر . » قولی ایسه مشار الیهك كندی حقنده ینه كندی طرفندن مؤاخذه دیمك اولویور ؛ چونكه : تنزیل عائدات مشار الیهك زمان صدارتنده ، هنوز صدارت مستشارلغنده بولندیغم صره‌ده ، تنظیم و كندی مهریله تختیم ایدلمش وارادهٔ سنیه‌یه اقتران ایتمش اولان ۱۸ رجب سنه ۳۰۹ و ۱ مایس سنه ۳۰۰ تاریخلی مجلس وكلا مضبطه‌سیله قبول اولنمش ، بو مضبطه ایسه باب عالیجه هیرش ایله بالمخابره حاصل اولان ائتلاف اوزرینه تنظیم ایدلمشدر . مضبطه‌نك بوخصوصه دائر فقره‌سی بعبارتها شودر :

« موجود مقاوله‌نك اوچنجی ماده‌سنده ایشلدیجی شركتك مستأجرلری بولندیغی خطوطك تعیین اولنان مدت موقته‌نك ختامندن بر سنه صوكره بهر كیلو متروسی ایچون سكز بیك فرانق تأدیه اولنه‌جغی محرر اولوب شركت اشبو بدل ایجارك تأدیه‌سی بعض شرائطه معلق اولدیغنی و شرائط مذكوره موقع اجرایه قونلمامق مناسبتیله مبلغ مذبوری ایفایه مجبور اولمدیغنی درمیان ایده‌رك شمدی‌یه دكین بر آقچه آلنه‌مامسیله كچن مدت بدل ایجاری دعاویٔ ماضیه عدادینه كیرمش ایسه‌ده بعد ازین ایشلیه‌جك بدل ایجارك تعیین و استیفاسی خصوصنك دخی دعاویٔ ماضیه حقنده ویریله‌جك قرارە تعلیقی بر مدت دها شركتك مستفید وحكومت سنیه‌نك متضرر اولمسنی انتاج ایده‌جكی جهتله یالكز كچن مدت معاملاتی بشقه‌جه یاصلحاً

ویاخود حکماً تسویه اولنمق اوزره بوندن بویله‌کی مدت حاصلاتندن حکومت سنیه‌جه دخی انتفاع واستفاده ایدلمسی خیرلو کورینوب بدل مذکورك تعیین مقداری ایچون بر مقیاس آراندقده تیمور یوللرك حاصلات عمومیهٔ غیرصافیسی محاربهٔ زائله‌مدتی مستثنا اولمق اوزره شمدی‌یه دکین کیلو مترو باشنه حد متوسط اوله‌رق اون بیك فرانقه بیله بالغ اولمدیغی نافعه نظارتی محاسبه‌سنده‌کی قیوددن تبین ایتدیکی نافعه نظارتندن بیان اولنمسنه حکومت سنیه ایچون حاصلاتدن بر حصهٔ مناسبه افراز و اعطاسی لازمکلمسنه بناءً مقاوله‌ٔ جدیده‌نك تاریخ تعاطیسندن اعتباراً حاصلات عمومیهٔ غیر صافیه‌سندن کیلومترو باشنه حد متوسط اوله‌رق شرکت ایچون سنوی یدی بیك فرانقه مساوی بر مبلغ افراز اولندقدن صوکرا باقیسنك یوزده اللی بشی شرکته و قرق بشی بهر سنه ختامنده بدل ایجار اوله‌رق حکومت سنیه‌یه عائد اولمقله برابر حاصلات واقعه هر نه‌مقداره بالغ اولور ایسه اولسون کیلو مترو باشنه سنوی هر حالده و اقل مقدار اولمق اوزره بیك بش یوز فرانقك حکومت سنیه‌یه تأدیه ایدلمسی و حسابات قطعیه‌نك سنه ختامندن اعتباراً اوچ ماه مدت ایچنده اعطا اولنمسی قرارلشدیریله‌رق مقاوله‌ٔ جدیده‌نك ایکنجی ماده‌سی بو قراره کوره تنظیم ایدلمشدر . »

یاپیلان معاملهٔ استقراضیه‌یه دائر اولوب کامل پاشا حضرتلری صدارتندن تنظیم اولنان ١٣ ربیع‌الاول سنه ٣٠٣ و ٨ کانون اول سنه ٣٠١ تاریخلی مجلس وکلا مضبطه‌سنده‌ده ینه سعید پاشا حضرتلرینك زمان صدارتلرنده اتخاذ بیورلمش قراره بنای معامله ایدلمشدرکه ذکر اولنان مضبطه‌نك برفقره‌سنده : « قومپانیه‌نك تقسیم حاصلات بحثنده شرائط معروضه‌دن بشقه بر صورت تسویه‌یه اماله‌سی قابل اوله‌مدیغی کبی اشبو صورت تقسیمك اساسی مجلس عاجزانه‌مزك تحت ارادهٔ سنیهٔ ملوکانه‌ده بولنان قرارینه موافق اولوب » دینمش وایشته تحت ارادهٔ سنیه‌ده بولنان قرار ــ که حاصلات صافیه‌نك اللی بش ، قرق بش نسبتنده تقسیمی و حکومت حصه‌سنك اقلی بیك بشیوز فرانق اعتبار ایدلمسیدر ــ مشارالیه سعید پاشا حضرتلرینك زمان صدارتنده‌کی مجلس وکلا مضبطه‌سنك جملهٔ مندرجاتندن بولنمشدر . معمافیه الیوم حاصلاتك یوزده قرق بشی حسابیله بیك بشیوز فرانق یرینه کیلو مترو باشنه آلتی یدی بیك فرانق آلنمقده‌در .

خاطراتده بوسطرلری متعاقب موضوع بحث اولان هیرشده‌کی مطلوبات سابقه

مسئله‌سنه عائد مذاکرات باب عالی ایله هیرش بیننده جریان ایدرك بالآخره حکمله بیترلمش اولمسندن طولایی سعیدپاشا حضرتلری بالطبع اساس حقنده برشی دیمیه‌رك فقط حکمك بر میلیون درت و یا بشیوز بیك لیرا حکم ایتمسنی استصغار ایله بو مقدارك آزلغنه استقراض مقاوله‌نامه‌سنك سبب اولدیغنی اتیان ایدییور. شاید بو ادعا موافق حقیقت ایسه مسئولیتی استقراض مقاوله نامه‌سنه دکل بیك بشیوز فرانقك قبولی قرارینی متضمن اولوب بر فقره‌سی بالایه درج ایدیلان وسعید پاشا حضرتلرینك زمان صدارتلرینه عائد اولان ١٨ رجب سنه ٣٠١ تاریخلی وکلا مضبطه‌سنه راجعدر .

استقراض مقاوله‌نامه‌سنك بالآخره حکم واسطه‌سیله حل اولنان مطلوبات ماضیه مسئله‌سنه تعلق ایده‌میه‌جکی مذکور مقاوله‌نامه‌نك بروجه آتی صراحتی حائز اولان طقوزنجی ماده‌سیله ثابتدر :

طوزنجی ماده — طرفین عاقدین بیننده بر طاقم مطالب و اختلافاف موجود اولدیغنه مبنی اشبو مقاوله نامه‌نك کاملاً محافظه اولنان و قریباً بتکرار مذکراتنه کیریشه‌جك هیئت حکمیه معرفتیله تسویه‌سی مقرر اولان مطالب و اختلافات مبحوثه‌یه اصلا ایراث خلل ایتمیه‌جکی قطعیاً بیان اولنور. شو قید صریح احترازی ایله‌که اشبو مقاوله‌نامه‌دن مقدمکی مدت ایچون طرفینك حال و موقعی بلا تغییر باقی اوله‌جقدر .

خاطراتك جلد ثانیسنده ینه بو بحثه عائد اولان سطرلر (صحیفه ٦٥) اولکی سوزلری شکل دیکرده اجمالاً تکراردن عبارت اولمسیله مستغنئ تذکاردر . »)

ذهنی پاشانك صباح غزته‌سیله نشر ایلدیکی مدافعه‌سندن :

(« سعید پاشا حضرتلری بوندن صکره روم ایلی شمندوفرلرینه نقل‌وکلا ایله کندوسنك زمان صدارتنده یازلمش اولان مضطبه « کامل پاشا زماننده یاپیلان استقراض مقاوله نامه‌سنه اصلا مدار استناد اولەمز . زیرا ذهنی پاشانك احتجاج ایتمك ایسته‌دیکی قرار هیرشك او وقته قدر یول یاپمقده حق رجحانی حائز بولندیغندن نشأت ایتمش ایدی . مؤخراً باب عالینك تشبثات و تضییقاتی اثر مخصوصی اولمق اوزره هیرشك حق رجحانی قانوناً ساقط‌اولنجه قرارسابقك حکمنی منفسخ اولمشیدی» دییورلر. موضوع بحث اولنان مضبطه‌نك حکومتله شرکت بیننده تقسیم

عوائده تعلق ایدن فقره‌سی بیان حقیقتده عیناً مندرجدر. بونك وسعید پاشانك بودفعه غزته ایله نشر ایتدیکی وثائقك مطالعه‌سی ادعای طرفین حقنده حکم قطعی اعطاسنه کفایت ایدر. او جهتله ساده‌جه بر اجمال ایله اکتفا ایده‌جکم: سعید پاشا حضرتلرینك زمان صدارتنده هیرشده کی مطلوبات عتیقه آیریجه تعقیب اولنمق اوزره بعدما حاصلاتك دولتله شرکت بیننده صورت تسویه‌ی اسباب موجبه سردیله مجلس وکلاجه قرارلشدیرلمش و ارادهٔ سنیه ایله کسب قطعیت ایدن ۱۸ رجب سنه ۳۰۱ تاریخلی مضبطه تنظیم اولنمشدر. صکره مشار لیه سعید پاشا هیرشك خط التصاقی انشاسنه رغبتنی کوره‌رك بوندن بالاستفاده تقسیم حاصلات بحثنده دولته دها نافع بر صورت اخرایه دسترس اولمق یاخود بو تقسیم حاصلات خصوصنده هیرش ایله ائتلاف ایتمیه‌رك خط التصاقك انشاسنی دها زیاده شایان امنیت کوردیکی طالبلره احاله ایده بیلمك ایچون خط التصاق حقنده کی مذاکراته تعلیقاً قرار متخذك اجراسنی تعویق بیورمشلر. خط التصاق دیکرینه احاله ایدیله‌رك هیرشه منفعت دولته دها موافق بر صورت تسویه قبول ایتدیره بیلمك امکانی قالمینجه اولکی قراریله اتخاذ اولنان صورت تسویه‌یه یاخود سعید پاشانك بو دفعه صورتلرینی غزته ایله نشر ایتدیکی مضبطه‌لرده ایما اولنان «حکمه وقوهٔ عدلیه واسطه‌سیله استحصال اسباب تأمینیه» مراجعت چاره‌سی قالیور. اکر ایکنجی صورت مادةً قابل اجرا و دها زیاده موجب منفعت کورونسه ایدی ۱۸ رجب سنه ۳۰۱ تاریخلی مضبطه‌ده تقرر ایدن صورت تسویه‌یی قبول ایتمك یرینه او زمان سعید پاشانك ریاستنده کی مجلس وکلاجه بو جهت اختیار اولنور و هله مارالذکر مضبطه‌لرده تکرار اولنان «قوهٔ عدلیه واسطه‌سیله استحصال اسباب تأمینیه» کیفیتی بالفعل سعید پاشا طرفندن اجرا ایدیلور ایدی. ایشته هیئت لاحقه شو حال و موقعده بولنه‌رق هیئت سابقه‌جه‌ده تصویب ایدلمش اولان بر قراری اتخاذ ایتمشدر. مادامکه بو قرار اولا سعید پاشا هیئتی طرفندن منفعت دولته موافق اولدیغی بیان و اسباب موجبه‌سی اتیان اولنه‌رق تصویب اولنمشدر، خاطراتده کی تنقیداته مستحق اوله‌من. شاید مستحق ایسه اصل مسئولیت دها ایوسنی بوله‌میه‌رق بو طریقه مراجعت ایدن هیئت وکلادن زیاده دها ایوسی موجود ایکن بویولی کشاد ایدن هیئته ترتب ایتمك لازمکلور. چونکه سعید پاشا مضبطه‌سنده «شرکت اشبو بدل ایجارك تأدیه‌سی بعض شرائطه معلق اولدیغی

و شرائط مذکوره موقع اجرایه قونلمامق مناسبتیله مبلغ مزبوری ایفایه مجبور اولمدیغنی درمیان ایدرك شمدی‌یه دکین بر آقچه آلنه‌مامسیله کچن مدت بدل‌ایجاری دعاوئ ماضیه عدادینه کیرمش ایسه‌ده بعد ازین ایشلیه‌جك بدل ایجارك تعیین استیفاسی خصوصنك دخی دعاوئ ماضیه حقنده ویریله‌جك قراره تعلیقی بر مدت دها شرکتك مستفد و حکومت سنیه‌نك متضرر اولمسنی انتاج ایده‌جکی جهتله یالکز کچن مدت معاملاتی بشقه‌جه یا صلحاً ، یا حکماً تسویه اولنمق اوزره بوندن بویله‌کی مدت حاصلاتندن حکومت سنیه‌جه دخی انتفاع و استفاده ایدلمسی خیرلو کورونوب » دینلدیکی کبی هیئت لاحقه مضبطه‌سنده ده « قومپانیه‌نك تقسیم حاصلات بحثنده شرائط معروضه‌دن بشقه بر صورت تسویه‌یه اماله‌سی قابل اوله‌مدیغی کبی اشبو صورت تقسیمك اساسی مجلس عاجزانه‌مزك تحت اراده‌سنیهٔ ملوکانه‌ده بولنان قرارینه موافق اولوب » فقره‌سی عیناً موجوددر .

بیان حقیقتده‌ده مسئله‌یی بو صورتله تصویر ایتمشیدم . کوریلیورکه مشارالیهك صورتلرینی نشره لزوم کوردیکی اوزون اوزون مضبطه‌لر نتیجهٔ محاکمه‌یی تغییر ایتمك ماهیتنده دکلدر . بوندن صکره مالیه ناظری صفتیله وضع امضا ایتدیکم استقراض مقاوله‌نامه‌سنه ـ که حقیقت حالده یالکز بونك شرائطنی مدافعه بکا عائددر . ـ خاطراتده سرد اولنان اعتراضاته بیان حقیقتله ویریلان جوابلره قارشو سعیدپاشانك غزته‌ده مندرج مقاله‌لرنده مصلحت اعتباریله خاطرات افاده‌سی قدرده قوت یوقدر . قارئین کرامك بیان حقیقتی مطالعه ایتمه‌لرینی کافی کوریرم . »

*
* *

دولتك هیرشده که مطلوبات سابقه‌سی بحثنه نقل مقال اولنتجه هیرشك استانبوله ورودنده سعید پاشا حضرتلرینه بالمراجعه بدل صلحی ایکی میلیون لیرایه ابلاغ ایتلش اولدیغنه دائر پاشای مشارالیهك افاده‌سی هیرشك احوال و اطوارینی بیلنلرجه مستبعد کوریلور .

هیرشك بوبابده‌کی فرانسزجه مکتوبنك صورتی اوراق متممه‌یه اضافه بیورلدیغی جملهٔ افاداتدن ایسه‌ده خاطراتك شمدی‌یه قدر انتشار ایدن نسخه‌لرنده اویله بر صورته تصادف اولنه‌مامشدر . بلکه بعد ازین نشر بیوریلور .

دولت علیه‌جه هر هانکی برمسئله اولور ایسه اولسون زمان حدوثنده قطعیاً

حلی چاره‌سنه باقلمیوب بیسود تشبثات و استحصال و تطبیقی غیر قابل مطالب و تصورات ایله تعلیق و تعویق ایدلمش ایسه نتیجه‌سی خیرلو چیقمدیغی مجرباتدن بولنمسیله مدت صدارتمده هیرش ایشنك دخی بر تسویهٔ قطعیه‌یه ایصالنی مناسب کورمش و بناءً علی ذلك دولتك مومی الیهده اولان حقوقنی و آنك تضمینات ادعاسنی بعدالتدقیق میانه‌ده‌کی حساباتك رؤیتی ضمننده اوروپاده بولنان هیرشك درسعادته کلمسنی تکلیف ایلمش ایدم .

هیرش استانبوله کلیر ایسه‌ده عودت ایده‌جك اولدیغنده ممانعت اولنمامسی شرطنی درمیان ایدوب بوکاده موافقت اولنمغله مومی الیه استانبوله کلوب باب‌عالیده مالیه محاسبه‌جیلرندن واصحاب وقوفدن بری و باب‌عالی حقوق مشاورلرندن غابریه‌ل افندی حاضر اولدقلری حالده کندوسیله بالاجتماع طرفینك حسابلری اورته‌یه قونیله‌رق آنك وبزم هر قلمدن نه مقدار مطلوبمز بولندیغی قرارلشدیرلدقجه هیرش کیدوب لیلاً آووقاتیله حسابلری طوپلایوب مطلوبات دولتك اهمیتنی آکلانجه فرداسی کونی کلدیکنده سوزندن‌دونه‌رك‌وتکرار بالمذاکره نهاراً حاصل اولان موافقتندن لیلاً نکول ایدرك و هرکون ساعتلرجه صرف ایدیلان مساعی‌یه رغماً اتفاق قابل اوله‌میه‌جغی آکلاشلمسی اوزرینه هیرش حکمه دعوت اولنمش و حسب المقاوله کندیسه‌ده بوکا راضی اولمش ایدی .

استطراد

سعید پاشا حضرتلرینك او زمان رقبای عشره‌یه بوعاجزك دخی انضما-مندن طولانی تسهیل موفقیتمی آرزو ایتمسه‌لر بیله (خاطراتك ۱۷۹ نجی صحیفه‌سنه مراجعت) حق بیت المال مال یتیم اولدیغنه دائر مجله‌ده مندرج ماده‌نك حکمنه رعایةً اولسون هیرشك ایکی میلیون لیرا بدل صلحه رضاسنی مبین کندولرینه کوندردیکنی تخطر بیوردقلری مکتوبی مابین همایون باش‌کتابتنه‌ارسال ایله اکتفا ایده‌جکی یرده کیفیتی‌هیت وکلایه‌وهیچ‌دکلسه برلکده قومیسیونه کیردیکی ذاتلره اخباره عنایت بیورسه‌لر بیت‌الماله کرچکدن خدمت ایتمش اوله‌جقلری درکار ایکن بونی دریغ ایتملری نه‌یه حمل اولنملیدر بیلنه‌مز .

حق بیت المال مال یتیم اولدیغنه دائر مجلهٔ جلیله‌ده مندرج ماده‌نك اتیانی وسیله‌سیله خاطره کلان احوالدن علی طریق الاستطراد بحث اولنمسنه مساعده بیورلسون .

سعيد پاشا حضرتلری خاطراتلرينك يكرمی بشنجی صحيفه‌سنده حل واستقبال ايچون بر مثال صلاح و امنيت اولمق اوزره وضع اولنان موازنهٔ عموميه قانونی موجبنجه ٩٦ سنه‌سی بودجه‌سی عموم معاشاتك تنسيقيله نقطهٔ توازنه بالتقريب مصارف عاديه آچيغی سكز يوز بيك ليرايه تنزيل ايدلديكنی و بو مانده غير از تنقيح طقسان بيك غروش اولان صدارت معاشی يكرمی بش‌بيك غروشه تنزيل اونمسندن قرق آلتی آيده يكرمی طقوزبيك‌طقوزيوز ليرا ماليه خزينه‌سنه وخزينهٔ خاصه‌دن كنديلرينه‌تخصيص اولنان بش‌يوزليرا شهريه‌نك استيفاسنده عرض معذرت ايتمكله مدت مأموريتلری اولان آلتمش‌يدی آيده اوتوز اوچ بيك بشيوز ليرادخی خزينهٔ خاصه‌يه ترك ايدلديكی و اوچ بچق سنه صكره قريحهٔ پادشاهيدن وكلا معاشاتی تزييد اولنوب صدارت معاشی‌ده يتمش بش بيك غروشه چيقمسيله اسبقنه قياساً ومن‌حيث‌المجموع ترك اولنان آقچه‌نك آلتمش سكزبيك آلتی‌يوز يكرمی بش‌ليرايه بالغ اولديغنی بيان بيورمشلردر . (١)

فی‌الواقع كاغد اوزرنده جريان ايدن معامله اوبله‌اولوب عموم معاشاتك تنقيحی صره‌ده قوهٔ جنوديه‌نك موجودی‌ده يوزبيك نفره تنزيل ايدلمشدی. تطبيقاتده ايسه بو مقدارده دكل يوز اللی بيكه تنزيلی بيله ممكن اوله‌ميوب قوهٔ عسكريه دائما ايكی يوز بيك نفره قريب بر راده‌ده قالمش ايدوكندن عادی بودجه‌نك آچيغی ايكی ميليون ليرادن آشاغی دوشميوب فوق‌العاده‌سيله برابر اوچ بچق ميليون ليرادن زياده ايدی .

حقيقت حالده بو تنسيقاتدن اك زياده مركز ، باخصوص طشره‌ده كی كوچك و حاميسز مأمورلر و طولاييسيله ادارهٔ دولت متضرر و رخنه‌دار اولمشدر . چونكه مارالذكر موازنهٔ ماليه قانوننك آلتمش بشنجی ، آلتمش آلتنجی ، آلتمش يدنجی ماده‌لری ايجابنجه معاش تخصيص وتنقيصی ويا برمأمور معاشنك بشقه جهته تحويلی و يكيدن مأموريت احداثی ، بر طاقم قيوده معلق الحاصل واردات

١) سعيد پاشا حضرتلری صدارت معاشندن تنزيل اولنان مقدارك مقابلنی ديكر صورتله تحت تأمينه آلوب او درجه فدا كارلق ايتمدكاری مؤخراً آكلاشلمش ايدی . فی‌الواقع خزينهٔ خاصه‌دن كنديلرينه تخصيص بيوريلان بشيوز ليرانی معامله تحتنده قبض ايله بونك شيوعنه ميدان ويرمكدن ايسه بو مخصصات بروجه تنسيب صورت محرمانه‌ده جيب همايوندن صدر مشارالیه ايصال و حتی بومعاشك اخيراً بيك ليرايه ابلاغ بيورلديغی مابين همايوندن ترشح ايدن اسراردندر .

ومصارفات دولتك عندالموازنه تعین ایده‌جك مقدار صحیحنه كوره ایكی میلیون لیرا فضله‌ٔ واردات اولمدقجه معاشاتجه تعدیلات تكرر ایتمیه‌جكی مصرح ایكن برمدت صكره ینه سعید پاشا حضرتلرینك هنكام صدارتنده « خاطراتك ۱۸٤ نجی صحیفه‌سنه مراجعت » وبودجه‌سنده ایكی میلیون لیرادن فضله آچیق كوریلان بر سنه‌ده صدارت ایله وكلا معاشلرینك ضمی حقنده صادر اولان ارادهٔ سنیه « قریحهٔ شاهانه‌دن » دینیله‌رك كمال شكران وامتنان ایله بالتلقی هیئت وكلادن معرض تشكرده بر مضبطه دخی تقدیم قلنمش وبوصورتله آچیلان چیغیر رفته رفته توسع ایدرك طرف وتقریبی بولان هركسك موقع وحیثیتی فوقنده معاشلر ، مأموریتلر استحصالنه مانع قالمامشدر .

دیكر طرفدن یعنی طشره‌لرده قائممقاملقلرك ومدیرلكلرك بعد مسافه واهمیت موقعیه نظر دقته آلنمقسزین علی‌السویه صنوفه تقسیماً تخصیص اولنوب حالیله براقیلان معاشلرینك قاتی یوزندن بومهم خدمتلره علی‌الاكثر اوصاف مطلوبه اصحابی رغبت كوسترمدیكندن برطاقم نااهللرك انتخاب وسوقی سببیله انواع حادثات غیر مرضیه میدان آلمشدر .

ضم معاش اراده‌سنك درحال قبول و انفاذی پاشای مشارالیهك « مثال صلاح وامنیتی » كندی الیه تملندن تخریب دیمك اوله‌جغی و چیقماز بریوله قپو آچه‌جغی كندیلرنجه شبهه‌سز مجزوم بولنمق لازم كلیركن سعید پاشا حضرتلری طرفندن مجله‌نك « حق بیت‌المال مال یتیم اولدیغی » حقنده‌كی ماده‌سنی اووقت دربیش ایله ارادهٔ صادره‌یه قارشی عادی براعتراض ویااعتذارده اولسون بولنمامش اوللری مستلزم مراق واستیضاحدر .

*
* *

هرنه حال ایسه طرفیندن تعین اولنان ایكیشر حكم تدقیق مواد ایله نتیجهٔ قرارلرنده دولت حكملری بزه هیرشك حكملری اكا حق ویرمشلر ایدیكه ذاتاً حكملردن منتظر اولان نتیجه‌ده بوندن بشقه برشی دكلدی . شو حالده بشنجی بر حكم انتخابی لازمكلوب انجق هیرش نتیجهٔ دعوادن امین اولمدیغندن ایشی اوزاتمقدن ایسه صلحاً بیترلسنی بالتفكر كندوسنك دولته هیچ ویره‌جكی اولمایوب بالعكس آلاجغی بولندیغی ادعاسندن فارغ اولمقسزین مجرد خزینهٔ جلیله‌یه برخدمت مفتخره اولمق سوزیله بش میلیون فرانق ویرمكی تكلیف ایتمشدی .

بومقدارك اصلا قبول اولنه‌میه‌جغی جوابی اوزرینه هیرش عادتلری اوزره پازارلغه
کیریشه‌رك برقاچ کون دها اوغراشلدقدن صکره بش میلیونی اون میلیونه چیارمغله
برابر طرف عاجزیدن کوردیکی ثباتدن اورکوب اوته‌یه بری‌یه حتی مابین همایونه
مراجعت ایلدیکی صره‌ده کندی اموزنده مستخدم آنطوان آزاریان افندی برکون
نزد عاجزی‌یه ورود ایله هیرش باب عالینك تضییقاتندن پك صیقیلوب اوصانمش
اولدیغندن شو ایشك مطلوبی وجهله نتیجه‌لنمسنه هانکی واسطه ایله موفق اولور .
ایسه اکا بر مبلغ کلی تقدیمنی کوزه آلدیرمش اولدیغنی اسماع ایتمسنه قارشو
هیر شك بویولده موفق اوله‌میه‌جغی جوابیله انطوان افندی‌یی صاومش وشو
افاده‌دن دعوامزده پك حقلی اولدیغمزه برفات دها یقین حاصل ایتمش ایدم .
موسیو هیرش موافقت جوابی الـه‌مدیغنـدن نهایت‌الامر صوك تکلیفی اولمق
اوزره بدل صلحی اون بش میلیون فرانغه ابلاغ ایتمکله برابر فرداسی کونی پارسه عودت
ایچون مساعده طلبنده بولنمسیله مابین همایون باش کتابتندن النان تذکرهٔ خصوصیه‌ده
هیرش حاضر استانبوله کلمش ایکن ایشك بیتیرلیه‌رك عودتنه رخصت اعطاسیله
کشاکشده براقلمسی موافق مصلحت اولمدیغندن شوایشه برآن اول نهایت ویرلمسی
مقتضای ارادهٔ سنیه‌دن بولندیغی تبلیغ قلنمسنه بناءً اوکون عقداولنان مجلس وکلاده
مذاکره کیجه‌یه قدر دوام ایدرك رفقادن اکثری باخصوص سرعسکر علی صائب
پاشا اون بش میلیون فرانق ایله ایشك بیترلمسی رأینده بولنوب بن ایسه لااقل ایکی
میلیون لیرا طلبنده مصر وهیرش دیکر اوطه‌ده منتظر ایکن علی صائب پاشا ایکی
دفعه مجلسدن چیقه‌رق هیرشی اقناعه وهیچ اولمازسه تکلیفی یکرمی میلیون فرانقه
ابلاغه کندنجه چالشمش ایسه‌ده حصول موافقت ممکن اولماسیله تکرارجریان ایدن
مذاکره‌ده اون بش میلیون فرانقدن زیاده‌یه طمع ایله دعوایی پاره قوتیله کند وطرفنه
جلب ایده‌بیله‌جکی بربشنجی حکمك رأی وانصافنه براقمقدن ایسه تکلیف ایدیلان
اون بش میلیون فرانقی قبول ایله ایشه ختام ویرلمسی بین الوکلا ترجیح اولندیغی حالده
یالکز ذهنی پاشا حضرتلری حکمه مراجعت رأینه اشتراك ایلدیکندن وچونکه
هیرشدن صلحاً هرنه آلنسه مقداری کیمسه‌یه قناعت بخش اولمیه‌جغی درکارایدو کندن
بورأیده ثبات ایله مصلحتك بر حکمه ابتناسی تدبیر اسلم کوریله‌رك عتبهٔ سنیه‌یه او
وجهله عرض کیفیتله هیرشك عزیمتنه رخصت ویرلمش واودخی فرداسی کونی
چیقوب کیتمش ایدی .

بعده بشنجی حکمك انتخابنه شروع اولنه‌رق استانبولده مناسب کوریلان ایکی ذاتدن هر برینك انتخابنه موسیو هیرش برر بهانه سردیله موافقت کوسترمدیکندن لدی‌التفحص برلینده مهرهٔ علم حقوقدن محکمهٔ استیناف رئیسی موسیو غنایستك عفیف وناموسکار برذات اولدیغی تحقیق اولنمغله بونك انتخابی هیرشه تکلیف اولندقده عدم قبولنه بر سبب کوستره‌میوب حصول موافقتی اوزرینه بالمخابره مومی الیه موسیو غنایست طرفندن حکم تعیین اولنمش ودعوایه عائد اوراقی مومی‌الیهه تسلیم وایضاحات لازمه‌یی اعطا ایتمك اوزره غابریه‌ل افندی برلینه کوندرلمش ایدی .

موسیو غنایست دعوایی بالتدقیق هیرشی تقریباً بربچق میلیون لیرا اعطاسنه محکوم ایلش وهیرشده ناقابل استیناف اولان بو حکمه برشی دیه‌میه‌رك همان مبلغ محکوم بهی ویرمشدر .

بوصورتله اوته‌دنبری حکومتجه قاله آلنمسندن تحاشی اولنان دعوی شو نتیجه‌یه بالایصال کرك رفقایه کرك پادشاهه قارشی مسئولیتدن قورتلمش ایدم بونك اوزرینه خاقان سابق مرصع برافتخار نشانی اعطاسیله بنی تلطیف ایتدی . مذکور نشان اووقت جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلری زماننده قالمه‌یالکز اوچ قطعه‌دن عبارت اولوب اوجه برر قطعه‌سی بعدالمحاربه غازی احمد مختار پاشا حضرتلریله غازی عثمان پاشا مرحومه ویرلمش ایدی. اوچنجیسی بکا احسان اولنان بونشانك قطعه‌سی کوچك وقیمت مادیه‌سی دون اولسه‌ده ابتذالندن اول قدری بك بیوك اولوب هرحالده معنوی دکری هیرشك آنطوان آزاریان افندی وساطتیله بکا اسماع ایتدیردیکی مبلغ کلیدن چوق زیاده‌در .

کرك ۱۸۸۰ تاریخلی مقاوله‌نامه‌یه وکرك هیرش مسئله‌سنه، متعلق معاملات جاریه ذهنی پاشا حضرتلرینك ایضاحاتندن نقلاً وبالاده مجملاً بیان اولنان مرکزده اولوب بونلرله سعید پاشا حضرتلرینك تصنیف ایلدکلری حکایات موقع تطبیق وموازنه‌یه قونیلورسه مقاصد علیه‌لرینك جهت معطوفیتی نمایان اوله‌جغی بی اشتباهدر .

*
* *

سعید پاشا خاطراتنك ۲۲۸،۲۲۷،۲۳۶ صحیفه‌لرنده بعض اخباراته عطفاً کویا فلبه وقعه‌سنك ظهوری عقبنده روم‌ایلیٔ شرقیده بلغار عسکری کلیتلی اولمیوب وقعهٔ مذکوره‌یی برقاچ مفسد هرکونا تهیأت عسکریه وتدابیر احتیاطیه‌دن خالی اوله‌رق

بغتةً وجوده کتیرمش اولدقلری وقوۀ عسکریه ایله ممانعت اولونسه ایدی مقاومت ایچون اصلا قوتلری اولمدیغی تحقیقات متنوعه ایله میدانه چیقدیغندن بعد البحث اولدن بری دولتك سلاح آلتنده بولنان قوۀ عسکریه‌سی ۲۰۰,۰۰۰ راده‌سنده اولوب وقعه‌دن بر آز اول‌جه ایسه روم ایلینك احوالی ایجابنجه احتیاط طابورلری موجودینك سکزر ویا طقوزر یوزه بالابلاغ سلاح آلتنده عسکرك مقداری ایکی یوز بیکی تجاوز ایتدیکی وفلبه حادثه‌سی اثناسنده قوۀ مسلحه‌نك مقداری ایکی یوز بیك اولدیغنك مقام سرعسکریدن تکرار اولندیغی ذکر ایدلمکله برابر مواقعه تقسیماتی معلوم دکل ایدیسه‌ده (قوۀ موجودۀ مشروحه‌نك قسم کلیسی روم ایلی‌ده بولندیریلور. ایمش. مع هذا فلبه وقوعاتی مذاکره اولنورکن ادرنه قول اردوسنك « قول اردونك مقداری اوتوز بش بیك اولمق لازم کلیر. ادرنه‌ده‌کی دوائر عسکریه دخی بو مقداری کوسترر» روم ایلیٔ شرقی‌یه کفایتی محققمیدر ؟ سؤالیٔ ایراد اولنمسی اوزرینه علی صائب پاشا آرناؤدلق قطعه‌سنده‌کی قرق بیك عسکری ایجاب ایدرسه برهفته ایچنده‌ده آغاجنه چیقاروب سوق ایتمك وسر عسکر عثمان پاشا ایسه آرناؤدلغك عسکره احتیاجنی سرد ایله لزومی تقدیرنده یکرمی درت ساعت[۱] ظرفنده ادرنه ردیف طابورلرینی تحت سلاحه آلمق قابلدر دیدکلری ، بناءً علیه روم ایلیٔ شرقی‌یه درحال عسکر سوق اولنمغله برابر بونی ایجاب ایدن احوالك دولتلره بیلدیرلمسنه قرار ویرلدیکی) تمیق ومجلس وکلادن بو خصوص حقنده قلمه آلنان مضبطه‌نك صورتی دنیاه‌رك برده صورت تزییل ایدلمشدر .

آلتی بچق صحیفه‌لك بر طوتان بو مضبطه صورتنده ایسه یوقاریده بحث وبیان قلنان (تحقیقات متنوعه) کبی اویله روم ایلیٔ شرقی هرکونا تهیأت عسکریه وتدابیر احتیاطیه‌دن خالی اولمق دکل، ایالتك ملیس عسکر وباشی بوزوقلریله بلغارستانك قوۀ دائمه‌سندن بشقه ردیف فرقه‌سنك‌ده سلاح آلتنه جلب ایدلدیکی وتحریرات خارجیه کاتبنك ویردیکی ورقه‌یه نظراً سفرا ایله وقوعبولان ملاقاتنده روسیه الچیسنك بیان وحکایه اولنان افاداتنك خلاصه‌سی آیاستفانوس معاهده‌سنی یاپانلر برلین عهدنامه‌سنی تنظیم وامضا ایدنلردن زیاده احوال شرقیه‌یه واقف اولدقلری وشرقی روم ایلینك بلغارستاندن آیرلمق احتمالی اولمدیغی جهتله اهالینك

[۱] بونده یکرمی درت ساعت تعبیری آز کون ایچنده معناسنه قبول اولنور . یونسه ادرنه و سلانیك ولایتلرینك بالجمله قراسنده ساکن ردیف طابورلری افرادینی اویله یکرمی درت ساعتده تحت سلاحه آلمق ناقابل ایدوکی تعریفدن مستغنیدر .

آرزوسنه مبنی پرنس فلبه‌یه کیدرك ایش اولمش بیتمش حکمنده بولندیغی ودولت علیه بوکا سلاح ایله مداخله ایده‌جك اولورسه قارشوسنده یالکز روسیه دولتی دکل اسمنی سویلتك ایستمدیکی بعض دولتلرك دخی کورینه‌جکی زمینده‌اولدیغی کبی اوستریا سفیری بویولده ادارهٔ لسان ایلدیکی حکایه ومعلومات سائره علاوه اولنه‌رق شو حرکات‌عصیانیه‌دن طولایی دولتلره بیان‌شکایت یاخودحکومت‌سنیه‌جه تسکین عصیان ایله محافظهٔ حقوق ایچون قوهٔ عسکریه‌یه مراجعت اولنمسی شقلری اوزرینه جریان ایدن مذاکرات نتیجه‌سنده بر طرفدن اسباب موجبه‌سی دولتلره تبلیغ اولنمق اوزره همان عسکر سوقی تدبیرینك ترجیحده اتفاق آرا اولدیغی کوسترلمشدر . نتیجهٔ مذاکراتی متضمن مضبطه تقدیمی معتاد ایسه‌ده فلبه حادثه‌سی ایچون هیئت وکلاجه مضبطه‌تنظیم‌وتقدیم‌اولنمیوب خاطرات‌عاجزانه‌مده‌بیان‌اولندیغی وجهله قلمه آلنه‌جق مضبطه تبییض اولنمزدن اول مسوده‌سنك حضوره عرض وارائه‌سی اراده مقتضاسندن بولندیغندن طرف ریاستدن یازدیریلان مضبطه مسوده‌سی هیئتده قرائت اولنمقسزین عرض حضور عالی قلنمسیله مسوده‌سی نزد شاهانه‌ده ایقا اولنه‌رق مجلسه ختام ویروب عودته مأذون اولدیغمز تبلیغ ایدلمش واوحالده هیئت طاغلمش ایدی .

شو ملاحظه‌یه کوره هیئتجه اوقونمامش ولدی‌العرض نزد همایونده قالمش اولان مسوده‌نك نصل اولوبده مضبطهٔ قطعیه حالنه کلدیکی جای ملاحظه‌در . باخصوص حاضرلقسز سوق عسکر خصوصنده کندم مخالف رأیده بولندیغم مثللو ذهنی پاشا حضرتلری دخی عین ملاحظه‌یه مبنی عسکر سوقی رأینه مخالف اولوب حالبویله ایکن مذکور مضبطه صورتنده همان عسکر سوقی تدبیرینك ترجیحنده اتفاق آرا حاصل اولدی جمله‌سنك موجودیتی‌ده بو بابده‌کی ترددی تزییده بادی احوالدندر . آنف‌الذکرصورته موافق بر مضبطه‌نك یاخوداول‌امرده‌مسوده‌سنك عرض ایدلمش اولمسی شقلرندن هانکیسی نظر اعتباره آلنور ایسه آلنسون بونده روسیه و آوستریا سفیرلرینك بزه قارشو استعمال ایلدکلری لسان تهدیده دائرمندرج بولنان فقره بالوجوه جالب دقتدر .چونکه‌مشارالیهما سفیرلرك‌تبلیغات مسروده‌لری متانت طبع اربابنی بیله همان عسکر سوقی بحثنده پك درین تأمللره‌سوقه کافی‌ایکن سعید پاشا حضرتلرینك دخی مصره عسکر سوقنه‌ارضا ایده‌مدیکندن بحق‌شکایت ایلدیکی خاقان سابق نزدنده تبلیغات مذکوره‌نك نه‌رتبه‌تأثراته‌سبب‌ویرمش‌اوله‌جغی

قولایجه تقدیر اولنه‌بیلیر وشو حاله کوره مشارالیه سعید پاشانك ایلك حمله‌ده اوتبلیغاتی حکایه ایله ذهن همایونی حسب‌المزاج آرتق رفعی قابل اوله‌میه‌جق اندیشه‌لره دوشوروب دیکر طرفدن همان اجرای سوقیات خصوصنده بالاصرار موقع مشکلدن تخلیص کریبان ایچون مخرج تدارکنه چالیشمش اولدیغی بحق خاطره کلیر .

عید اضحی‌نك ایکنجی بازار ایرتسی کوننك کیجه‌سی هیئت وکلانك مسئله‌یی تکرار مذاکره ایله مضبطه‌سنی یاپوب عرض ایتدیکی خاطراتك ۲۳٦ نجی صحیفه‌سنده مسطور ایسه‌ده بو ایکنجی مجلسك انعقادینه وکیفیت مذاکراتنه دائر هیچ معلوماتم اولمیوب تحقیقات اخیره‌ده دخی بوکا دائر معلوماته دسترس ومضبطه‌نك‌ده صورتنه خاطراتك نسخ منتشره‌سنده‌ده مصادف اوله‌مدم .

فلبه حادثه‌سنك ظهورنده درحال سوق عسکر رأینه التحاقدن استنکاف ایتمکلکم مجرد ادرنه‌ده لزومی مقدار عسکر بولنمیوب ولایاتدن عسکر جلب وسوقنك‌ده وقته محتاج اوله‌جغی ملاحظه‌سنه وایشك ایچ یوزی بیلنه‌مامسنه بناءً روسیه محاربه‌سابقه‌سنك مصائبنی تعمیر شویله طورسون تعدیله بیله وقت وقدرت بوله‌مامش اولان دولتی نتیجه‌سی مجهول یکی بر محاربه فلاکتنه اوغراتمغی اجتهادجه موافق حکمت ومصلحت کوره‌مدیکمدن ایلرو کلمش ومع مافیه اووقتکی رأیمده بر طرفدن تهیئات عسکریه‌یه مبادرت اولنمسی مادهٔ مهمه‌سی دخی داخل بولنمش ایدی .

وقوع تبدل ایله صدارته مأموریتده هیئت سابقهٔ وکلایه منسوب اولوب هیئت جدیده‌یه‌ده داخل اولان ذوات اولکی رأیلرنده ثباتی ترك ایدرك التزام حزم واحتیاط وجوبنه قانع اولدقلرندن بالاتفاق اویوله کیدلمش حتی پیدرپی جمع وجلب عسکرله ایکنجی واوچنجی اردوی همایونلرك (سعید پاشانك بیانی کبی اووقت قول اردو تعبیری مستعمل دکلدی) . قوتلری درجهٔ کماله کلدکده صربستان وبلغارستان آره‌سنده وقوع بولان محاربه‌دن بالاستفاده عسکر سوقی هیئت وکلاجه قرارلاشدیغی حالده خاقان سابق اراده ویرمیوب بعض اسباب سیاسیه دخی منضم اولمغله بو بابده اصرار مناسب کورلمامشدر .

*
* *

خاطراتك ۳۳۳ نجی صحیفه‌سنده سعید پاشا حضرتلرینك شویله بر حکایه‌سی کوریلیور .

(عزت بك حاضر اولدیغی حالده تکرار حضورده بولنلدی کامل پاشایه دائر

كاغدلر کورلدی ، بو کاغدلردن بری کامل پاشانك مفصل بر عریضه‌سی ایدی. کامل پاشا که فرانسه سفارتنه کیدوب ایلچی ایله ولایات سته اصلاحاتنی مذاکره ایتمش . قرنادن عارف بك که سفیردن ایشیتدیکی شیلری کامل پاشادن صورمغه مأمور اولمش . دیکر ورقه ایشته او مذاکرات و ایضاحات حقنده ایدی . یعنی فرانسه سفیری موسیو قانبونه عطفاً کامل پاشا طرفندن حکایه ایدیلان سوزك قرنادن عارف بك خطیله محرر و امضاسیله ممضی و برقاچ صحیفه‌یی محتوی ایدی کامل پاشانك عریضه‌سنده ارمنی مسئله‌سنك شو حاله کلمسی جواد پاشا زماننده اولمشدر . امنیت شاهانه‌یی حائز برهیئت وکلا تشکیلیله اکا تودیع امور لازمدر یولنده ایکی فقرهٔ مهمه وارایدی . ماحاصل مکالمه‌یی حاوی دینیلان ضبطنامه‌یه نظراً ایسه کامل پاشا « ان‌صح وان کذب » عارف بکه دیمشکه « فرانسه سفیری دونانمالر صباحه اقشامه استانبول صولرینه کله‌جکلردر. بو شیلرك مسئولی ذات شاهانه‌یه عطفاً کندیلریدر » . عزت بك حضورده اراده ایله بکا ویردیکی معلوماتده فرانسز ایلچیسنی کوردم . کامل پاشانك کندیسنه استاداً نقل ایتدیکی سوزلری سویله مامش اولدیغنی بیان ایتدی دیدی . اندن صکره ذات شاهانه بحثه ابتدار ایدوب « کامل پاشا ازمیره ویردیکمز واپورله کیتمك ایستمدی امنیتسزلك بیان ایتدی » دیدیلر .) بیوریلیور .

بن اصلاحات مذاکره‌سی ایچون فرانسه سفارتنه کیتمدم. بوبابده مفصل عریضه‌م دخی یوقدر. قرنادن عارف بکك سفیردن ایشیتدیکی سوزلری بندن صورمغه مأمور اولدیغی ده اصلسزدر. بن سفیره اعادهٔ زیارت ایچون کیتمش ایدم ، اندن صکره حالا برحیات اولان عارف بکك یوزینی بردها کورمدم. نه سفیر بکا دونمالر صباحه آقشامه استانبول صولرینه کله‌جك دیدی ونه‌ده بن خنکاره اویله برشی عرض ایتدم . فرانسه سفیرینه اعادهٔ زیارته کیتدیکمده سفیری اثنای مصاحبه‌ده بالطبع احوال جاریه اوزرینه‌ده ایراد ملاحظه‌یه ابتدار و انکلتره سفیرینك دخی او بابده کندوسیله هم افکار اولدیغنی تذکار ایله برابر بعض وصایای خالصانه‌ده بولنمش اولدیغندن اووقتك احوالیله الجاآتنه دائر خاقان سابقه تقدیم ایلدیکم عریضهٔ خصوصیه‌ده سفیر مشار الیهك بیاناتی‌ده مختصراً علاوه ایتمش ایدم . خاطراتمده واقع حال مصرح و عریضهٔ مذکوره‌نك صورتی ۱۹۰ نجی صحیفه‌ده مقیددر . بناءً علیه سعید پاشا حضرتلرینك روایت مشروحه‌سی « احمد عزت بکك سوزلرینه عطف

اولنســه‌ده » بلاتحقیق ، حکایه شــکلنده خاطراتلرینه کچیرمش اولمـلرینه تعجب اولنور .

*
* *

خاطراتك ایکنجی جلدی قسم اولنك التمش بشنجی صحیفه‌سنده بارون دوهیرش ایشــنك زمان مأموریت عاجزانه‌مه عائد صفحه‌سی شــکل دیکرده تکرار اولنمش ایسه‌ده بو مسئله یوقاریده مفصلاً ایضاح ایدلمکله یکیدن موقع بحثه قونلمق کلفتندن وارسته‌در .

*
* *

مذکور قسم اولك ۱۷۵ نجی صحیفه‌سندن بدأ ایدن مقاله‌ده سعیدپاشا حضرتلری التنجی دفعه‌کی صدارتلرنده بودجه آچیغندن طولایی اتخاذ ایلدیکی قاعده‌یی صواب کوستره بیلمك ایچون واردات و مصــارفات دولت متوازن اولمامسـیله احتیاجات مالیه‌یی اداره‌ده پك چوق مشــقت چکدیکنی ، بوکا قارشی نه‌لر یاپیله بیله‌جکنی شرح واتیاندن صکره بزم حالمز اقتضــاسنجه تأدیاتك نسبت مختلفه اوزره اجراسی صورتنی بالترجیح عموماً مصارف ملکیه‌یه یوزده آلتمش و مخصصــات عسکریه‌نك معینات قسمندن ماعداســنه کذا یوزده آلتمش و معینات عســکریه قسمنه یوزده آلتمش بش نسبتیله تأدیات اجراسنه قرار ویریله‌رك بو قرارك موقع تطبیقه قونلسنی متعاقب هرطرفدن درجه درجه شــکایتلر باشلادیغنی بیان ایله الك زیاده اشتکا ایدن ایکی والینـك اسمنی تصریح بیورمشـلردر . بونلردن بری اوزمان قونیه والیسی اولان صدر اسبق فرید پاشــا حضرتلری اولوب دیکری‌ده بن اولیورم که آیدین والیلکنده بولنمقده ایدم .

قونیه ولایتی نسبت قرارندن مقدم ارناؤد متعهدلرنامنه معنیات جنودیه ایچون حواله اولنان مبالغی منتظماً ایفا ایتمکده ایدیسه‌ده مصــارف ســائره‌نك تأدیه‌سی مشکلاته اوغرایوب حتی طوپخانه‌نك کهرچله مصرفنه مقابل حواله‌ســنه تأکیدات متوالیه اوزرینه‌ده برپاره ویرلمدیکنــدن باروت اعمالاتنی تعطیله مجبوریت کلدیکی مقاله‌نك جملهٔ محتویاتندن اولمغله بوکا جواب اعطاسی بالطبع فرید پاشا حضرتلرینه عائددر .

ایدین ولایتنه کلنجه سعید پاشا حضرتلری برطاقم حسابات ومقایساتدن صکره قرار جدیدك اجراسی اولان ۳۱۸ ســنه‌سی مارتنده ولایاتجه طوغریدن طوغری‌یه دوائر معلومهٔ مرکزیه‌یه کوندریلان مبالغ مستثنا اولدیغی حالده مالیه خزینه‌سنه‌ده یوز

يكرمی بيك ليرايه قريب برمبلغ ارسال اولنمسيله قرارمتخذك محاسنی اكلاشيلديغی يولنده‌كی ايضاحاته علاوه ايلديكی ملاحظه‌ده ينه آيدين ولايتی اله آلوب علی الاطلاق تحصيلات وتأدياته دائر كندنجه بعض احكام سردندن وسنهٔ سابقه ولاحقه تحصيلات ومدفوعاتی حقنده قابل نقض مثاللر ارائه‌سندن صكره ولايات بقاياسنك قسم اعظمی متنفذان ومتمولان ذمتلرنده اوله‌رق سهل التحصيل ايكن بو يولده تدابير مقتضيه ابراز اولنمديغندن ماليه نظارتی شكايتله نهايت كويا مخدوم عاجزی سعيدك ولايات تحصيلات قوميسيوننده‌كی مأموريتی خزينه‌جه رسماً طانينديغی حالده‌سنه غايتنه قدر قرق اللی بيك ليرا درجه‌سنده برمبلغك طوغريدن طوغری‌يه ماليه خزينه‌سنه ارسالی تحت امكانده بولنديغنی سعيد تأمين ايلديكی ماليه نظارتی نامنه صورت خصوصيه‌ده تحريراً باب عالی‌يه اخطار اولنمش ايسه‌ده سنه نهايتنه قريب اولديغی جهتله بواخطاری عدم قبول ايله تحصيل اموال نظردقت عاجزانه‌می باتلغراف جلب ايلدكلرينی نشر واعلان ايديورلر .

فی الواقع سعيد پاشا حضرتلرينك زمان صدارتنه مصادف ۳۱۸ سنه‌سنده مضايقهٔ ماليه‌يی تهوين ايچون وضع ايتديكی مركزيت اصولی ايجابنجه ولاياتك تحصيلات وصرفياتی قونترول آلتنه النه‌رق خزينهٔ ماليه‌يه ممكن مرتبه چوق پاره جلبی مقصديله ولايتده هراون كونده تحصيلاتك موجوديله نسبت موضوعه دائره‌سنده محل صرفی دفتردارلقدن باتلغراف ماليه نظارتنه يازيلير ونظارتدن نره‌لره نه‌قدرپاره ويرلمسی امر اولنورسه اويله‌ياپيليرايدی. فقط بويولده وضع اولنان نسبت ومركزيت اصول مذمومه‌سی صانكه استانبولك مضايقه‌سنی تخفيف ايده‌جكی يرده مركزك مشكلات ماليه‌سنی ولايته تعميمدن بشقه دها نيجه وقوعات وخيمه‌يه بادی اولديغی هنوز اونودلمامشدر .

اولا شوراسی معلومدركه مقدما تحصيلات مختارلر واسطه‌سيله بالاجرا ضبطيه ياخود ژاندارمه‌لر كندولرينه معاونته‌بولنديريله‌رق امرتحصيلات بويولده تعقيب ايديلور واموال مستحصله مأمورين ماليه‌نك كوستردكاری اقتضا اوزرينه والی ومتصرف وقائممقاملرك « ويريله » اشارتيله صرف اولنور ايدی . اخيراً تحصيل اموال ايشی مختارلرك الندن آلنوب تعيين قلنان تحصيلدارلره حواله اولنمش وژاندارمه‌لرك بوايشه قاريشديرلمسی قطعياً منع ايدلديكی كبی صرفيات معاملاتی دخی

منحصراً مأمورین مالیه‌یه توديع ايله مأمورین ملکیه‌نك امور ماليه‌یه قارشماملری اصول اتخاذ ایدلمش ایدی .

حالبوكه تحصیلدارلر اجرا آتده مختارلرك یرینی تماميله طوته‌میوب سلاح طاشیان ژاندارمه‌لر کبی نفوذی دخی حائز اوله‌میوب مقدارلری‌ده قرانك كثرتنه نسبتله قلیل اولدیغندن پاره‌یه اولان احتیاجك تضییقیله تحصیلدارلره علاوةً کمافی السابق ژاندارمه‌لر تحصیلات ایشنده استخدام اولنمسنه قارشی باب عالینك سرزنشلری دوام ایدر طورردی .

نسبت ومرکزیت قاعده‌لرینك جملهٔ نتائج سیئه‌سندن اولمق اوزره هر قضاده‌کی اسلحهٔ عسکریه دپولرینه مأمور ردیف ضابطانی اولاد وعياللرینی جزئیاتدن بولنان معاش وتعيين بدللريله کوچ حال اعاشه ایتمکده‌لر ایکن مخصصاتلرینك «نسبت قاعده‌سی» نامی تحتنده آکلایه‌میه‌جقلری بر سببله یوزده اوتوزبش وقرقنك آشاغی وارلمسی یوزندن دوچار فرط ضرورت اولملریله استحقاقلرینی جبراً استحصال فکرینه دوشه‌رك بعض قضالرده قصبه خارجنه ردیف نفراتی اقامه‌سیله قرادن عودت ایدن تحصیلدارلری دپویه چویروب اوزرلرنده بولنان اموال مستحصله‌یی ودیکر بعض یرلرده مال صندوقلرینی بالمحاصره مخصصاتلرینی بلا مأذونیت ويره‌میان مال مدیرلرینی حبس وضرب ايله صندوق موجودلرینی صورت جبریه‌ده اخذ واستيفايه تصدی درجه‌لرینه قدر واردقلرندن شو وقوعات اوزرینه ضابطان مومی الیهمك آمرلری اولان قوماندان واردو مشیرلرینه ونهایت لامر طرف سرعسکری‌یه یازیلدقجه کندولرینه تنبیهات مقتضیه اجرا اولنور ایدیسه‌ده بالطبع تأثیری کوریله‌میوب همان هر آی وقوعات مماثله تکرر ایلردی. بو جمله‌دن مغنیسا سنجاغی محاسبه‌جیسی بیله عین سببله مرکز لواده محبوس قالوب کوچ حال تخلیص اولنه بیلمش وکرچکدن تحمل شکن بر ضرورتدن ایلری کلدیکنده شبهه اولمیان تجاوزات واقعه‌دن طولايي ضابطان حقلرنده ترتیب جزا جهتنه کیدیله‌مامسیله اطاعت عسکریه کلیاً خللدار اولمق مرتبه‌سته وارمش ایدی .

بروجه مشروح داخل ولایتده نسبت ومرکزیت قاعده‌لرینك اجرا آتندن متولد احوال حسب الوظیفه باب عالی‌یه بیلدیرلدکجه معروضات عاجزانه‌می وهله یازدیغم تلغرافلرك برنده محرر « بوتدبیر دخی صدره شفابخش اولمامشدر » جمله‌سنی

سعید پاشا حضرتلرینك اعتراض معناسنه آلدقلری اوزمان مسموع ومحسوس اولوب شمدی ایسه بو حس بتون بتون تأید ایلمشدر .

مخدوم عاجزی سعیدك تحصیلات قومیسیوننده‌کی مأموریتنی رسماً تصدیق ایتدیرمك ایستدیکی قولنه کلنجه مرکزك تضییقات متوالیه‌سنه بناءً امور مالیه‌نك مأمور مسئولی اولاز ولایت دفترداری‌نه برای معاونت تحصیلات قومیسیونی تشکیل واصحاب املاکدن بولنان اجانبك ایلیشکلی ویرکو بقایالرینی بالتعقیب تحصیلنی تسهیل ایچون مخدومی اوقومسیون اعضالغنه تعیین ایدن بن اولدیغم حالده بونك خزینه‌جه تصدیقنده نه‌فرق وفائده حاصل اوله‌جق ایدیکه سعید اویله برتکلیفده بولنمش اولسون.
اوزمانلر خاقان سابقك حق عاجزیده اغبرارینی تزیید وادامه‌یه چالیشان منفعت پرستان ، علیهمده نیجه افسانه‌لر اختراعیله قالمیوب مخدومم واسطه‌سیله‌ده بکا حوالهٔ سهام تعرض تدبیرینی بالتصور اکثر خصوصاتده سعیدی هذف اتخاذ ایتمکه باشلادقلرندن بلکه تحصیلات خصوصنده دخی استانبولجه اویله برلاف آتمشلر وسعید پاشا حضرتلری‌ده بونی دفتر خاطراتلرینه قید ایدیویرمشلردر .

خاطراتك ایکنجی جلدینك قسم ثانیسنده « صحیفه ٣٤ » ایدین والیلکنده بولندیغم صره‌ده ارتکاباته مساعد اولدیغمه دائر ازمیرده فریق شاکر پاشا طرفندن ١) خاقان سابقه کوندریلان عریضه صدارته یعنی سعید پاشایه تودیع اولنمسیله پاشای مشارالیه محتویاتنی خلاصه ایدرك عزل وتبدیلمی یاخود برکره نظردقتمك جلبی ایچون تبلیغات ایفاسنی حضور عالی‌یه عرض ایلمش اولدیغی کورلمشدر .

اوزمانلر التزام وتطبیقی مباح عد ایدیلان اجراآت اعتساف کارانه‌نك باشلیجه آلاتندن بولنان شاکر پاشانك آمال مخصوصه‌یه خادم بعض مقربینك دلالتیله وصورتا بر مأموریتله ازمیره کوندرلمسی اوراجه وسائط مخصوصه ایدینه‌رك خاقان سابقك علیهمده‌کی اغبرارینی بسله‌مك مقصدینه مستند اوله‌رق بو آدمك مأموریت خفیه‌سنی ایفا ایچون نه‌لر یاپدیغی ونه‌لر یازوب نه‌قدر شنیع شیلر یازدیردیغی اووقت اله‌دوشوب صورتلری خاقان سابقه بالتقدیم اصللری نزدمده محفوظ اولان اوراق ایله

١) سعید پاشا حضرتلرینك خاطراتلرنده هویتلرندن بحث ایتدیکی بو شاکر پاشا بك معروف و غدار جاسوسلردن اولمسنه بناءً اعلان مشروطیتدن صکره دیوان حرب عرفی قراریله سلك عسکریدن طرد ایله طرابلس غربه نفی اولنان شاکر پاشادر .

تظاهر ایتمشدر که کرك بو حرکات کرك شاکر پاشانك تصنیعات غدرانه‌سیله وکویا حق شانه‌ده تفوهات لسانیه‌ده بولندقلری اسناداتیله بر چوق کیمسه‌لرك بلا محاکمه بلاد بعیده‌یه نفی وتغریب ایدلملری حالاتی صره‌سی کلدکده نشر اولنه‌جقدر. بناءً علی ذلك ماهیتی و بالکه ازمیره سبب مأموریتی سعید پاشاحضرتلری کبی هر حاله واقف بر صدر اعظم ایچون مجهول اولماملق لازمکلان اویله بر شخصك « بر ماده‌سیده اوراق فسادیه‌نك منع انتشارینه باقلمدیغنه تعلق ایدن » اخباراتی « اثر غرض عد ایدلیه‌رك » اوزرینه عادلانه تحقیقات اجراسنه لزوم کوسترلمك یرینه عزلمك تکلیفنه قالقیشلمسی حسن نیته مقارن اولمسه کرکدر.

استانبوله عودتم خنکارك مرضیسنه موافق دوشمیه‌جکی امور معلومه‌دن بولنمسنه وخاطراتك جلد اولنده « صحیفه ٣٣٤ » کاتب ثانی احمد عزت بکك ازمیره هنوز کیتدیکم صره‌لرده « ایشته کامل پاشایی آکلادیکز. بوذاتی بورایه کتیردملم. اوراقی سزه ویره‌لم. محاکمه ایدرسکز. » یولنده بر سوز سویلدیکی مصادف نظر مطالعه اولمسنه باقیلنجه ردوسه نفی وتبعیدم حقنده بالآخره ظهوره کلان نتیجه‌یه او زمان مقدمه استحضارینه باشلاندیغی استدلال اولنور.

سعیدپاشا حضرتلری خاطرات علیه‌لرنده تعقیب ایتدیکی اساسه کوره کندوسی قانون اساسینك لهنده بولندیغنه عکسنه قائل اولانلری اقناع ایچون یدنجی دفعه صدارته مأموریتنده « ایکنجی جلدك قسم ثانیسی ٤٤٤ صحیفه » ١٠ تموز سنه ٣٣٤ تاریخنه مصادف اولان احوالی حکایه صره‌سنده با ارادهٔ سنیه هیئت وکلانك مابین همایونده اجتماعی اوزرینه طعام چیقوب ختامی متعاقب کاتب ثانی احمد عزت پاشانك روم ایلی احوالندن نشأت ایدن مخابراتی حاوی کتیردیکی یوزاللی‌یه قریب اوراقك قرائتیله مذاکره‌یه باشلاندیغی وسکزاون سطر اشاغیده نهایت ساعت ایکی بچغه طوغری قرائت اوراق رسیدهٔ انتها وطعام مهیا اولمغله عزت پاشا وصره‌ده غیبوبت وحاضرون طعامه مباشرت ایدرك یمك بیتر بیتمز احمد عزت پاشا عودت ایلمکله طرف ریاستدن حضار بیان افکاره دعوت اولندیغی بولنده بعض افاده‌لردن صکره کویا اعضانك رجال عسکریه قسمی رفع اختلالده وقوعه کلان تأخراتی تنقید رجال ملکیه ایسه اختلالك محرکلرینی تفحص یولنده سوزی تزیید ایلملریله سعیدپاشاحضرتلری کویا « بوقدر تشبثات و مکاتباتك موضوع منفردی قانون اساسی دکلمی ؟ بناءً علیه

مباحث زائده‌نك ترکیله رأیلری قانون اساسی بحثنه ارجاع لازم کلیورمی؟ اصلاح اداره‌یه چارهٔ منفرده بو دکلیدر ؟ » دیملریله هر نه‌دنسه مجلسه ایکی اوچ دقیقه بر سکوت مطلق عارض اولدیغندن ینه کندولری بو حالی کورنجه « معلوم عالیلرکزدرکه معرض حاجتده سکوت تصدیقه مصروفدر . بناءً علیه قانون اساسینك اعاده‌سی حقنده حضور شاهانه‌یه برمضبطه عرضنه قرار ویرلدی دیه‌جکم مخالف وارمی؟ » وبالخاصه « مضبطه‌یی یازالم‌می ؟ » سؤاللرینی ایراد بیوردقلرندن حاضرونك اکثری « بوماده پك مهمدر. مضبطه‌سی اطرافلی اولملیدر »ملاحظه‌سنی استدراك وسوز سویله‌مینلرده«اوت» مقامنده اوملاحظه‌یه اشتراك ایتملری اوزرینه مضبطه‌نك قلمه آلنمسی ذهنی پاشانك همتنه حواله اولندیغی ، احمد عزت پاشانك درحال مشارالیهه بالالتحاق ایکی ذات بالمشارکه و مع‌المشاوره مضبطه‌یی قلمه المغه باشلایوب آنجق آره‌دن برساعته قریب زمان کچمش ایکن هنوز بیتمامسنه و اکمالی ایچون مقتضی‌وقتك تعیینی‌ناقابل اولدیغی محررلرینك جوابلرندن آکله‌شلمسنه‌بناءً مشارالیه سعید پاشا هیئته « روم ایلندن کلان صوك تلغرافده قانون اساسینك قبول جوابی تأخر ایده‌جك اولورسه ولی‌عهد سلطنته عقد بیعت و خطبه‌لر آنك نامنه قرائت اولنه‌جغی اخطاراولنیوردی. عجبا مسئله تأخره‌متحمل‌می؟ اسباب‌موجبه‌سی بعده تفصیلاً یازلمق اوزره همان مختصر برمضبطه یاپیله‌رق عرض اولنسه واطرافلی اولمسنه لزوم کوستردیکز مضبطه بعده تنظیم اولنسه مناسب اولمازمی؟ » یولنده کی سؤالنه جواب موافق آلندیغندن دیکته ایله درت سطردن عبارت بر قرار تحریر ایدیله‌رك امضا قلندیغی بیان و« صورت قرار » عنوانی تحتنده بروجه آتی عیناً نقل اولنان مضبطه صورتنی درج بیورمشلردر :

صورت مضبطه

« روم ایلی ولایات ثلثه‌سنده جریان ایدن افعال اختلالیه‌یه متعلق اولوب ۸ و ۹ و ۱۰ تموز تاریخلریله مورخاً کلان یتمش یدی عدد تلغرافله محررات ارادهٔ سنیهٔ جناب خلافتپناهیلری وجهله میانهٔ بندکانه‌مزده یکان یکان مطالعه اولندی . حادثات موجوده‌نك اسباب داعیه‌سنی تشریحه محاط علم عالیٔ حضرت پادشاهی اولان ایجابنجه زمان کافی اولمامسنه نظراً اسباب موجبه‌سی آیریجه بمضبطه دردست عرض ایسه‌ده متحقق‌اللزوم اولان سرعت حاصل اولمق ایچون نسختین اوله‌رق لفاً تقدیم اولنان ممضی ایکی قطعه مسوده‌یه توفیقاً ولایات ثلثه منتش عمومیلکیله والیلره سریعاً تلغرافنامه‌لر تسطیری و قرار مبحوثك

سائر ولایات ایله الویهٔ غیر ملحقه‌یه دخی تبلیغی تصویب اولنمغله ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی شرف‌قصدور بیورلدیغی حالده ایجابی اجرا قلنه‌جغی محاط علم عالی بیورلدقده اولبابده

٢٤ جماذی‌الاخر ٣٢٦ و ١٠ تموز ٣٢٤

صدر اعظم	عدلیه ناظری	مجلس وکلایه مأمور	حربیه ناظری	شورای دولت رئیسی
سعید	عبدالرحمن	کامل	عمر رشدی	حسن فهمی
خارجیه ناظری	داخلیه ناظری	مالیه ناظری	تجارت ونافعه ناظری	معارف ناظری
توفیق	ممدوح	محمد ضیا	ذهنی	هاشم

ارکان حربیهٔ عمومیه رئیسی

شاکر

طوغریسی بو تصویر حال دخی واقعه تمامیله موافق دکلدر. او زمانکی هیئت وکلا اعضاسندن همان جمله‌سی برحیات‌بولنان ذوات شبهه‌سز درخاطر ایدرلرکه روم ایلیدن کلان تلغرافلر مجلسده اوقونور اوقونمز اهمیت حال نمایان اوله‌رق قیامك واصل‌اولدیغی درجه‌یه کوره قانون اساسینك اعادهٔ مرعیتنك بلاتأخیر اعلانی‌مطلق اللزوم اولدیغنه‌هیئتجه قناعت‌حاصل اولمش ایسه‌ده اوبابده جریان ایدن مذاکرات اوزرینه ایچمزده بونی سلطان عبدالحمیده تکلیف ایده بیله‌جك هیچ بریکیت تصور اولنه‌مدیغندن یاپیله‌جق مضبطه‌ده اقتضای مصلحتی تصویره تعبیر مناسب بولمقده متحیر اولدیغمز حالده قرنادن رضا بك احمد عزت پاشا ایله برابر مجلسه کلوب طرف شاهانه‌دن کتیرمش اولدیغی برطاقم تلغرافلری دخی تودیع ایله هیئته خطاباً « شوکتلو افندمز بوتلغرافلرکده مطالعه‌سنی فرمان بیوردیلر. آکلاشیلان اهالی‌قانون اساسینك اعلانی آرزو ایدییورلرمش. بن قانون اساسینك‌اعلانی‌علیهنده دکلم بیوردیلر . » دیمسیله درحال هیئت مجلس کنیش بر نفس آلوب جناب حقه شکر ایله خنکاره ثنا خوان اوله‌رق همان مضبطه تنظیمنه مسارعت ایدلمش ایدی .

شوحالده سعیدپاشا حضرتلرینك مزاجنه‌هرکسدن زیاده واقف بولندیغی‌خاقان سابقك رضاسی معلوم اولمه‌دن تذکارندن توقی اولنان قانون اساسی و ولی عهده عقد بیعت الفاظنی مجلس وکلاده موضوع بحث ایتمش اولمسنه نصل احتمال تصور اولنورکه‌رضای‌شاهانه مجلسه‌علناً تبلیغ‌اولندقدن صکره بیله« دیکته » ایله یازدیغی بیان ایلدکی بالاده صورتی مرقوم مضبطه‌ده دخی مقصد اصلی‌ینی ملفوف تلغراف مسوده‌لرینه عطف ایله قانون اساسی‌سوزینك درجندن‌اجتناب ایتمکی موافق‌احتیاط کورمشدر .

خاقان سابق قانون اساسینك اعلانی قبوله سوق ایدن کیفیت یالکز بونك تأخری تقدیرده ولیعهد سلطنته عقد بیعت و خطبه‌لرده نامی قرائت اولنه‌جغنه دائر کلان تلغراف دکل اوصره‌ده قانون اساسینك تأخر قبولی حالنده یوز بیك عسکرله استانبول اوزرینه یورونیله‌جکنه دائر سیروزدن ورود ایدن بر تلغرافك دخی بو خصوصده فوق العاده تأثیری اولمشدر .

قانون اساسینك اعادهٔ مرعیتی اعلان ایله مجلس مبعوثانك اجتماعه دعوتی اراده‌سی ایسه « دیکته ایله یازیلدی » دینیلان مضبطه‌یه مستند اولمیوب دیکر بر ضبط اوزرینه صادر اولمشدرکه صورتی بودر :

صورت مضبطه

مناستر، قوصوه وسلانیك ولایتلری اهالئ عمومیه‌سنك واردوی همایونك بعض منطقه لرنده بولنان عساکر شاهانه‌نك افراد و ضابطانك شو صوك کونلرده اتخاذ ایتدکلری حرکات سرکشانه‌نك ماهیتنه دائر ولایات ومناطق مذکوره ولات و قوماندانلرندن و مفتش عمومیلکدن ۸ و ۹ و ۱۰ تموز سنه ۳۲٤ تاریخلرلرنده وارد اولان آلتمش یدی عدد تلغرافلرله محررات بر منطوق ارادهٔ سنیهٔ جناب خلافتپناهی میانهٔ بندکانه‌مزده یکان یکان مطالعه اولندی . اوراق وارده‌یه نظراً اکثر محللرده بولنان اهالینك قیامی ومواقع کثیره‌ده ضابطان و افراد عسکریه‌نك آنلره اشتراکی ایله بعض عسکری دپولرینك قپولرینی شکست ایده‌رك برچوق اسلحه و جبخانه وطابور صندوقلرندن مبالغ موجوده اخذ وغصب وکندیلرینه مخالفت ایدنلری اشد عقوبات واتلاف ایله تهدید ونهایت طوپلر انداختیله و نطقلر ایرادیله اعلان حریت صددنده برطاقم نمایشلرده بولندقلری و دون کیجه مناستر ده بعض قوماندانلرك وحتی مشیرعثمان پاشانك اقامت ایتدیکی مواقعی ابلوقه ایدرك عثمان پاشایی اخذ وتوقیف ایلدکلری و اشبو حرکات باغیانه‌نك قانون اساسینك مرعیت احکامیله مجلس مبعوثانك اجتماعه دعوت ایتدیرلمسی اساسنه مستند اولدیغی و بو بابده هرکونا نصایحی اصغا ایتمیوب کیتدکجه توسیع دائرهٔ اغتشاش ایده‌جکلری آکلاشلمش وکرچه قانون مذکور مرعی اولوب مجلس مذکورك بر مدت موقته ایچون تعطیلی الجاآت حالیه و مقتضیات مملکتدن اولمسیله برمدتدنبرو دعوت وکشاد اولنمامش ایسه‌ده بین الاهالی سفك دمانك وقوعنی منع ایتمك ودول اجنبیه‌نك مداخلاتنه سببیت ویرلمامك و اجبات اموردن بولندیغندن مذکور مجلسك کشادی ضروری اولمغله کیفیت میانهٔ عبیدانه‌مزده بالتذکر عرضی شرفقند تلقیسی اولدیغمز ارادهٔ سنیهٔ حضرت خلافتپناهی ایجاب عالیسندن اولوب فی الواقع مملکتك استقرار آسایشی نقطه‌سنه معطوف اولان مطالعات سنیهٔ حضرت شهریاری محض اصابت بولندیغندن انتخاب حقنده ذاتاً موجود اولان اصوله توفیقاً صفات لازمه‌یی حائز اعضانك انتخابیله پیدرپی اشعاری

خصوصنك تعمیماً ولایات شاهانه و الویه غیر ملحقه‌یه تبلیغی و بو قرارك اشخاص مرقومه‌یه تفهیمی ایله جمعیتلرینك طاغیدلسی تذکر وتنسیب قلنمش و اولبابده قلمه آلنان تلغرافنامه صورتی لفاً عرض و تقدیم اولنمش اولمغله اولبابده امر وفرمان همایون حضرت خلافتپناهی هر نه وجهله شرفصدور بیوریلور ایسه اصابت آنده اولمغله اولبابده وقاطبهٔ احوالده امر وفرمان حضرت ولی‌الامر افندمزکدر .

٢٤ جماذی‌الاخر سنه ١٣٢٦ و ١٠ تموز سنه ١٣٢٤

ارادهٔ سنیه‌یی مبلغ هامش

مجلس وکلانك منظور عالی بیوریلان اشبو مضبطه‌سی اوزرینه موجبنجه ارادهٔ سنیهٔ جناب خلافتپناهی شرفصدور بیورلمش اولمغله اولبابده امر وفرمان حضرت ولی‌الامرکدر .

سرکاتب حضرت شهریاری
تحسین

ایشته مجلس مبعوثانك اجتماعه دعوتی حقنده کی ارادهٔ سنیه مجلس وکلایه تبلیغ اولنان مقدمکی اراده‌یه بناءً بو مضبطه‌نك تنظیم و تقدیمی متعاقب صدور ایتمشدر.

مضبطهٔ مذکوره‌نك تسویدی اکمال اولنه‌میوب محررلری طرفندن بر ساعته قریب اوغراشلدقدن صکره دها بر خیلی وقته احتیاج بولندیغی جوابنی ویره‌جك درجه‌ده مفصل بر شی اولمامسنه نظراً خاطراتك او یولده حکایه‌سی ارباب انصاف نزدنده تصدیقه شایان کوریله‌مز. سعید پاشا حضرتلری خاطراتنده بر چون بیلزوم اوراقك صورتلرینی نشر ایتمشکن مارالذکر مضبطه‌یی قاله آلمامسی کویا قانون اساسی تکلیفنك قبول واعلانی صرف کندی همتلریله وقوعه کلدیکنه حقیقتدن بی خبر بولنانلری اقناع مقصدینه مبنی اوله‌جغی آکلاشیلور .

بر منوال مشروح اصول مشروطیتك قبولی قراری کسب قطعیت ایده‌رك بوبابده ولایاته خطاباً قلمه آلنان تلغرافنامه‌نك کشیده‌سی تحت ارادهٔ سنیه‌یه کیرمش و ایجابی‌ده اجرا قلنمش ایکن سعید پاشا حضرتلری ینه اسکی قاعده‌یه امتثالدن واز کچه‌میوب صورتی زیرده محرر مجلس وکلا مضبطه‌سیله بالاستیذان ارادهٔ سنیه آلمدقجه مجلس مبعوثانك اجتماعه دعوت اولندیغنی درسعادت اوراق حوادثیله رسماً اعلانه بیله جسارت ایده‌مامشدر :

صورت مضبطه

تأسیس جلیل جناب خلافتپناهی اولان قانون اساسیده صورت تشکیلی بیان اولنان

مجلس مبعوثانك اجتماعه دعوت اولنمسی حقنده بالاستیذان شرفصدور بیوریلان ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی حکم جلیلی بالجمله ولایات شاهانه و الویهٔ غیر ملحقه‌یه باتلغراف تبلیغ قلنمش وکیفیتك درسعادت اوراق حوادثی ایله دخی رسماً اعلانی اقتضای مصلحتدن کورلمش اولمغله موافق امر وفرمان همایون حضرت پادشاهی بیورلدیغی حالده ایفای مقتضاسنك داخلیه نظارت جلیله‌سنه حواله قلنه‌جغی وروم ایلی احوالنه متفرع انجمنه تودیع بیوریلان اوراقك طاقیله تقدیم واعاده قلندیغی محاط علم عالی بیورلدقده اولبابده و قاطبهٔ احوالده امر وفرمان حضرت ولی الامر افندمزکدر . ٢٤ جماذی‌الاخر سنه ١٣٢٦ و ١٠ تموز سنه ١٣٢٤

ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی‌یی مبلغ هامش

مجلس وکلانك منظور عالی بیوریلان اشبو مضبطه‌سی اوزرینه موجبنجه ارادهٔ سنیهٔ خلافتپناهی شرفصدور بیورلمش اولمغله اولبابده امر وفرمان حضرت ولی‌الامرکدر .

٢٤ جماذی‌الاخر سنه ١٣٢٦ و ١٠ تموز سنه ١٣٢٤

سرکاتب حضرت شهریاری

تحسین

مجلس وکلانك مابینده‌کی اجتماعی کیجه‌سی جملهٔ مذاکراتدن اولمق اوزره (اوچنجی اردوی همایونه اناطولی جهتندن مرتب ردیف طابورلرینك برطاقی سلانیکه واصل اولمش وبرطاقیده هنوز یولده بولنمش ایدوکندن و شمدیکی حاله کوره بونلره لزوم و احتیاج قالمدیغندن اردوی همایونه واصل اولانلرك مملکتلرنده ایش و کوجلریله مشغول اولمق اوزره سلانیکجه یومیه وقاتیق بهالری وچیقه‌جقلری ازمیر اسکله‌سنده‌ده برر معاش ویریله‌رك همان مملکتلرینه اعاده‌سی و یولده بولنانلرك دخی بولندقلری محلدن ایلرو کیتمیوب مملکتلرینه اعاده‌لری تذکر وتنسیب قلنمش اولمغله قرین تصویب عالی بیورلدیغی حالده ایفای مقتضاسنك حربیه ومالیه نظارتلریله روم ایلی ولایات ثلثهٔ شاهانه‌سی مفتش عمومیلکنه حواله اولنه‌جغی محاط علم عالی بیورلدقده اولبابده) دیو اوچنجی بر مضبطه دها تنظیم و تقدیم قلنه‌رق اراده‌سی آلنمشدر .

هنوز اوچ سنه اول ظهور ایدن برکیجه‌لك احوالك اکثری برحیات ذوات حضورنده صورت جریانی بالاده مجملاً تصویر اولندیغندن بونکله سعید پاشا حضرتلرینك خاطراتنده‌کی حکایاتك مقایسه‌سی اهل دقتك همتلرینه محولدر .

*

« خاطراتك ایکنجی جلدی . قسم ثانی ٤٥٣ صحیفه » ١٦ تموز چهارشنبه وقایعی صره‌سنده سعید پاشا حضرتلری (فقط استانبولده جرائم عادیه محکوملرینك

تشبثلرینه ممانعت ایچون قوهٔ جبریه استعمالنی حربیه ناظری احوال حاضره‌دن طولایی درعهده ایده مدیکندن ایجابی هیئت وکلانك مذاکره‌سنه حواله اولندی) قیدینی یازدقدن صکره (دیکر بر انجمنده ۱) بولندیغم اثناده یاپیلوب شیخ‌الاسلام افندی وکامل پاشا طرفلرندن مهرلنمش اولان مضبطه بکا کتیرلدکده هیچ اولمازسه اسباب موجبه‌سنك یازلمسی افاده‌سیله اعاده ایتمش ایدم. اسبابنك علاوه‌سیله مضبطه تبدیل اولنمش ومضبطهٔ جدیده‌یه کوره یازیلان مسوده آمدی قلمنه ویرلمشدر. مصحح و ایکی مهرلی اولان مضبطه آیروجه محفوظدر) بولنده بر شرح دخی علاوه ایتمشدر.

بو مسئله‌یی سعید پاشا مقدما اوراق حوادث ایله دخی اعلان ایتمش ایدی.

فی‌الحقیقه بو کیفیت مجلس وکلاجه موقع مذاکره‌یه قونلمسی اوزرینه حربیه ناظری حسب‌الحال قوهٔ جبریه استعمالنده وبالدفعات مجلسه کلوب کیدن ضبطیه ناظری حمدی بك او وقت موجود فقط حیثیت و اهمیتی کلیاً مفقود اولان ضابطه قوتیله ایشك اوکنه کچیله بیلمکده قطعیاً امکانسزلق بیان ایلدیکندن وقان دوکلمسنه محل براقلمامسی ایچون سرایدن تعلیمات آلندیغی‌ده سعید پاشانك حال و قالندن آکلاشیلدیغندن نتیجهٔ مباحثات ضبطیه نظارتنك تکلیف تحریریسنی ترویج ضرورتنه منجر اولمش و مضبطه‌یی هیئتجه مهرلنمش ایدی. اقشام تقرب ایتمکله رئیس وکلا دیکر بر اوطه‌یه چیقدیغی صره‌ده تبییضی ختام بولان مضبطه‌یی مشار الیه سعید پاشانك عودتنه انتظار ایتمکسزین شیخ‌الاسلام جمال‌الدین افندی حضرتلریله بتم تختیم ایتمش اولمقلغمز و اسباب موجبه علاوه‌سیله مضبطه‌نك تبدیل ایدلمش بولنمسی دائرهٔ احتمالدن خارج دکلدر.

لکن سعیدپاشا حضرتلرینك بوماده‌یی نقصان تصوریله «مصحح وایکی مهرلی اولان مضبطه‌نك محفوظیتندن» اول و آخر بحثه قالقیشمسی عجبا نه مقصده حمل اولنملیدر؟ اکر مشار الیه بو صورتله قرار واقعك مسئولیتندن شخصنی تجرید ایتمك املنده ایسه پك بیهوده یورولمش دیمکدر. چونکه «ایکنجی جلد ـ قسم ثانی ٤٤٩ صیفه» مشروطیتك تقرر قبولندن بر ساعت صکره (عزت پاشا! شخصمك اهمیتی اولمسون. فقط بوکون رئیس وکلا بولنیورم. اراده‌یی بکا کوندرمك ایچون بوراده بکلمه‌می باش کاتبك سویلمسی حدی خارجنده‌در. عذرکزی بوکا بنا ایتمك

۱) بو انجمنده بن دخی حاضر ایدم. کامل

ايسه دها زياده خطادر . هرنه‌ايسه بن كيديبورم . تأخر اراده حالنده بريسنك ارساليله امانتك استرداد بيورلمسنی‌ذات شاهانه‌دن‌تكرار رجا ايدرم . ديدم و آرتق طورميوب يورودم .) كبی مدتی عمرنجه خاطرندن بيـله كچيرمكدن قورقديغی سوزلری سويليه بيلمك مرتبه‌سنده تفسنده شجاعت ومتانت تخيل ايدن بر رئيس وكلانك بويله جداً مهم بر ماده‌ده كوكس كرمكدن قاچنمسی واعضای مجلسـدن ايكيسنك رأينه اشتراك عجزينی كوسترمسنی غريب دكلمدر ،

« خاطرات ، ايكنجی جلد ـ قسم ثانی ٤٥٥ صحيفه » تشـكيلات وتنسـيقاتك تسريعی لزومنه دائر ذات شاهانه‌يه طرف عاجزيدن يازلمش اولمق اوزره ١٥ تموز ٣٢٤ تاريخلی بر عريضهٔ خصوصيه‌نك‌صورتی‌درج‌اولنوب بونك‌شرحنده‌ده‌انقلابدن حاصل اولان هيجان عمومی زائل اولمه‌دن تشـكيلات وتنسـيقاته باشـلامق كندو « سعيد پاشا » ملاحظه‌سنه كوره‌معقول‌اولميوب‌مع‌مافيه بونده‌عجله‌وتأنيدن‌هانكيسی موافق اولديغی زمان تعيين ايده‌جكدر . ديندكدن صكره (رفيقم كامل‌پاشا بونك صوابنه قائل اولوبده مقصدی هيئت وكلايی بر امر مسـتصوبه تشريك ايسـه او هيئتك رياستنده بولنديغم ايچون خاطره‌سنی بكاسويلملی ويا يازملی‌ايدی،ذات شاهانه‌يه بيلديرمسـنی اصـول مشروطيته مخالف كوريرم واكر مقصـدی رأس اداره‌ده كندی وجودينه لزوم‌كوسترمك ايسه‌سكز كون اول صدارت‌بكا‌تكليف‌اولنوركن اعتذار ايتمش وبومأموريته كلمك ايچون كنديسنی تشويق ايتمشيدم . كنديسی ايسه مجلس وكلا مأموريتدن بشقه بر ايستمديكنی قطعياً سويلمش ايدی ، سـكز كون صكره خنكاره بوكاغدی ويرمسنه تأسف اولنور . مع‌ماقيه بوندن طولايی مشـار اليه هيچ برشی ديميوب ويرديكی‌صورت‌عريضه‌يی نزدمده آليقويمقله اكتفا ايلدم) بيوريليور ،

صدارته كلمكلكم حقنده‌كی تشويقه قارشی اعتذارم حقيقةً پك قطعی واسباب عديده‌يه مبتنی ايدی ، ازجمله ازميره عزيمتدن اعتباراً استانبوله‌عودتمه وبوراجه‌ده بر‌بچق سنه صكره مابين همايونه دعوت اولنديغمه قدر كچن اون اوچ سنه‌يه قريب مدت‌ظرفنده ذات شاهانه‌يی كورمامش‌وقوعات‌ومعاملاتی‌يوليله‌تعقيبه‌وقت بوله‌مامش اولديغمدن خدمت صدارتك مسئوليتنی بالطبع درعهده ايده‌مز ايدم.فقط مجلس

وكلا مأموريتيله هيئته دخولم اوزرينه دولت ومملكته وسعيد پاشا حضرتلرينك تسهيل موفقيتنه على قدر الامكان خدمت ومعاونتدن حالى قالمديغمه وجداناً امينم .
مشار اليه سعيد پاشانك اصول مشروطيته مخالف كورديكى عريضهٔ خصوصيه‌م ايسه شواهد مدعادن بريدر؛ هر صاحب انصاف تسليمه مجبوردركه سعيد پاشا حضرتلرينك صدارت اخيره‌سى اقتحامى جسارت ومتانت حقيقيه ابرازينه توقف ايده‌جك پك مشكل برزمانه مصادفدر. حال بويله ايكن پاشاى مشار اليه مناسبتلى مناسبتسز نمايشلرك، مراجعتلرك تواليسندن جهت جهت متأثر وعادتا بحران عصبى‌يه دوچار اوله‌رق سرايجه ايشلره مداخله‌دن هنوز واز كچيله‌مديكى يولنده حسب الحالره دخى تنزل ايتدكلرندن ذات شاهانه‌يه مذكور عريضهٔ خصوصيه‌نك تقديمنى موافق حال كورمش وبو عريضه‌يه بالالتزام(اصول مشروطيتى قبول ايدن حكمداران اجرا آت واقعه‌لرينى افكار عموميه‌يه توفيق ايدرلر . شو حالده مادامكه دولت عليه‌لرنجه اصول مشروطيت قبول بيورلمشدر . دوائر حكومت سنيه‌جه تشكل ايدن هيئتلر قاعدهٔ اصليه‌سى اوزره ترتيب اولنه‌رق مأموريتلرك اهللرينه توديعى شو بحران سياسى‌يى سلامتله كچيرمك ايچون قانون اساسينك مقتضياتندن اولان اصلاحاتك پيدرپى واهل قيام طرفندن تكليفات وقوعندن اول موقع اجرايه وضعى هر حالده خلاف قانون مطالب وقوعنده رد اولنه بيلمك ايچون اداره‌جه قانون اساسينك ايجاباتندن بولنان تشكيلات وتنظيماتك باب عاليجه بالاستيذان اجراسى حقنده شمديدن اراده اصدارى) لزومنى مبين فقره‌لر درج ايتمش ايدمكه مقصد عاجزانه‌م اهميت حال وموقعى پادشاهه بركره دها اعلام ايله آرزوى عموميه‌يه وباب عاليدن وقوع بوله‌جق معروضاته مقدملرى كبى مخالفتده دوامك آرتق وقتى كچديكنى بيلديرمكدن وبو طريق ايله رئيس وكلا بولنان سعيد پاشا حضرتلرينك صلاحيت وقدرتنى تقويه‌يه غيرتدن بشقه برشى دكلدى . عريضهٔ مذكوره‌نك عرضنى متعاقب برصورتنى‌ده پاشاى مشار اليهه تقديم ايتمكلكم ايسه مقصددن كندوسنيده خبردار ايلمك وكيزلى برايش ظوتماماق ايستديكمه دليلدر .
سزاوار عبرت احوالدندركه سعيد پاشانك اصول مشروطيته مخالف كورديكى مار البيان عريضه ايله پادشاهه (افكار عموميه‌يه توفيق اجرا آت ، مأموريتلرك اهللرينه توديعى الحاصل قانون اساسينك تمامئ اجراسى) نصايحنده بولنديغم حالده « ايكنجى جلد قسم ثانى صحيفه ٤٥٧ » وكلانك برقسمندن مركب انجمنجه اصدار واعلانى يامضبطه عرض اولنان خط همايونك صورت ترتيب وتسويدندن

هيئت وكلا ، حتی مذكور انجمنده بولنمش اولان ذوات بيله خبردارايدلميه‌رك خط مذكور باب عالی‌يه وارداولمش وبونده قانون اساسينك يكرمی برنجی ماده‌سنده‌كی صراحته مغايراوله‌رق (عاشراً مقام‌مشيختده وحربيه‌وبحريه نظارتلرنده بولنه‌جق ذواتدن بشقه وكلايی صدر اعظم انتخاب وتصديقمزه عرض ايده‌جكی) فقره‌سنك كورلمسی اعتراضات ومهاجماتی صوك‌درجه‌يه وارديروب نهايت ديكر بعض اسبابه ضميمةً سعيد پاشانك استعفای اضطراريسنی استلزام ايلمشدر .

استعفايی متضمن عريضهٔ مشتركه دخی « ايكنجی جلدك قسم ثانيسنی صحيفه ٤٦٦ » غرابتده امثالندن كری قالميه‌جق وثائقدندر . حربيه وبحريه ناظرلرينك صدراعظم وشيخ‌الاسلام مثللو طوغريدن‌طوغری‌يه حكمدار ياخودوكلای‌سائره‌يه قياساً صدر اعظم طرفندن‌می انتخابی لازم كله‌جكی مسئله‌سنی برطرفه براقه‌لم ، فقط مادامكه عريضهٔ مشتركه‌نك مقدمه‌سنده مصرح بولنديغی اوزره حربيه وبحريه ناظرلرينك‌ده طرف صدارتدن انتخاب وعرضنه ذات شاهانه مساعده ايتمشدر ومادامكه افكار عموميه دخی اوجهتده متفق ايدی ؛ نيچون بوندن‌استفاده‌اولنميوبده عريضه‌نك آشاغيلرنده خنكاری تردده دوشوره‌جك يولده سرد افكار طريقی التزام ايدلمشدر ؟ بوجهت بالخاصه تدقيقه محتاجدر .

« ايكنجی‌جلدك قسم ثانيسی صحيفه ٤٧٢ » سعيد پاشا حضرتلری صدارتدن انفصالندن صكره حقنده بعض غزته‌لرك وقوعبولان نشرياتنی اولادمدن برينك تلقيناتنه و سرايك‌ده كندی خطالرينی بشقه‌لرينه عطف ايتمك مسلكندن منبعث اولان القاآتنه حمل ايله بوبابده طرف عاجزی‌يه يازديغی تذكره‌نك صورتنی نشر ايتمش اولوب سرايك القاآتنی بيله‌مز ايسه‌مده نزد عاجزانه‌مده حقيقةً بادیٔ تأسف اولان نشريات مذكوره‌ده بكا منسوب برينك مدخلنی اصلا ظن ايتمم .

عمومك معلومی اولديغی وجهله مدت مديده سكونی اختيار مجبوريتده قالان خلقك لسانی ، قلمی ، بردنبره آچيلوب كرك غزته وكرك رساله‌لرله ، افراد عليهنده‌كيلر شويله طورسون ، دولت مملكت حقنده بيله مضراتی جالب نيجه نشريات وتصاوير ميدان آلمش‌ودوائر متعلقه‌سنك تشبثات ممكنه‌سنه رغماً منعی ممكن اوله‌مامقده بولنمش ايدوكندن حتی أووقت مقام خلافت وسلطنتده بولنان خاقان

سابقه وصدر اعظم اولمقلغمله برابر بکا قارشی دخی بك چوق نشریات وقوعه کلدیکی هنوز اونودلمدیغندن مشار الیهك کندینه متعلق نشریاتده اوغلمك تشویقنی توهم ایتمسی نصل طوغری اوله‌بیلیر !

« ایکنجی جلد ـ قسم ثانی ۴۷۳ صحیفه »

مجلس عمومینك کشادی کونی مجلس اعیانه دخی عزیمت عاجزانه‌مده اعضای کرامی بعدالتحلیف سعید پاشا حضرتلرینه خطاباً (سز اولکی مجلس اعیانك تشکیلنده یمین‌ایتدیککزدن تکرارینه حاجت یوقدر) ووظیفهٔ ریاستی‌ایفامعناسنه اوله‌رق « ایشلره باقارسکز » دیمکلکم اوزرینه‌مشار الیهك (تکراریمین‌لازمکلیرسه ایفا ایدرم . فقط مجلس مبعوثانده وقوعبولان تحلیف اثناسنده اعضادن بعضلری یمینك ذات شاهانه قانون اساسی‌یه صادق قالدقجه شرطیله تقییدینی تکلیف ایتدکلرینی شمدی استخبار ایتدم. بنم فکرمده بو مرکزده‌در یعنی ذات شاهانه‌یه صداقت کندیلرینك قانون اساسی‌یه رعایت ایتملری شرطیله مشروطدر .) بیوردقلری ومجلسدن مفارقت عاجزانه‌مدن صکره اعضای کرام دخی بو فکره اشتراك ایتملریله تصحیح تحلیف صورتنده صدارته تلغراف کوندرلدیکی بیان اولنمقده ایسه‌ده مجلس اعیانه عزیمتله اعضای کرامی تحلیف ایتدیکم صره‌ده‌ریاسته کیم تعیین اوله‌جغنی اکلامغه متهالکانه برطورایله‌منتظر بولنان‌سعیدپاشاحضرتلرینه‌ده مجلس اعیان رئیس اولدلکنه کندولری تعیین بیورلدیغنی تبلیغ‌ایله‌برابر ذات‌عالیلری اولجه محلف بولندیغندن تکرارینه حاجت اولمدیغنی سویلمشدم .

مشارالیهك اوتوز اوچ سنه اول مجلس اعیانك تشکیلنده یمین ایتدیکنی کورمدیکمه وقانون اساسینك اعادهٔ مرعیتی اوزرینه خاقان سابقك حضورنده‌پاشای مشارالیه باشده اوله‌رق هیئتجه یمین‌ایتمش بولندیغمزه بناءً مشار الیهه تکریرقسمه حاجت اولمدیغی زمینده‌کی افادهم اوتوز اوچ سنه مقدمکی قسمه دکل ، وقوعنده حاضر بولندیغم یمین اخیره معطوف ایدی .

مجلس‌مبعوثانجه اعضانك حین تحلیفنده مبعوثاندن بعضیلری جانبندن سعید پاشانك بیانی طرزنده برشرط درمیان ایدیله‌رك سلطان عبدالحمیدك دخی تحلیفی تکلیفنده بولنلمش ایسه‌ده قانون اساسیده اویله بر قید وشرط اولمدیغی جوابنك

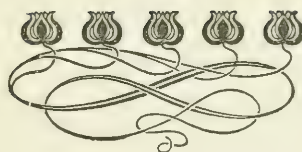
اعطاسیله ایشه حسن ختام ویروب مجلس اعیانه‌کچمش اولدیغمدن مجلس مبعوثانده‌کی تکلفی مشارالیه سعید پاشانك نصل اولوبده همان بالاستماع همده اعیان کرامك اجرای رسم تحلیفندن صکره بکا اویله بر تکلیف سردایتمش ومجلسك دها یوم افتتاحنده پادشاهله برمناقشه قپوسی آچمق ایستمش اولمسنه عقل ایردیره‌مز. مجلسدن مفارقت عاجزانه‌مدن صکره مبعوثاندن بعضیلرینك تکلیفی اکلاشیلوب هیئت اعیانجه‌ده اویله بر مباحثه وقوعی جائز ایسه‌ده تصحیح تحلیفه دائر صدارته تلغراف ورودینه مطالع اولمدی.

بالاده اعیان ریاستی بحثی کچمش اولمسی مناسبتیله سوزی بر آز دها اوزاتمقلغمه اغماض اولنور امیدنده‌یم. اعلان مشروطیتدن صکره مسند صدارتده بولندیغم زمان مبعوثان واعیانك انتخاباتی ختام بوله‌رق مجلس عمومینك کشادینه صره کلدکده چونکه اعیان رئیسنك انتخاب وتعیینی پادشاهك اراده‌سنه منوط ایدوکندن ذات شاهانه بوریاسته اعیاندن حربیه ناظر اسبق عمر رشدی پاشا حضرتلرینك تعیینی تصور وامر ایتمشدی.

حالبوکه سعید پاشاحضرتلری‌کبی امور دیده برصدر اعظم معزولی طورورکن بوکا عدم دلالت عاجزانه‌م وفاسزلغه حمل اولنه‌جغی ملاحظه‌سنه بناءً مشارالیه سعید پاشانك مأموریتی خصوصنه صرف مساعی اولندیغی حالده خاقان سابق، بونجه لطف واحسانه مظهر اولان مشارالیه سعید پاشانك اصول اداره تبدل ایدر ایتمز تبریهٔ نفس ایچون کندی علیهنه دوندیکنی بیان واظهار اغبرار ایله رأیندن نکول ایتمیوردی.

مع هذا مقصده موفقیت امیدیله ایش ممکن مرتبه تعلیق اولنه‌رق کرچه مجلس اعیانه رئیس تنسیب وتعیینی حقوق شاهانه‌دن وعمر رشدی پاشا حضرتلرینك‌ده ریاسته اهلیتی مسلم ایسه‌ده ریاست اولانك ملکیه‌دن بر ذاته واکرملتزم ایسه ریاست ثانیه‌نك ارکان عسکریه‌دن مناسبته تفویضی ایجاب مصلحته موافق اوله‌جغی زمیننده تلقینات ایله سلطان عبدالحمیدك اقناعی قرنادن امین بکك رویته حواله اولندیغندن مشارالیهك همتی ومابین همایون باشکاتبی جواد بکك انضمام معاونتی ایله عرض عاجزی قرین قبول اولوب بوخصوص ایچون سرایه عزیمتمده مجلس اعیان رئیس اوللکنه مشارالیه سعید پاشانك تعیینه ارادهٔ سنیه تعلق ایتدیکی باش کتابتدن تبلیغ قلنمقله موجبنجه ایجابی اجرا ولنمشدی.

سعيد پاشا حضرتلرينك خاطراتنده منظورم اوله‌بيلان بكا عائد مسائل حقنده ويرمش اولديغم ايضاحات تبيين حقيقته كافى اولوب كرچه مشاراليه حضرتلرينك طبع خود پسندئ عاليلرى اعتراف قصوره مانع اولسه‌ده نه‌چاره‌كه حقيقت حال اومركزده اولديغنى ارباب دقت تسليم ايدرلر اعتقادنده‌يم .

قسم ثانی

غزته‌لرله وقوعبولان نشریاته جواب

مجلس اعیان رئیسی سعید پاشا حضرتلری رنین وبالاخره نام اصلیسنی آلان طنین غزته‌لریله خاطرات عاجزانه‌مه قارشی بر طاقم مقالات متسلسله نشرایتدکاری کورلدی. دها مقدمه‌سنده حقسزلقله سوزه کیریشیلوب کویا معروضات شفاهیه وخصوصیه ایله کندیلرینك مسلکنی تنقید ایتمك ملتزم بولندیغندن وبوبابده‌کی قناعتلرینك اسبابندن بحث ایدلمشدر .

هرنه‌قدر معلومی اعلام قبیلندن ایسه‌ده شوراسنی خاصةً ایضاح ایلرمکه بن شونك بونك مسلکنی ، حالنی تنقید وتزییف ایلمکی کندیسی ایچون بر نوع ذوق عد ایدنلردن دکلم .

مشار الیه سعید پاشا اعلان مشروطیتدن صکره بعض مسائلدن ادعای برائت وبشقه‌لرینه اسناد قصور وتهمت یولنده اوراق حوادثله نشریاته تصدی ایلامش اولسه وشو میانده بکا متعلق جهتلر دخی بولنمسه خاطراتمك برقسمنی بیله موقع انتشاره قویمیوب مجرد تاریخه خدمت ایچون کلیاتیله برابر زمان مناسبه براقیرایدم. خاطراتمك قسم منتشرنده سعید پاشا حضرتلرینی کوجندیره‌جك بعض نقطه‌لر بولنه بیلیر . نه چاره‌که بونلر وقتیله احوال ووقوعاتك ایجاباتنه کوره یازلمش ماده‌لر اولوب بلا تفسیر وتحریف خاطراته کچیرلمشدر .

یاسعید پاشا حضرتلرینك خاطرات عنوانی حائز مجلدات جسیمه‌سنه نه‌دیه‌لمکه مناسبتسز دیدی قودیلردن و حال زمان حاضره کوره تصور اولنمش حکایه‌لردن صرف نظرله باشدن آشاغی مندرجاتنده مشار الیه هردرلو خطالردن بالتبری کافهٔ حسناتی نفسنه حصر وسیئاتی حکمدار ایله اسلاف واخلافنه ورفقاسنه عزو ایلمك املنی التزام وتعقیب ایتمشدر . هله حق عاجزانمده‌کی معروضات وتصویراتی صحیفه‌لر طولدیره‌جق درجه‌ده‌در . شوحالده تصحیح ذهاب ایله متشکراولمق حقی هانکی

جهته توجه ایتمك لازمکله‌جکنی ارباب مطالعه‌نك تقدیرینه ترك ایله سعید پاشا حضرتلرینك جوابلرینی تدقیقه باشلایه‌لم .

مشارالیه رنینك ١٠ تموز ٣٢٧ تاریخلی نسخه‌سیله باشلایان ایضاحاتنده شرقی روم ایلی ایله بلغارستانك برلشدیرلمسی ایچون وقوع بولان حرکات واجرا آتدن باب عالینك کویاخبردار بولندیغنی اثباته مدار اولمق اوزره (اولا) اوچیوزبرسنه‌سی ایلولندن اول بلغارستانده عددلری غایت قلیل ارباب اختلال ایکی ایالتك اتحادی یولنده بعض تشبثاتده بولنملری، اوزرینه روسیه حکومتنه بالمراجعه حکومت مشار الیها ایکی ایالتك اجتماعی آرزوسنه قطعیاً مخالف اولدیغنی قونسلوسلری وساطتیله شهرك هرطرفنده مطبوع بیاننامه‌لر تعلیقیله اعلان ایتدیردیکندن بحث بیورلمشدر.

طوغریسی بو تدبیری اوقویانلرجه ، بلغارستان ایله شرقی روم ایلینك صاحبی روسیه ایمش‌ده آکا یازیله‌جق اعلاننامه‌لر تعلیقی اجرا آتیله اکتفا اولنمش، بولنده حصولی طبیعی اولان ذهابه‌محل قالمامق ایچون دهانره‌لره نه‌یولده تبلیغات وتشبثاتده بولندیغی دخی تصریح ایدلسه مناسب اولور . بن باب عالی قیودنده بوکا دائر آثار کوره‌مدم ، سعید پاشا حضرتلرینك دولتخانه‌لری سجلاتنده وارسه بیلنه‌مز .

(ثانیا) روسیه سفیرینك وقعه حقنده آلدیغی تلغرافدن خاقان‌سابقه معلومات ویرمسی استبعاد اولنه‌مز جمله‌سیله بوبابده‌کی قولی‌ضمناً تصدیق ایله برابر فقط باب عالی وقعه‌یی روسیه سفیرینك خبری اوزرینه دکل دها اول حالی استقصاء ایدرك مقام سلطنته بیلدیرمشدر دینلدکدن صکره‌اوچ قطعه تذکرهٔ خصوصیه‌صورتی‌درج اولنیورکه هپسی ٩ ذی‌الحجه ٣٠٢ تاریخیله مورخ یعنی یوم عرفه‌یه مصادفدر .

بونلرك برنجیسنده « هوجه بك طریقیله غاوریل پاشادن وخارجیه‌نظارتجه‌نهاد پاشادن صورلمغله جواب کلنجه‌عرض اولنه‌جغی وسفارتلردن سؤال کیفیت دردست بولندیغی » ایکنجیسنده « سفارتلردن لاجل السؤال بیوکدره‌یه کوندریلان تحریرات خارجیه کاتبنك عودتنده آلنه‌جق معلوماتك کذلك عرضنه مسارعت ایدیله‌جکی ونهاد پاشایه چکیلان تلغرافك جوابی تعجیل اولنوب صوفیه‌دن آلنه‌جق خبرلرك بیلدیرلمسی ضمننده بکرش سفارت سنیه‌سنه تلغراف چکلدیکی » اوچنجی تذکرهٔ

خصوصیه‌ده‌دخی «هنوز برطرفدن جوب آلنه‌مامش‌ایسه‌ده نهاد پاشادن رأساً کلان ایکی قطعه تلغرافك مآللرینه نظراً احوال واقعه هیئت وکلاجه مذاکره‌یه محتاج کورندیکندن ولدی الحاجه عساکر عثمانیه‌یی جلبه روم ایلیٔ شرقی والیسنك حقی اوله‌جغنه دائر برلین عهدنامه‌سنك اون آلتنجی ماده‌سندن بحثله برابر والی طرفندن اویله برطلب واقع واستشعاراتك جوابی وارداولمیوب نهایت پاشانك اشعاراتنده غاوریل پاشانك اسقاطی مروی اولدیغی مندرج بولندیغندن ایرتسی کونه قدر دها سائر معلومات آلنورسه آنلرکده علاوه‌سیله نه یاپلق ایجاب ایره‌جکنك بعدالمعاینه مجلس وکلاجه تدقیق ومذاکره‌سی ایجاب حالدن کورندیکی » عرض اولنمشدر .

سعیدپاشا حضرتلری مذکور تذاکر خصوصیه‌یی متعاقب طرف سرعسکری‌یه ویریلان امرك و ادرنه، سلانیك، مناستر و قوصوه ولایتلرینه یازیلان تلغرافلرك صورتلرینی علاوه ایتمشلردرکه بونلرده عین تاریخی حاوی وروم ایلیٔ شرقیده قاریشقلق وقوعی روایتی اوزرینه جلب انظار دقتی واجرای تحقیقات اولنمسی توصیه‌سنی متضمندر .

ایمدی مطالعه ایدنلر طوغریسنی سویلسون. بن خاطراتمده ادرنه ولایتی جوارنده وقوعبولان بونجه حرکات واجرآتدن باب عالینك بی‌خبر اولدیغنی یازدم . خلاصه‌لری بالاده محرر تذکره و تلغرافلر عجبا بومدعایی ابطاله یاخود تأییده‌می دلالت ایدر ؟ اخبارات خارجیه اوزرینه صوفیه‌ده‌کی قومیسرمزدن مع‌التأسف هوجه‌بك طریقیله استعلام حال وبکرش سفارت سنیه‌سیله بیوکدره‌ده‌کی سفارت اجنبیه‌دن استحصال معلومات مجبوریتنده قالان باب عالینك ظهور حادثه‌یه قدردرین بر غفلت وعدم وقوف ایچنده بولنمش اولدیغنی انکاره مجال وارمیدر . مذکور تذکره وتلغرافلر آره‌سنده غاوریل پاشادن مرسل بر تلغرافك صورتی‌دخی‌مندرج اولوب تاریخی وقعه‌دن ایکی کون‌اول‌انه مصادف وپاینچه نامنده برشخصك سوءنیاتنه قارشی محافظهٔ‌اسایش‌ایچون تدابیر لازمه‌نك‌اتخاذ اولندیغندن‌باحث اولان‌بوتلغرافك نشری غاوریل پاشانك‌ده باب عالینك وقوفسزلغنه اشتراکنی ارائه مقصدینه مبتنی ایسه بوکا بردیه‌جك بولنه‌مز .

سعید پاشا حضرتلری خاقان‌سابقك صلات‌عیده چیقارکن کندوسنه‌اظهارحدت ایتمدیکنی ، بالعکس‌جامعدن سرایه عودت‌ومجلس وکلاده‌مذاکرهٔ مصلحت‌اولنجه‌یه

قدر سوق عسکر فکرندن فراغتی وتعبیر آخرله خاقان سابقك فکرینه تبعیتی ایچون کندوسنه پك نوازشکارانه معامله‌لر ایتمش اولدیغی یازیبورسه‌ده اوقاف ناظری صفتیله علی العاده قرب شاهانه‌ده بولندیغمدن خاطراتمده بیان ایلدیکم وجهله خاقان سابقك صدر اعظمه اظهار حدت ایتدیکنه وقوفم طبیعیدر .

سعید پاشانك مابین همایون باشکتابتنه کوندروب صورتی عیناً رنین غزته‌سنده وخلاصهٔ مألی بالاده مندرج صوڭ تذکرهٔ خصوصیه‌سنك نهایتنده کی « یارینه قدر دها سائر معلومات استحصال اولنور ایسه آنلرك دخی علاوه‌سیله نه یاپلق ایجاب ایده‌جکنك بعدالمعایده مجلس وکلاجه تدقیق و مذاکره‌سی ایجاب حالدن کورونمکله عرضی متمنادر افندم» جمله‌سنك دلالت قطعیه‌سیله دخی ثابت اولدیغی وجهله جامعدن سرایه عودته قدر، نه‌یاپلق ایجاب ایده‌جکی تدقیق اولنمامش هله سوق عسکر بحثی قاله بیله آلنمامش ایکن خاقان سابقك جامعدن سرایه عودت ومجلس وکلاده مذاکرهٔ مصلحت اولنجه‌یه دکین سعید پاشایی هنوز اورته‌یه قونلمیان سوق عسکر فکرندن فراغت ایتدیرمك اوزره پك نوازشکارانه معامله‌لر ایتمش اولمسنه احتمال ویرمك معقول اوله‌مز .

سعید پاشا حضرتلرینك تدبیر عسکری بحثنده کویا سرایده محبوسیتی وقوعنه قدر مصر اولدیغنه فون درغولتس پاشایی اشهاد ایتمسنه کلنجه واقعا فون در غولتس پاشانك فضائلی نزد عاجزانه‌مده دخی مسلم و معترفدر ، آنجق مشارالیه کشف و کرامت صاحبیمیدرکه اکر سعید پاشا سویله‌مامش ایسه کندولکندن خاطراتنه اویله بر قید کچیرمش اولسون .

هرنه ایسه بایرام نمازینك ورسم معایده‌نك ادا وایفاسنی متعاقب مابین دائره‌سنه کلنه‌رك وکلا اوطه‌سنده عقد مجلس اولندیغنده او وقته قدر اجراسنه امکان بولنه بیلان تحقیقات و بلغارلر جانبندن جسر مصطفی پاشا دینامیت ایله بالتخریب روم ایلیٔ شرقی ایله ادرنه بیننده مورداتك کلیاً قطع اولندیغنه دائر بایرام کیجه‌سی آلنان معلومات آرتق وقعه‌نك صحتنده شبهه براقمامسیله بوندن جمله‌مز پك زیاده متأثر اوله‌رق روم ایلیٔ شرقی‌یه قوهٔ عسکریه سوقیله عصیان ایدن بلغارلرك تأدیبی یولنده مباحثات جریان ایتمکه باشلامش ایدی .

سعید پاشا حضرتلری ایسه کرك عتاب شاهانه‌دن کرك مدت ماضیه‌ده برلین

معاهده‌سی ١) موجبنجه ایالتك حدودینه استحکاملر انشاسی وعسکر اقامه‌سیله اسباب محافظه‌نك استکمالی وسائره کبی عهدهٔ حکومته مترتب وظائف مهمه‌نك ایفاسی خصوصنده باب عالیجه غفلت ایدلمش اولمسی مسئولیتندن متأثراً ومهوتاً دوشو - نمکده ایکن حسن فهمی پاشا بر نطق ایرادیله حکومت سنیه بومثللو تجاوزاتی سکوت ایله کچشدیره‌جك اولورسه ممالك دولت علیه‌نك برر برر الدن کیده‌جکنی درمیان ایلدیکندن اساساً حدث شاهانه‌یه واقف اولان اعضای عسکریه همان عسکر سوقی لزومنی تصدیق وجهت ملکیه‌یه منسوب وکلا دخی او رأیی تصویب ایدرك سوز بکا دوشنجه ادرنه‌ده موجودیتی سؤال عاجزانهم اوزرینه سرعسکر پاشانك افادهٔ جوابیه‌سندن آ کلاشیلان یدی بیك عسکرله هردرلو احتماله قارشی تهیئاتده بولنان بلغارلرله نتیجه‌سی مجهول بر محاربه‌یه کیریشمك موافق حکمت اولمیه‌جغندن وچونکه باب عالینك بوبابده اتخاذایده‌جکی قراری واسباب موجبه‌سنی استانبولده‌کی سفرای اجنبیه‌یه بیلدیرمسی برلین معاهده‌سی اقتضاسندن ایدوکندن تهیئات عسکریه‌یه مبادرت اولنمقله برابر دول معظمه‌یه‌ده بالمراجعه استاتوقونك اعاده‌سنه تشبث اولنمسنی بیان ایلشدم . بو صورتله بن مخالف رأیده بولندیغم کبی ذهنی پاشا حضرتلری دخی رأی عاجزی‌یه اشتراك ایدوب سعید پاشا ایسه اکثریته التحاق ایلمسیله یازدیغی مضبطه مسوده‌سنی برموجب اراده خنکاره کوندرمش ایدی .

حال بومرکزده یعنی ١٠ تموز سنه ٣٢٧ تاریخلی رنین غزته‌سنك اوچنجی صحیفه‌سی برنجی ستوننك نهایتنده (کامل پاشا ایله اسمی آتیده مشار الیهك خاطراتنك عبارهٔ عینه‌سی صره‌سنده درج اولنه‌جق بر ذات مستثنا اولمق اوزره

---

١) برلین معاهده نامه‌سی . ماده ١٥ ـ ذات حضرت پادشاهینك بوایالتك براً وبحراً حدودینی بوحدود اوزرنده استحکاملر انشا وعسکر اقامه‌ایدرك مدافعه اسبابنی استحصاله حق اوله‌جقدر . روم ایلیٔ شرقیده انتظام داخلی محلی ملیس عسکری طرفندن مظاهرت اولنور بربرلو ژاندارمه معرفتیله محافظه اولنه‌جقدر . ضابطانی طرف شاهانه‌دن تعیین اولنه‌جق اولان بو ایکی صنف عسکرك ترکیبنده محلنه کوره اهالینك منسوب اولدیغی مذهبه اعتبار اولنه‌جقدر . ذات حضرت پادشاهی حدودك محافظه‌سنده باشی بوزوق وچرکس کبی غیر منتظم عسکر استخدام ایتممککی تعهد ایدر . بو خدمتی ادا ایده‌جك عساکر منتظمه هیچ بر حالده اهالینك اونده اوطورمیه‌جق وداخل ایالتدن کچرکن اوراده اقامت ایلمیه‌جکدر .

ماده ١٦ — ایالتك امنیت داخلیه وخارجیه‌سی تهدید اولندیغی تقدیرده عساکر عثمانیه‌یی جلبه والینك حق اوله‌جق وشو ملحوظ اولان حالك وقوعنده باب عالی اولبابده ویریلان قراری واسباب موجبه‌سنی استانبولده‌کی سفرای اجنبیه‌یه بیلدیره‌جکدر .

واقعا سائر وکلا کاملاً عسکر سوقنده اتحاد ایتمشلردی) جمله‌سیله بنم وذهنی پاشانك مخالف رأیده بولندیغمز سعید پاشا حضرتلرینك تحت اعترافنده ایکن مشار الیهك خاطراتده بوندن بحث ایتمامسی ، بالعکس مذکور خاطراتده تختیم وتقدیم قلنمش طرزنده صورتی نشر اولنان مضبطهٔ مبحوث عنهاده (همان عسکر سوقی تدبیرینك ترجیحنده اتفاق آرا حاصل اولمشدر) دنیلمسی نه یولده تفسیر اولنه‌بیلور ؟

برده (رنین نومرو ٢٧ صحیفه ١ ستون ٤) خاطراتمده‌کی افاداتدن « وسائط سیاسیه ایله استاتوقونك اعاده‌سنه تشبث اولنمسی موافق مصلحت اوله‌جغی رأینده ایدم. » جمله‌سی اصول مناظره ایجابنجه سند اتخاذ اولنمغه شایاندر بیورلدقدن صکره بوکبی احوالده وسائط سیاسیه وسائط عسکریه ایله مترافق اولمدقجه نتایج اکثرا و اغلباً مطلبك خلافنه ظهور ایدر یولنده ملاحظات حکیمانه‌یه کیریشلمسی سعید پاشا حضرتلرینك بشه‌لرینك احوال واقوالنه متعلق حقایقی آرزوسنه توفیقاً تغییر وتصویر غیرتندن بردرلو واز کچه‌مدیکنی کوستره‌جك وخاصةً سند اتخاذ اولنه‌جق خصوصاتدندر . بونك برهان علنیسی‌ده افاداتم « تهیئات عسکریه‌یه مبادرت اولنمقله برابر دول معظمه ایله بالمخابره وسائط سیاسیه ایله استاتوقونك اعاده‌سنه تشبث اولنمسی » مرکزنده بولندیغی حالده پاشای مشار الیهك افادات مبسوطه‌نك برنجی جمله‌سنی بالالتزام حذف ایدرك یالکز ایکنجیسنی سند اتخاذ ایتلك صورتیله ابراز هنره قالقشمسیدر .

سعید پاشا حضرتلری اثنای وقعه‌ده موجود عساکرك مقدارینی تعیین صددنده تابمحل بر اصول مناظره یوروته‌رك اوزمان دولتك سلاح آلتنده‌کی قوتی ایکی یوز بیك راده‌سنده اولدیغنی تبیین ایدییور . واقعا بو مقدار معترض فیه دکلدر . آنجق ارضروم ، بغداد ، سوریه ، حجاز ویمن ولایتلریله سائر اوزاق محللرده یعنی‌دردنجی ، بشنجی ، آلتنجی ویدنجی اردولر داخلنده بولنان عساکرك درحال روم ایلیٔ شرقی‌یه سوقی مقتضی قوته نه‌امدادی اوله‌بیلور؟ لازم اولان قوت ایکنجی اردو دائره‌سنده‌کی ردیفلرك سلاح آلتنه آلنمسیله حاصل اوله‌جق ایدی. نته‌کیم بالاخره اویله‌ده اولدی. الحاصل هرنصلسه بروقعه‌در ظهوره کلمش وبلغارستانله روم ایلیٔ شرقی عصیان حالنه کیردکاری اکلاشلمش اولمسیله مسئله‌نك حلی برقوهٔ جزئیه ایله درحال بونلرك اوزرلرینه وارمق یاخود برطرفدن اکمال تهیئاته غیرت دیکر جهتدنده

وسائط سیاسیه‌یه مراجعت اولنمق شقلرینه انحصار ایلدیکندن اجتهادعاجزانه‌مجه بن شق ثانینك ترجیحنی قاعدهٔ حزم‌واحتیاطه موافق کوره‌رك اورأیده‌بولندم . هیئت سابقه‌دن ریاست عاجزانمده متشکل هیئته انتقال ایدن ذوات دخی فکرلرینه سکون کلمسی اوزرینه ایشی دها اطرافلی دوشونمکه وقت بولوب رأی عاجزانه‌مه التحاق ایلدیلر .

وقعه‌دن برقاچ کون صکره فلبه‌دن کلان جماعت اسـلامیه ناظری جمال‌الدین افندینك پرنس دوبا تمبرغ فلبه‌یه کیتدیکنده یاننده عسکربولنمدیغنه‌دائر شیخ‌الاسلام افندی‌یه برتقریر ویردیکیو (سعید پاشانك) ظننه کوره شیخ‌الاسلامك‌او تقریری بکا کوندردیکی جملهٔ بیاناتدن ایسه‌ده بن‌اویله تقریرکورمدم . برنجی‌جلدخاطراتنك ۲۲۷ نجی صحیفه‌سنده ایسه بوجمال‌الدین افندی حکایه‌سی (روم ایلی جماعت اسلا- میه‌سی ناظری جمال أفندینك خلفم کامل‌پاشاایله مقام مشیخته ارسال وبر صورتنی دخی استانبوله عودتمدن صکره‌بکا اعطاایتدیکی ۱٤ تشرین اول سنه ۳۰۱ تاریخلی تقریر مفصل) صورتنده محرردر. بوافاده‌لرك هانکیسنه ایناناملی؟ مع‌هذا بوتقریری تذکاردن مقصد اثنای وقعه‌ده بلغارستانده‌کی عسـکر قلتی ایما ایسه نصل اولورکه آز مدت صکره ینه او پرنس مکمل براردو ایله صربسـتانه کیدوب اولجه وار قوتیله محاربه‌یه حاضرلانمش اولان صرب دولتنك اردوسنی مغلوب ایده‌بیلمشدر .

سعید پاشانك بوصره‌ده ینه‌مناسبت دوشوره‌رك خاقان سابقدن معاتبه‌دكل لعله مجامله‌کارانه معامله کوردیکنه وکندوزعمنجه اسـبابنه متدائر تکرار ایلدیکی افاداتك جوابنی اولجه یازمش اولمغـله برابر ینه دییه‌جکمکه خنکارك هنوز جامعده ایکن وقعه‌دن متأثراً اظهار حدت ایلدیکی برقاچ دقیقه‌لق مدت‌ظرفنده ، بالاخره‌سرایه عودتله مجلس وکلانك انعقادندن صکره میدانه چیقان ، عسکرسوقی ویاعدم‌سوقی ماده‌سنی مباحثه‌یه ودرجهٔ جسـارت ومتانتی معلوم‌عالم‌اولان پاشـای مشار الیهك مداخلهٔ عسکریه‌دن صرف‌نظراولنمسی فکرینه کویاشدیداً مخالفت ایدوب‌پادشاهك‌ده مشار الیهی بوندن فراغت ایتدیرمك املیله مجامله کارانه معامله‌ده بولنمسـنه امکان متصورمیدر ؟

خاقان سابقك یوم عیدده مجلس‌وکلانك اجتماعنه مخالف ومخالفتده‌مصراولدیغی حالده کویا سوق عسکرده تأخر وقوعبولمامق ایچون سعید پاشـانك ابرام والحاحی اوزرینه مجلسك انعقاد ایلدیکی فقره‌سی دخی واقعه مطابق دکلدر .

سعید پاشا حضرتلری خاطراتنه مجلس وکلانك نتیجهٔ مذاکراتنی حاوی قلمه آلنان مضبطه مسوده‌سنك حضوره عرض اولندیغنه دائر ادنا بر قید دوشورما‌مشکن ایضاحات اخیره‌سنده بر آز انصافه کله‌رك بوجهتی اولسون بعدالاعتراف فقط مسوده‌نك مجلسده اوقوندیغنی تکرار وخاقان سابقك بعض ارادات ایله ایکیشر دفعه باش کاتبی وحاجی محمود افندی‌یی ۱) مجلسه کوندردیکنی ، تکرار مذاکرات جریاننده صکره کویا مجلس حضورنده کندینك (سعید پاشانك) دیکته ایله یازدیردیغی مضبطه مسوده‌سنك مبیضی خاقان سابقه کوندرلمش ایسه‌ده مشار الیهك نزدنده آلیقویوب ارکیجه‌لك مجلسك طاغلمسنه امر ویردیکنی ، کویا بیرامك ایکنجی کونی دفعهٔ ثانیه اوله‌رق قلمه آلنوت خاقان سابقه قبول ایتدیریلان مضبطه‌دده اوچ شق اوزرینه بیان اولنان فقره‌لرك تعیین ایتدیکی خط حرکت اساساً حرکت عسکریه اولوب تبدل ایتمامك لازم کلیرکن هیئتك تبدلی ایله مسلك موضوع تحول ایلدیکنی ، بیرامك بشنجی کونی کندیسنك (سعیدپاشانك) سرایه جلبیله محبوسیتی وقوعبولدیغنی اشعار ایدییور .

سعید پاشا حضرتلری خاقان سابقك مداخلهٔ عسکریه‌یه مخالفتنی بر مقصد مخصوصه تبعاً فریاد ایدرجه‌سنه اعلان ایلیوب طورورکن کندی افاده‌سنه کوره اساسی « حرکت عسکریه » تشکیل ایدن مضبطهٔ ثانیه خنکاره قبول ایتدیرلمش اولسه آرتق آره‌ده بر کونا اختلاف قالمامق ومشار الیهك کویا تعیین ایتدیکی خط حرکت دائره‌سنده ادارهٔ اموره دوام ایدوب سرایده محبوسیت مخیله‌سی کبی حاللر وقوع بولمامق لازم کلزمی ایدی ؟

مشار الیهك خاطراتنه جوابمده‌ده قسماً بیان ایلدیکم وجهله روم ایلیٔ شرقی‌یه عسکر کوندریلمه‌مسی اساسی سعید پاشا حضرتلری بالذات وضع ایتمشدر . چونکه سفرانك افکارینی برای استکناه بیوکدره‌یه کوندردیکی تحریرات خارجیه کاتبنك ویردیکی ورقه‌یه نظراً « خاطرات جلد ۱ صحیفه ۲۳۰ » (سفرا ایله وقوع بولان ملاقاتده روسیه ایلچیسنك بیان وحکایه اولنان افاداتنك خلاصه‌سی ایاستفانوس معاهده‌سنی یاپانلر برلین عهدنامه‌سنی تنظیم وامضا ایدنلردن زیاده احوال شرقیه‌یه واقف اولدقلری وشرقی روم ایلینك بلغارستاندن آیرلمق احتمالی اولمدیغی جهتیله

۱) کرك اووقتکی باش کاتبك کرك حاجی محمود افندینك بر حیات اولمیوب الیوم اشهادلری ممکن اوله‌میه‌جغنه قارئین البته دقت ایدرلر .

اهالینك آرزوسنه مبنی پرنس قابه‌یه کیدرك ایش اولمش بتمش حکمنده بولندیغی و دولت علیه بوکا سلاح ایله مداخله ایده‌جك اولورسه قارشوسنده یالکز روسیه دولتنی دکل اسمنی سویله‌مك ایستمدیکی بعض دولتلرك دخی کورینه‌جکی زمیننده اولدیغی کبی آوستریا سفیری دخی بو یولده ادارهٔ لسان و آلمانیا سفیری وقوعات مذکوره‌یه اظهار تعجبله عدم معلومات بیان ایتمش و انکلتره ایلچیسی دخی روسیه سفیرندن بویله بر وقعه ایشتمش اولدیغنی بیان ایله بلغارستانك اشبو تشبثات عسکریه‌سنده روسیه ضابطلرینك نه حرکتده بولنه‌جقلری سؤال ایدلسه مناسب اوله‌جغنی افاده ایلمش اولدیغی آکلاشلمشدر) سوزلرینی عرض ایله کندیسی قدر وهم و وسوسه‌یه مغلوب اولان سلطان عبدالحمیدی آرتق وقتاً من‌الاوقات رفع وتعدیلی قابل اوله‌میه‌جق درجه‌ده تهدید وتوحیش ایلمشدر .

سعید پاشانك خاطراتنه کوره قلبه وقعه‌سنك اوچنجی کونی روسیه خارجیه نظارتندن سفارتنه بالورود سفارت مستشاری طرفندن کندوسنه (سعید پاشایه) قرائت اولنان تلغرافنامه‌ده ایمپراطور حضرتلرینك وقعه‌یی تقبیح ایله بو حرکاتی ترویج ایتمیه‌جکلری و بوکا عدم اشتراك ایچون روسیه ضابطلرینه امر ویردکلری محرر ایدیسه پاشای مشار الیهك بو تلغراف مآلنه کلیاً مباین اوله‌رق بیوکدره‌دن آلدیغی خبرلری بلاتحقیق و تمیز عرض ایله خنکارك توحشنه سببیت ویرمش اولمسی جای بحثدر . ارباب دقت وبصیرتك رأی وقولنجه سعید پاشا حضرتلرینك بو مسئله‌ده التزام ایلدیکی مسلك ایشك وخامتنی کوره‌رك خاقان سابقك وهم وتلاشنی اوخشایه‌جق مقدمات موحشه ایله سوق عسکر ماده‌سنی امکانسز بر حاله کتیردکدن صکره کویا کندوسنی عسکر سوقی طرفنده کوستروب خلفنه دور مسئولیت ایچون اختیار عزلت طریقنی تأمین ایلك . بالاخره فرصت ظهورنده حکمدار ایله بتم مخالفتمزدن طولایی عدم موفقیتنی و معزولیت ومحبوسیتنی اشاعه ایله انظار عوامده برائت قزانه بیلمك مقصد منفردینه مستندر . پاشای مشار الیه حق عاجزانه‌مده نه‌دیرسه دیسون جوابی آلور و اصحاب انصاف عندنده حق ایله باطل یك اعلا تمیز اولنورسه‌ده مشار الیهك کندینی انواع نعم والطافنه مستغرق ایدن خاقان سابقك حسب‌القدر اختلاطدن ممنوعیتنی و مدافعه‌یه بالطبع عدم اقتدارینی فرصت اتخاذایله کندی مسئولیتنی آکا بالتحمیل فصل ومذمته کیریشمسی شعار انسانیته موافقمیدر ؟

بلغارلر حکومتی صرب حکومتنه اعلان حرب ایتدیکنده شرقی روم ایلی‌نی تخلیه ایلدیکنی ودولتك سوق عسکرله ملکنه صحابت ایتمسنی تلغرافله بکابیلدیردیکی جمله حکایاتدن ایسه‌ده بو مآلده بر تلغراف وارد اولمیوب بالعکس او اثناده کلان تلغرافنامه‌لرده پرنسك صرب محاربه‌سندن عودتنده روم ایلیٔ شرقی مسئله‌سنی حقوق شاهانه‌یه توفیقاً حل و تسویه ایده‌جکی تأميناتی مندرج ایدی . کیفیت وقوعی آتیاً تاریخده کوریله‌جك اولان بلغار و صرب محاربه‌سی هنکامنده روم ایلیٔ شرقی‌یه عسکر سوقنك هیئت وکلاجه تذکر و عرض ایدلمش اولدیغی خاطراتمده مقیددر . آنجق خاقان سابقك ، کرك سعید پاشانك اولجه بیوکدره‌دن آلوب عرض ایتدیکی دهشت انکیز خبرلرك تأثیری تحتنده بولنمسندن، کرك پرنس دوباتمبرغك تأمینات مبسوطه‌سنه علاوةً روسیه سفیرینك دخی مجلوبی اولان یوسف رضا پاشا وساطتیله خنکاره تسلیت آمیز معروضاتدن خالی قالمامسندن طولایی سلطان عبدالحمید وسائط صلحیه‌یی سوق عسکره ترجیح تدبیرندن دونمیوب او صرهده بعض الجاآت سیاسیه‌ده انضمام ایتمکله هیئت وکلاجه اصراره و بناءً علی ذلك رئیس وکلا جانبندن یعنی طرف عاجزانه‌مدن دخی عرض استیفایه لزوم کوریله‌مامش ومصر مسئله‌سنك اولیاننده سعید پاشانك لعلةٍ بر مدت موقته ایچون عبدالرحمن پاشا حضرتلرینه سلف وخلف اولدیغی مثللو استعفای عاجزانه‌م وقوعیله بکا دخی خلف اولمسی خصوصنده‌کی آرزوسی مع التأسف یرینی بوله‌مامشدر .

روم ایلیٔ شرقی مسئله‌سی اوزرینه حکومتجه برطرفدن ترتیبات عسکریه‌نك اکمالنه سعی و اهتمام دیکرجهتدن صلحاً تسویهٔ مسلحت تدابیرندن اوله‌رق بلغارلره نصیحت ایچون مأمورین مخصوصه اعزام اولنمش ایدی. او وقته قدر اوچ ایمپراطور بیننده‌کی اتفاق مؤخراً منحل اولوب روسیه‌نك پولتیقه‌سنه رغماً آلمانیا ، آوستریا و ایتالیا دولتلری آره‌سنده یکی بر اتفاق مثلث منعقد اولمسنه و انکلتره دولتیده بو صورتی مسلك سیاسیسنه موافق کورمسنه بناءً مسئله‌ده باب عالی‌یه مظاهر بولنان بو درت دولت روسیه پولتیقه‌سنه عدم امنیتله روسیه‌نك بلغارستانده ضایع اولان نفوذینی اعاده ضمننده فعلاً مداخله‌سنه سبیت ویرلمامك ایچون معاملهٔ صلحیه‌یی ترویج ایله برابر بلغارلرك سربستیسنه‌ده یاردیم ایتمکده ایدیلر . بلغارستانده تظاهر ایدن حاله کلنجه ، بر فرقهٔ جزئیه‌دن ماعدا بلغارلرروسیه‌نك دست تغلب وتحکمندن تخلیص کریبان ایله حریت حرکتلرینه مالك اولمق املنده استنادکاهلری د ولت

متبوعه‌لرینك حمایتی اولدیغنی بیله‌رك دولت علیه‌یه التجا ودول معظمهٔ اربعه دخی کندولرینی بو طریقه سوق ایدوب روسیه ایسه نفوذینه تابع قالان فرقهٔ قلیله‌یی بالتقویه جمعیتلرینی توسیع وتکثیره اوغراشمقده ایدی .

ایشته شو حالره قارشی باب عالیجه اتخاذ اولنان مسلك ایله دولت علیه مرخصلرندن ودول معظمه سفراسندن مرکباً تشکل ایدن طوپخانه قونفرانسنده مسئله‌یه نه وجهله قرار ویرلدیکی وصدارتدن انفصال عاجزانه‌مه دکین روسیه نفوذینك بلغارستانده تقرزینه میدان ویرلیوب بلغارلرك دولت متبوعه‌لرینه صداقتلری نصل محافظه ایدلدیکی خاطراتمده مصرحدر .

روم ایلیٔ شرقی مسئله‌سی طولاییسیله مجرد «احوال عمومیه‌نك الجاآتنه تبعیت ضروری وجبراً محافظهٔ حقوق دولت غیر ممکن بولندیغنه دلیل مقامنده اولمق اوزره» بلغارستانك اعلان استقلالی مادهٔ اخیره‌سنه دائر خاطراتمك بر جهتنده مندرج بش آلتی سطرلق مقاله‌نك سعید پاشا حضرتلرنجه دریعه اتخاذ اولنه‌رق رشیهٔ عضلیه اضطرابی آره‌سنده ستونلر طولوسی یازی یازلمش اولمسنه تأسف وتعجبدن بشقه برشی دیه‌مم . مقالهٔ مذکوره ایله کیمسه‌یه اعتراض ویاخود عزو قصور ایتمك قصدنده بولنمدم .

بلغارستان وبوسنه وهرسك مسئلهٔ اخیره‌لرینك ظهورینی ورفقای محترمه‌نك انضمام معاونتلریله حل وتسویه‌لرینی انتاج ایدن مقرراتك اقسام اصلیه‌سی زمن مأموریت عاجزی‌یه مصادف وصفحات کامله‌سی تماماً مضبوط اولمقله برابر بو ماده‌لری شمدیدن موقع مناقشه‌یه قویمق یکده مناسب دکلدر . مع هذا سعید پاشا حضرتلری ١٤ تموز تاریخلی ژنینك ایکنجی صحیفه‌سنك اوچنجی ستوننده عن قصد ویا عن جهل (اوستریا بوسنه وهرسکك ممالکنه الحاقنی و بلغارستان استقلالنك تصدیقنی طلب ایتدکاری اثناده دول خمسه بر قونفرانس عقدینی تکلیف ایلدیلر . اویله بر مجلس دولی‌یه حوالهٔ مصلحت اولنسه ایدی دولت علیه خصوصاً بلغارستان استقلالنك تصدیقی ایچون روم ایلینك حال اصلیسنه رجعتنی بحق شرط اتخاذ ایدردی وبو ایالت بلغارستانك جزؤ منضمی عد اولنمسی حقنده تصدیق دولی بولنمدیغندن مبحوث عنه اولان الحاق واستقلال تکلیفلرینی نظریات سیاسیه‌لرینه موافق کورمیان بعض دولتلرله بینمزده اتحاد افکار حصولی اقوای محتملاتدن ایدی . حتی اوستریا بوسنه وهرسکك کندی ممالکنه الحاقنی طلب ایتدیکی حالده بلغارستان استقلالنه بلکه

علناً ويا معناً مخالفت ايدردى . فقط باب عالى قونفرانسه‌دخولده اولاً تردد كوستردیكى ودرجهٔ ثانيه‌ده قاپيتولاسيونلرك لغوى واجنبى پوسته‌لرينك رفعى ماده‌لرندن بدا ايله دها بر چوق مواد حقنده مطالبمزك دولتلر طرفندن قبولنى والا بو ايكى مسئله‌يى علاقه‌داران بيننده يعنى بر طرفدن حكومت عثمانيه وديكر طرفدن اوستريا وبلغار حكومتلرى آره‌سنده بالمذاكره فصل ايده‌جكنى مقام تهديدده تبليغ ايلدى . دول مشاراليهم بو تكليفمزه مطلع اولدقلرنده موضوع بحث اولان الحاق واستقلال مسئله‌لريله باب عالينك بيان ايتديكى مسائل قديمه بيننده قطعا مناسبت وارتباط كورمديلر. باب عالينك طوغريدن طوغرى‌يه مذاكره ومعاقده ايچون اظهار ايتديكى تمايل ايسه بعض دولتلرك نظريات وفوائدينه‌ده موافق كلديكندن انلرك‌ده تشبثاتيله دولتلرك كافه‌سى بو ماده‌لرى برلين معاهده‌سنك ممضيسى اولان دولتلرك انضمام آراسيله دكل منفرداً مذاكره وقطع ايتمك ايچون باب عالى‌يى مختار براقديلر . . . . الخ » يولنده ، حقيقت حاله كلياً مغاير تصويراتده بولنمش وافكار عموميه‌يى تحريك واغفال ايچون بو تصوير عجيب ايله دخى عرض محضك اهانت درجه‌سنه وارمش اولديغندن آرتق بو خصوصلرده بتون بتون اختيار سكوت اولنه‌ميوب بعض مرتبه ايضاحات سردينه مجبوريت حاصل اولمشدر .

اولا سعيد پاشانك تعريفى كبى اوستريا بوسنه وهرسكك كندى مالكنه الحاقنى وبلغارستان دخى استقلالنك تصديقنى طلب ايتمديلر . بالعكس اولبابده اولان قرارلرينى خود بخود اجرا واعلان ايلديلر . كذلك مشاراليهك زعمى وجهله اواثناده دول خمسه بزه قونفرانس تكليفنده بولنميوب بلغارستانجه اعلان استقلال اولنمسى اوزرينه باب عاليجه پروتستو طريقنه كيدلمكله برابر حل مسئله ايچون قونفرانس عقدينى بز تكليف ايتدك .

ثانياً بو اعلان استقلال وقعه‌سنى متعاقب آوستريانك بوسنه وهرسكى ممالكنه الحاق ايلمك طرزنده ظهوره كلان قرارى جانب حكومت سنيه‌دن پروتستو وكأن لم يكن حكمنده عد ايديله‌رك آوستريانك اشغال وادارهٔ موقته‌سى تحتنده بولنان بوسنه وهرسك ايالتلرينى كماكان ممالك دولت عليه‌دن واهاليسنى تبعهٔ عثمانيه‌دن طانيوب اولوجهله معامله اولنه‌جغنى دخى آوستريا حكومتنه تفهيم ايلدك .

هرايكى مسئله‌يى بر قرار موافقه ربط ايچون تشبثات وتعقيبات متواليه‌مز

اوزرینه قونفرانس عقدی حقنده‌کی آرزو قوت بوله‌رق حتی دول سائره‌نك قبولنه معاقباً قونفرانس پروغرامنی تشکیل ایده‌جك موادی حاوی بیاننامه‌نك صورتی بر دولت معظمه طرفندن باب عالی‌یه تبلیغ قلندی سعید پاشانك قونفرانسه موافقت ایچون کویا مقام تهدیدده باب عالیدن وقوعنی تصنیع و تحریر ایلدیکی مطالبدن عهود عتیقه واجنبی پوسته‌لری ماده‌لری ایشته بو بیاننامه‌نك مندرجاتی جمله‌سندندر .

مذکور بیاننامه‌نك تبلیغیله برابر اجرا وایما اولنان وصایای دوستانه‌ده دولتلر برامر واقع قارشوسنده بولنوب کرچه بلغارستانك حرکت واقعه‌سی شایان تقبیح ایسه‌ده جبراً استرداد حقوق دولت علیه‌یه عائد و حالبوکه حکومت عثمانیه‌نك هنوز داخل اولمش اولدیغی دور جدید مشروطیتده تنظیمات و ترقیات مملکت ایچون حضور واسایشه احتیاجی بدیهی اولدیغندن بر معاوضهٔ نقدیه ایله تسویهٔ مسئله بلکه دها زیاده موافق حال اوله‌جغی زمیننده بیانات ایله بزه توصیهٔ صلح و مسالمتدن خالی قالنمامقده وزیرده بیان اولنه‌جغی وجهله آوستریا دولتی‌ده بوسنه و هرسك ایچون اولجه دولت علیه ایله ائتلاف حاصل اولمدقجه قونفرانس مذاکراتنه اشتراك ایتمیه‌جکنی بیلدیرمکده ایدی .

بلغارستان‌ایسه بومخابرات اثناسنده کمال‌کرمی‌ایله محاربه‌یه حاضرلانمقده‌وحدودده بیدربی عسکر ومهمات حربیه تعبیه‌ایلمکده‌اوله‌رق بزم استرداد حقوق خصوصنده اولان مجبوریت وحدتمزه مقابل بلغارلر دخی استقلاللرینی پاره ایله صاتون آلمق دکل قانلریله قازانمق ادعاسنده بولنمرلیه بو اطوار متضاده میاننده شمدیلك ایضاحی مناسب اولمیان بعض احوال معکوسه‌یه صلح و مسالمت عمومیه‌یی التزام ایدن دولتلرك نصایح واقعه‌سی انضمام ایله بزی قونفرانس عقدی خصوصنی تعقیبدن و بالآخره اختیار محاربه‌دن توقی‌یه اماله ایلمش ونهایت الامر تعویضات نقدیه‌نك تعیین مقداری ایچون جریان ایدن مخابرات نتیجه‌سنده بلغارستانك قلت اقتدار مالیسی وسیله‌سیله و کندو حسابلرینه کوره بزجه بروجه تنسیب طلب اولنان بش میلیون انکلیز لیراسنه مقابل سکسان ایکی میلیون فرانقدن زیاده بر شی ویرمامك عزمنده بلغارلرك تعند وتدارکات حربیه‌یه دوام ایده کلدکلری کوریلوب مع هذا باب عالیجه دخی هر احتماله قارشی استکمال اسباب مقابله‌یه صرف مساعیء ممکنه ایله اظهار اولنان ثبات و مقاومت میانه‌ده محاربه وقوعنی انتاج ایتمسون ایچون

روسیه دولتی مقدار مطلوبك فرقی کندی طرفندن تسویه اولنمق اوزره بش میلیون انکلیز لیراسی دیمك اولان یوز یکرمی بش بیك میلیون فرانقك اعطاسنی تعهد ایلدیکندن اولوجهله ایشه ختام ویرلمش ایدی .

بوسنه هرسك مسئله‌سنه کلنجه دول معظمه‌دن بر قسمنك تصویبنه اقتران ایدن قونفرانس عقدی تکلیفنك دها بدایت سردنده آوستریا دولتی بوکا بناً شمیوب مسئله‌یه بینناده قرار ویریله‌رك امر الحاق دولت‌علیه‌جه تصدیق اولندیغی حالده قرارواقعی تسجیل ایچون قونفرانسه کیدرسه‌ده عکسی تقدیرده قونفرانسده ایشی اولمدیغنی قطعیاً بیان ایلدیکندن شو حالده آوستریا دولتی قونفرانسده بولنمیه‌جغی کبی آلمانیا دولتنك دخی کندی متفقی علیهنده غیاباً قرار ویره‌جك اولان بر قونفرانسه اشتراك ایتمیه‌جکی آشکار اولدیغندن قونفرانس‌عقدی تصوری بالضروره وجود بوله‌مامش ایدی . بناءً علی ذلك آوستریا ایله بزبزه قاله‌رق میانه‌ده آیلرجه دوام ایدن انواع معاملات و محاوراتك و دیکر دولتلرله اجرا اولنان مخابراتك نتایج حاصله‌سندن استنباط اولندیغنه نظراً بو مسئله‌ده دخی جبراً استرداد حقوق دولت علیه‌یه عائد اوله‌رق بر کره محاربه بدأ ایدنجه نره‌لره قدر توسع ایده‌جکی مجهول وتأمین موفقیت بالوجوه مشکوك بولنمغله برابر صلح و مسالمت عمومیه‌نك دوامنی التزام ایدن دولتلرك نصایح خالصانه‌سیده لازم‌الاصغا وصایادن اولمسنه مبنی چار وناچار صلحاً تسویهٔ اختلاف طرفنه کیدلمش وآوستریا حکومتنجه یکی بازار سنجاغنك عسکردن تخلیه‌سی حقنده‌کی تعهده ضمیمةً سرد اولنان موادجزئیات قبیلندن بولندیغی حالده باب عالینك اقدامات واقعه‌سی نتیجه‌سنده حکومت مشار الیها تحت اشغال وادارهسنده بولنان یکی بازار سنجاغنك تخلیه‌سی و دفعةً ایکی میلیون بشیوز بیك لیرا ایفاسیله برابر کمرك رسمنك تزییدی و قاپیتولاسیونلرك لغوی و اجنبی پوسته‌لرینك رفعی مثللو بعض منافع سیاسیه و اقتصادیه دخی تکلیف ایدوب کرچه منافع مذکوره‌نك حصولی دیکر دولتلرك قبولنه منوط اولدیغندن بونلر حالاً منافع مادیه حکمنده عد اولنه‌مزسه‌ده صره‌سی کتیریله‌رك سائر دولتلرله موقع مباحثه‌یه وضعی مقتضی اساسلردن بولندیغی جهتله تکلیف مذکورك قبولنه قرار ومسئله‌یه بو وجهله نهایت ویرلمشدر .

بلغارستانك اعلان استقلالی و آوستریانك بوسنه هرسکی ممالکنه الحاقی مسئله‌لرینك ظهوری اوزرینه دول متحابه ایله جریان ایدن مخابراتك تفصیلاتی

کورمش اولسه او هنکامده بولندیغمز حال و موقعك اهمیتی آکلاشیلور ایسه‌ده وقایع هنوز یکی اولدیغی جهتله دول مشار الیهمك رأی و رضالری استحصال اولنمقسزین مخابراتك نشری موافق اصول اوله‌مز .

آنجق سعید پاشا حضرتلرینك آرزوسنه موافق خصوصاتی تجسس ایله تحقیق ایلدیکی کبی وقایع مذکوره‌نك صحتنی باب عالیدن اوکرنه بیلمه‌سی ممکن ایکن نشریات مماثله‌سنده کی اغراض خسیسه‌یه تبعاً موقع حاضر رسمیسنی اولسون نظر ملاحظه‌یه آلمقسزین اوچ سنه اولکی احوالی بیله انواع تحریفاته اوغراتمسنه و هله پاشای مشار الیهك (دول خمسه قونفرانس عقدینی تکلیف ایتدیلر) دیه‌رك کندینه مخصوص بعض نظریات سرد ایلدکدن صکره (باب عالی قونفرانسه دخولده اولا تردد کوستردی و درجهٔ ثانیه‌ده قاپیتولاسیونلرك لغوی و اجنبی پوسته‌لرك رفعی ماده‌لرندن بدأ ایله دها برچوق مواد حقنده مطالبمزك دولتلر طرفندن قبولنی والابو ایکی مسئله‌یی علاقه‌داران بیننده یعنی بر طرفدن حکومت عثمانیه دیکر طرفدن آوستریا و بلغارستان حکومتلری آره‌سنده بالمذاکره فصل ایده‌جکنی مقام تهدیده بیان ایلدی) طرزنده دولت عثمانیه مجلس اعیان رئیسنه یاقشدیریله‌میه‌جق جداً هفواتدن معدود سوزلر یازمسنه تکرار اظهار تأسفدن بشقه بر شی دنیله‌مز .

سعید پاشا حضرتلری مقالات طویله‌سنك بر جهتنده اخیراً اوروپایه عزیمت و عودتنده کویا حاصل ایتدیکی حسیاتك سوقیله (وضعیت جغرافیه‌سنده‌کی اهمیتیله برابر زراعت و اقتصاد جهتلرندن و سائر نقاط نظرندن بر چوق اهمیتی حائز اولان و شمندوفرله طولی اون ساعتده قطع اولنان بر ولایت واسعه‌نك اسباب مقبوله‌یه مستند اولمقسزین اضاعه ایدلمسی تأثراتنی تجدید ایلدیکندن) و مقالاتك دیکر بر طرفنده (تسویهٔ صلحیه خصوصنده مقام سلطنتله مقام صدارتك اتحادی حال حاضر الیمی انتاج ایتمش اولدیغنه شبهه اولمیوب طرفین مسببیندن بری غلبهٔ وهم ایله بونی یاپمش دیکر طرفك فعلی ملاحظات سیاسیه ایله وقوعه کلمش اولدیغندن ضیاعی تمامیت ملکیه‌مزه بر ضربه اولان و تأثیراتنی بوندن صکره دفع ایتمك ممتنع بولنان شو حال ایچون هانکی طرفك قصوری آغیر اولدیغی تأمل و موازنه‌یه شایان) بولندیغنی بحث ایتدکدن صکره طنین غزته‌سنك ١٥ تموز ٣٢٧ تاریخلی نسخه‌سنه انتقال ایدن مقالاتك مابعدنده (٧٦٥ سنهٔ هجریه‌سنده سلطان المجاهدین خداوندکار غازینك فتح ایلدیکی فلبه ایالتی ١٣٠٢ تاریخنده

غریب بر خطای سیاسی‌یه قربان اولدی . او زمانه قدر بو مملکت واسعه‌نك ساحهٔ فیاضنده سعادت حال ایله یشایان و عددی ایکی‌یوز اون بش بیکه بالغ اولان نفوس اسلامیه بو کونکی کون بی نام ونشاندرلر .) دیه روم ایلیٔ شرقی مسئله‌سنه ختام ویریورلر .

پاشا حضرتلرینك اوروپایه عزیمت فخیمانه‌لرنده حسیات و تأثراتنك غلیان ایتمش اولمسنه ایناتمق ایسترم . آنجق بو قدری کافیمیدر ؟ مشارالیه یاد ماسبق و تخطر آخرت ایله لیل ونهار سینه‌زن اولسه یری یوقمیدر؟ شخص عاجزیه تعلق ایتدیرلمسه طوغریسی جداً موجب تأثر و الم اولان بو وقایعی تکرار ایله قارئین کرامی‌ده یکیدن دلخون ایتمك ایسته‌مزدم . نه چاره‌که ضروری کوردم .

سعید پاشا حضرتلری سلطان عبدالحمیده جلوسندن اول (منسوبیت شرفنه نائل اولمدیغنی) مقدمهٔ خاطراتنده ذکر ایلمسی بر حکمته مبتنی اولملیدر . اکر بویولده یعنی مشارالیهك قبل‌الجلوس تطبیقنه باشلاندیغندن بحث ایدیلان بعض تدابیر عجیبه‌یه اشتراکی طرزنده بعض روایات موجود و مشارالیه ایچون بوندن تبری مقصود ایسه اویله (بو مأموریتده سعداه پاشا مرحومه خلف اولدیغمدن اوکون مشارالیه سعداه پاشا بکا « ذات شاهانه‌یه منسوبیتکز نه زماندندر » دیمسیله بوکوندر جوابنی ویرمشدم الخ . . .) کبی سوزلرك حصول مقصده‌عدم کفایتی بدیهیدر . مع هذا هایدی شو افاده قبول ایدلسون؛ فقط دها یوم جلوسده مابین همایون باش کتابتی مقام رفیعنه رونق افزا و کندو آثارینك دلالتی وجهله هر فنده صاحب ید طولی اوله‌رق او وقتك تعریف مشهورنجه « ییلدیز هیئت مشاوره‌سی» ارکاننك اك نفوذلیسی صفتیله حل وعقد اموری قبضهٔ تصرفه‌کچیرمك ایچون باب عالینك سلب اقتدارینه غیرتی هرکسك معلوم ومسلمیدر. سعید پاشانك برنجی دفعه صدارته نصبنده مراسم معتاده‌ایله طوله باغچه‌دن‌قایغه راکبا‌سرکه‌جی‌یه کیدرکن نزدنده بولنان باش کاتب علی فؤاد بك مرحوم کندینه مخصوص ظرافتله مناسبت دوشوره‌رك « پاشا حضرتلری اقتدارینی سرایه نقل ایتدیککز باب‌عالی‌ده نصل ایفای وظیفه بیوره‌جقسکز ؟ » دیه‌رك پاشای مشارالیهك جاننی صیقدیغی پك مرویدر .

سعید پاشا حضرتلری بو مسئله‌دن و هله صدر اسبق صفوت پاشا مرحوم کبی الیوم برحیات اولمیان برذاتی اشهادایلك صورتیله روسیه محاربه‌سی مسئولیتندن

تبری ایچون خاطراتنك مقدمه‌سنده سرد ایلدیکی تفصیلات « ثم‌الندارك » قولنه ماصدقدر .

پاشای مشارالیه باش کاتب ایکن پادشاه نزدنده نه رتبه محرم وتوجه اعتماده مظهر اولدیغی کتابتدن انفصالندن بر سنه اون آی صکره باش‌ وکالته ارتقاسیله ثابتدر . ذاتاً بویله اولمسه خنکاره جلوس کونی انتساب ایلدیکی ادعاسنده بولنان برباش کاتبك « سعید پاشانك تعریفی وجهله. خاطرات جلد ۱ صحیفه ۹ »(محاربه‌ده مستلزم مصائب اوامرك تحریرنده بیله وظائف کتابت محتمل اولدیغی مرتبه قیود احترازیه‌کوزتمك واجرا آتی وکلا ایله امرای عسکریه‌نك رأی وتقدیرلرینه معلق انواع اخطارات وتلمیحاته مساعیٔ قلمیه صرف ایتمك) درجه‌سنده بالا پروازانه حرکت ایده‌بیلمسی نصل ممکن اولور ؟

الحاصل بتون عالم کبی سعید پاشا حضرتلری ده پك اعلا بیلیرکه جنتمکان خداوندکار غازی حضرتلرینك فتح ایلدیکی قلبه ایالتنك ضیاعی اساسی ، کندوسی کبی مقتدر بردیپلوماتك ، ماهر بر قوماندانك رأس ادارسنده بولندیغی ییلدیز ارکاننك ترتیب وتدبیریله اعلان واداره اولنان روسیه محاربه‌سی نتیجه‌سنده تشکل ایتمشدر . یالکز قلبه ایالتی دکل، فاتح سلطان محمد خان ثانی زمانلرینه قدر و دها صکره‌لری فتح اولنان افلاق ، بغداد، صربستان، بوسنه وهرسك، بلغارستان وانا طولی جهتنده باطوم ، قارص واردهان کبی نیجه ممالك و اسعه اومحاربهٔ مشئومه‌نك تحتنده مستتر مقاصده قربان ومیلیونلرجه نفوس اسلامیه محو و پریشان اولوب کیتمشدر .

سزاوار دقتدر که سعید پاشا حضرتلری دها عدلیه نظارتنده ایکن ذات شاهانه‌یه‌تقدیم ایتدیکی مخطره‌ده « خاطرات . جلد اول . « صحیفه۳۸۹ » (اولا برلین قونغره‌سی دولت عثمانیه‌نك مقاسمه‌سنه اساس وضع ایتمشدر . شمدی بعض بدخواهلر کیجه کوندز بواساسك تقویه‌سیله مشغولدرلر) و کذا پاشای مشار الیهك اصلاحات حقنده خاقان‌سابقه ویردیکندن بحث ایلدیکی لایحه‌ده «خاطرات . جلد اول . صحیفه ٤٢٨ » تفصیلك اجمالی روم ایلیٔ شرقینك بلغارستانله برلشه‌جکی ، آوستریانك یکی پازارده راغوزنه بالقانی ایچنده قالمه‌جغی ، آسیای عثمانی‌دخی انکلتره و روسیه بیننده شطرنج رقابت اوله‌جق بر حاله کیرمکله برابر نهایبنده منفعت مختلفه‌لرینك بالضروره امتزاج ایده بیله‌جکنی کوسترر .) فقره‌لری

منظور اولمقده‌در . حقیق احواله بودرجه وقوف گوسترن سعیدپاشا حضرتلری عفوی آنجق جناب غفار ذنوبك لطف صمدانیسنه قالان خطایای سابقه‌سنی هیچ دکلسه بندن اول بش آلتی سنه مدت اشغال ایتدیکی مقام صدارتده ایکن تعمیره وینه پاشای مشارالیهك خاقان سابقه اولان عریضه‌لرندن برنده « خاطرات . جلد اول صحیفه ٥٥٦ » (پرنس دوباتمبرغ ظاهراً مطیع وسوق زمانله نائل اولدیغی اقباله فوق‌الحد متشکر و قانع گورینور ایکن باطناً محرك و متحرك ومسلك طول امله سالك ایدی . انکلتره خاندان قرالیسی ایله إوکلاسنك توجه وتشویقلرینی گورمه‌سی اوزرینه مقیاس حرص و آمالنی بیوتمش و برده معلومات وتجربه‌سی نه‌قدر محدود ایسه دعواسی ونفسنه اهمیت و اعتناسی اول درجه زیاده اولدیغندن برقاچ سنه پولتیقه ایشلریله اشتغال ایتمکله و غرضلری عرضلرینه موافق اولانلر طرفندن جعلی ستانشلر ایشتمکله کندوسنی گزچکدن بردیپلومات لرن ایدرك وهر امرعسیری یسیر بیله‌رك غربده براسلاو حکومتی احداثی‌وحکمدارانه وقع وموقع احرازی خیالرینه دوشمش اولدیغندن ٦ ایلول ١٨٨٥ وقعه‌سنی بغتةً وجوده گتیردی .) طررنده احوال وآمالنی تصویر ایتدیکی پرنس مشارالیهك تصمیماتنی تمکن مرتبه وقت وزماننده استطلاع ایله ثمره‌سز براقمغه بذل همت ایتسه ایدی ینه آز چوق معذور کوریله بیلیر ایدی . زیرا آیاستفانوس عهدنامه‌سنك معدلی بولنان برلین معاهده‌سی منافعمزه عائد والده قالان یرلرك مهما امکن تأمین استقبالنه مساعد شرائطی جامع ایدی. عجبا سعید پاشا حضرتلری بندن مقدمکی مأموریتلری زماننده شرائط مذکوره‌نك هانکیسندن فعلاً استفاده‌یه یول بولمشلردر ؟

پاشای مشارالیه برلین عهدنامه‌سنك اون بشنجی ماده‌سی موجبنجه روم ایلیٔ شرقی ایالتنك براً و بحراً حدودینی بو حدود اوزرنده استحکاملر انشا و عسکر اقامه ایدرك مدافعه اسبابنی استحصال ایچون پادشاهه براغیلان حقی اولسون زمان مأموریتنده استعمال ایده بیلسه ایدی بلکه وقایع اخیره‌نك هیچ بری ظهوره کلمز ایدی .

واقعا کاغد اوزرنده اصدار اوامر و نظامات و اسلاف و اخلافه عطف خطیأت ایله سرد اعتراضات پك قولایدر . لکن اصل معرفت ، اوامر و نظامات موضوعه‌نك حسن تطبیق واجراسنه بحق غیرت و اقدام وتنقید و تعریضده‌ده حقانیتی التزام ایتمکدر .

سعید پاشا حضرتلرینك بو مشروع یوللری ترك ایله اول و آخر بیله‌ربیلمیه‌رك اختیار ایتدیکی سیاسی وعسکری خطالرك ینه کندی زمانه مصادف نتایج مؤسفه‌سی جمله‌سندن اولان روم ایلیٔ شرقی وقعه‌سنده خلفنك دولتی دها بیوك مخاطره‌لره دوشورمامکه مصروف بولنان مساعیسنی ایستدیکی قالبه بالافراغ تبری‌یه قالقشمسی سابقلرینی بر قات دها تزیین ایده‌جك مهارتکارانه دیپلوماتلقلردندر .

سعید پاشا حضرتلری روم ایلیٔ شرقیدن مصره نقل مقال ایله مسئلهٔ مصریه‌یه دائر خاطرات عاجزانه‌مده مندرج وقایع قارئین ایچون علم اجمالی حصولی ضمننده مختصراً تصویر ایدلمش اولدیغی حالده مشارالیه بحثك صورت ترتیبی بیهوده تنقید و وقوعاتك هانکیلری کندی ویا سلفی زمانه‌عائد بولندیغنی تفریق ایتدکدن صکره، عساکر مصریه‌نك عصیانی اثناسنده فرانسه خارجیه ناظری موسیو فره‌سینه‌تك مجرد وقت قزانمق مقصدیله درسعادتده عقدینی دولتلره تکلیف ایلدیکی قونفرانس خارجیه ناظری سعید پاشانك ریاستی تحتنده بر ماه ظرفنده یدی دفعه اجتماع ایلمش ایسه‌ده جریان ایدن مذاکرات نتیجه‌سز قاله‌رق قونفرانس عقدی برشیئه یارامامشدر . دیمش اولدیغمه بالاعتراض کویا جواب مقامنده اوزون بر مضبطه صورتی درج ایدییورلر . (طنین ١٥ تموز)

مذکور صورتی وبونی تعقیب ایدن افاداتی دقتله مطالعه ایدنلر اووقت دخی نه‌مثللو محاولات وترددات ایله نصل وقت کچیریله‌رك فرصتلر ضایع ایدلمش اولدیغنی قولایجه آکلارلر . هله قونفرانس صره‌سنده انکلتره‌نك طلب ایلدیکی مقاولهٔ عسکریه (طرفین مرخصلری بیننده پارافه دخی ایدلمش ایدی بویله شیلرده موفقیتك شرفی دولته عائد اولوب مکالمات واجراآتنه‌واسطه اولانلرك حرکتلری وظیفهٔ طبیعه‌لرینی ایفادن عبارت عد اولنمق لازم کلیرکن هرنصلسه خدمت طبیعهٔ ناچیزانه‌م اعظام وموفقیتمی کسر وابطال ایچون مقاولهٔ عسکریه‌یه درلو درلو نقیصه‌لر اسناد اولنمشدر .) بولنده‌کی تمدحاتی کورنلر شبهه‌سز دوچار حیرت اولورلر . چونکه قونفرانسك دوامی مدتجه‌ده انکلیزلر برطرفدن محاربه‌یه دوام ایدرك پاشای مشارالیهك اعتراف اضطراریسی وجهله تل‌الکبیرده عرابی‌یی هزیمته اوغراتدقلرندن آرتق مصره عساکر عثمانیه سوقی ایچون نه مقاولهٔ عسکریه عقدینه محل قالمش ونه‌ده دیدیکم کبی قونفرانس عقدی ثمره بخش اولمشدر .

سعید پاشا حضرتلری افاده‌لرینك بر فقره‌سنده (قونفرانسك بر ایشه یارامدیغی دعواسنه كلنجه بوزاسی كلیاً نفس الامره مخالفدر. قونفرانسك مذاكراتی بزه بیوك فائده‌لر تهیه ایتمشدی. حیفا كه بز استفاده ایتمدك) بیوریورلركه افادهٔ عاجزانه‌می تكذیب دكل بالعكس تأیید ایدن بو تعریفدن مقصدلری بزم استفاده ایده‌مدیكمز قونفرانسك عقدی یالكز انكلیزلرك تدابیر و حركات عسكریه‌لرینی ایلرولتمكه میدان براقوب آنلرك ایشنه یارادی دیمك ایسه، بونی و ایلك فرصتك شو وجهله ضایع ایدلدیكنی بن دخی مع التأسف تصدیق ایدرم.

بعده سعید پاشا حضرتلری مصوع ایشنه تحویل بحث ایدوب خاطرات عاجزیده، « مع ملحقات مصوعك حسب الحال ضبط و ربطی كسب مشكلات ایدرك عساكر مصریه اورادن قالدیریله‌جغندن اوراسنك كما فی القدیم طوغریدن طوغری‌یه تحت ادارهٔ دولته آلنمسی خدیو توفیق پاشا طرفندن اشعار و انكلتره دولتنك تبلیغاتنده‌ده باب عالی عساكر مصریه‌نك حین رجعتنده تاحوره ایله زیلع اوزرنده‌كی حكم و نفوذینی محافظه ایچون تدابیر مقتضیه‌نك اتخاذینه مقتدر اولمدیغی حالده آسایش وانتظامی محافظةً زیلعك انكلتره جانبندن اشغالنه مجبوریت حاصل اوله‌جغی اخطار اولنمش ایكن باب عالی اورالرك طوغریدن طوغری‌یه اداره آلتنه آلنمسی استاتوقو اساسنی اخلال ایدرك محاذیری داعی اوله‌جغی ملاحظه‌سیله خدیو ایله اتحاد افكار حصولندن صكره دولتلره بالبیان اتخاذ تدابیر اولنمسی رأینده بولنمش وحال بوكه خدیو اورالرك محافظه‌سنه عدم اقتدارینی اتیان ایله طرف دولت علیه‌دن تحت محافظه‌یه آلنمسنی اولجه باب عالی‌یه عرض ایلمش ایدی » دینلمسنه مقابل ۳۰۰ سنه‌سی كانون ثانیسنده خدیویته كوندردیكی تلغرافك صورتنی درج ایدیورلركه بونك خلاصهٔ مآلی ایتالیانك تكذیب رسمیسنه رغماً مصوعی اشغال تصمیمنده بولنه‌رق بونك ایچون لوندره قابینه‌سنه مراجعتده لورد غرانوویل عدم موافقت جوابنی ویرمش اولوب مع هذا استخباراتك شكل وماهیتی نظر دقتی داعی اولدیغندن و (قوهٔ جنودیهٔ مصریه‌نك مقداری سواحلك محافظه‌سنه كافی اولمدیغی خدیویتك اشعارات سابقه‌سندن اكلاشلمش) ایسه‌ده مملكتك حكومت موضوعه‌دن رسماً خالی اولمامسی اوبك جزئی برعسكرك وجودی امر تصرفی ایفا ایده‌جكی جهتله مصوعده بولنان هیئت حكومت وژاندارمه و آز چوق نه قدر عسكر وارسه آنلرك چكلمسی حالنده ایتالیانك خدیویتدن آرادیغی مساغ ضمنی حاصل اوله‌جغندن

بحثله بوکا محل ویرلماسی توصیه‌سنی محتویدر . مارالذکر تلغرافدن صکره ینه ٣٠٠ سنه‌سی کانون ثانیسنك یکرمی دردنجی، یکرمی سکزنجی ویکرمی‌طقوزنجی کونلرنده خدویته چکلدیکی بیانیله (طنین ١٧ تموز ٣٢٧) صورتلری درج اولنان اوچ قطعه تلغرافنامه‌نك خلاصة‌الخلاصه‌لری ایسه ایتالیانلرك بیلولی ومصوعی صورت اشغاللرینه دائر آلنان خبرلر اوزرینه مصلحته اصلا تأثیر فعلیسی اوله‌میه‌جغی بك‌ساده تبلیغاتدن عبارتدر. ایشته غزته‌ده بتمامه برابر بك آز ذواتك اوقومش اوله‌جقلری ظننده بولندیغم سالف‌الذکر تلغرافلرك مندرجاتیله‌ده ثابت وخاطراتمده مندرج اولدیغی اوزره مصوع ایله دیکر سواحل معلومه‌نك امر محافظه‌سنده خدیو توفیق پاشا طرفندن کوستریلان عجزه بناءً اورالرك کمافی‌السابق یمن‌ولایتندن اداره‌سی قابل ایکن باب‌عالیجه استاتوقو اساسنه خلل کلیر ذهابیله قوت ویریله‌رك و ایش برمعتاد ترددات و مخابرات وادیسنه دوکوله‌رك ایتالیا دولتی ایسه بوحالدن بالاستفاده سوق سفائن و عساکر ایله بیلولی و مصوعی تحت اشغالنه آلمش ودیکر محللرده بونلره پیرو اولمشدر .

حقیقتی بو مرکزده بولنان وقوعاتك مسئولیتندن قورتلق غرضنه تبعاً (شو مخابرات واضحاً اثبات ایدرکه مصوعك اسباب استیلاسی کامل پاشانك دیدیکی کبی دکلدر . کرك اوراسی کرك بیلول ایچون باب‌عالی وظیفه‌سنی ایفا و خدویتی وقتیله ایقاظ ایتمشدر . لکن او وقت خدیو بولنان توفیق پاشانك مادةً ومعناً عدم اقتداری و باب عالیدن یازیلان وصایانی تقدیر ایده‌مامسی حصول مقصده مانع اولدی) جمله‌سیله سعید پاشا حضرتلرینك ارواح امواتی دخی اینجیتمکه دوامی و اوته‌کی محللر ایچون نتیجه‌سز مجلس وکلاضبطلرینه‌وکندی دولتخانه‌لری‌سجلاتنه مراجعت زحمتنی اختیار ایله سواحل‌بحر احمرك جهات معلومه‌سنده حق ملکیتمزه خلل طاری اولمسنك سببلرینی زمانی مأمویت عاجزانه‌مه مصادف وولف مقاله‌سیله سویش قنالی مقاله‌سنه عطفه اقدامی قطعا محق و واقع حاله موافق دکلدر .

آثار منتشره‌یه نظراً حکم اولنمق لازمکلیورکه سعید پاشا حضرتلرینك کرك مصالح دولته متعلق محرراتده و کرك تصویر خاطراتده ، تعقیب ایلدیکی مسلکك مقتضیاتندن بری دخی التزام مالا یعنی ایله بك بیسود تفصیلاته کیریشه‌رك وایشنه الویرمیان نقطه‌لری سکوتله کچشدیره‌رك قارئینك فکر ونظرلرینی یورمق وبوصورتله

استنباط حقایقه یول براقمقدر . ایشته مصر مسئله‌سنك مذاکره ایچون مرخص تعیینی استیذانی متضمن تذکرهٔ معروضه‌نك و عاصم پاشا مرحوم ایله بنم تقریر مشترکمزك صورتلری مشارالیهك خاطراتنده مندرج ایکن بونلرك تکرار غزته ایله‌ده نشر ایدیله‌رك ستونلر طولدیرلمسی اومسلکك جملهٔ ایجاباتندندر. مع‌مافیه مشارالیه آره‌یه صیقیشدیردیغی « طنین ۱۷ تموز ۳۲۷ » (حسن فهمی پاشانك تعیینی خاقان سابق نزدنده قبول اولنمیوب اراده کامل پشانك مأموریتنه تعلق ایتدی) جمله‌سیله مأموریت مذکوره‌یی استحصال ایچون طرفمدن تشبث اولدیغنی ایما ایتمك استیورسه بو صورت بهتان عظیمدر .

سلطان عبدالحمیدك حسن فهمی پاشانی عدم قبول ایله عاصم پاشایه ترفیقاً مأموریت عاجزانه‌مه اراده‌ویرمسی، سعید پاشا حضرتلرینك مقدما لوندره سفارت فوق‌العاده‌سی ایچون بنی انتخاب وعرض ایتمش‌ومذکور سفارت فوق‌العاده تشبثنك ثمره‌سز قالمسی اسبابنی برمعتاد آخره اسناد ایچون خاطراتنك جلد اولنك ۹۰ نجی صحیفه‌سنده (مسائل موضوعه‌یی نتایج مطلوبه‌یه ایصاله یکده موفق اوله‌مدیغمدن)دیه بحث ایلدیکی زواللی حسن فهمی پاشا حقنده کیم بیلیر شفاهاً و یا تحریراً دها نه کبی معروضاتده بولنمش اولمسندن منبعث اولمق کرکدر .

کذلك مذکور خاطراتك جلد اولنك ۹۹ نجی صحیفه‌سنده خاقان سابقه عطفاً محرر (برده کامل‌پاشایی‌بن انتخاب ایتمیورم . ذاتاً مصر مسئله‌سی‌ایچون اونی‌لوندره‌یه وکلا انتخاب ایتمشدی) فقره‌سی صحیح ایسه بو دخی تخمین عاجزانه‌می مؤیددر.

مذاکرات رسمیه‌نك کشادندن مقدم سیر دروموند وولف ایله وقوع بولان ملاقات خصوصیه‌ده اساس و فروع مسئله حقنده مرکز ائتلافه واصل وله‌جغنه دائر هم مشارالیه و همده سعید پاشایه اطمئنان کمش و بالخصوص سیر دروموند وولف خاقان‌سابقه سعید پاشانك مکالمه‌یه‌مأموریتندن بحث اتمش ایسه پاشای مشار الیه نه‌دن‌طولانی بووظیفهٔ مهمه‌یی بالذات درعهده ایچون کوچك بر آرزو اظهار و هر دفعهٔ مکالمه عقبنده مذاکراتك طرفیندن امضاسنی منع ایدن (خاطرات جلد اول ، صحیفه ۹٤) خاقان سابقه قارشی او خصوصده و مذاکراتك وضع طبیعیسنی (طنین ۱۸ تموز سنه ۳۲۷) محافظه ماده‌سنده نیچون اصرار ایتمامشدر ؟

صدارته مأموریت عاجزانه‌مدن صکره سیردروموند وولف ایله جریان ایدن مذاکراتك بدایتلرنده انکلیز عسکری مصردن چکلدیکنده خدیوك معیتنه ایکی

طابور ترك عسكری تعیین و اعزامنه یاخود روم ایلیدن کوکللی ارناؤد عسکری جلب و استخدامنه مساعده اولنوب اولنمیه‌جغنه دائر مرخص مشارالیه جانبندن وقوع بولان استیضاحلره سلطان عبدالحمیدك ممانعتنه بناءً عدم موافقت جوابی ویرمش اولمقلغمی سعید پاشا بعدالتنقید مقام سلطنتك شو ممانعتی قارشوسنده استعفا ایتمش اولمقلغم لازمکله‌جکنی و حفظ منصبی مصلحت عامه‌یه تقدیم ایتمیانلر هب بویله حرکت ایدوب کندوسنك‌ده استقلال افکار خصیصه‌سنی هیچ برقوته قارشو فدا ایتمدیکنی یازییورسه‌ده بو تنقیدات و مسروداتك دخی مشارالیهه برشی قزاندیرمیه‌جغی درکاردر .

بوقارووده بیان ایلشدمکه خاطراتم له‌الحمد تغییر و تحریف شائبه‌سندن کاملاً بری اولوب وقایع عیناً جریان ایلدیکی کبی ضبط قید ایدلمشدر . بو حکایه‌دن مقصد ایسه بنم دخی دها بدایت مذاکره‌دن اعتباراً نه‌یولده مشکلاته مصادف اولدیغمی ارائه‌دن عبارتدر . خاطراتك جلد اولنك ۹۱ و ۹۲ نجی صحیفه‌لرنده (مصره عسکر سوقی نه‌دنسه فائده‌لی عد بیورلمیوردی . سودانه ، بحر احمر سواحلنه عسکر کوندرمکدن دخی امتناع اولنیوردی که سواحل مذکوره‌ده واقع مصوع ، سواکن ، زیلع ، تاجواره ، عصب ، بربره حرار ! قطعهٔ منبته وواسعه‌لری وصومالی اراضیسی والحاصل باشدن باشه بحر احمر سواحل غربیه‌سی که یالکز طولی اوچ بیك کیلو مترولق یعنی مشی عادی ایله آلتیوز ساعتلك بر مسافه‌در . بو سواحلك و ایچریلرنده واقع محللرك مملکت عثمانیه‌دن چیقمسنه هپ سوق عسکردن امتناع ایدیشمز سبب اولمشدر . بونلر ایچون یاپیلان مضبطه‌لر لاتعددر .) جمله‌لرینی یازان و برده ضبط صورتنی علاوه ایدن ذات فخامتسماتك خاقان سابقدن مصره ترك یاخود کوکللی ارناؤد عسکری اعزامنه استحصال موافقت ایده‌مامکلکمی نصل اولوبده سرمایهٔ اعتراض ایلدیکنه شاشمامق قابل دکلدر .

استعفا ، حفظ منصب ، استقلال افکار جهتلرینه کلنجه سعید پاشانك روم ایلیٔ شرقی مسئله‌سنده اورته‌یه سوردیکی بو استعفا بحثی شمدی ینه تکرار ایتمسی اویله بر استعفا ایله کندوسنك صدارته کچمسنه فرصت براقلمامسندن وبالآخره مدت مأموریتم ممتد اوله‌رق « رقبای عشره‌یه » منضم اولمقلغمدن متولد

حدت آثاريدن معدوددر. حفظ منصب واستقلال افكار نقطه‌لرنده كيملره نه‌دينلمك لازمكله‌جكنى ايسه افكار عموميه تميز و تعيين ايدر .

سعيد پاشا حضرتلرى دوشونمليدر كه خاطراتنه ١٣ دفعه استعفا ايلديكنى و استعفانامه صورتلرينى قيد ايديويركله حرص جاهدن تجردينى اثبات ايده‌مز . بالعكس حماى احتراص و تفرد ايله يانوب قاوروولمقدن برآن خالى قالمديغنه آثار و افعال سابقه و لاحقه‌سندن يوزلرجه مثال كتيرمك ممكندر . ازجمله « خاطرات جلد اول صحيفه ٣٥٧ » سعيد پاشا حضرتلرى خداوندكار ولايتنه تعييندن برآز اول يعنى سلطان عبدالحميدك جلوسنك ايكنجى سنه‌سندن اعتباراً زقاقده ايكى خفيه طرفندن تعقيب اولنديغى ؛ « خاطرات جلد اول صحيفه ١٣ » ايلك دفعه باش وكالته تعييندن يكرمى كون صكره حضور همايونده عتاب عظيمله معاتب و بر معاملهٔ شديده ايله معاقب ولوب ذات شاهانه‌نك بلنده اولا كوچك خنجرى سل ايله اوزرينه هجوم ايلديكنى و كندوسى استعفا ايتمش ايسه‌ده قبول اولنميوب تأمينات عاليه‌يى حاوى اولديغى خط همايون معاملهٔ سابقه‌يى تعديل ايلديكنى ؛ « خاطرات جلد اول صحيفه ٨٥،٨٦،٨٧ » اوچيوز سنه‌سى محرمنك اون طقوزنجى يعنى اوچنجى دفعه باش وكالتده پادشاهك شدتله صيحه و معاتبه‌لرندن صكره پانتالونك يان جيبلرينه طوغرى مشين بر محفظه ايچنده طاشيديغى كوچك بر رووولورى متهوراً كشيده ايله ايكى دفعه سعيد پاشانك باشنده طوتديغى وبالآخره حرمله دائرهٔ همايون بيننده براوطه‌ده اون سكز ساعت حبس و توقيف ايدلديكنى وسعيد پاشانك ذات شاهانه‌يى طانيديغى كوندن برى بعضاً جلى وا كثريا خفى صورتده حقنده اثر انفعاللرى اكسيك اولمديغندن وبونك برقضايه نتيجه ويره‌بيلسمنى وهما دكل مقتضاى مسلكه ودلائل وامثال واحواله نظراً محتمل عدايدرك شايد بركون مابينده توقيف وتضييق اولنه‌جق اولورسه انكلتره سفيرى لورد دافرينه معلومات سريعه ويرلمسنى حرمنه توصيه ايتديكندن بو احتمالك تحققى خبر آلنمسى اوزرينه حكم وصيت اجرا اولنوب لورد دافرين دخى نزد سلطنتده تشبثات و اخطارات لازمه‌يى بالغاً مابلغ اجرا ايلمش اولمسيله مداخلهٔ محقه مدد رس اولديغى و ايكى كون صكره صدارته كلديكنى ، « خاطرات جلد اول صحيفه ٢٤٥ الى ٢٥٠ » اوچيوز اوچ و اوچيوز درت سنهٔ هجريه‌لرنده ترصدات و تعقيبات چوغالوب حتى استراق ايچون ياوران پادشاهيدن برى حرمه قدر كيرمكله سعيد پاشانك

ذات شاهانه‌یه شکایتی حاوی بر عریضه یازمسی اوزرینه سرایه جلب وحضوره قبول اولندیغنی وبعده حضورده «منشیانه یازلدیغی اکلاشیلان بر ژورنالك» قرائتنی متعاقب ذات شاهانه‌نك «کل» خطابی اوزرینه محمود افندی کلوب «کوتور» امری اوزرینه‌ده کندوسنك (سعید پاشانك) ایکنجی قاتده برمضیقه‌کوتورلدیکنی ومحمود افندی اوتنکنایه کندوسنی (سعید پاشایی) ادخال ایله چیقوب کیتدکدن اوچ چاریك صکره بر بکچینك کتیردیکی قهوه‌یی سعید پاشانك خاطرینه کلان احتمال ضعیفی رد ایده‌میه‌رك مندیلنه دوکدیکنی وبر ساعت مرورنده‌نزدینه کلان محمود افندی‌یه کویا سعید پاشا «بودقیقه‌دن اعتباراً بردقیقه دها بوراده‌قاله‌میه‌جغم نه یاپیله‌جق ایسه یاپیلسون بنی دوشونلرده یاپه‌بیله‌جکلرینی یاپارلر.» دیمسیله شوسوزلر نصله مؤثر کورندیکندن تکرار حضوره بالادخال خنکار سعیدپاشانك عودتنه رخصت ویرمکله برابر صالون قپوسنه قدر تشییع لطفنده بولنوب فجره قریب برزمانده مسکننه داخل اولدیغی؛ «خاطرات جلد اول. صحیفه ٤٨١،٥٨٠،٢٦٥،٢٦٤،٢٦٣» بشنجی دفعه صدارته تعییننده بر آز مدت اول سرایه چاغریلوب قرنادن بکر بك وساطتیله خلافته صادق اوله‌جغنه دائر تکلیف اولنان تحلیفی قبول وایفا ایلدیکنی وایرتسی کونی صورت تحلیفی تصریحاً تقدیم ایلدیکی عریضهٔ مفصله «شوحمل ثقیلی تحمل ایتمکلکم فرضیات نوعندن اولمیوبده جداً بیله تکلیف بیورلسه حسب‌العجز انی ایفا ایده‌مم» فقرهٔ اعتذار کاریسنی حاوی اولوب صکره‌لریده برقاچ عریضه ایله معذرتنی تأکید ایلمش ایکن اوچ یوز اون ایکی سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك اون بشنجی کونی تکلیف عالی وقوعنده برقاچ دقیقه قدر تجدید استعطافه چالشمش ایسه‌ده اعتذار واستعطافده دوامه حال وموقع مساعده ایتمدیکندن امتثاله مجبوریت کوردیکنی؛ «خاطرات جلد اول. صحیفه ٣٢٩ الی ٣٦٤» سعید پاشانك تقریباً درت ماه قدر سورن صدارت خامسه‌دن انفصالندن بر آی صکره مشار الیه ینه صدارته مأموریت تبشیرات متوالیه‌سیله ماینه کیدوب کله‌رك وابرامات واقعه‌یه بناءً قبول صدارته روی موفقت کوستره‌رك نتیجه‌ده چیت کوشکنده اوتوروب اصلاحاته دائر لایحه‌لر تنظیم وصدارتك فوقنده اوله‌رق باب عالیدن کلان معروضاتی بالتدقیق تصدیق‌ورد اولنه‌جق شیلری خنکاره عرض ایلمسی ودها صکره مأموریتك وظائفی بیان اولنمقسزین مراسم قصرنده اقامت وایفای مأموریت ایتمسی تکلیفلری ظهوره

كلديكندن كندنجه (سعيد پاشاجه) اون يدی قدر دليل تشكيل ايدن احوالك آلجا آتنه تبعاً انكلتره سفارتنه مراجعت ومسافرتی اختيارده مضطر قالديغی ؛ « خاطرات جلد ثانی . قسم اول . صحيفه ٦ الی ١٢ » سعيد پاشانك انكلتره سفارتندن خانه‌سنه عودتندن صكره ترصدات وتعقيباتك آرقه‌سی كسيلمديكنی ؛ « خاطرات جلد ثانی . قسم اول صحيفه ١٤ » زمان معزوليتده اصلاحاته و « خاطرات جلد ثانی . قسم اول صحيفه ١٨ » زراعت بانقه‌سنه دائر ٢٥ رجب سنه ٣١٤ و ١٨ شعبان سنه ٣١٤ تاريخلريله ايكی قطعه عريضه يازوب بر مدت صكره « خاطرات جلد ثانی . قسم اول صحيفه ٢٢ و ٢٣ » سعيد پاشانك ايفای وظيفه‌يه وسعی متحمل بولنديغی مرتبه چالشمق اوزره خدمت صدارتی درعهده ايده‌جكنی تحريراً عرض ايلسی حقنده حاجی محمود افندی وينه صدارته تعيين اولنورسه فعالانه حركت ايدوب ايتميه‌جككی كذلك تحريراً عرضنه دائر باش‌كاتب تحسين بك طرفلرندن تبليغ اولنان اراده‌لراوزرينه زمين مناسبده و(مأموريت مقدر ايسه احوال غير مشروعه‌يه تدابير فعالانهٔ مشروعه‌ايله مقابله‌ايديله‌جكی محل‌اشتباه اولمديغی) مبين‌يازديغی عريضه‌لری مشارالیهمايه‌توديع وتسييرايتديكنی ؛ « خاطرات جلدثانی قسم اول . صحيفه ٢٤ الی ٢٨ » بر كيجه سرايه عزيمتنده حاجی محمود افنديك خنكاره عطفاً « بو كيجه بر فلاكت ايچنده بولنيورم . سعيدپاشايی يانمده آليقويمق‌ايستيورم » ديمسی اوزرينه كيجه‌ياريلرينه قدر مومی‌اليه وذات‌شاهانه ايله نه‌يولده محاوره‌لرده بولنديغی ؛ « خاطرات جلدثانی . قسم‌اول . صحيفه ٣٥ الی‌٣٧ » ٤ شوال سنه ٣١٤ ده باش كاتب تحسين بك سعيد پاشانك خانه‌سنه كيدوب مشار اليهك خدمت صدارته تعيينی تصميم بيورلديغندن مقصد عالی وجهله حركت اولنه‌جغی ويمينی حاوی بر عريضه تنظيم وتقديمی اراده بيورلديغی بيان ايتسنه مقابل پاشای مشار اليه مأموريت تقرر ايتديكی وآرزو بيورلديغی تقديرده يمينله دخی تأمينده تردد ايتميه‌جكنی سويلمش ايسه‌ده اوكون اقشام اوستی باش‌كتابتدن كلان تذكره اوقدر تكلفلر جدی دكل بشقه بر مقصده مبتنی اولديغی ويوم مذكورده ٢٢ جماذی‌الآخر سنه ٣١٦ تاريخنه قدر ايكی بچق سنه اوچ كوندر بومدتده آرتق صدارت ايچون بربحث وتكليف وقوعبولمديغی ؛ « خاطرات . جلد ثانی قسم اول صحيفه ٧١ » ١٥ رجب سنه ٣١٦ تاريخنده مابين كاتبلرندن كامل بك ايكنجی دفعه اوله‌رق سعيد پاشانك خانه‌سنه بالورود صادقانه خدمت

ایده‌جکنه دائر اول باول برعریضه ویرلمك قیدیله صدارت تکلیفنده بولنمسی اوزرینه (مأموریت مقدر ایسه صداقتله حرکت طبیعیدر . استیلان عریضه‌نك ملتزمیتی ایجابنجه تقدیمی محل تردد دکلدر .) زمیننده جواب ویردیکنی ؛ « خاطرات جلد ثانی . قسم اول . صحیفه ۷۳ الی ۷۹ » اوچیوزاون‌یدی سنهٔ هجریه‌سی اواسطنه طوغری سعید پاشانك سرایه عزیمتلرندن برنده زیاده‌جه بکله‌دلمسندن انفعالی وسیله اتخاذ ایله تقدیم ایتدیکی عریضه‌نك باشنده ذات شاهانه‌یه کمال عبودیتله متحسس اوله‌رق بونك ایچون ذاتاً وقدیماً یمین ایتمش اولدیغی کبی انی تجدید وتأکیده‌ده حاضر بولندیغندن وحلنی وجودینه منحصر کوستره‌جك مشکلاتدن بحثه کیریشه‌رك و آره‌یه صدارته عودت ماده‌سنی‌ده صیقیشدیره‌رق دیکر صورتلرله عریضه‌یه نهایت ویردیکنی ؛ « خاطرات جلد ثانی قسم اول صحیفه ۹۸ الی ۱۰۰ » نهایت رفعت پاشا مرحومك ارتحالنده سرائوانی عصمت ومنسوبین شاهانه‌دن عاصم بکلر نام شاهانه‌یه اوله‌رق یا مجلس خاص مأموریتنی یاخود صدارتی قبول ایتمسنی تکلیف ایتلریله سعید پاشا مجلس خاص مأموریتنی قبول ایتمك بعض اسباب اقتضاسنجه ملاحظه‌سنه الویرمیوب ینه بعض احوال طولاییسیله صدارتدن دخی عفوینی نیاز ایتمش ایسه‌ده مشار الیها ایرتسی کون کلوب منحصراً صدارتی تکلیف ایتدکلرندن (افراد عائله‌سنی کندی یوزندن اوغرادقلری نوائبدن قورتارمق ومملکتده‌ده خدمت ایده‌بیلمك ایچون) تکلیف واقعه موافقت کوستروب ٦ شعبان سنه ۳۱۹ تاریخنده آلتنجی دفعه اوله‌رق صدارته تعیین اولندیغی ؛ « خاطرات . جلد ثانی . قسم ثانی صحیفه ۱۷۷ الی ۱۸٦ و ۲۱۹ الی ۲٦۱ و ٤٤٠ » بو صدارت سادسه‌ده‌نه‌درلو مشکلاته مصادف اولوب نصل استعفا واختیار انزوا ایلدیکنی وانواع ازعاجات ایچنده کچن درت بچق سنه‌یه قریب معزولیتدن صکره بر ایکی آیلق مقدمات تلطیفیه‌یی تعقیب ایدن تکلیفه بالوافقه یدنجی دفعه صدارته کلدیکنی سعید پاشا حضرتلری بالذات اعلان وبیان ایدییور .

بو حالله باقیلنجه اروده تشهیر سلاح وحبس وتضییق معامله‌لرندن بشقه اعتراف اولنه‌میه‌جق دیکر بعض جلوه‌لر دخی جریان ایلدیکی کندیلکندن نمایان اولیور . حکمداران عظام‌دخی انسان اولملری اعتباریله عمومنك اوصاف مطلوبه ایله اتصافنه بالطبع حکم ویریله‌مز . هله بعضلرینك زیاده وهام وعصبی ومحافظهٔ موقع واستقلالی متمنی اوله‌رق معیتلرنده بولنانلریده ایستدکاری یوله‌سوق‌واماله‌یه

غیرتدن خالی قالمالری دائرهٔ احتمالدن خارج طوتیله‌مز . فقط مأموریندن برذاتك مابین باش کتابتنه تعییندن وبالخصوص سلك وکلایه دخولندن اعتباراً پادشاهك انفعالاتنه واقف وبالاده تعداد ایدیلوب قبول وتحملی هرکسك کاری اولمیان انواع تهدیدات وتحقیرات اگر صحیح ایسه انلره مصادف اولوبده ینه بر طرفدن اعمال تدابیر ایله اشغل مقام صدارته چالیشدیغی وزمان زمان صره‌سنی دوشوروب یدی دفعه نائل امل اولدیغی نظرامعانه النداقده ارتق اوذاتك حرص منصبدن نه‌درجه متجرد واستقلال افکارینی وحتی عزت نفسنی محافظه‌یه نه‌رتبه مستعد بولندیغی وافندیسیله بندهٔ خاص الخاصی آره‌سنده اسرار آمیز وانحلال ناپذیر بر ارتباطك وجودی قولایجه آکلاشیله‌جغندن بوبابده دها زیاده اطنابدن صرف نظر اولنور .
بز ینه صدده کلالم :

سعید پاشا حضرتلری (طنین نومرو ۱۴۷) تفصیلاتنه دوام ایله مسئلهٔ مصریه ایچون اصرار عاجزی اوزرینه مابینده منعقد انجمنك اجتماعندن اول خاقان سابقی کوردیکنی انکار ایدییوسه‌ده سرایده چیت کوشکنه عزیمت عاجزانه‌مده پاشای مشارالیهله پترسبورغ سفیر اسبقی شاکر پاشانك دخی انجمنده بولنمغه مأموریتلری خبرینی کتیرن قرنادن بر ذاته مشار الیهمانك کاوب کلدکلری لدی‌السؤال حضورده اولدقلری جوابی آلنوب مذکور کوشکده طوپلانیلان اوطه ذات شاهانه‌نك بولندیغی صالونه قریب اولمقله بر آز صکره مشار الیهما حضوردن چیقه‌رق انجمنه کلمشلرایدی . مع هذا بوجهت یکده حائز اهمیت دکلدر. خاقان سابقك امل وامرنی بالذات اولمسه بیله بالواسطه تبلیغ ایتمش اولدیغی روش حالدن مستدلدر . اثنای مذاکره‌ده آلمانیا ایمپراطوری حضرتلرینك توسیطی تکلیفنه اعتراضلرینی دخی پاشای مشار الیه هفواتدن عد ایله شمدی قبول ایتمامك صددنده بولنیور . واقعا بو اعتراض رأی محلنده دکل مذاکره صره‌سنده سرد اولنان کرچکدن هفواتدن معدود سوزلر اولمسیله مضبطه‌یه بیله درج اولنمامش ایدی . حالبوکه پاشای مشارالیهك هرحالده ویریله‌جك قراره بالاعتراض اشتراك ایتمامسی ، بلکه‌ده تلقی ایلدیکی اراده‌یه مستنداً ، کندوسنجه مقرر ایدوکندن مشار الیه ایمپراطور حضرتلرینك نفوذ وموقع ذاتیسندن استفاده ایچون المانیا دولتنك توسیطی لزومنه دائر ویریلان ایضاحات مقنعه‌یه انجمن هیئتنجه بر شی دنیلمیه‌رك طریق توسطه مراجعت لزومنده اتحاد حصوله کلمکله برابر

پاشای مشار الیه انکلتره حکومتنه ایدیله‌جك تکلیفك شکلنده آیریلوب مضبطه‌یه ربط اولنمق اوزره برده رأی ورقه‌سی ویرمش و بونك صورتی کرك کندی خاطراتنده و کرك خاطرات عاجزانه‌مده مندرج اولدیغی حالده بو دفعه ینه غزته ایله‌ده نشر ایتدیرمش اولدیغندن اکا جواباً خاقان سابقه متقدم و خاطرات عاجزانه‌مده مسطور عریضه‌نك صورتی دخی مشار الیهك اثرینه بالامتثال بروجه آتی درج اولندی .

صورت عریضه

فرانسه حکومتنك بیاناتنه مبنی انکلتره حکومتنك کندی عسکرینی بیك سکزیوزسکسان سکز سنه‌سی اوائلنده کیرو چکمکه موافقتی دولتلرك حصول رضالری قیدیله مقید وبناءً علیه اولبابده دولتلرله برقول و قرار تنظیمی مقدر ایدی . امر تخلیه‌یه دائر موسیو وولف ایله تنظیم اولنان مقاوله‌ٔ اخیره‌ده تعیین قلنان مدتك نهایتی تاریخ مذکوره موافق وینه دولتلرك رضاسی قیدیله مقید اولدیغی کبی حالا بو کونکی کون حکومت مشار الیهانك امر تخلیه‌یی تعلیق ایتدیکی ماده دولتلرك رضاسی قیدی اولوب راضی اولمیان دولت ایسه فرانسه حکومتیدر . بو قیدك حکمی اولمیوده انکلتره‌نك بروجه محرر بیك سکزیوزسکسان سکز سنه‌سنده عسکرینی کیرو چکه‌جکنه دائر اولان بیاناتی کافی و اولبابده مقاوله عقدی بی لزوم ایدیسه ، بو خصوص ایچون حسن فهمی پاشا مأموراً انکلتره‌یه کوندرلمامل ایدی . ثانیاً مادامکه لورد غرانویلك پاشای مشار الیهه ویردیکی لایحه‌ده لدی‌الحاجه مصره طرف سلطنت سنیه‌دن قوهٔ بریه و بحریه سوق فقره‌سی موجود ایدی ؛ اوحالده بو تکلیفك بلاتوقف قبولیله انکلتره دولتی طرفندن لدی‌الحاجه مصره عسکر سوق تکلیفنك وقوعنه محل براقلماملی ایدی . مع مافیه تعاطیسی تأخرایدن مقاوله‌ده ، وقت حاجتده دولت علیه‌ایله انکلتره‌دولتنك مشترکاً مصرجه مداخلهٔ‌عسکریه اجرا ایلملری فقره‌سی قونلدیغی ، قولی غلط‌اولوب طوغریسی: دولت علیه‌نك مصری عسکرله اشغال ایتمك حقنی استعمال ایلیه‌جکی وَ احوال مشروحه‌ده انکلتره حکومتی دخی مصره عسکر سوقنه مأذون اولوب شایدبعض اسباب مانعه‌دن طولایی حکومت سنیه مصره عسکر سوق ایتمدیکی تقدیرده بر قومیسر بولندیره‌جغی مصرح وبو جهتله انکلتره‌نك ایفا ایده‌جکی خدمت دولت علیه‌یه مجرد برمعاونتدن عبارت اوله‌رق اشتراك حقوق معناسنی تضمن ایتمیه‌جکی بشقه‌جه ویریلان بیانامه ایله مؤیددر .

« تأمینات دولیه تغییر احوال ایله تبدل ایدر . » مضمونته کنجه بونك اسبابی قنغی طرفدن اولدیغنك تعیینی اقتضا ایدوب « بودفعه‌کی صورت تنظیمیه‌نك حکمنه دخی حیلولت عوارض ایله خلل کلمامك وَیاخود تخلیه مقاوله‌سی مذاکره‌سنه کیریشلدکده ، شرائطی تشدید و یاخود زمان تخلیه پك زیاده تطویل اولنمامق وَیا دها سائر مشکلات و مخاطرات حدوث ایتمامك

ایچون بر اساس امینه بناء حال ایدلمسی الزم و مستعجل » اولدیغی عباره‌سی ایسه ، معاملات سابقه‌یه فضولی برعزو و قصوردن کنایه اولدیغی کبی ، تأمین حقوق ایله تعیین زمان تخلیه مطلبلرینه برلکده تشبث اولنمسی مطالعه‌سی وَ بونك حصولنه‌ده مذاکره‌یه تشبث اثناسنده صرف مساعی ایله اسباب امنیت ارائه‌سی چاره حکمنده یاد قلنمسی دخی، برتصوردن عبارت ایسه‌ده خطهٔ مصریه‌ده حقوق مقدسهٔ خلافتپناهینك گرفتار اولدیغی حال تهلکه‌نك تصدیقیله برابر امر تخلیه‌یه مدت تعیيننك موقوف علیهی وَ حتی شرط اصلیسی آق دکزده ساحلدار اولان دولتلرك مقاوله‌یه موافقتی قیدی اولدیغی وَ بونی قبول ایتمامك ایچون برطاقم القا آت علنیه‌ده بولنان فرانسه‌نك شمدی اختیارشرمساری وخجالتله بلا تحویل، قید مذکوره‌موافقتی مستحیل ایدوکی بیلنورکن ینه تأمین حقوق ایله برابر تخلیه‌یه مدت تعیيننك انکلتره‌یه تکرار تکلیفی رأینده بولنمق کبی بر خطا ، احوال سیاسیه‌نك تأثیراتی تحتنده بولنمیانلر ایچون قابل عفو اولسه‌ده ، حیات سیاسیه ایله اقتضای مصلحتی تقدیر ایده بیله‌جك بر موقعده بولنانلر، حب وطندن وارسته اولمدقجه ، انکلیز عسکرینك کیرو چکلمسنه شمدیدن قرار ویرلمیه‌جك اولدیغی حالده مصردن بالکلیه واز کچمك وَ نتایج وخیمهٔ سائره‌یه قائل اولمق دیمك اولان اویله بر رأیه اشتراك ایده‌میه‌جکی درکاردر . حقیقت حالده مسئله‌نك کسب ایلدیکی درجهٔ اهمیته وما سبق احواله نظراً شو صره‌ده فرانسه حکومتنك وساطتی انکلتره دولتنی عقد مقاوله‌یه اماله ایده‌مدکدن بشقه ، دولت علیه ایله انکلتره بیننده موافقت حصولنی برقات دها تصعیب ایده‌جکی بدیهی وفرانسه‌نك بزه یالکز بر نصیحتله اکتفا ایلمسی دخی بوکا بردلیل کافی اولدیغنه و روش حاله و حسیات کمترانه‌مه گوره ، بر ایکی آی ظرفنده لوندره‌جه صورت مناسبه‌ده اجرای تشبثات جدیه ایله خطهٔ مصریه اوزرنده اولان حقوق مالکداریٔ حضرت پادشاهی بر سند رسمی ایله تحت تأمینه آلنمدقجه ، چوق زمان کچمکسزین مصرك الدن کیتمسی تهلکه‌سی تظاهر ایدرك ، معاذالله تعالی اویله برحالدن تولد ایده‌جك نتایج وخیمه عرض وبیاندن وارسته بولندیغنه بناءً ، بلاتأخیر لوندره سفیری رستم پاشا قوللری واسطه‌سیله لورد سالیسبوری نزدنده بروجه معروض اجرای تشبثات اولنه‌رق ، مصرك انکلیز عسکرندن تخلیه‌سی خصوصنه ایلرده بین‌الدولتین برقرار ویرلمك اوزره خطهٔ مصریه‌ده اولان حقوق سلطنت سنیه‌نك تأمیننه مدار اوله‌جق شرائط ایله برمقاوله‌نامه عقدینه انکلتره قابینه سنك موافقتنی استحصال ایچون پاشای مشار الیهه تعلیمات اعطاسی وبو بابده بی طرف دوست بر دولتك وساطتی حصول مقصده خیلی یارم ایده‌جکندن ولی نعمت بی منتمز پادشاهمز افندمز حضرتلریله آلمانیا ایمپراطوری بیننده موجود اولان مصافات وحب وموالاته رعایةً آلمانیا دولتی حقوق مقدسهٔ شاهانه‌نك محافظه‌سی ضمننده انکلتره حکومتی نزدنده اجرای وساطت دوستانه‌یه دریغ همت ایتمیه‌جکی مجزوم بولندیغندن موافق امر و ارادهٔ حکمت افادهٔ حضرت خلافتپناهی اولدیغی تقدیرده وساطت مطلوبه‌نك استحصالنه طرف اشرف ملوکانه‌دن آلمانیا سفیری موسیو رادوویچه مأمور ایدلمسی موافق‌حال مصلحت اولورایسه‌ده

اولبابده هرنه وجهله اراده و فرمان بیوریلور ایسه اصابت آنده اوله‌جغی محاط علم عالی بیورلدقده اولبابده وقاطبهٔ احوالده امر وفرمان حضرت من‌له‌الامرکدر .

٨ ذی‌القعده سنه ٣٠٨ و ٣ حزیران سنه ٣٠٧

سعید پاشا حضرتلرینك (مادامکه بنم رأیم کامل پاشانك رأینه توافق ایتمامش وتعبیر آخرله کندیسنه ترتب ایدن مسئولیته اشتراکی قبول ایتمامك ایسته‌مشم ، مشار الیهك بالمباحثه بنی‌الزام وافحام ایتمسی وبونلرقابل اوله‌مزایسه افادات‌طرفینی علی‌الاصول انجمن مضبطه‌سنه درج ایتدیرمسی واجب ایدی . کندیلری ایسه‌بونی یاپمدیلردی . بالعکس بو طریق طبیعی‌یه بدل خاطراتنك آلتمش دردنجی صحیفه‌سنه قدر اولان غریضهٔ خصوصیه‌یی خاقان سابقه یازمشدر .) دیملری نفس‌الامره غیر موافقدر . چونکه سعید پاشایی مباحثه ایله الزام بالطبع قائل اولمدیغندن انجمن مضبطه‌سنه مشار الیهك رأی ورقه‌سی‌ربط اولنمقله برابر افادات طرفینك درجی وجوبنده دخی اهمال کوسترلمامش ومضبطه‌نك او قسمی مجبوراً بروجه زیر یازلمشدر .

« . . . دولت مشار الیها ایله دولت علیه بیننده موجود اولان ود و مصافاته نظراً آلمانیا دولتنك بوبابده دریغ وساطت ایتمیه‌جکی مجزوم بولندیغندن بونك ایچون بوراده‌کی سفیری واسطه‌سیله بر اساس تعیین اولنه‌رق دولت مشار الیهایه مراجعت اولنمسی بالاتحاد تنسیب اولنوب انکلتره دولتنه اولنه‌جق تکلیفك شکلنه کلنجه حصول مقصدی تسهیل ایچون مدت تخلیه بعده دولتین بیننده بالمذاکره بر قرار ویرلمك اوزره اول امرده خطهٔ مصریه‌ده اولان حقوق مقدسهٔ‌حضرت شهنشاهینك تأمینی صورتی اوزرینه جریان ایدن مذاکرات عمیقه نتیجه‌سنده صدر اعظم سابق سعید پاشا ویاور اکرم حضرت شهریاری شاکر پاشا قوللری مقصد اصلی اولان امر تخلیه‌یی بردن وجوده کتیرمك ایچون بروجه معروض آلمانیا دولتی وساطتیله وقوع بوله‌جق تشبث اوزرینه انکلتره حکومتنك مصر مسئله‌سنه دائر مذاکره‌یه موافقتی استحصال اولندیغنده حقوق مقدسهٔ حضرت پادشاهینك تأمیننه مقتضی قیود ایله برابر امر تخلیه‌یه بر وقت تعیینك دخی تکلیفی رأینده بولنوب ومشار الیه سعید پاشا بومبحثه متعلق ملاحظاتی اسبابی ملفوف ورقه‌ده بیان قلنمش اولوب آنجق معلوم عالی اولدیغی اوزره انکلتره حکومتی امر تخلیه‌یه بر مدت تعیینی ماده‌سنی تخلیه‌دن صکره لدی‌الحاجه دولت علیه ایله برابر ویاخود دولت علیه‌جه عسکر سوقنه برمانع‌اولدیغی‌حالده یالکزجه مصره عسکرسوقنه اولدن مأذون اولمسی وبو مقاوله‌یه آق دکزده ساحلدار اولان دولتلرك اولجه موافقتی آلنمسی شرطنه تعلیق ایتمش اولدیغندن و بو بابده شمدی‌یه قدر فرانسه‌نك استحصال موافقتی میسر اولمدیغندن شمدی لدی‌التجربه ثمره‌سز قالان بر یوله کیدلمسی حالنده اولا آلمانیانك بوشرطه

توسطی قبول ایتمسی مستبعد اولدیغنه ثانیاً دولت مشار الیهانك قبولی وانكلتره‌نك دخی امر تخلیه‌یه دائر مجدداً مذاكره‌یه موافقتی فرض اولنسه بیله ابتدا شرط مذكورك فرانسه‌یه قبول ایتدیرلمسی مسئله‌سنی درمیان ایده‌جکی دركار اولوب بونك ایسه شمدیکی حالده استحصالی قابل اوله‌میه‌جغنه نظراً بوصورتله اولنه‌جق تشبثك بر حسن نتیجه‌یه اقترانی تحت امكانده كوریله‌مامش و بو یولده اضاعهٔ اوقات ایدلمسی اسباب معروضه‌یه مبنی غیر جائز بولنمش اولمقله تذكرهٔ مذكوره‌ده « انجمنده مطالعه‌اولنان دها اولكی عریضهٔ خصوصیه‌مده » عرض اولندیغی وجهله ایشك ایکی مرحله‌یه تقسیمیله مصرك انكلیز عسكرندن زمان تخلیه‌سنك تعیینی خصوصنه بعده بین‌الدولتین بر قرار ویرلمك اوزره اول باول خطهٔ مصریه‌ده اولان حقوق سلطنت سنیه‌نك تأمیننه مدار اوله‌جق شرائط ایله بر مقاوله‌نامه‌نك عقدی صورتنك تكلیفی اكثریتله تذكر اولنمش اولمقله . . . . الخ) .

ایشته بونكله‌ده ثابتدركه افادات طرفینك مضبطه‌یه درجی و جوبنده سعید پاشانك تخیلی كبی تجویز قصور اولنمامش وصورتی كذلك خاطراتمده وبالاده محرر عریضهٔ خصوصیه‌م دها صكره‌جه تقدیم قلنمشدر . مذكور مضبطه ایله رأی ورقه‌سی وعریضه اوزرینه ، صدارتدن انفصال عاجزانه‌مه دكین كچن بر ایکی ماه ظرفنده ایسه انجمنلر توالی ایدرك مقصد اصلی كشاكشه دوشمشدر .

سعید پاشا حضرتلری بر قسمی‌ده طنینك ۱۰۴۸ نومرولی نسخه‌سنه انتقال ایدن مقالهٔ مفصله‌لرینك بر فقره‌سنده (بر قرارك اجراسنده اتحاد آرا آرامق سلطان مخلوعك عادتی ایدیسه شو عادت باطل اولدیغی و هر شیده اكثریت نافذ اولدیغندن آنكا اعتبار ایتمامك امور دولتی تعطیل ایتمك دیمكدر حقیقتلرینی افهام ایتمك و مثمر اولمزسه ایشدن چكلمك لازم كلزمی ایدی . نته‌كیم بونی یاپانلر اولمش واكثریت حكمنی دائما موقع اجرایه كتیرمشلردر . مجلس وكلا ضبطلری و اوراق سائره بونك شاهدیدر) و مقاله‌نك دیكر جهتلرنده‌ده سیردرومون وولف ایله عقد اولنان ایكنجی مقاوله‌یی كندی فكر و آرزوسنه كوره تفسیر وتنقیددن صكره (حال حاضرله ثابتدركه انكلتره خطهٔ مصریه اوزرنده حقوق حكمرانیمزی غیر منكردر و حد ذاتنده دخی بو حق ممتنع الاعتراضدر . لكن كامل پاشانك دیدیكی یولده بر تشبث فكرمه كوره ذاتاً معترض فیه اولمیان بر حقی اضعاف ایده بیلیر ایدی . بوراسی تسلیم اولنسه بیله ذات مصلحت بر حكمدار معظمی توسیط تكلیفنه محتاج دكل ایدی . زیرا صرف نظریاته عائد اولان تأیید حقوق مطلبنی واسطه‌سز بیله استحصالده كوجلك چكلمز ایدی . حتی امنیت

متقابله اسبابنه بزم طرفمدن اعتنا اولنسه انکلتره‌جه کائن لمیکن عدایدیلان مقاوله‌یی اعاده قابل ایدی . بناءً علیه کامل پاشانك رأینه اشتراکده بالطبع اعتذار اولنمشدی. بن تأیید حقوق وتعیین زمان تخلیه خصوصلرینه برلکده چالشلمسی رأینده بولنمش ایدم . کامل پاشا اکر بنم رأیمك بطلاننه ، کندی اجتهادینك صوابنه قناعت حاصل ایتمش ایسه نزد سلطنتده اصرار وعدم تأثیری حالنده استعفا ایتملی ایدی .) بیوریورلر .

واقعا سعید پاشا حضرتلرینك منافع حقیقیهٔ دولته خادم فعلیاتدن صرف نظر اولنورسه قلمی اله آلنجه یاخود « دیکته » یه‌باشلایجه اوزون اثرلروجوده کتیره بیلمکده‌کی اقتداری اوته‌دنبری مسلمدر. فقط بواقتدار « تعبیر معذور کورلسون» کوز بویاجیلغی درجه‌سنه قدر سوء استعمال اولنمق ایستیلور ایسه بر مهارت ممدوحه عد اولنمقدن پك اوزاق قاله‌جغی دخی امر غیر مبهمدر . سعید پاشا حضرتلرینك بویولده سوء استمالی اختیاردن چکنمدیکنی اثبات ایچون هر کسك واقف اوله‌میه‌جغی « مجلس وکلا ضبطلرینك » اشهادینی عبث عد ایدرك انظار قارئینی مشارالیهك خاطراتنك جلد اولنك یتمش سکزنجی ویوز یکرمی اوچنجی صحیفه‌لرینه جلب ایله اکتفا ایلرم‌مذکوریتمش سکزنجی صحیفه‌نك نهایتده مسئلهٔ مصریه‌یه دائر حکایات صره‌سنده هیئت وکلانك اکثریتی رأیمه موافق ایسه‌ده محمود ندیم پاشا جودت پاشا مخالف‌رأیده بولنیورلردی . یعنی نه قونفرانس نه‌ده عسکر سوقنی قبول ایتمیورلردی . سوز توکنوب نوط استحصال آرایه‌کلنجه محمود ندیم پاشا رأی مخالفده ثابت قالدی . رأی واحددن عبارت اولان اقلیتله برابر اکثریتك قراری حضور عالی‌یه عرض اولندی . لکن ارادهٔ سنیه صدور ایتمدی . (ویوز یکرمی اوچنجی صحیفه‌نك نهایتنده‌ده (فقط بوماده مجالس وکلاده مذاکره اولنورکن صبحی پاشا قومیسرك مسلمان اولمسنده اصرار ایتدی . مقصد اصل مصر مالیه‌سنه مداخله ایچون براساس وضعی ماده‌سیدر . ایلروده قومیسرك تبدیلی لازمکلور ایسه مسلمان انتخابیده دولتك النده‌در . دینلدی ایسه قانع اولمدی اکثریتله سرکیس افندینك تعیینی ایچون بر مضبطه یاپلمش ایسه‌ده آنكده اراده‌سی چیقمدی وجوق کچمکسزین نفصالم وقوعبولدی) دیه محرردر . دها نیجه دلائل اقامه‌سی ممکن ایسه‌ده سعید پاشانك بالاده محرر ایکی فقره‌سیده خاقان سابقجه مقررات معروضه‌ده اتحاد آرانك ملتزمیننه شاهد کافی وبناءً علی ذالك

پاشای مشارالیهك (هر شیده اكثریت نافذ اولدیغندن اكا اعتبار ایتمامك امور دولتی تعطیل ایتمكدر . حقیقتلرینی افهام ایلمك ومثمر اولمزسه ایشدن چكلمك لازم كلزمی‌ایدی ،) سؤالی معناسیله كندوسنه راجعدر . و (نته‌كیم بونی یاپانلر اولمش واكثریتك حكمنی دائما موقع اجرایه كتیرمشلردر .)قولی نره‌ده‌قالمشدر.

مصر حقنده انكلتره دولتیله برنجی وایكنجی مقاوله‌نامه‌لرك اسباب وصورت عقدی وایكنجی مقاوله نامه‌نك كیفیت تأخر تعاطیسی خاطراتمده مصرح اولمقله بوجهتلرك تكراری وسعید پاشا حضرتلرینك مشكلاتدن قورتلمق ایچون امدادینه یتیشن روم ایلی شرقی حادثه‌سندن بالاستفاده ایشدن چكلدكدن صكره مشكلات موروثه ممكن مرتبه حل ایله عقد ایدیلان مذكور مقاوله‌نامه‌لر احكامنه قارشو معتادی وجهله « دیكته‌یه » بالمراجعه كلیشی كوزل‌سردایلدیكی افادات‌تنقیدكارانه‌یه جواب اسطاری عبثله اشتغالدر یالكز شوراسنك بیانی لازمه‌دن عد ایدرمكه اجزای ممالكمزدن بولنان بر قطعهٔ مهمه‌یی قوهٔ عسكریه ایله اشغال ایتسنه‌خدمت صدارته مأموریت عاجزانه‌مدن اول میدان ویرلمش اولان حكومت اجنبیه‌نك « دوسلغنه وحق شناشلغنه اعتماددن خالی قالمدیغی وقله‌میه‌جغی انكلتره دولت فخیمه‌سی اولدیغی حالده بیله « قطعه مزبوره‌ده بلا مقاوله دوام اشغالی یاخود اشغالك بر مقاولهٔ مخصوصه ایله تعیین ماهیت وتحدید مدتی آره‌سنده‌كی فرقی هر عقل‌سلیم صاحبی‌تقدیر ایده‌بیله‌جكندن سالف‌الذكر مقاوله‌نامه‌لرك عقدینه موفقیت اجتهادمجه دولته‌بیوك بر خدمت ایدی . خدمت وطنه وقف نفس ایدن بر دولت آدمی ایچون باشلادیغی كاری اتمامه صوك درجه‌یه قدر بذل وسع واقتدار وطریق عزمی سده چالیشان اغیارك القاآتنه قولاق آصمیوب ممكن مرتبه حصول مقصده صرف افكار ایلمك وامر استعفایی چوجق اویونجاغنه چویرمك اك بیوك وظیفهٔ حمیت اولدیغندن مذكور مقاوله‌نامه‌لردن‌ایكنجیسنك‌دخی موقع‌تطبیقه‌وضعی ضمننده ایقاع اولنان تأخراتی ازاله ایچون سعید پاشا حضرتلرینك‌ده دیدیكی كبی كاه وعد وكاه تهدید صورتلریله مراجعت ایلدیكم انواع تدابیرك عقیم براغلدیغی كورلمسی ونهایتده لورد سالیسبوری‌طرفندن خاطرتمك یكرمی برنجی صحیفه‌سنده محرر صوك تبلیغات رسمیه وقویه كله‌رك اولدن بری ایكنجی مقاوله‌نك تصدیقی علیهنده بولنان فرانسه حكومتنك درسعادت سفیرنجه‌ده مشارالیه لورد سالیسبوری نزدنده بلا تأخیر تجدید تشبثات ایله حقوق شاهانه‌نك تأییدینه تأمینات بخش

اوله‌جق بیانات استحصالنه اعتنا اولنمق رأیی درمیان اولنمسی اوزرینه صوك تدبیر مقامنده سعید پاشانك بگنمدیگی تشبثاتك اجراسنی موافق حال ومصلحت کورمش وتشبثات متصوره‌نك موفقیته اقترانی وسائلنی‌ده اولجه استحضار ایلش ایدم. پاشای مشارالیهك بوبابده‌کی رأینك بطلاننه وکندی اجتهادمك اصابتنه قناعتمك درجه‌سی، صورتی خاطراتمده وبالاده مندرج ۳ حزیران سنه ۳۰۷ تاریخلی عریضه‌می مطالعه ایله تعین ایدر. مسئلهٔ مصریه‌ده بدایتندنبری علاقهٔ کلیه‌سی درکار اولان سعید پاشا حضرتلرینك‌ده بولنه‌جغی بر انجمندن اتفاق آرا ایله چیقه‌جق قراری آرتق سلطان عبدالحمیدك رد ایده‌مامسی ملحوظ ایکن پاشای مشارالیهك نشریات اخیره‌سیله ثابت اولدیغی اوزره بوماده‌ده بنی استعفایه مجبور قلمق مقصد مخصوصیله قاریشق بر مسلك اختلافکارانه التزام وتعقیب ایتمش اولمسی عظیم تأسفلره شایاندر.

واقعا بو اختلاف آرانك الجا ایلدیکی دیگر مذاکرات ومعروضات ایله بیهوده بر ایکی آی وقت کچدکدن صکره ذاتاً علیهمده بشقه‌جه جاری اولان انتریقه‌لر نتیجه‌سنده انفصال عاجزانهم وقوعه کلمش ایده‌ده نه‌چاره‌که سعید پاشا حضرتلرینك بکا خلف اوله بیلمك امیدی ینه بوشه چیقمشدر.

مع مافیه مشار الیه ایر کچ یولنی بولوب اعلان مشرطیته متصادف برنجی صدارتندن بشقه ایکی دفعه دها اخلافمه خلف اولدیغی حالده بروجه بالا یازدیغی (صرف نظریته عائد اولان تأیید حقوق مطلبنی واسطه‌سز بیله استحصالده کوجلك چکلمزدی‌حتی امنیت متقابله اسبابنه بزم‌طرفدن تشبث اولنسه انکلتره‌جه کائن لمیکن عد ایدیلان مقاوله‌یی اعاده قابل ایدی.) قولنك ابراز فعلیاتنه ایچون بذل همت و عنایت بیورمدقلری جای مراقدر.

« طنین نومرو ۱۰٤۸ » . مصرك تخلیه‌سنه دائر انکلتره ایله منعقد ایکنجی مقاوله‌یی تنقید ایدن فرانسه سفیرینه بالمقابله تونس حقنده دخی کندوسیله اویله برمقاوله عقدی املنده بولندیغمی افاده ومکالمه‌یی دیکر بعض سفرایه‌ده حکایه ایتدکلکم اوزرینه او وقتکی آلمانیا سفیری موسیو رادوویچ ماجرانی دولت متبوعه‌سنه یازوب پرنس بسمارقدن آلدیغی تعلیماته توفیقاً طرف عاجزی‌یه نه یولده تبلیغات اجرا ایلدیکنه دائر خاطراتمده مندرج افاده‌یه سعید پاشا حضرتلری لورد غرانویل ایله پرنس بسمارقك بشقه وقتلرده ایراد ایلدکلری نطقلردن استدلالاً

اینانمق ایستمیور ایسه پرنس بسمارقك جواب خالصانه‌سنی بکا تبلیغ ایدن موسیو رادویچ حالا برحیات اولدیغندن مشارالیهه مراجعتله حل اشتباه ایده‌بیلیور.

یگرمی بش سنه اول جریان ایتمش اولان بر مکالمه‌نك خاطراتمده بالمناسبه حکایه‌سی ایسه سعید پاشانك نابجا اسنادی کبی تونسك استردادی تصویرینی تضمن ایله حال حاضرده افکار ناسی خیالاته سوق و دولت علیه ایچون مضرت تولید ایتمز .

افکار عمومیه‌یی مهیج و دولتجه مضر قیود اصل سعید پاشا خاطراتنده تصادف اولنور . مذکور خاطراتك جلد اولنك ۲۷۱ نجی صحیفه‌سنده کوریلان شو : (لورد سالیسبوری بو تبلیغات ایله اکتفا ایتمیوب خاتمه‌ده دیکر بر تبلیغ مهمده بولنمشدی‌که بکا اوقونان تلغرافده بو خاتمه‌نك علی طریق الاشاره ضبط ایتدیگم عباراتی شو ایدی : نه آلمانیا ، نه ایتالیا نه ، آوستریا انکلتره‌نك مسئلهٔ شرقیه پولتیقه‌سنه خائل اوله‌مزلر . فرنسه روسیه‌یه صادقدر . دولت عثمانیه‌نك بقاسنه مدار اولان شی یالکز انکلتره‌نك روسیه ایله متفق اولمامسیدر . اکر اتفاق واقع اولورسه تهلکه نهایت درجه‌یه کلیر . دولت عثمانیه زائل اولور .) فقره‌سی ایشته او جمله‌دندر .

مقصد ایقاظ اولسه بیله بونك حصولنی ، مذکور تبلیغ مهمی قورقیلان حالك قوهٔ قریبه‌یه کلدیگی صره‌ده خاطرات صحیفه‌لرینه کچیرمکله دکل ،سائر وسائط مناسبه ایله ارکان دولته ابلاغده ، آرامق وجائب دور اندیشیدن عد اولنمق لازم کله‌جکی محل تردد دکلدر .

سعید پاشا حضرتلرینك دیکر بر مادهٔ استطرادیه عنوانیله طنین نومرو ۱۰۴۸ و ۱۰۴۹ » یازدیغی مقالهٔ مفصله‌نك خلاصهٔ مألنده خاطراتمك واردات مصریه انکلتره وفرانسه دولتلری طرفندن تأمینات مقامنده قبول اولنه‌رق بر سندق تأسیس اولندیغنه متعلق فقره‌سنی زمین اتخاذ ایله کندی صدارتنده بو صندوقك اداره مجلسنه دولت متبوعه قومیسری صفتیله بر مأمور تعیینی ایچون وقوعبولان تشبثك محسناتندن بحثله و بوبابده تقدیم اولنان مضبطه صورتنك درجیله کویا صدارته نصبمدن صکره بومضبطه‌یی تکرار مبحثه قویوب دولت علیه‌یی سائر دولتلرله منزلهٔ مساواتده طوته‌مه‌یز دیمکلگم اوزرینه اهل مجلسده بکا اتباع ایتدکلرنده مساعیٔ مصروفه‌نك هدر اولدیغی کوسترلمشدر .

خاطراتك جلد اولنك ١٢٤ نجی صحیفه‌سنده ایسه پاشای مشارالیه بو بحثده (خارجیه ناظری سعید پاشا مصر مالیه‌سی ایچون حکومت سنیه‌نك قومیسر کوندرمسی مضر اوله‌جغنه دائر اولان فکر پادشاهی‌یی مع الاستصواب مجلس وکلاده بیان ودیکر ذوات دخی اکا اشتراك ایدرك قومیسر تعییننذن بتون بتون صرف نظر اولنمش الحاصل بوایشده‌ده مسئلهٔ شخصیه مسئلهٔ اصلیه‌یه تقدم ایتمشدر .) دینلمشدر .

زمان معزولیتنده‌ده مجالس وکلا مذاکراتنه قدر احالهٔ سمع تجسسه انهماکی بوصورتله تحت اعترافنده بولنان سعید پاشانك قومیسر تعیینی خصوصنك تأخیرینی جانبنك ایستدیکنه کوره خاطراتنده مرحوم سعید پاشایه نشریاتنده بکا عطف ایتمسنده‌کی غرابتلردن صرف نظر اولنسه‌ده بوایشه دائر ٨ جماذی‌الاخره سنه ٣٠٢ و ١٣ مارت سنه ٣٠١ تاریخنده اکثریتله یاپیلان مذکور مضبطه‌نك تقدیمندن صکره صاحب خاطرات ونشریات سعید پاشا دها آلتی آی موقع اقتدارده قالمش ایکن یوز سکسان کونه واران بومدت ظرفنده « هر ایشده اکثریت نافذ اولدیغندن اکا اعتبار ایتمامك امور دولتی تعطیل ایتمکدر حقیقتلرینی افهام ایتمك ومثمر اولمزسه ایشدن چکلمك لازم کلمزمی ایدی » جمله‌سنی‌که مشارالیه بکا قارشو ایراد ایتمشیدی . اعادةً کندوسنه توجیه ایتمك یك محق اولور .

حقیقت حال شووجهله ظاهر اولنجه سعید پاشانك آلتی آی مدت ایچنده اراده‌سنی استحصالدن عاجز قالدیغی مضبطه‌نك صورتنی نشره واکا بناءً درلو ملاحظات سردینه تصدی ایلمسی انظار وافکار قارئینی بیهوده یورمق مقصدینه خدمتدن عبارت قالور .

سعید پاشا حضرتلری نشریات واقعه‌سنك بر قسمنی‌ده ارمنی مسئله‌سنه دائر خاطرات عاجزیده کوردیکی وثائقك وهم مخصوصنه کوره تفسیر وتنقیدینه حصر ایله بعض عباره‌لره عندی معنالر ویره‌رك تبدل وکلا صره‌سنده بنم ایچون آچیق براقلدیغی تبلیغ ایدیلان شورای دولت ریاستنی عدم قبولمی دلیل عد ایله کویا کندیسنی خدمت صدارتدن بالاسقاط سرکاره کچمك املنده بولندیغمه ذاهب اولیور رده خاطراتمك ١٨١ نجی صحیفه‌سنده صورتی مندرج عریضهٔ خصوصیه‌نك « بوندن اوچ درت ماه مقدم یعنی انکلتره‌نك بومسئله‌یه حین مداخله‌سنده اتخاذ تدابیر لازمه ایله بالمدافعه اومثللو خطرناك اصلاحات تکلیفاتی وقوعنك اوکنی آلمق قابل

ایدیسه‌ده . . . . . . الخ » مع مافیه باب عالیجه طوغری بر مسلك اتخاذ اولنسه ظن عبیدانه‌مه کوره دول ثلثه‌نك و باخصوص انکلتره‌نك یا کلش اولان اعتقادلرینی تصحیح ایتمك ممکن اولور. یوقسه آناطولیجه حقوق حکومت سنیه‌یه دیکر دولتلرك تشریکی اساسنك قبولی تقدیرده عهد قریبده عین حال روم‌ایلی ایله جزائر بحر سفیدده و بعده ولایات سائره‌ده دخی وقوعه کله‌رك . . . »فقره‌لرندن استنتاجاً بنم یا کلش اخطار وملاحظه‌لریمك کویا کندی حقنده خاقان‌سابقك تشدید غیظنه عامل مؤثر اولدیغنی سویلیور .

شورای دولت ریاستنی قبول ایتمامکلکم خاطراتمده یازدیغم کبی مجرد ماسبق احوالی تفکرله وکلالقدن تحاشی نتیجه‌سیدر . موضوع بحث اولان عریضهٔ خصوصیه‌مك ایسه تاریخنه باقیلنجه سعیدپاشانك دفعهٔ خامسه صدارته نصبندن یعنی ۲۸ مایس سنه ۳۱۱ تاریخندن اون برکون اول سوأل عالی‌یه جواباً تقدیم‌اولنوب مندرجاتی پاشای مشارالیهك سلفی زماننه عائد احوالدن باعث بولندیغی صراحةً آکلاشیلور. هله مذکور فقره‌لردن برنده‌کی « بوندن‌اوچ درت ماه مقدم... الخ» جمله‌سی مقصدی هیچ بر شبهه‌یه محل قالمیه‌جق صورتده تأید ایدر . اساساً سعید پاشا دخی خاطراتنك جلد اولنك ۳۲۳ نجی صحیفه‌سنده محرر « کامل پاشانك عریضه‌سنده ارمنی مسئله‌سنك شوحاله کلمسی جواد پاشا زماننده اولمشدر . امنیت شاهانه‌یی حائز بر هیئت وکلا تشکیلیله اکا تودیع امور لازمدر .یولنده ایکی‌فقرهٔ مهمه‌واردی» جمله‌سیله شو حقیقتی تصدیق ایلمشدر. حال بویله اولنجه سعیدپاشانك نشریات اخیره‌سنده عریضهٔ مذکوره‌یی کندی حقنده تزاید غیظه عاملی مؤثر صورتنده کوستره‌رك یوروتدیکی ملاحظاتك نه‌درجه واهی وغرض آلود اولدیغی طبیعتیله ظاهر اولور .

ارمنی مسئله‌سنه متعلق معروضاتم پك محدود ومعدود وسعید پاشانك زمان صدارتنه مصادف ۱۷ اغستوس سنه ۳۱۱ تاریخلی عریضهٔ جوابیه‌مده دخی « تکلیفات واقعه‌نك برصورت عمومیه‌ده قبولی » توصیهٔ صریحه‌سی موجود اولوب یالکز کندی ملاحظه‌مجه مناسب کوردیکم برقیداحترازینك پروژه‌یه درجنی علاوةً عرض واخطار ایتمشدمکه بوصورتله بنم‌وظیفهٔوجدانیه‌می‌ایفاایتمش اولمقلغمه مقابل اخطار عاجزانه‌مك مقتضای حال ومصلحته کوره ساحهٔ فعله ایصالی ممکن اولوب اولمدیغنك تقدیری دخی بالطبع هیئت مسئوله‌یه راجع ایدی .

جریان احوالك شو مختصر اجمالنه نظراً پاشای مشار الیهك حق عاجزانه‌مده « خاقان سابقله مخابرات عدیده وعمیقه‌ده بولنمش . خاطرات بونی ارائه ایدییور » دیمسی ومندرجات عریضه‌یه ایستدیکی کبی معنی ویرمسی نصل طوغری اوله بیلیر بیلنه‌مز .

سعید پاشا حضرتلرینك کندندن اول وصکره مسند صدارتی احراز ایدنلری برر صورتله کوزدن دوشورمکه وبتون حسناتی نفسنه مال ایدنمکه چالشمقدن بر آن خالی قالمامش اولدیغنه آثار منتشره‌سندن یوزلرجه مثال اقامه‌سی قابل اولوب از جمله بنم جواد پاشا مرحوم زماننده‌کی عریضهٔ جوابیه‌یی بالمجبوریه یازدیغم صره‌ده کندیسنك (سعید پاشانك) بالذات سرایه طاشینه‌رق و « خلافته صادق اوله‌جغنه » دائر بعدالتحلیف کیم بیلیر دهانه مثللو مواعد وتأمیناتده بولنه‌رق سلفنی اسقاط ایله یرینه کچمکه اقدام وصوکره‌لری ایشك مشکلاته صاردیغنی درك ایله‌رك تزیین خاطرات ایچون ینه برطاقم اوراق طوپلادقدن صوکره بروجه معتاد کوشهٔ عزلته چکلمك اسبابنی استحضاره اهتمام ایتمش اولدیغنه خاطراتنك جلد اولنك ۲۶۲ نجی صحیفه‌سندن اعتباراً باشلایان تفصیلات شاهد عادلدر .

سعید پاشا حضرتلرینك نشریاتنه دوام ایله خاطراتمك ۱۵۵ و ۱۵٦ نجی و ۱۹۰ و ۱۹۱ نجی صحیفه‌لرنده مندرج اولوب زمین تنقیدده بحث ایلدیکی ایکی عریضه‌مك برنجیسی انکلتره سفیرینك تبلیغات محرمانه‌سندن بحثله بعض مطالعاته تردیفاً « ارمنیلردن فساده مدخلی تبین ایدنلرك اجرای مجازاتندن کیرو طورمامقله برابر سائر ارمنیلر حقنده اظهار آثار خصومت وعدم امنیتله هیجانلرینی موجب معاملاتدن توقی ایدلمسی والحاصل کار وکسبیله مشغول وافکار پولتیقیدن خالی اولان ارمنیلرك حسن معامله ایله توثیق رابطهٔ تابعیتلرینه اعتنا اولنمسی » توصیه‌سنی شامل اوله‌رق ۲۱ تموز سنه ۳۰٦ و دیکری « سعید پاشانك ماین باش کتابتنده ایکن سرایه آلدیغی » ادارهٔ امور دولتی کما فی‌السابق باب عالی‌یه نقل ایله هم خنکاری مستبدانه اجرای حکومتك نتایجندن طولایی مسئولیتدن وارسته و مصون قیلمق همده ادارهٔ مملکتی تحت انتظام و انضباطه آله‌رق اجرای عدالتله خشنودیٔ عمومی‌یی استجلابه چالشمق ایچون اعتماد شاهانه‌یی حائز بندکان مقام وکالتده بولنه‌جق اولان کیمسه‌یه مسئولیتی نسبتنده مأذونیت اعطاسیله وبونك طرفندن دخی برلکده ایشلیه‌جك ذواتك انتخابیله بر هیئت وکلا تشکیلنه مساعده بیورلمسی

استدعاسنی متضمن اولمق اوزره ٢٣ تشرین‌اول سنه ٣١١ تاریخلرنده یازلمشدر .
ایلك عریضه‌ده محرر وصایایه توفیق معاملاتده صدارتدن انفصال عاجزانه‌مدن صوکره دخی دوام ایدیله‌جك اولسه ایدی سعید پاشا حضرتلری امین اولسونلرکه پای تخت سلطنت سنیه‌ده کندی کوزی اوکنده دولتك یوزینی قیزارتوب بالاخره طشره‌یه‌ده سرایت ایدن فجیع قتاللر وکندیسنك « سعیدپاشانك » او هنکامده بر کون آقشام اوستی کیچ‌وقت باب‌عالیدن آرابه‌سنه ادملرینی ارکاب وکندوسی‌ده متنکراً بر کرا آرابه‌سنه رکوب ایله خانه‌سنه جان آتمسی کبی کوله‌جك یاخود آغلانه‌جق غریب حاللر وقوعنه محل قالمزدی .

ایکنجی عریضه‌ده‌کی استدعا دخی کیم بیلیر . هانکی مستشار مؤتمنلرك‌القا آت بدخواهانه‌سیله ثمره‌سز قالمش اولمسه دها اوزماندن طریق مشروطیتده بیوك بر آدیم آتلمش ورفته رفته هرشی یولنه کیرمش بولنوردی .

*
* *

بعدالانفصال زیارت قبول ایتمامکلکم اراده‌سنی تبلیغ ایدن قرناءدن بر ذاته « زوارك بنده‌لرنجه عدم قبولی خلاف عادت‌ومغایر شعار نزاکت اوله‌جغنه نظراً اراده بیورلدیغی حالده کلنلرك ذاتاً قپونك اوکنده بونان پولیسلر طرفندن منع دخولی اولی اوله‌جغنی» بیان ایلمش اولدیغمه دائر خاطراتمك ١٧١ نجی صحیفه‌سنده مندرج افاده‌یی سعید پاشا حضرتلری سررشته اتحاذ وکندینی کورمکه کلان روسیه سفیرینه‌ده معهود مأمورلرك مخالفت کوستردکلرندن بحث ایله « مکر بر جرأتلو پولیسلر واسطه‌سیله منع زیارت امکانی خاقان سابقك ذهننه القا اولندیغندن نشأت ایتمش بونی بودفعه کامل پاشا خاطراتندن آکلادم » بیورملری طوغریسی پك معناسزدر .

یوم انفصالمدن اعتباراً مخدوملرمله خدمتجیلرم حتی حرم خلقی حقلرنده بیله خانه‌مه کیروب چیقارلرکن قپو اوکنده‌کی مأمورین مخصوصه طرفندن اجرای تقیداتدن خالی قالمیوردی اویله بر صرده‌ده بنی زواری عدم قبول ایله مکلف طوتمق ایچون تبلیغ ایدیلان اراده‌یه قارشی باش اوستنه دیمیوبده « خیر بن بونی یاپه‌مم ایسترسه‌کز مأمورلریکزمعرفتیله یاپدیریکز » مقابله‌سنده بولنمقلغم ظن ایدرمکه قباحت دکل اوزمانه کوره خیلی مهم عد اولنه‌جق متانت اثارندندر .

مصر ایشلرینه متعلق مبحثده سعید پاشاحضرتلرینك خاطراتندن اقتباساً ایراد

وتمداد اولنـان وقایع آره‌سنده کورلمش اوله‌جغی اوزره پاشـا‌ی مشار الیه دها خداوندکار ولایتنه تعییننده اول زقاقده ایکی خفیه طرفندن تعقیب اولندیغی و ٣٠٣ و ٣٠٤ سـنهٔ هجریه‌لرنده ترصدات وتعقیبات چوغالوب حتی یاوران پادشـاهیدن برینك استراق اوراق ایچون حریمنه قدر کیردیکی ادعاسنده بولنمسنه نظراً « اصول تجسس وتعقیب » ك « خاقان سـابقك جلوس کوننـدن » بدأ ایله تأسس ایتمکه باشلادیغی وبناءً علی ذلك بالاخره کندیسنك‌ده « الجزأ من جنس العمل » سرینه مظهریتنی اعتراف وتصدیق ایلمسی موافق انصاف کورینور.

خاطراتمك ١٧٧ نجی صحیفه‌سـنده‌کی عریضهٔ خصوصیه‌مده مندرج « وقوع تبدل ایله اصحاب اغراضك مقصدلری حاصل اولمش ایسه‌ده ملاحظهٔ سنیه وجهله برمدت بونلرك مفتریات وتعقیباتندن وارسته اوله‌میه‌جغم بدیهی اولمسنه‌مبنی استراحت قلب شاهانه‌یی التزام ایله ترك‌مکانی اختیارده یا سرای‌همایونك برکوشه‌سنده یا عکاده‌کی چیفتلك عاجزیده اقامته مساعدهٔ سنیه استرحامنده بولنیشم الخ » . فقره‌سنی‌دخی سعید پاشا حضرتلری تنقید ایله برابر بوفقره‌نك کندنجه موجب مضرت وکویا کندینك خاقان سابق‌طرفندن سرایده حبسنه تشبث ایدلمسی قدیم برغیظ وانفعالك نتیجه‌سی ایسه‌ده طرفمدن تحریراً کوستریلان استعدادك باعث جرأت اولدیغنی‌درمیان ایدییور.

خاطراتمده وبالاده علی وجه‌الاختصار بیان ایلدیکم اوزره صدارتدن انفصالمی متعاقب منع اختلاط ایچون خانهٔ عاجزانه‌م آبلوقه تحتنه آلندقدن برآز زمان صکره « اغلب احتماله کوره نزدمه کیمسـه‌نك قبـول اولنمامسی حقنده‌کی اراده‌یه وقوع بولان مقـابله‌مك ثمره‌سی اولمق اوزره » محاصره فك اولنمش ایسـه‌ده حقمده ژورناللر وصور سائره ایله القاآتك توالیسنه بناءً مجرد برقات دها تأمین سربستی‌یه مدار اولور مطـالعه‌سیله مذکور عریضه‌یی یازوب آکا سعید پاشـانك بکنمدیکی فقره‌یی‌ده بالالتزام علاوه ایلشیدم یوقسه ذات شاهانه‌نك برصدراعظم معزولی ایچون سرایده اوطه تخصیصنه حتی چفتلکمه عزیمته مساعده کوسترمیه‌جکنی بیلمز دکل ایدم مراجعتك بوشکلنی اختیاردن مقصد اصلی الی نهایه ترصدات مزعجه‌یه‌معروض قالمق غائله‌سـنی تخفیفه یول آرامقدن عبـارت بولنوب او دخی بالتدریج حصـوله کلمشـدی . فقرهٔ مبحوث عنهانك سعید پاشـانی‌ده اضرار ایتدیکی بحثنه کلنجه بو عریضه‌مدن چوق زمان مقدملری « اکر صحیـح ایسه » پادشاهك خنجر طبانجه چکمك ، سرایده بالدفعـات حبس ایلك ، صداقتی حقنده مکرراً یمین ایتدیرمك

متللو انواع تهدیدات وتحقیراتنه کوکس کروب بنه آمال معلومه‌سندن واز کچمدیکی خاطراتیله ثابت اولان پاشای مشار الیهك فقرهٔ مذکوره‌دن کنایةً « زیرا صدارتی احراز ایتمش اولان برذات هرنه سببه مبنی اولورسه اولسون سرایده کندیسنه اوطه تخصیصی نعمت مخصوصه بیلیر و اونی بالذات طلب ایدرسه اویله بر معامله‌یی امثالی حقنده اجرا ایچون هم امکان هم‌ده جواز تصور ایتمامکه مانع قالمز » دیه‌رك انکلتره سفارتنه مراجعتنی بوصورتله‌ده معذور کوسترمکه یلتنمه‌سی مغالطه‌نك حقیقةً کولنج نوعندندر .

شو مناسبتله دنیله بیلیرکه سعید پاشا حضرتلری کندی خاطراتنه‌کوره برچوق دفعه سرایه کیدیش کلیشلردن ودرلو محاوره و معامله‌لردن صکره چیت کوشکنده اوتوروب اصلاحاته دائر لایحه‌لر تنظیم و صدارتك فوقنده اوله‌رق باب عالیدن کلان معروضاتی بالتدقیق تصدیق ورد اوله‌جق شیلری خنکاره عرض ایتمك ودها صکره مأموریتك، وظائفی بیان اولنمقسزین مراسم قصرنده اقامت وایفای مأموریت ایتمك » یولنده وقوع بولان تکلیفلره قارشی اوهامه تبعاً یکده ایشی اوزاتمقسزین روی اجابت کوسترسه بر قاچ کون ایچنده « اووقت بك زیاده امل ایدندیکی آکلاشیلان « صدارته ، بلکه‌ده بروجه افاده آنك فوقنده برموقعه ارتقا ایله ایستدیکی یولده اقبال واستقلاله نائل وکندنجه اون یدی‌یه‌قدر حساب وکتاب ایدوب حقیقتده جمله‌سی بر انجیر چکردکی طولدیرمغه قابلیتلی کوریله‌میان دلائله مستنداً انکلتره سفارتنه مراجعت واختیار مسافرت ایتمسی طولاییسیله علیهنده حقلی حقسز نیجه قیل وقاللر تکوننه حائل اولوردی .

پاشای مشار الیهك اعترافات ومعاملاتندن استنباط ایدیلان حقایقه کوره خاقان سابقله عقد رابطهٔ مناسبت ایلدیکی کوندنبری (البته برطاقم خصوصات مهمه ومحرمانه‌دن منبعث اولمق اوزره) خاقان مشارالیهه قارشی دائمی خوف وحجاب ایچنده بولنمغی ایجاب ایتدیره‌جك برموقع الیمه‌دوشمش وبوسببله وسوسه واندیشه‌دن اصلا قورتوله‌میوب خاطراتنك جلد اولنك ٧٦ نجی صحیفه‌سندن بروجه زیر عیناً نقل اولنان (١) مقاله‌نك شهادت قطعیه‌سی وجهله دها جلوسدن بش آلتی سنه

(١) آدمم احمد آغا خیلی زمان عسکرلك ایتمش درایتلی وبکا صادق ایدی . چانطه‌یی ایسته‌مکه کیدن ذاتك بونی برطرز متهالکانه ایله ایسته‌مسندن وآتیده بیان اولنه‌جغی اوزره امانت همایونك عقیب نزعنده دائرهٔ مخصوصهٔ پادشاهیده توقیف وحبسم وقوع بولمسندن طولایی

صوکره انکلتره سفارتنه التجا ایلمش اولدیغندن سعید پاشا حضرتلرینك اولوجهله سفارت مشار الیهایه دخالتی کندنجه اساساً قرارلشمش برتصمیمی بالآخره اوهامه تبعیتله موقع فعله قویمسی یولنده تلقی اولنه بیله‌رك یوقسه مشار الیهك شو حرکتیله دیکر برمقصد مخصوصه‌ده خادم اولدیغنه دائر روایتلره وجود ویرمك یکده موافق انصادف اوله‌مز .

*
* *

سعید پاشا حضرتلری خاتمهٔ نشریاتنده ینه مصر وشرقی روم ایلی و ولایات سته مسئله‌لرینی قاریشدیرییور ایسه‌ده بونلر حقنده‌کی تفصیلات یوقارولرده یازلمش اولمغله تکراردن مستغنیدر .

سعید پاشا حضرتلرینك آثار منتشره‌سی نظر دقت وعبرتله مطالعه اولننجه تاریخه، حقیقته خدمت املیله دکل کندوسنی‌ده وجداناً مضطرب ایتمه‌سی لازم کلان وقایع معلومه‌دن تبرئهٔ ذمت و بشقه‌لرینه اسناد مسئولیت ایچون املای صحائف زحمتنه کیردیکی منفهم اولوب خاطرات و نشریاتنده کویا مدافعه مقصدیله اختیار ایتدیکی اصول وطریقك ایسه کندوسنی قرار برائتی استحصاله یاخود تماماً معکوس برجهته ایصاله‌سی دلالت ایلمش اولدیغنی قارئین کرام تقدیر ایدرلر .

*
* *

بر مهلکه‌یه معروض اولدیغنه حکم ایتمسیله وقوع بولان تشبث فداکارانه‌سنی او کیجه‌کی غائله‌سی تخفیفه سبب اولدیغی سیاق حالدن استدلال اولنور . شویله که کیجه دائرهٔ مخصوصه‌ده توقفمك اوزامسی اوزرینه مطلقا بنی کورمك ایسته‌دیکنی بکجیلر واسطه‌سیله ایچرویه اخبار ایدر . وذات شاهانه‌یه عرض اولنوب جواب رد کوندریلنجه مطلقا افندیمی کوره‌جکم کورمکه براقمازسه‌کز چرکس حسن کبی اوله‌جغی کوزمه آلمشمدر ، غریولریله مابین دائره‌سنی تلاشه دوشورر . آنك اوزرینه آدمم تحت توقیفه آلنمش لکن مرد غیورك تهدیداتی تأثیراتنی محافظه ایتمش ایدی. برده ذات شاهانه‌یی طانیدیغم کوندنبری بعضاً جلی واکثریا خفی برصورتده حقمده اثر انفعاللری اکسیك اولمدیغندن وبونك برقضایه نتیجه ویره بیلمسنی وهماً دکل مقتضای مسلکه ودلائل امثال و احواله نظراً محتمل عد ایتدیکمدن شاید برکون مابینده توقیف وتضییق اولنه‌جق اولورسه‌م انکلتره سفیری لورد دافرینه معلومات سریعه ویرلمسنی حرمه توصیه ایدردم. بو احتمالك تحقق خبر آلمسی اوزرینه حکم وصیت اجرا اولنمش ونامی ومآثر انسانیتی مادام الحیاة خاطرهٔ احترامده جایکیر اولان لورد دافرین دخی نزد سلطنتده تشبثات و اخطارات لازمه‌یی بالغاً مابلغ اجرا ایلمش اولمسیله مداخلهٔ واقعهٔ محقه مددرسم اولمشدر .

سعید پاشا حاطراتنك طرف عاجزانه‌مه تعلق ایدن جهتلرینه جواب اولمق اوزره کچن سنه سیاحتمدن عودتده قلمه آلنان اشبو مجموعه‌نك ختام طبعنی متعاقب بنم حسب الحال اجتناب ایتدیکم قدر مشار الیهك حریص اولدیغی مسند صدارته نائلیتی اوزرینه بونك نشرینی خلق نظرنده کندوسنی کوچك دوشورمك ویاچوروتمك مقصدینه عزو ایله شکایته قلقشمه‌سی ایچون وقت مرهوننه تعلیق ایلمش ایدم. وهم وسوسه ایله مخلوط نظریاتنه مغلوب اولان مشار الیهك اشبو سکزنجی ویا طقوزنجی صدارتنده دخی نمایان اولان احوال غریبه ومعاملات مستبدهٔ متکبرانه‌سیله خلق نظرنده اعتباردن دوشمسیله اولجه وارد خاطر اولان ملاحظه‌یه محل قلمامش اولدیغندن اجوبهٔ عاجزینك موقع انتشاره وضعی تنسیب ایدلدی. محتویاتنك تقدیری قارئین حقیقتبین کرامك رأیلرینه حواله اولنور.

من تواضع رفعه الله ومن تکبّر وضعه الله

صوك

